Dkay. 515
41412/13/1
A.XXXIII.K
20/5

A.1502

25061.

Hodgson
23/6/10

25061

ARCHIBALDI PITCARNII,

Medici Celeberrimi,

SCOTO-BRITANNI,

ELEMENTA MEDICINÆ

PHYSICO-MATHEMATICA,

LIBRIS DUOBUS,

QUORUM

Prior THEORIAM, poſterior PRAXIM exhibet,

IN GRATIAM

Medicinæ ſtudioſorum delineata.

Nunc primùm in lucem edita.

Cur potius aliquis Hippocrati credat, quàm Hierophilo? Cur huic potius, quàm Aſclepiadi? Si *rationes* ſequi velit, omnium poſſe videri non improbabiles: Si *curationes*, ab omnibus his ægros perductos eſſe ad ſanitatem. Itaque neque diſputationi, neque authoritati cujuſquam fidem derogari oportuiſſe.

Corn. Celſi, Lib. I. *Præf.*

HAGÆ COMITUM,

Apud HENRICUM SCHEURLEER,

MDCCXVIII.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

AD

LECTOREM.

SISTO tibi, amice Lector, ARCH. PITCARNIUM, Virum in profeſſione ſua celeberrimum, quique Medicinam ab omni Philoſophorum ſecta liberam coluit docuitque, prima ejuſdem Στοιχεῖα, ſive Elementa, Geometriæ auxilio, abſque omni fuco, abſque omni conjectura Philoſophica, abſque omni etiam partium favore aut præjudicio, ſimpliciter nudèque tradentem. Si *Diſſertationes* ejus, magnorum Virorum laudem jam pridem adeptæ, tibi placuerint; Libri hi, tam *Theoriam* quàm *Praxim* Medicam PITCARNIANAM, ſecundùm Principia in illis tradita, demon-

ſtrantes, certè non diſplicebunt. Quorum Primus ordinem à *Sennerto* in Inſtitutionibus adhibitum, ut plurimùm, ſequitur; adnotando interim breviſſimè quid ille, quidve alii Medicarum Inſtitutionum Scriptores peccaverint. In Secundo autem *Riverii* methodum amplexus, Collegium Practicum, Medicinæ ſtudioſis, ad ſimpliciſſimas naturæ leges revocatis, haud infœliciter inſtituit Auctor. Quòd ſi ipſe tamen aliquando peccaverit, aut peccare tibi viſus fuerit, hoc illi ſaltem condonandum eſt, quòd cùm ille in re Medicâ, nec fallere, nec falli, ſtuduerit, Artem ſuam non niſi per *Demonſtrationes* & *Obſervationes* perficiendam voluerit. Sentiant alii quicquid ipſis placuerit: nullus magis quàm ipſe aut ſentiendi libertatem, aut ſeveram *Veri* inquiſitionem, aliis commendavit.

Non

Non illius, ſed veritatis, res agitur.
Verùm autem dubio procul hoc eſt, ad curandi rationem nihil plus conferre quàm experientiam & demonſtrationem; quæ Librorum horum duo ſanè fundamenta ſunt. Dum igitur ipſe, Archimedæam & Hippocraticam ſapientiam fæliciter conjungens, morborum & curationum phænomena meliùs non aſſumptâ, quàm aſſumptâ, hypotheſi quavis Philoſophicâ (experientiâ ſcilicet, quàm opinione, demonſtratione, quàm diſputatione) tradi poſſe ſtatuit; is tanquam in Medicinâ novator aut hæreticus rejiciendus non eſt, niſi & *Democritus*, *Hippocrates*, *Serapion*, *Apollonius*, aliique principes viri pro novatoribus habendi ſint. Cùm autem ſæpiſſime, *neque inter ſapientiæ profeſſores*, ut ait Celſus,

neque inter ipſos Medicos conveniat, dum latentes rerum cauſſas *ſcientiâ* non *comprehendunt*, *ſed conjecturâ proſequuntur*; harum quæſtionem ac inveſtigationem ſupervacuam eſſe contendens, quoniam incerta incomprehenſibiliſque ipſa plerumque natura ſit, nihil aut parum conjecturalem hanc diſciplinam pertinere ad Artem Medicam profeſſus, *in uſu & experimentis*, per veras *motûs regulas* demonſtratis, *eam poſuit*. Nec opus proinde eſt, ut vel ipſum, vel genuinum hunc ipſius fœtum, ſuſcipiat aliquis defendendum. Res ipſa loquatur.

In virorum eruditorum ſcriniis, tanquam cimelia, pretio omni digna, diu latuerunt hæc Artis Medicæ Elementa. Libri autem Primi Caput ultimum ſeorſim editum eſt nuper ad

calcem

calcem libri, cui titulus eſt *Praxis Medica Boerhaaveana.* At licèt *Praxis Medica Pitcarniana*, quæ Elementorum Libro Secundo hîc continetur, haud minùs quàm illa *Boerhaaveana* celebris ſit, nullam tamen aut *Theoriæ*, aut *Praxeos* hujus, mentionem fecit Editor. Sufficiebat enim ipſi *methodum præſcribendi formulas ſecundùm* ARCHIBALDUM PITCARNIUM, appendicis loco addere, ut *Pharmacopœiæ* ſuæ æſtimationem aut conciliaret, aut augeret. Cùm plurima autem Libri utriuſque exemplaria non in *Britannia* tantùm noſtra, ſed & in tranſmarinis etiam regionibus, ab annis pluſquàm viginti, diſtracta, eaque truncata aut mutilata, vel interpolata ſint; ne illa miſerè fœdata in publicum tandem prodirent, quod metuendum

dum ſanè erat maximè, Editionem hanc inſtituendi neceſſitas vicit. In qua exornanda nec cura defuit, nec labor. Codicum inter ſe collatorum quatuor ope multæ lacunæ ſuppletæ, mendæ innumeræ, quibus Editio Londinienſis ſcatebat, ſublatæ, locique luxati reſtituti ſunt.

AUCTORIS
PRÆLOQUIUM.

§ 1.

NEMINEM *exiſtimo ægrè laturum, ſi ego, poſthabitâ omni gratiâ & odio, Auditores [& Lectores] meos liberè monuerim, quibus potiſſimum artibus effectum ſit, ut Medicina tot eruditorum conatus & ſtudia tam diu eluſerit; quibuſque viribus eniti oporteat, ut illa in optatum faſtigium educi, vitaque mortalium, quà quidem hominibus & per homines licet, in tuto poſſit collocari.*

§ 2.

Ut itaque liberè eloquar quæ ſentio, videtur mihi Medendi Peritia Studio Philoſophico eſſe haud paulò antiquior, quippe cùm homines pro ſe quiſque corporis aut animi gratia, & mederi, & philoſophari cœperint, medendi tamen perpetuæ, philoſophandi tantùm fortuitæ, fuere cauſſæ. Nam frugibus primò, dein pecore, priſca

gens mortalium vitam in agris, inopem cœlique injuriis opportunam, tolerabant, æſtûſque & frigoris incommoda ſenſerant, hoc eſt, ægrotaverant, priuſquàm veſtimenta & domicilia ſibi proſpexiſſent. Illa primordia morborum, hæc prima fuere remedia. Sed & pecora brevis ævi, morbiſque non olim minùs quàm nunc obnoxia, medendi neceſſitatem adferebant. Quique iis ſublevandis operam dabant, hominibus opem ferre dicebantur; civem enim ſervaſſe videtur, qui vel fame pereundi neceſſitatem depulit. Verùm ad philoſophandum tum demum homines acceſsêre, cùm vires remediorum experti, poſſent jam ſecuri, & per otium, facultates rerum expendere, cæteriſque mortalibus animi virtute ſe præſtare.

§ 3.

At quoniam ab antiquiſſimis Medicis morbos ad iram Deorum referri ſolitos, & à vetuſtiſſimis Philoſophis aſtrorum ſcientiam omnium primam fuiſſe excultam accepimus, iiſdemque temporibus Deorum appellationes aſtris delatas, veriſimile eſt priſcos illos Medicos de morbis tempeſtatum mutationes plerumque comitantibus initio diſſeruiſſe. Unde ſequitur, antiquiſſimorum & Medicorum & Philoſophorum judicio, ratiocinationes Medicas inniti debere iis principiis quæ Aſtronomicis inſerviunt: cùmque illis

temporibus

temporibus Philoſophi omnes unius ſectæ fuerint, & Medicina ante omnem Philoſophiam nata, fuiſſe naſcentem Medicinam nulli Philoſophorum ſectæ illigatam. Sed lubet rem iſtam paulò diligentiùs explicare.

§ 4.

In Medicinâ faciendâ, vel docendâ, non decet pro vero affirmare de quo uſque adeò ſumus incerti, ut nemo de bonis ſuis tam incertus eſſe velit: non enim vitæ minor quàm pecuniæ habendæ debet eſſe cura. Hinc ſequitur non licere id in Medicina tradenda, vel facienda, pro principio adhibere de quo diſputant viri & mathematicè docti, & minimis præjudiciis irretiti: nemo quippe lubens res ſuas in eam ſortem deduci patitur, ut ad eas redimendas ancipiti diſputatione opus ſit: rerum autem vita eſt cariſſima.

Ex hiſce deduco cauſarum Phyſicarum inveſtigationem, qualem inſtituere ſolent Philoſophi, Medicis neque utilem neque neceſſariam: hæ enim ſunt de quibus ſectarum patroni ferè ab orbe condito in hæc uſque tempora nequicquam litigarunt.

§ 5.

Neque hoc mirum videri debet; cùm enim ſectarum patroni rerum naturas abſolutas cauſſaſque intimas ſtatim à principio, neglecta proprietatum inveſtigatione, fuerint aggreſſi, adeoque poſtulatis multis & datis paucis uterentur, fieri non potuit ut non in diverſas ſententias diſcederent. Cuivis profectò in Mathematicis verſato, vel in Medicina facienda paulò magis occupato, manifeſtum eſt nos nihil aliud in rebus cognoſcere, quàm earum ad alias relationem, legeſque & proprietates virium, quibus eas mutare vel ab iis mutari ſolent. Loquor de rebus corporeis. Vires autem illæ, viriumque leges, actionibus mutuis & utrinque redditis deteguntur. Nam actiones & earum eventa ſunt data illa quorum ope leges virium invenimus; cauſſa verò Phyſica, & tantopere à Philoſophis quæſita rerum natura, eſt illud in rebus ignotum à quo vires emanare volunt. Illud autem cùm ſciri non poſſit niſi priùs agnitis viribus, harumque legibus inventis, neque quidquam præſtet niſi per vires, ſequitur viribus ignotis notitiam illius eſſe nullam, notis vero eſſe inutilem: adeoque Medicis incumbit ſolùm ut vires medicamentorum & morborum, quæ per operationes poſſunt inveniri, expendant, & ad leges revocent; non autem ut cauſſis Phyſi-

cis

cis eruendis inſudent. Quæ non niſi ex priùs inventis virium legibus poſſunt deduci, iiſque inventis Medico non ſunt profuturæ.

§ 6.

Nihil itaque majoribus noſtris profuit Medicos ſectæ ſeſe adjunxiſſe, Artemque, ſuo ingenio à vulgi ſtudiis abhorrentem, incertis & ſæpe falſis opinionibus imbuiſſe. Eo errore factum eſt ut Ars Medica perfectionis optatæ culmen haud attigerit, ſed jamdudum conjecturis fœta illis viſa fuerit qui non meminerant errores non artis eſſe, ſed artificum. Nam cùm pertæſi forent multi diſputationum, quæ vulgarem Philoſophiam poſt tanta temporum ſpatia etiam nunc exagitant, neque tamen illi rei ullum adferri remedium, exitum ullum conſpicerent, ſed latius gliſcere malum, Medicoſque cum vulgo facere & ad ſectam transîſſe, facilè crediderunt non eſſe magnopere iis fidendum quæ tam repugnantibus incertiſque ſententiis innitantur. Hoc illud eſt quod Artem Medicam per tot ſæcula reddidit incultam, quodque nobis eſt averruncandum, ſi Medici eſſe volumus & liberi, neque aut Romæ aliquando ſerviſſe, aut nunc olimve ſervire mereri.

§ 7.

Equidem non oportet Artem illam, quæ mortalibus una ſanitatem promittit, diſputantium conjecturis & ſomniis involvi; non enim prudentis eſt illi vitam credere, cujus rationes pleriſque falſæ, pauciſſimis probabiles videntur: ſed Medicos oportet Aſtronomorum inſtitutum ſibi imitandum proponere. Hi non vulgo gratas, aut ab Oratoribus acceptas, opiniones in Artem ſuam adſciſcere, neque motibus ſiderum expediendis advocare, quantumvis populo placituram de mundo fabulam; ſed obſervationes longa temporum locorumque intercapedine diſſidentes, motuumque cœleſtium phænomena, methodo ſibi familiari & omnibus utili, conferendo, vires illas definire, quibus corpora mota ad alia ſive mota ſive immota contendunt. Hoc eorum ſaluberrimum conſilium amplectamur, ſi de Civitate Medicâ, hoc eſt de genere humano, bene mereri ſit animus. Obſervationes, quæ inſtitutæ ſunt, & ubique inſtituuntur, circa morbos morborumque auxilia, conferre, & nulla habita ratione opinionum, quæ ſenſu perceptis certitudine cedunt, ex eo quod fieri ſolet, quid futurum ſit ac faciendum colligere oportet.

§ 8.

§ 8.

Nemo nunc, ut opinor, in Aſtronomicis verſatus quidquam præſidii in iis eſſe ſentit, quæ hodie quoque inani diſceptatione vexantur; neque in demonſtrandis motuum affectionibus & ſymptomatis ullum à formis ſubſtantialibus, materiâ ſubtili, aut fortuito atomorum congreſſu emolumentum elicit: ſed Aſtronomi, paucis contenti poſtulatis, facilè oſtendunt nihil ſibi officere ſectarum opiniones, neque demonſtrationes ſuas turbari, ſive exſtent formæ ſubſtantiales, ſive non exſtent; & ſive exſtet materia ſubtilis, ſive non exſtet. Et nos adhuc dubitamus iiſdem artibus Medicinam extendere? Neque fas ſit exiſtimare corpora minora quæ Medici contemplantur iis legibus eſſe ſubjecta, quas Aſtronomi in majoribus illis deprehendunt. Eſt profectò corporum omnium ſimilis natura, poteſtque corpus omne in alterius cujuſcunque generis corpus tranſmutari, adeoque communibus motuum ſeu mutationum eventis omnia corpora, cujuſcunque molis aut moleculæ, ſunt obnoxia. Unde ſequitur definiri quoque poſſe fluidorum & canalium corporis humani leges & affectiones, poſtquàm aut plures obſervationes inſtituerimus, aut ritè contulerimus inſtitutas.

§ 9.

§ 9.

Qui hactenus dicta æquo animo accipiet, is non diffitebitur in Medicinâ tractandâ nihil eſſe adhibendum pro principio, quod non tam certum ſit ac ea quæ in ſenſus incurrunt: æquum enim non eſt, ut vitæ humanæ, quàm curioſitati, minùs conſulatur. Idcirco nos eorum quædam paucis perſtringemus, quæ majores noſtri, nimio ſectæ ſtudio abrepti, ſensûs teſtimonio deſtituta temere admiſerunt, ut alii ea poſſint evitare peccata, quæ tantos viros tranſverſos egerunt; quæque ad hoc unicum ferè omnia reduci poſſunt, nempe ea pro certis adſumpſiſſe, de quibus inter viros doctos minimiſque præjudiciis immerſos diſputatur, ſive quæ ſenſu perceptis certitudine ſe non exæquant.

§ 10.

Majores noſtri metum vacui, qualitates occultas, & vim trahendi nullis legibus caſtigatam, à ſecta mutuati, in Artem Medicam tranſtulêre, operamque dedêre ut ſe alioſque hoc deciperent effato, ibi incipere Medicum ubi deſierit Phyſicus; quod à patrono ſectæ prolatum ſemper eſt falſum. Miſerabilis videri poſſit illis temporibus Reipublicæ noſtræ facies, quæ vocum ſimul & rerum ſentibus

tibus horreret. Cogebantur viri ingenui animo (hoc eſt, domi) ſervitutem ſuperbiſſimam pati, partamque ingentibus ſtudiis humanarum rerum peritiam, per nugas corrumpendam, ducibus ſectarum dedere: iique Heroës nomen ſuum cum Sophiſtis delendum tradere, qui ob cives ſervatos in æternum gloriâ vivere debuiſſent.

§ II.

Sed quantumlibet miſerabilis iis temporibus viſa ſit medentium ſors, non eſt tamen ea ſæculi noſtri felicitas, quâ ſupra ſuos majores, ſupraque modum, efferre ſe debeant Medici. Poſt tantam Botanicis & Anatomicis allatam lucem, novamque tot artibus inductam faciem, veterem tamen ubique agnoſcimus Medicinam. Noſtris majoribus vitio dabatur introducta in Artem rerum ſenſibus ignotarum ſolaque conjectura conſtantium farrago, &, ut verbo dicam, nimius ſectæ amor: nos, qui tam gravem veternum videbamur excuſſiſſe, an in arte exornanda multo fuimus feliciores? Haudquaquam. Sed poſtquàm incredibili felicitate profligata foret peſtis illa, quam ad litteras perdendas advexerant Barbari, reſque Medicæ excellenti quorundam hominum virtute in melius relatæ, & nihil non à de-

tecto ſanguinis circuitu ſperaretur, prohibuit nihilominùs amor ſectæ ne debitâ illi invento felicitate potiremur, lætitiamque poſt homines natos ſummæ proximam noſtræ invidit ætati.

§ 12.

Non ſemel ſum miratus potuiſſe viros tot eruditos & ſolertes delicta majorum aliis vitanda monſtrare, monſtrata vitare non potuiſſe: proſcripſerint ſanè expulerintque qualitates occultas, pedibus ſubjecerint inanes vacui metus, formarumque ſubſtantialium ſtrepitus: at occulta fermenta, poroſque dicto audientes intulerunt, Artemque optando potiùs quàm ſtudiis honeſtis excolendo jamdulum effecerunt, ut Medicinam in ipſa Medicina quæramus. Quo enim, quæſo, diſcrimine figuras ignotas & occultas qualitates habebimus? Materiæ ſubtili quid diſtat aſtrorum influxus? Utrum inhoneſtius, vaſis liquores quoſdam attrahendi vim concedere, an nobis ipſis poteſtatem facere fluida vaſorum orificiis apta, cùm negotium aliter expedire nequit, cælitùs in ſcenam protrahendi? Cujus demum ſectæ hominibus vacui metum plus faceſcere negotii exiſtimabimus, ejuſne quæ cuivis corpori, ne locus fiat vacuus, accurrendi licentiam tribuit, an illius quæ orbem

orbem corpore ſubtili replevit, cui uni ea provincia eſt data, quodque mole alia omnia longiſſimè ſuperat? Quis, antipathiâ & ſympathiâ veterum rejectis, homines de pugnâ & amicitiâ duplicis ætheris intra canales corporum occurrentis diſſerere paratos ferat? Quis calido innato & adventitio ætherem conſuetum & peregrinum paria facere, mutatiſque ſolùm verbis eandem narrari fabulam non animadvertat? Sed piget de re tam manifeſta tamdiu verba facere. Hoc ſolum addere non pigebit, oſtendere me poſſe nullum in glandulis humani corporis ineſſe fermentum, omneſque poros & orificia omnia vaſorum ſimiles ſortiri figuras, adeoque diverſitatem figurarum fermentorumque, à Medicis ſectæ ſervientibus invectam, nullam in Medicinâ faciendâ aut docendâ adferre utilitatem.

§ 13.

Supereſt ergo ut Medicinam colamus non hiſce figmentis impoſitam, ſed uſu probatam; neque nos incauto ſectæ ſtudio tantillum dimoveri à veritate, Medicamve dignitatem vulgi arbitrio ſubjici patiamur. Verùm noſmet in libertatem tandem vindicemus: notamque incertitudinis, ex amo-

re ſectæ nimio manantem, ab Arte noſtra amoliamur.

*HÆC ſunt, quæ præfatus * eſt Vir ille in Arte ſuâ peritiſſimus*, nullius in verba *addictus, ſed libertatis æquè ac veritatis amantiſſimus, cùm hujus Elementa diſcipulis ſuis tradere primùm aggrederetur. Quod opus longè perfectius ac limatius prodiiſſet, modò animum ad id adhibuiſſet Author. At viris magnis hoc vitium eſt haud raro, ſuis, ut decuit, non proſpicere. Utcumque tamen res ſe habet, genuina ipſius principia, & non fucatam Medicinæ methodum, hîc ſaltem inveniet Lector.*

* Eadem hæc eſt Oratio quam habuit Lugduni Batavorum Anno 1692. cùm Medicinam docendi munus ibi aggrederetur. Quamvis typis jam edita ſit inter ejus Opuſcula, eam tamen hîc omittere noluimus, ne Editioni noſtræ aliquid deeſſet.

MEDICINÆ
ELEMENTORUM PHYSICO-MATHEMATICORUM
BREVIS CONSPECTUS.

Cujus rei non eſt certa notitia, ejus opinio certum reperire remedium non poteſt. Celſus.

POSTULATA.

I. MATERIA omnis eſt diviſibilis.

II. Datur corpus animatum.

III. Datur in corpore animato ſanguinis circulatio.

IV. Ea quorum ſanguis circulatur, vivunt: & è contra.

DEFINITIONES.

I. VITA eſt circulatio ſanguinis è corde pulſi per arterias, & per venas reducti.

II. *Sanitas* eſt vita ſana; ſive, circulatio ſanguinis libera, nullo dolore comitata.

III. *Sanitas perfecta* eſt vita indefinitè longa, morbi expers.

IV. *Medicina* eſt ars faciendi vitam indefinitè longam.

V. Vita *indefinitè longa*, eſt ea quæ eſt infiniti conatûs moriendi expers.

VI. Vita *infiniti conatûs moriendi expers*, eſt vita ſaniſſima.

VII. *Corpus animatum* eſt corpus ex canalibus diverſi generis, liquores diverſi generis ferentibus, compoſitum.

VIII. *Canales* ſunt corporis animati partes continentes.

IX. *Liquores* ſunt partes corporis ejuſdem contentæ.

X. *Partes* tam continentes, quàm contentæ, ſunt corpora corpori toti cohærentia, communique vita conjuncta.

XI. *Temperamentum* eſt mutatio in canalibus, ex liquoribus, à perfectâ eorundem ſanitate, ſenſibilis.

XII. *Calidum innatum* eſt attritio partium ſanguinis à motu ejus circulari producta.

XIII. *Humidum radicale* eſt ipſe ſanguis circulans.

XIV. *Digeſtio* eſt ciborum comminutio in chylum.

XV. *Secretio* eſt ſeparatio per glandulas.

XVI. *Fermentatio* eſt motus partium inteſtinus à materiâ peregrinâ productus.

XVII. *Facultas vitalis* eſt vis cordis muſcularis, quâ ſanguinem in univerſum corpus propellit.

XVIII. *Facultas naturalis* eſt vis à circulatione ſanguinis orta, quæ conſpicitur in ſecretionibus omnibus intra corpus animatum factis; eâ ſolâ quæ fit in nervorum exortu exceptâ.

XIX. *Facultas animalis* eſt vis quæ è ſanguine intra cerebrum circulante exercetur, per ſecretionem liquoris cujuſdam in nervos derivabilis.

XX. *Spiritus animales* ſunt liquor ille à cerebro in nervos derivatus.

XXI. *Inſpiratio* eſt aëris juxta motûs regulas in pulmones influxus.

XXII. *Reſpiratio* eſt aëris ejuſdem in pulmones recepti refluxus.

XXIII. *Diaſtole* eſt violenta arteriæ dilatatio, quæ per cordis contractionem fit.

XXIV. *Syſtole* eſt arteriæ contractio, quæ per cordis dilatationem fit.

XXV. *Pulſus* eſt ſanguinis arterioſi motus, ex Diaſtole & Syſtole confectus.

XXVI. *Urina* eſt liquor è ſanguine ſecretus in glandulis renalibus.

XXVII. *Hypoſtaſis* eſt pars urinæ graviſſima, quæ ſalis fixi & terræ plus habet.

XXVIII. *Enæorema* eſt pars urinæ uno gradu levior, quæ ſalis & terræ minus habet; unde *ſuſpenſio* dicitur.

XXIX. *Nubecula* eſt urinæ pars ex leviſſimis ſolidarum ejus particularum ramentis conflata.

XXX. *Morbus* eſt motus ſanguinis circularis nimiùm auctus vel diminutus.

XXXI. *Criſis morbi* eſt coctio materiæ morbificæ & humoris excernendi.

XXXII. *Cacochymia* eſt ſanguinis velocitas, aut qualitas, à ſtatu integro, quovis modo mutata.

XXXIII. *Plethora* eſt ſanguinis moles, aut quantitas, in majorem mutata.

XXXIV. *Febris* eſt motus ſanguinis auctus.

XXXV. *Apoplexia* eſt privatio ſenſûs motûſque omnis (præter cordis & thoracis debilem.)

XXXVI. *Paralyſis* eſt privatio motûs, aut tactûs, aut utriuſque, per cauſam intra cerebellum exiſtentem producta.

XXXVII. *Vertigo* eſt rerum viſarum & immotarum apparens circumgyratio.

XXXVIII. *Convulſio* eſt muſculi contractio involuntaria, & conſtans partis immobilitas.

XXXIX. *Epilepſia* eſt corporis totius, aut partium aliquarum, convulſio, cum ſenſuum privatione.

XL. *Catalepſis* eſt ſpecies Epilepſiæ Tetano conjuncta.

XLI. *Tetanus* eſt ſpecies convulſionis, in quâ omnes corporis partes convelluntur, cum rigiditate ſummâ.

XLII. *Delirium* eſt ſomnium vigilantis, in quo ſpecies nullo ordine & incohærentes ſuſcitantur.

XLIII. *Mania* eſt delirium ſine febre, cum iracundiâ & audaciâ.

XLIV. *Phrenitis* eſt delirium cum febre, à ſpirituum animalium motu inordinato.

XLV. *Dolor* eſt ſenſus ſolutionis continui violentioris & rapidioris, ubicunque factæ.

XLVI. *Cephalalgia* eſt dolor capitis in partibus ejus membranoſis à ſolutione continui.

XLVII. *Catarrhus* eſt inſolitus effluxus ſeri ex glandulis circa caput fauceſque.

XLVIII. *Ophthalmia* eſt inflammatio tunicæ oculi adnatæ.

XLIX. *Epiphora* eſt catarrhi ſpecies oculum afficiens, à ſanguine arterioſo lacrymarum inſtar effuſo.

L. *Pterygium* eſt membranula nervoſa, fibroſa, & albicans, ab angulis oculorum tunicæ adnatæ adhæreſcens.

LI. *Amauroſis* eſt cæcitas illa quæ nullam præbet in exteriore oculo ejus ſuſpicionem. Vocatur etiam *Gutta Serena.*

LII. *Suffuſio* eſt corpuſculorum in humorem oculi aqueum illabentium concretio, viſum paulatim impediens.

LIII. *Cataracta* eſt ſuffuſio confirmata.

LIV. *Angina* eſt morbus gulæ gutturiſque à ſtagnatione ſanguinis ortus.

LV. *Pleuritis* eſt inflammatio pleuræ à ſtagnatione ſanguinis orta.

LVI. *Peripneumonia* eſt inflammatio pulmonis cum pectoris anguſtia, ſpirandi difficultate, febre, & tuſſe.

LVII. *Aſthma* eſt reſpiratio ob vitium aliquod pulmonum difficilis.

LVIII. *Anorexia* eſt proſtrata ciborum omnium appetentia, ab attractionis defectu ac imbecillitate.

LIX. *Apepſia* eſt abolita alimentorum in ventriculo coctio.

LX. *Cholera morbus* eſt liquidorum flavo colore tinctorum vomitus frequens, cum dejectione per inferiora.

LXI. *Pica* eſt appetitus abſurdus ſubſtantiæ alienæ, præter naturam & rationem alimenti.

LXII. *Bulimia* eſt fames aucta, ſeu canina.

LXIII. *Malacia* eſt fames canina, cnm delirio melancholico.

LXIV. *Adſtrictio alvi* eſt obſtructio inteſtinorum à fæcibus non expulſis.

LXV. *Paſſio iliaca* eſt tanta adſtrictio alvi, ut nihil deſcendat, ſed humores & excrementa per vomitum rejiciantur.

LXVI. *Diarrhœa* eſt frequens ac diuturna alvi dejectio.

LXVII. *Dyſenteria* eſt alvi cruenta ac purulenta dejectio, à materia acri inteſtina rodente.

LXVIII. *Fluxus hepaticus* eſt fluxus alvi ſanguineus carnium lotarum inſtar.

LXIX. *Fluxus hæmorrhoidum* eſt nimia ſanginis per venas hæmorrhoidales dejectio.

LXX. *Lienteria* eſt diarrhœa cum apepſia conjuncta.

LXXI. *Affectus cœliacus* eſt mala chyli diſtributio, per celerem alimentorum ad inteſtina tranſitum, ac dejectionem.

LXXII. *Colicus dolor* eſt inteſtini coli ſenſus pungens, à rebus continuum ſolventibus exortus.

LXXIII. *Lumbrici* ſunt animalcula vermicularia in inteſtinis ex viſcido humore orta, functionemque inteſtinorum impedientia.

LXXIV. *Icterus* eſt obſtructio hepatis per materiam quandam glutinoſam ac calculoſam.

LXXV. *Scirrhus* eſt tumor durus à materiâ craſsâ & glutinosâ exortus.

LXXVI. *Scirrhus hepatis* eſt tumor hepatis à calculis & glutinoſis particulis infarcientibus, & quantitate auctis, productus.

LXXVII. *Hydrops* eſt tumor corporis totius, aut partis ejus, præter naturam, ob humoris ſeroſi collectionem exortus.

LXXVIII. *Anaſarca* eſt corporis totius præter naturam diſtenſio, ab humore ſeroſo abundante, & extravaſato.

LXXIX. *Aſcites* eſt abdominis præter naturam diſtenſio, diſruptis lymphaticis canalibus.

LXXX. *Hypochondriaca affectio* eſt hypochondriorum morbus, ex deficiente chyli & ſanguinis comminutione, in canalibus & liquoribus inteſtinalibus exortus.

LXXXI. *Hyſterica paſſio* eſt partium membranoſarum in inferiore ventre ſitarum motus convulſivus, à partium heterogenearum cum ſucco nerveo in nervoſarum fibrillarum tubulos per intervalla effuſarum, eoſque conſtringentium, actione exortus.

LXXXII. *Scorbutus* eſt prava quædam totius corporis diſpoſitio, è ſolutione partium ſanguinis, earumque dimotione intimâ, orta.

LXXXIII. *Calculus* eſt ſubſtantia ſolida in renibus, ex congerie plurium partium urinæ durarum, per lineas ſibi parallelas, coarctata.

LXXXIV. *Arthritis* eſt articulorum morbus, à partium nervoſarum roſione & extenſione.

LXXXV. *Rheumatiſmus* eſt Arthritis vaga.

LXXXVI. *Diabetes* eſt urinæ profluvium, cum totius corporis colliquatione.

LXXXVII. *Gonorrhœa vera* eſt veri & ſinceri ſeminis profuſio, cum flacciditate.

LXXXVIII. *Gonorrhœa Gallica* eſt infecti ſeminis profuſio, à partium ſpermaticarum ulcere.

LXXXIX. *Fluor albus* eſt uteri catarrhus, à catameniorum profluvio ad albedinem accedente.

XC. *Ulcus* eſt ſolutio continui à materiâ erodente orta.

XCI. *Tumor* eſt partium continentium nimia diſtenſio, à quacunque causâ orta.

XCII. *Inflammatio* eſt tumor à ſanguine in partibus membranoſis ſtagnante.

XCIII. *Putrefactio* eſt ciborum in calore humido inteſtinorum diſſolutio, extra circulationis aream conſiſtens.

XCIV. *Symptoma* eſt aliquid in corpore animato contra ſanitatem profectum: Sive, actio læſa corporis animati, vel ejus partis, obſervata.

XCV. *Indicans* eſt aliquid in corpore animato ſecundùm vel contra ſanitatem obſervatum, & deſignatum, cujus gratiâ fit aliquid, quod ei conferre debet.

XCVI. *Indicatum* eſt illud ipſum juvans, quod indicanti congruit.

XCVII. *Indicatio* eſt id quod demonſtrat indicatum.

XCVIII. *Partus* eſt fœtûs maturi in lucem editio, cum muſculorum abdominis, diaphragmatis, dorſi, aliorumque motu convulſivo.

XCIX. *Partus difficilis*, δυστοκία, eſt fœtûs præter ordinarium modum in lucem excluſio.

C. *Mors* eſt morborum ſummum: Sive, circulatio ſanguinis totaliter ſuppreſſa.

Definitiones morborum reliquorum à Riverio, *aliiſque, petantur.*

PROPOSITIONES.

I. Corpori cuivis ſemper apponi poteſt aliquid.

II. De corpore quovis ſemper poteſt aliquid decedere.

III. Nulla datur corporis ullius pars tam ſubtilis, quin alterius corporis pars ſumi poſſit præcisè æqualis.

IV. Diviſio fieri nequit abſque motu.

V. Corpora moventur.

VI. Nullum corpus à ſeipſo movetur.

VII. In omni motu datur vis extrinſecùs impellens.

VIII. Ex motu partium multiplici oritur corporum *ſoliditas*, vel *fluiditas.*

IX. Fluidum eſt corpus omne cujus partes vi cuicunque illatæ cedunt, & cedendo facilè moventur inter ſe.

X. Solidum eſt corpus omne cujus partes mutuò cohærentes à ſe invicem facilè non recedunt.

XI. Omnis deſcenſus fit per fluidum.

XII. Per idem fluidum corpora alia plùs, alia minùs deſcendunt.

XIII. Fluidi ea eſt naturâ, ut, partibus ipſius æqualiter jacentibus, pars minùs preſſa à magis preſsâ expellatur.

XIV. Partes minùs preſſæ reſpectu magis preſſarum quieſcunt.

XV. Minor motus reſpectu majoris eſt quies quædam.

XVI. Partes fluidi quieſcentes, aut quaſi-quieſcentes, cuivis moventi cedunt.

XVII. Si fluidum aliquid undique æqualiter prematur, à nullo movebitur; ſed neceſſariò quieſcet.

XVIII. Corpus ſolidum fluido ubivis innatat, ſi æqualis utriuſque moles ſit æqualis ponderis.

XIX. Si æqualis corporis utriuſque moles non ſit æqualis ponderis, levius graviori ſupernatat.

XX. Gravitas totius eſt ſumma gravitatum in ſingulis partibus.

XXI. Corporum quæ æqualem habent partium æqualium numerum, æqualem quantitatem neceſſariò habent.

XXII. Ea omnia quæ continent æqualem materiæ quantitatem, ſunt æquè gravia.

XXIII. Corpora quæ ſub eâdem mole non æquè gravitant, ea æqualem æqualium materiæ partium numerum non comprehendunt.

XXIV. Corpora duo quæ ſub eâdem mole nullum in ſe ſpatium omni materiâ vacuum continent, ea æqualem materiæ quantitatem, ſive æqualem partium æqualium numerum, neceſſariò habent, ac æquè gravitant.

XXV. Omia non ſunt plena.

XXVI. Non datur materia ſubtilis omnium corporum poros replens.

XXVII. Non datur materiæ portiuncula corporis alicujus poros pervadens, tam parva, quin corpus etiam id in quo continetur dividi poſſit in partes æquè parvas.

XXVIII. Corpus omne perſeverat, quantum in ſe eſt, in ſtatu ſuo, vel quieſcendi, vel movendi in directum.

XXIX. Corpori omni potentia reſiſtendi ineſt.

XXX. Corporis reſiſtentia provenit à materiæ quantitate.
XXXI. Reſiſtentia hæc non provenit à gravitatione.
XXXII. Ex corporis reſiſtentiâ provenit ipſius elaſticitas.
XXXIII. Si duo corpora æqualis materiæ quantitates habentia, & æqualibus celeritatibus in partes contrarias mota, directè ſibi mutuò impingant, illa neceſſariò ſimul quieſcent.
XXXIV. Corpus omne terreſtre gravitat in terram.
XXXV. Nulla eſt corporum levitas, niſi relativa.
XXXVI. Nulla eſt aëris pars quàm minima, quæ ſuam non habet gravitatem.
XXXVII. Nulla eſt aëris pars quàm minima, quæ ſuam non habet reſiſtentiam.
XXXVIII. Datur in omni gravitante centrum gravitatis.
XXXIX. Gravitas non eſt cauſa corporum coalitionis in talem vel talem figuram.
XL. Figura corporis fluidi eſt ad motum magis expedita, quàm figura corporis ſolida.
XLI. Minorem pro mole ſuâ ſuperficiem habent fluidorum partes; majorem habent ſolidorum partes.
XLII. Partes corporis viventis, æquè ac non viventis, propter minorem vel majorem pro mole ſuâ ſuperficiem, ac contactum, vel effluunt, vel in terminis ſuis continentur.
XLIII. Corpus vivens eſt Medicinæ objectum.
XLIV. Corpus vivens eſt corpus ex utroque, ſolidorum & fluidorum, genere compoſitum.
XLV. Partes corporis viventis dividendæ ſunt in *continentes*, & *contentas*, ſc. canales & liquores.
XLVI. Liquores corporis animati determinatum habent *fluxilitatis* gradum.

XLVII.

XLVII. Canales corporis animati determinatam habent *elaſticitatem.*

XLVIII. *Proportiones* corporum diverſorum eundem liquorem conflantium ſunt infinitæ.

XLIX. Canalium & liquorum corporis animati *conditiones* ſunt infinitæ.

L. Corpus omne eſt vivens in quo liquores intra ſuos canales continuò moventur.

LI. In omni vivente ſanguis circulatur: & è contra.

LII. Calor eſt effectus motûs ſolius circularis in ſanguine.

LIII. Aucto ſanguinis circuitu, augetur calor: & è contra.

LIV. Sanguinis, partiumque corporis, calor eſt proportionalis, cæteris paribus, velocitati ſanguinis in eadem diſtantiâ à corde.

LV. Calor ſanguinis eſt tanquam rectangulus ex velocitate in viciniam.

LVI. In eiſdem à centro diſtantiis, aut viciniis, liquorum mole æqualium calores ſunt proportionales velocitatibus.

LVII. Sanguinum eiſdem velocitatibus motorum calores ſunt proportionales viciniis à corde.

LVIII. Circulatio ſanguinis eſt menſura vitæ.

LIX. Pars quælibet corporis viventis actionem edit perfectam.

LX. Integra actio quæ organo attribuitur ex multis partium ſimilibus actionibus componitur.

LXI. Liquores agunt in canales: & è contra.

LXII. Per liquorum actiones fiunt temperamenta.

LXIII. Temperamenta ſunt conditionum in liquoribus mutationes; quæ in infinitum fieri poſſunt.

LXIV. Temperamenta per liquores ſecundariò tantùm afficiunt *canales.*

LXV. Tria tantùm temperamenta dantur generalia.

LXVI. Illa ſanguinis fluxilitas, quæ, dato circulationis impetu, permittit, ut *Bilis* in majori ad reliquas ſecretiones proportione, quàm in pleriſque ejuſdem regionis incolis fieri ſolet, ſecernatur, in temperamentum evadit *bilioſum.*

LXVII. Illa ſanguinis fluxilitas, quæ, liene bene conſtituto, permittit, ut major quàm ad reliquas ſecretiones ſit proportio ſecretionis per renes & vaſcula ſudorifera, in temperamentum evadit *melancholicum.*

LXVIII. Temperamentum *pituitoſum* eſt, ubi, per datam vim ſanguinis à corde pulſi, proportio ſalivæ ad alia ſecreta eſt major.

LXIX. Qui temperamento aliquo præditus eſt, hic morbum naſcentem in ſe habet.

LXX. Temperies fluidorum intra canales ſuos proprios, eſt ſana corporis animati conſtitutio.

LXXI. Temperies temperamentorum, ſic dictorum, eſt vera intemperies; in quâ ſecretorum proportio major eſt in aliquibus, quàm fieri debeat ad vitam indefinitè longam.

LXXII. Temperamenta ſunt morbi nativi.

LXXIII. Temperamenta non ſunt niſi diverſa Cacochymiæ genera.

LXXIV. Nemo eſt perfectè ſanus.

LXXV. Sanitas animalis conſiſtit in debitis ſecretionibus à ſanguine ritè factis.

LXXVI. Sanitas animalis læditur auctâ vel diminutâ quavis ſecretione.

LXXVII. Sanitas iis ſolùm læditur, quæ debitas ſecretiones nimis vel augent, vel imminuunt.

***** LXXVIII.

LXXVIII. Morbi omnes in liquoribus conſiſtunt vel in eorumdem mutatâ qualitate, vel mutatâ velocitate motûs.

LXXIX. Sola velocitate motûs mutata, mutantur liquorum qualitates, eorumque ſecretiones vel augentur, vel minuuntur.

LXXX. Sola ſanguinis mutata, vel quantitate, vel qualitate, liquorum reliquorum mutantur & quantitates & qualitates.

LXXXI. Si in ſanguine excedat quantitas, plethora eſt: ſi excedat qualitas, cacochymia dicenda eſt.

LXXXII. Materia eſt quantitas.

LXXXIII. Motus eſt qualitas.

LXXXIV. Per materiæ & motûs mutationes in corpore vivente oriuntur morbi omnes.

LXXXV. Morborum omnium curatio per materiæ & motûs mutationes, ritè factas, inſtitui debet.

LXXXVI. Hæ mutationes, ſive in bonum, ſive in malum, non niſi juxta leges certas mechanicas fiunt.

LXXXVII. Morbi cujuſcunque curatio, ſive in canalibus, ſive in liquoribus, ſive in utriſque, per leges fit mechanicas.

LXXXVIII. Secretiones omnes in corpore vivente mechanicè, ad leges certas, fiunt: nec non juxta caſdem leges vel promovendæ ſunt, vel cohibendæ.

LXXXIX. A ſecretione quâvis ſuppreſſâ neceſſariò oriuntur morbi.

XC. A ſecretione cuticulari ſuppreſsâ oriuntur febres, aliique morbi multi.

XCI. Secretio cuticularis eſt aliarum omnium ſecretionum dupla.

XCII.

XCII. Gravitas eſt principium motûs deorſum.

XCIII. Gravitatio eſt exercitium iſtius gravitatis : & principium ſecretionis.

XCIV. Partes omnes fluidorum ſunt æquilibratæ.

XCV. Datur æquipondium inter externum & internum aërem : ſive, gravitas aëris externi in corpore animato tollitur ab interno.

XCVI. Orificia vaſorum omnium ſecernentium corporis animati ſunt ſimilia.

XCVII. Omnes glandularum pori ſunt circulares.

XCVIII. Nulla eſt differentia pororum, niſi ratione, majoris minoriſve, dimenſionis.

XCIX. In locis duobus à corde æqualiter diſtantibus ſi vaſa ſecernentia ſint numero æqualia, ſecretorum vel excretorum quantitas in primo loco debet eſſe ad quantitatem ſecretorum, vel excretorum in ſecundo, ut orificium vaſis in primo ad orificium vaſis in ſecundo.

C. Æqualia ſi ſint vaſorum orificia, quantitas excreta in primo debet eſſe ad excretam in ſecundo, ut numerus vaſorum ſecernentium in primo ad numerum in ſecundo.

CI. Comminutio chyli fit ope perpetui motûs à muſculoſâ ventriculi tunicâ peracti.

CII. Comminutio ſanguinis à pulmonis actione, & cordis impetu, arteriarumque minimarum compreſſione fit.

CIII. Conſtrictione canalium ſanguiferorum in pulmone partes ſanguinis majores, & ultimæ compoſitionis, dividuntur.

CIV. Eadem opera quâ partes ſanguinis majores dividuntur, & à ſe mutuò ſolvuntur, minimarum ſolutarumque compages fit durior.

CV. Adjunctione & inſinuatione partium è fluido ſecretarum abſolvitur nutritio.

CVI. Aſſumpta in cibum, aut in medicamentum, debent eſſe partibus iis prædita, quæ canalium, fluidorumque in canales abire aptorum, naturam poſſint induere.

CVII. Secretionis ſpecies in quâ maxima reperitur à pororum lateribus reſiſtentia, eſt nutritio.

CVIII. Motus fluidi in nutritione ſecreti per canalem ſecernentem ex reſiſtentia, multò tardior fit, quàm aliorum fluidorum motus per ſuos canales.

CIX. In ſecretione nutritiva per verticem canalis à latiori baſi orientis, multò major eſt angulus, quàm aliorum canalium per quos fluidorum ſecretiones reliquæ fiunt.

CX. Fluidum cujus partes omnes ſunt ejuſdem gravitatis, per æqualia vaſorum orificia æqualiter tranſibit: & è contrà.

CXI. Ubi partes omnes non ſunt æqualis gravitatis, graviores ad centrum deſcendunt: partiumque fluentium motus, in datâ proportione ad gravitationem, vel augetur, vel minuitur.

CXII. Vires naturales ſunt in datâ proportione ad vires vitales: & utræque in datâ proportione ad vires animales.

CXIII. Secundùm virium naturalium, vitalium, & animalium poteſtates, ac proportiones, fiunt ſecretiones naturales, vitales, & animales.

CXIV. In ſecretionibus omnibus intra corpus factis, excepta ea quæ in nervorum ortu fit, datur vis quædam naturalis circulationis legibus circumſcripta, corporiſque totius partes nutriens.

CXV. Datur vis vitalis in ſanguine arterioſo, per arterias arteriolaſque omnes, à centro ad circumferentiam fluens; caloremque per totum corpus diffundens.

CXVI. Datur vis animalis in ſpiritibus animalibus, proportione datâ ad vim naturalem & vitalem in ſanguine venoſo ac arterioſo ſubſiſtentem, à ſanguine intra cerebrum circulante orta.

CXVII. Vis naturalis eſt principium ſecretionis nutritivæ: qua læſa, morbi plurimi, non in ventriculo ſolùm, ſed in reliquis etiam partibus neceſſariò oriuntur.

CXVIII. Vis vitalis eſt principium caloris in corpore innati: qua læſa, morbi quoque quàm plurimi, liquidi arterioſi vitio, exoriuntur.

CXIX. Vis animalis eſt principium motûs & ſenſûs: qua læſa, Apoplexia, Paralyſis, Mania, reliquique capitis morbi naſcuntur.

CXX. Principium motûs & ſenſûs à ſpirituum generatione pendet: horumque fluxu & refluxu exercetur.

CXXI. Principium caloris vitalis à cordis motu pendet: & calidum innatum in humido radicali fundatur.

CXXII. Attritio in minima eſt digeſtionis principium; digeſtio nutritionis initium.

CXXIII. Per attritionem aſſumptorum fit chylus; mutatâ ſolùm partium ultimæ compoſitionis texturâ.

CXXIV. Per attritionem chyli fit ſanguis; mutatâ ſolùm partium chyli figurâ.

CXXV. Per ſanguinem pars corporis quælibet nutritur, ac ſuſtentatur.

CXXVI. Pars quælibet non integro ſanguinis copore nutritur.

CXXVII. Non ſero ſolo ſanguinis nutriuntur partes.

CXXVIII. Omnia quæ intra animal digeri poſſunt, ea extra animal putreſcunt.

CXXIX. Quæ extra circulationis aream conſiſtunt, ea extra animal ponenda ſunt, tametſi in corpore animato ſint.

CXXX. Quæ per inteſtinorum canales depelluntur, ea extra circulationis aream conſiſtunt.

CXXXI. Aſſumpta, attritionis ope, non ſolvuntur in partes eſſentiales; ſed in integrantes tantùm.

CXXXII. Cauſa morborum omnis ſecretiones & excretiones vel auget, vel diminuit.

CXXXIII. Medicamenta ſecretioni cuilibet promovendæ dicata, inveſtiganda, examinanda, & tentanda ſunt; ut morbo cuivis auxilium feratur.

CXXXIV. Cauſa morborum omnis ſanguinis circulationem vel auget, vel diminuit.

CXXXV. Remedia ſanguinis circulationi promovendæ dicata, ejuſque moli, vel augendæ, vel minuendæ apta, ſunt inveſtiganda tentandaque, ut liquidorum morbis, tàm ex Plethorâ, quàm ex Cacochymiâ ortis, manus auxiliatrix adhibeatur.

CXXXVI. Sanguis eſt detrahendus ubicunque aut copia ipſius eſt minuenda; aut viſciditas, aut ad vaſa adhæſio, eſt tollenda.

CXXXVII. Quæcunque dolorem inferunt, efficiunt ut vaſa & muſculi contrahantur validiùs, & liquores infarcientes promptiùs ex ſe expellant.

CXXXVIII. Ad motum partis alicujus producendum, requiritur & ſanguinis & ſpiritûs animalis introitus liber in muſculos parti movendæ dicatos: quo introitu negato, tollitur omnino motus; ejuſque partis Paralyſis metuenda eſt.

CXXXIX.

CXXXIX. Utriuſque liquoris nervoſi & arterioſi concurſus liber eſt ſervandus, vel omiſſus reſtituendus, ut muſculi officio ſuo ritè fungantur.

CXL. Præter influxum liquoris nervei & arterioſi ad partem movendam requiritur etiam ſubita rareſcentia, & in bullas effuſio quaquaverſum, alterutrius aut utriuſque liquidi in muſculum influentis.

CXLI. Pars nulla movetur, niſi muſculus ad eam pertinens in longitudine, per liquidorum ſimul influentium rareſcentiam, contrahatur.

CXLII. Muſculus in longitudine non poteſt contrahi, niſi in amplitudine diſtrahatur, & niſi pars fibræ muſcularis ſolida urgeatur extrorſum ſubitò, ab influente liquoris copiâ.

CXLIII. Quoties aut ſanguis in partis libere movendæ *muſculos non influit*, aut ſpiritus in eoſdem non deferuntur, omnibus viis & modis, ſecundùm leges mechanicas, tentandum eſt, ut obſtructio hæc tollâtur, utque ſanguinis & ſpirituum influxu libero muſcularis contractio ſuccedat.

CXLIV. Quoties aut ſanguis in partis movendæ muſculos præcipitanter influit, aut ſpiritus in eoſdem deferuntur majore cum impetu, quàm ut muſculorum contractio ab imperio voluntatis humanæ poſſit impediri, violenta ſuccedit partium contractio; cui relaxandæ ſtudendum eſt per inanitionem.

CXLV. Per imperium voluntatis ſæpiùs exercitæ poteſt homo in muſculum antagoniſtâ donatum copiam ſpirituum animalium quâvis aliâ copiâ, ex quibuſvis aliis cauſis derivabili, majorem dirigere.

CXLVI.

CXLVI. Nervo à viribus oppoſitis valde diſtracto neceſſariò magnus excitatur dolor.

CXLVII. Ubi ſanguis intra muſculos cum liquido nervoſo concurrens rareſcere adhuc poteſt, ſed non poteſt intra nervos liberè moveri, & in varias undas agitari; ibi ſenſus tollitur, non motus.

CXLVIII. Quæcunque corpus, corporiſve partes, nimiùm replent, ſanguinemque nimiùm incraſſant, ea inflammationes, convulſiones, & epilepſiam efficiunt.

CXLIX. Quæcunque corpus, corporiſve partes, nimiùm inaniunt, liquoreſque corpori alendo neceſſarios evacuant, ea morbos convulſivos etiam propagant.

CL. Si in partis movendæ muſculum minor derivetur ſanguinis ſpirituumque copia, quàm in oppoſitum, fit muſculi oppoſiti contractio, & motus convulſivus.

CLI. Spectra quæ in Ophthalmiâ internâ apparent, nihil aliud ſunt, quàm retinæ ipſius à vaſis ſanguiferis nimiùm diſtentis infarctiſque compreſſæ partes.

CLII. Nullum eſt viſibilis objecti punctum à quo radii lucis ad omnia corneæ puncta non pertingunt.

CLIII. Corpuſcula humori aqueo aut cryſtallino innatantia nullam ſui in retina picturam exprimere poſſunt.

CLIV. Liquidi arterioſi portio, quæ nervorum principia ingreditur, duplici conſtat naturâ: ejuſque pars una eſt valde mobilis & ſpirituoſa; altera verò viſcoſior, & calore concreſcens.

CLV.

CLV. Differentia velocitatum in vaſis ſanguiferis poteſt diminui, eo uſque ut fiat qualibet data quantitate minor.

CLVI. Æqualis eſt liquidi ſanguinei velocitas in arteria evaneſcente, & naſcente vena.

CLVII. In ſanguine dantur partes aliquot terreſtres & duræ: unde & varii morbi.

CLVIII. In urina dantur particulæ multæ terreſtres & duræ: unde arenulæ & calculi generantur.

CLIX. Partes cæteris graviores ad locos deponuntur ubi minimus eſt motus.

CLX. Partes hæ graviores ſæpe deponuntur circa articulos: unde *Arthritis*.

CLXI. Hæ nonnunquam circa veſicam felleam deponuntur: unde *calculus felleus*.

CLXII. Hæ ſæpius tamen in canaliculis renalibus deponuntur; unde *calculus renum*.

CLXIII. Calculus humanus ad omnia valet, ad quæ reliqui valent lapides in aliis animalibus geniti.

CLXIV. In ſubſtantia non ſunt adhibendi hi adversùs illos morbos, per quos ſedimenta in articulos & cavitates deponuntur.

CLXV. In morbis à repletione detrahendum eſt id quod abundat: & è contrà, in morbis ab inanitione addendum eſt id quod deeſt.

CLXVI. In morbis capitis ad ſpirituum animalium effluxum, & refluxum liberum, à Medico ſemper eſt attendendum.

CLXVII. In morbis pectoris ad aëris inſpirationem & reſpirationem liberam maximè attendendum eſt.

******

CLXVIII. In morbis ventriculi, tàm pleni quàm vacui, ingeſtorum & egeſtorum ratio nunquam non habenda eſt.

CLXIX. In morbis inteſtinorum, influentibus in ea quæ influere non debent, ſiſtendus eſt dextrè influxus talis.

CLXX. In morbis verò horum, non influentibus iis quæ influere debent, retentiſque illis quæ retineri non debent, per vaſa excretoria excernendorum excretio debitè promovenda eſt.

CLXXI. In viris hypochondriacis, fœminiſque hyſtericis, motus convulſivi à preſſione cerebri, per arteriolas ſanguinem non ſatis comminutum ferentes, factâ oriuntur.

CLXXII. Omnia quæ, partium vel pondere, vel parvitate, comminutionem chylo & ſanguini neceſſariam adferre poſſunt, tàm hypochondriacis quàm hyſtericis proficua ſunt.

CLXXIII. Symptomatum ſcorbuticorum cauſa eſt turbata ſanguinis miſtura; ſive, intima ſanguinis dimotio.

CLXXIV. Scorbuti melancholici eadem eſt ratio & cura, ac affectionis hypochondriacæ & hyſtericæ.

CLXXV. Per intimam ſanguinis dimotionem fit ſolutio ſanguinis partium, illarumque remotio ex aliarum viciniâ.

CLXXVI. Per hanc partium ſanguinearum ſolutionem fit, ut excretiones alicubi extent ſolito majores.

CLXXVII. Excretiones ſunt majores quàm in ſtatu ſano ob plures ſanguinis particulas factas per diviſionem il-

lam,

lam, eaſque debitæ molis, ut per emiſſaria ſecernentia poſſint nimis facilè elabi.

CLXXVIII. Per partium ſanguinis remotionem ex partium aliarum viciniâ variæ fiunt excretiones ſanguineæ, ac eruptiones; cùm pars una elabi poſſit, ubi duæ non poterant.

CLXXIX. Sanguis per intimam ejus partium dimotionem ſolutus plus occupat ſpatii quàm antè: adeoque nervos plus ſolito premit.

CLXXX. Sanguis ita ſolutus dum intra cerebrum plus premit nervos, quàm deberet, fit minor liquidi nervei derivatio per eos ad cor muſculoſque, & ad motum impotentia.

CLXXXI. Ob minorem ſpirituum à cerebro derivationem, & diminutum motum, impetu cordis languente, fit ut in vaſis capillaribus à corde remotioribus ſanguis ſæpe ſubſiſtat, aut extravaſetur ob vaſa nimis diſtenta vel rupta.

CLXXXII. Sanguine in pulmonibus hinc ſubſiſtente, reſpiratio fit difficilis; & in reliquis partibus ſubſiſtente, per totum corpus ſentitur phlogoſis.

CLXXXIII. Nulla ſanguinis ſolutio, vel turbata miſtura, diu protrahitur, quin erratica febris ſuperveniat.

CLXXXIV. Partes ſanguinis à ſe invicem dimotæ novas coalitiones & compoſitiones ineunt: unde dolores vagi & incerti, à particulis ſanguineis incertâ lege ſe implicantibus, in iis locis ubi vis motiva eſt minima.

CLXXXV. Si circa articulos hoc fiat, ubi reſpectu virium quæ in locis intermediis vigent minima eſt vis motûs, oritur *Arthritis vaga:* ſi intra ipſum cerebrum hoc fiat, oritur tunc *Lethargus ſcorbuticus.*

CLXXXVI. Si particulæ ſanguineæ habeant vires, reſpectu aliquarum *centripetas*, reſpectu verò aliarum *centrifugas*, tum intima illarum dimotio faciliùs poſt ſanguinem miſſum, & relictum in canalibus minùs conſtrictum, poteſt contingere.

CLXXXVII. Cùm intima hæc ſanguinis dimotio facilè poſſit à venæ ſectione ortum ducere, ſcorbuticis dimotionem hanc habentibus, non convenit omnino ſanguinis miſſio.

CLXXXVIII. Quando vires motuum à corde & arteriis impreſſorum per ſanguinem ablatum ſunt diminutæ, tum fiunt minores viribus per cauſas illas univerſales, centripetas nimirum & centrifugas, commucicatis: adeoque effectum hæ ſuum, divulſis ſanguinis partibus, ſortiuntur.

CLXXXIX. In omni morbo cujus phænomena oriri à motu liquidi in arteriis impedito, ac à motu liquidi per nervos venaſque ſublato, ſemper putandum eſt potius peccari intra arterias, quàm intra nervos aut venas.

CXC. In *morbis ſoporiferis* ante omnia hauriendus eſt ſanguis, ſtimulantiaque omnia uſurpanda.

CXCI. *Vertigo* non excitatur à motu ſpirituum animalium circulari; ſed à dimotione retinæ, per arteriarum oculi diſtenſionem, illi illatâ.

CXCII.

CXCII. *Calculus* non oritur à coagulatione ſalis volatilis urinoſi cum ſale acido viſcoſo; ſed particulæ urinæ terreſtres & duræ calculo cauſam præbent.

CXCIII. Fermentum viſcoſum in renibus non datur; nec dari poteſt.

CXCIV. Cruſtæ calculi humani non ſunt horizonti, ſed ſibi invicem, parallelæ.

CXCV. Gravitas non eſt cauſa coalitionis ejus in talem figuram.

CXCVI. In calculo humano chymicè examinato ea omnia reperiuntur quæ in urinâ eodem modo tractatâ.

CXCVII. Non eadem eſt cura paroxyſmi *Nephritici*, ac extra paroxyſmum.

CXCVIIII. Non eadem eſt cura paroxyſmi *Epileptici*, ac extra paroxyſmum: & ſic de cæteris.

CXCIX. Nihil quod perpetuo motu comminuitur, aceſcit: ſed id ſolum quod motu ceſſante ſtagnat vel hæret.

CC. Perpetuus ſpirituum ſanguiniſque motus ut in corpore diu foveatur, utque ejus impedimenta tollantur, ſive in liquoribus ipſis, ſive in canalibus, ad naturæ vires, per aſſumpta & ablata, ſemper eſt reſpiciendum.

PROBLEMA.

DATO quovis morbo remedium ipſi proportionatum invenire:

SIVE,

In omni morbo ex indicante indicatum invenire; inventumque adhibere.

DESIDERATUM.

Medicamentum quod ſtatim tollat ſanguinis rareſcentiam, & motum imminuat, nullo fero ſymptomate ſubſequente. Lib. II. Cap. I. § 35.

ELE-

ELEMENTORUM MEDICINÆ

LIBER PRIMUS.

Cap. I. DE *Elementis*, Pag. 1
Cap. II. *De Sanitate*, 6
Cap. III. *De Temperamentis*, 8
Cap. IV. *De Calido Innato, Humido Radicali, & Fermentatione*, 14
Gap. V. *De Oeconomia Animali*, 25
Cap. VI. *De Morbo*, 49
Cap. VII. *De Criſi*, 62
Cap. VIII. *De Methodo Medendi*, 64
Cap. IX. *De Indicatis*, 68
Cap. X. *De Secretione*, 72
Cap. XI. *De Methodo præſcribendi*, 74

ELEMENTORUM MEDICINÆ

LIBER SECUNDUS.

Cap. I. DE *Febribus*, Pag. 79
Cap. II. *De Apoplexia*, 95
Cap. III. *De Paralyſi*, 102

Cap. IV. *De Vertigine,* 108
Cap. V. *De Epilepſia, & Convulſione.* 115
Cap. VI. *De Mania,* 124
Cap. VII. *De Dolore Capitis,* 129
Cap. VIII. *De Catarrho,* 132
Cap. IX. *De Ophthalmia,* 134
Cap. X. *De Epiphora,* 138
Cap. XI. *De Albugine & Pterygio,* 140
Cap. XII. *De Gutta Serena,* 141
Cap. XIII. *De Suffuſione, ſive Cataracta.* 143
Cap. XIV. *De Angina, Pleuritide, & Peripneumonia,* 145
Cap. XV. *De Aſthmate,* 151
Cap. XVI. *De Phthiſi, ſive Tabe,* 154
Cap. XVII. *De Catalepſi,* 159
Cap. XVIII. *De Morbis Ventriculi,* 160
Cap. XIX. *De Morbis Inteſtinorum,* 174
Cap. XX. *De Ictero, & Scirrho Hepatis,* 184
Cap. XXI. *De Hydrope,* 187
Cap. XXII. *De Affectione Hypochondriaca,* 191
Cap. XXIII. *De Scorbuto,* 199
Cap. XXIV. *De Calculo,* 203
Cap. XXV. *De Diabete,* 211
Cap. XXVI. *De Gonorrhœa,* 212
Cap. XXVII. *De Fluore albo Muliebri,* 215
Cap. XXVIII. *De Menſium Suppreſſione,* 217
Cap. XXIX. *De Partu Difficili,* 218

ARCHIBALDI PITCARNII, *SCOTO-BRITANNI*, ELEMENTORUM MEDICINÆ *LIBER PRIMUS.*

CAP. I.

De ELEMENTIS.

§ 1.

SUPPONO ſolùm *corpus omne eſſe diviſibile*, partemque quamvis corporis quoque eſſe diviſibilem: propter ultimam propoſitionem decimi Libri *Elementorum Euclidis*. Hinc ſequitur,

I. *Nullam eſſe corporis ullius partem* [nullamve materiæ portionem tam parvam] *cui non poſſit alterius corporis pars ſumi præcisè æqualis*. Quare nulla eſt materia tam ſubtilis, quin aliud, quamtumvis craſſum, corpus dividi poſſit in partes illa materia ſubtili *non majores*.

 II. Quia

II. Quia verò ſuppoſui corpus eſſe diviſibile, diviſio verò fieri nequit abſque motu, neceſſariò ſupponenda eſt *poſſibilitas motûs*. Et quia Medicos oportet fidem ſenſibus habere ſuis, corpora actu moveri, ſeu *motum exiſtere*, eſt credendum.

III. Atqui corpus nullum *ex ſe ipſo*, aut ſua ſponte, *movetur*. Nam cùm, ſepoſitâ alîus corporis conſideratione, nihil ſit quod efficiat, ut res moveatur in unam plagam, potius quàm in alteram; idcirco ex ſe in nullam movebitur; adeoque quieſcet corpus omne, ſi nulla vis extrinſecus impellens accedat. Quæ ſi acceſſerit, corpus quod impellitur, impelletur in eandem plagam in quam tendebat corpus impellens: adeoque corpus quod aut à nullo alio, aut undequaque æqualiter ab aliis, premitur pelliturque, neceſſariò quieſcit.

§ 2. Et quoniam ſenſu agnoſcimus, poſt motus multiplices factum eſſe ut corpora alia ſint *ſolida*, alia *fluida*, nullumque eſſe quod non ſit horum alterutrum, aut ad alterutrum vel utrumque accedens, noſtrumque, cujus tantam gerimus curam, corpus ex utroque genere eſſe compoſitum; non erit non operæ pretium explicare, quænam ſint talium corporum mutuò comparatorum affectiones conſtantes, quæ in Medicina facienda iis utiles videri poſſint, qui Philoſophos vulgares Civitate Medicâ inauſpicatò donârunt.

§ 3. Demonſtrat itaque experientia, ſenſuſque omnium hominum, corpora terreſtria omnia eſſe *gravia*, inque terram, ſive versùs eam, quamdiu non impediuntur, rectà deſcendere, ita tamen ut per idem fluidum alia plùs, alia minùs deſcendant: ſic aurum ſubere dicitur ſpecificè gravius, quia moles auri, ſuberis æquali mole innatante, in aqua communi ſubſidet; aurum ergo & ſubere & aqua ſpecificè eſt gravius; quum ſit ab Archimede demonſtratum,

tum, *corpus ſolidum fluido ubivis innatare, ſi æqualis utriuſque molis æqualis ſit ponderis,* [ſeu æquum gravitet,] *levius graviori ſuperſtare.*

§ 4. Ratio enim oſtendit, corporum omnium ad terram deſcendentium, *quæ æqualem habent partium æqualium numerum, æqualem eſſe gravitatem;* Quum gravitas totius ſit *gravitatum in ſingulis partibus*, æqualem verò partium æqualium numerum habent duo quævis corpora, *ſi ſub eadem mole nullum ſit in alterutro ſpatium omni materiæ portione vacuum;* Unde ſequitur, cùm nulla ſit materiæ portio tam parva, quin id corpus, in quo ulla comprehenditur, dividi totum poſſit in partes æque parvas, ac illa eſt, nullam eſſe poſſe cauſam deſcenſus harum, quæ non poſſit ſimul eſſe *deſcenſus illius* cauſa.

§ 5. Ex hiſce licebit concludere, *ea corpora, quæ ſub eadem mole non æque gravitant, non comprehendere æqualem numerum æqualium materiæ portionum:* adeoque quum videamus, cubum auri in aqua ſubſidere, dum æqualis moles ſuberis aquæ ſupernatet, aurum ſub eadem mole plures habere portiones materiæ æquales quàm ſuber, ſeu eſſe in ſubere plures quàm in auro, & revera quàm plurimas, vacuitates, & eſſe in aqua plures quàm in auro vacuitates. Alioquin ſi nulla eſſet, verùm id quod ſub aquæ ſuperficie continetur, æque denſum eſſet corporibus, ac eſt aurum, non deſcenderet, nec aquæ fundum peteret, quantacunque auri portio.

§ 6. Unde etiam ſequitur, *materiam æthereum ſive ſubtilem*, omnium corporum poros replentem, & liberrimè permeantem, *nullam eſſe.* Talis enim ſi materia eſſet, aerque ea plenus, foret denſitas aeris æqualis denſitati hydrargyri, nec minus aer motui ferri deorſum reſiſteret, ac hydrargyrum: adeoque nec ferrum, nec aliud quodvis

corpus poſſet per aerem deſcendere: quibus contraria experimur. Sed ut res hæc paulò clarior evadat, notatu dignum eſt, corpori omni ineſſe *potentiam reſiſtendi*, qua, quantum in ſe eſt, perſeverat in ſtatu ſuo, vel quieſcendi vel movendi uniformiter in directum. Per hanc vim materiæ inſitam fit ut corpus quodvis de ſtatu ſuo, vel quieſcendi vel movendi, difficulter deturbetur. Hinc experimur globum plumbeum, pavimento non iniquo impoſitum, reſiſtere moventi aliquantulum: ſed cùm motus horizonti parallelus, versùs ortum, *v. g.* non ſit contrarius illi versùs centrum (poteſt enim corpus utroque ferri) adeoque nec gravitationi, non provenit reſiſtentia iſta à gravitatione. Ergo, cùm præter hanc nihil ſuperſit in iſto globo plumbeo, quod reſiſtentiæ ejus debet tanquam cauſa ſpectari, excepta ſola materiæ quantitate, erit hæc reſiſtentiæ cauſa: ita ut *ſi duo corpora æqualem materiæ quantitatem contineant* horizontaliter *mota in partes contrarias, ſibi occurrant æquali celeritate, quieſcant ſimul*, aut reſiſtant æqualibus quantitatibus, tum ea ſunt æque gravia; unde ſequitur ea omnia eſſe æque gravia, quæ continent æquales materiæ quantitates, atque ſi vacuitates nullæ eſſent, omnia corpora ſub æquali ſuperficie, *v. g. omnia corpora ſphærica habentia æquales diametros, continerent etiam æqualem quantitatem materiæ.* Adeoque ex præmiſſis æque gravia; hoc eſt, ſphæra plumbea non eſſet gravior æquali ſphæra lignea, ſi nullæ forent in lignea vacuitates. Quod eſt contra experientiam; unde ſequitur nullam eſſe materiam ſubtilem omnes poros implentem.

§ 7. Unde clarè ſequitur non ſufficienti gaudere evidentia eorum opinionem, qui cum Domino *Waldſchmiedt* ſtatuunt eſſe materiam omnem in tria genera corporum diviſam, ſcilicet ea quæ lucem emittunt, tranſmittunt, & remit-

mittunt, omniumque poros ope eorum corporum repleri, quæ corpora lucem emittentia componunt. Nam ſi pori omnes ſint pleni, nullum erit corpus quod poſſit lucem tranſmittere. Facilè poterimus ex hiſce deducere materiam iſtam ſubtilem non eſſe fermentationis, turbatæque, ut loquuntur aliqui, materiæ auctorem, debereque Dominum *Waldſchmiedt* cum ſuis alias horum motuum cauſas quærere, & incerto niti fundamento quæcunque iſtius ope materiæ à Medicis explicantur. At nos, in Inſtitutionibus Medicinæ tradendis, hypotheſi hìc refutatâ non quidem utemur ob rationes jam dictas, ſed neque aliâ ullâ quamtumvis probabili; quum putemus poſſe phænomena morborum & curationum diſtinctius tradi *non aſſumpta conjectura ulla Philoſophica.*

§ 8. Idcirco ſolùm pauca hæc præmiſi, ut habere poſſint Medicinæ ſtudioſi, quod reponant iſtis, qui non in exornanda Medicina, ſed in deprædicandis miraculis incredibilibus materiæ ſubtilis operam omnem videntur locaſſe.

§ 9. Ego ſane omnes exhortor ut principia Philoſophiæ Carteſianæ diligenter explorent, eaque cum principiis *Philoſophiæ Democriticæ* conferant, auxilio *Geometriæ*, præſertim, illius, quæ ſpeciatim *motûs regulas* demonſtrat, & quæcunque cum iis regulis maxime conveniant, ea tutiſſimè in Medicinæ uſum ſeponi, & adhiberi poſſe exiſtiment, adeoque Medicarum lectionum Auditores non tam *Philoſophos* (quales nunc eo nomine vulgò gaudent) quàm *Mathematicos* dari exoptem.

Cap. II.

De SANITATE.

§ 1. POſtulamus, *Primò*, Sanguinem è corde in arterias propulſum per venas in cor redire, ſive circulationem in omni animali celebrari.

Secundò, Ea, in quibus collocatur hæc circulatio, vitam habere; quæque hac carent, vita carere; vitamque ipſam aut eſſe iſtam ſanguinis circulationem, aut *hanc eſſe iſtius menſuram.*

§ 2. His conceſſis, aſſero Medicinam eſſe *artem faciendi vitam indefinitè longam.* Deinde affirmo, vitam indefinitè longam eſſe illam ipſam tantopere expetitam *ſummam ſanitatem:* nam cùm morbus ſit *moriendi conatus*, morborumque ſummum ſit mors, erit *vita indefinitè longa* morbi, (quia *mortis*) id eſt, *infiniti conatus moriendi* expers, id eſt, vita ſaniſſima. Sed quoniam ad hominem ſanum, id eſt, talem, qui poſſit vita frui indefinitè longa, acceſſerit; non poſſumus reſcire, an ille per infinitum tempus victurus fuerit, priuſquam per infinitum vixerit; ſi ſanitatem per longævam vitam metiri volumus: Idcirco oportet vitæ *indefinitè* longæ, id eſt, ſanitati, tanquam menſuram ſubſtituere affectionem *definitam* & homogeneam, ſibique ſemper ſimilem, ſive talem, quæ quovis tempore eadem ſit: ita ut ſi uno tempore ulla eſſe deprehendatur, ſimilis alio quovis tempore debeat deprehendi.

§ 3. Hæc autem affectio eſt *corporis indolentia*, ſive doloris privatio: adeoque, cùm vita indefinitè longa, ſeu æterna, ſit omni dolore privata, ſequitur indolentiam corporis,

poris, ſeu doloris privationem, pro menſura ſanitatis tantum poſſe adhiberi; hinc ſequitur nulli noſtrûm ſanitatem obtigiſſe perfectam, ſanoſque ſolùm dici eos, qui minus dolore premuntur, quàm vulgò ſolent.

§ 4. Ex hiſce patet malè definitam eſſe ab omnibus Inſtitutionum Scriptoribus Medicinam, quòd ſit *Ars, quantum fieri poteſt, ſanitatem præſentem conſervandi, amiſſam verò reſtituendi:* nam cùm ante hanc traditam definitionem nondum tradiderint, quid ſit *ſanitas*, vana eſt Medicinæ iſta definitio. Verùm cùm definitio Sennerti aliorumque concedi petat, ſanitatem eſſe conjunctam cum potentia exercendi eas actiones, quæ *ſecundùm naturam* inſunt, hæc autem definitio ſit mala, cùm nondum ab illis definitum ſit, quid ſit *natura*, aut eſſe *ſecundùm* eam: idcirco Sennerti definitio eſt improbanda.

§. 5. Deinde malè faciunt Scriptores Inſtitutionum, qui ſanitatem explicare conantur, non prius explicatâ *vitæ* naturâ, cùm ſanitas ſit *vita ſana*, ſeu circulatio ſanguinis longiſſima, aut vita nullo dolore comitata: Neque noſtram ſententiam debet afficere, quod aliqui dicuntur medios inter dolores æternùm vivere; nam nobis longè aliud eſt, quàm Orco damnatis, ſyſtema.

§ 6. Qui Medicas Inſtitutiones nobis tradidere, docent, ſanitatis ſubjecta eſſe partes corporis viventis; quod falſum eſt, cùm non *pars corporis*, ſed *corpus* vivat; quippe cùm ità ſit circulatio ſanguinis, è corde pulſi in arterias, & per venas reducis, quod *de parte* dici nequit.

§ 7. Nec minori peccato iidem docuere, partes corporis eſſe duplices, ſcilicet ſimilares & diſſimilares: primò enim nemo noſtrûm poteſt partem an diſſimilaris ſit noſſe, adeoque eſt hæc partitio inutilis; deinde, dum per partem diſſimilarem deberent intelligere partem ex partibus aliis non

non homogeneis conflatam, tamen eam cum organis confudêre, hancque definiere eam quæ actionem edit. Atqui pars quælibet actionem edit perfectam; nam fibra eodem modo contrahit ſe, ac muſculus; & ut verbo dicam, integra & tota actio, quæ organo tribuitur, ex multis ſimilibus actionibus partium componitur.

Multò itaque veriùs & utiliùs dividitur corpus in partes *continentes* & *contentas*, id eſt, canales & liquores.

§ 8. Denique patet, malè ab Antiquis Medicinæ Proceribus diviſas eſſe corporis partes in continentes, contentas, & impetum facientes; cùm hæ ſint contentæ. Ridiculè etiam dividitur Medicina in Pathologiam, &c. Conſtitutio enim ultima & intima ſciri à nobis nequit.

Cap. III.

De TEMPERAMENTIS.

§ 1. DIXI corpus humanum componi ex *canalibus* diverſi generis *liquores* ferentibus. Canales determinatam habent amplitudinem, tunicarum numerum & denſitatem, elaſticitatem, & figuram, aliaſque proprietates: à quarum combinatione diverſa varia accipiunt nomina, arteriarum, venarum, nervorum, fibrarum, vaſorum lymphaticorum, oſſium, &c.

§ 2. Liquores omnes determinatum habent *fluxilitatis* gradum: conſtantque ex partibus parvis, quæ ſupra ſe mutuo ſat facile labi poſſunt, ſive parvâ ſatis vi inter ſe moveri.

§ 3. Canales & liquores omnium hominum habent iſtas com-

communes proprietates canalium & liquorum memoratas: & ſi eas haberent eodem gradu, ut ita loquar, *v. g.* ſi ſanguis omnium hominum conſtaret ex partibus æque parvis & æque lubricis, tum omnium hominum eadem eſſet Temperies. Supponamus enim ſimilia quoad canales, omneſque homines æque forent ſani; at cùm aliter ſe rem habere quivis noverit, oportet aliquas uni homini in canalibus & ſanguine ineſſe proprietates, præter eas (ob quarum combinationem hic canalis *arteria*, ille *vena* dicitur; hic liquor *ſanguis*, ille *chylus* appellatur) ob quas hic uni, ille alteri morbo opportunior. Hæ autem proprietates Temperamenta vocantur: unde ſequitur, eos omnes, qui Temperamento aliquo præditi ſunt, cœpiſſe ægrotare, ſeu à ſanitate vera deflexiſſe; & Temperiem à Medicis ita dictam eſſe veram Intemperiem, ſeu morbum naſcentem: quam obſervationem iis utilem fore ſat ſcio, qui in Praxi Medica ſcilicet ſe exercebunt.

§ 4. Affirmo itaque, temperamentum cujuſque hominis eſſe qualemcunque, ſenſu aliquo dignoſcendam, *mutationem* earum in *canalibus* & *ſanguine* conditionum, quæ ad ducendam vitam omni dolore privatam requiruntur.

§ 5. At cùm illæ *conditiones* infinitis modis poſſint mutari (ſunt enim *proportiones* corporum diverſorum eundem liquorem, quantitate datum, conflantium infinitæ:) Quas profectò nôſſe omnes humanæ ſalutis intereſt, ſed induſtriæ vires ſuperat; idcirco aliquas frequentius obſervatas mutationes vobis explicabo clarius ac verius, quàm ab aliis factum eſt; rogans ut meminiſſe velitis alias multas ſupereſſe obſervandas, quæ *temperamenta* etiam dici ſolent & debent, morbiſque innumeris origines & incrementa ſuppeditant.

§ 6. Scriptores Inſtitutionum quatuor nobis temperamentorum genera celebriora & in Medicis utiliora deſignarunt.

runt. Scilicet bilioſum, melancholicum, pituitoſum, & ſanguineum; verùm errarunt, quòd hæc communia eſſe crediderint canalibus & liquoribus, ſolis enim *liquoribus* competunt: Deinde errarunt, quòd temperamentum aliquod ſanguineum eſſe voluerint, cùm id revera ſit *plethora*, ſeu omnium liquorum ſanguinem conſtituentum copia vulgari inſignior.

§ 7. *Tria* ergo tantum obſervata ſunt temperamentorum in liquoribus hujus corporis genera: quod ut planius fiat, debeo definire, quid ſit temperamentum partium fluidarum; nempe eſt id illa ſanguinis fluxilitas, quæ permittit ut partes ab eo ſecernendæ per datum circulationis impetum poſſint ſecerni una facilius quàm aliæ. Unde ſequitur temperamentum *bilioſum* illam eſſe fluxilitatem ſanguinis, quæ permittit, ut, dato circulationis impetu, bilis ſecernatur in hepate naturaliter conſtituto in majori ad reliquas ſecretiones proportione, quàm in aliis pleriſque fieri ſolet hominibus ejuſdem cœli; temperamentum hoc vocari ſolet calidum & ſiccum.

§ 8. Temperamentum verò *melancholicum* eſt illa fluxilitas, quæ permittit, ut, per datum motum ſanguinis circularem, liene naturaliter ſe habente, major quàm in aliis ad reliquas ſecretiones ſit proportio ſecretionis per renes & vaſula ſudorifera. Vocatur hoc temperamentum frigidum & ſiccum.

§ 9. Temperamentum *pituitoſum* fit, ubi per datam vim ſanguinis à corde pulſi proportio ſalivæ ad alia ſecreta eſt major. Hoc eſt temperamentum frigidum & humidum; notandum verò homines à nobis adſumi cætera ſanos & abeſſe vim externam.

§ 10. Poſt declarata temperamentorum genera, partibus omnibus, ut volunt Inſtitutionum Scriptores, ſed revera

tantum

tantum fluidis congruentia, progrediuntur ad ſingularem partium ſolidarum temperiem explicandam. Quod dum illi exequuntur, ſatis oſtendunt temperamenta prædicta non omnium canalibus, ſeu organis, ut illi credebant, ſed ſolis liquoribus eſſe propria.

§ 11. Ajunt enim cor imprimis, pulmonem, arterias, hepar, lienem, venas, & renes eſſe temperamenti calidi. Revera partes has in homine vivo eſſe calidas non inficior; at eſſe eas omnes ejuſdem temperamenti, id eſt, earum canales, & in earum canalibus contentos liquores habere eaſdem proprietates eſt falſum. Profectò neque cor calidum eſt, niſi ab alluente ſanguine, neque humidum; nec hepar aut arteriæ ſiccæ aliunde quàm à partibus bilem comitantibus.

§ 12. Et ut uno verbo dicam, calidum temperamentum iis ſolis partibus ſolidis ineſt, quæ ſanguinem non procul à corde copioſè accipiunt; adeoque frigidum iis ineſt quæ longius paulò removentur à corde.

§ 13. Siccum verò iis, quæ ſuæ nutritioni inſervientes canales habent parvos, nec longe diſtant à corde; at humidum earum eſt, quæ canalibus amplis ſanguinem non procul accipiunt, uti cerebrum.

§ 14. Supereſt ut aliquid dicamus de ſingularum ætatum temperamentis; vulgò tradunt, infantiam & pueritiam eſſe ætates calidas & humidas, adoleſcentiam eſſe temperatam, juventutem eſſe calidam & ſiccam, & ſenectutem eſſe frigidam & ſiccam; atqui hæc in eodem animali debent ſpectari. Nam ſi de diverſis hominibus loquamur, fieri poteſt, ut qui temperamento eſt bilioſo ſit æque calidus & ſiccus, dum adhuc puer eſt, ac ille eſt in juventute, qui temperamento fuit humido & calido, hoc eſt corpore plethorico præditus. Deinde advertendum eſt, eadem aſſumpta cor-

dis contractione eos homines, qui ſunt ſtaturæ brevioris, eſſe calidiores, quàm illi, qui ſunt ſtaturæ procerioris; nam cùm extremæ priorum partes minus diſtent à corde quàm extremæ poſteriorum, (idque verum eſt de quibuſvis partibus correſpondentibus) & cùm velocitas ſanguinis diminuatur juxta diſtantiam à corde, idcirco partes corporis brevis erunt calidiores partibus longi, ſi eæ partes ſumantur, quæ ſibi mutuo reſpondent; ſequenti enim capite oſtendam, quòd ſanguinis partiumque calor ſit proportionalis, cæteris paribus, velocitati ſanguinis in eadem diſtantia à corde, & quòd calor ſit effectus motûs ſolius circularis in ſanguine.

§ 15. Ex hiſce ſequitur, unumquemque, cæteris paribus, eſſe calidiorem cùm puer eſt, quàm cùm adoleſcens eſt, nondumque augmenti finem attigit, quàm poſtea cùm augmento finito juventutem agit. Unde falſum eſt adoleſcentiam eſſe ætatem temperatiſſimam, uti aſſerunt Inſtitutionum Scriptores. Ad humiditatem verò & ſiccitatem cuivis ætati propriam quod attinet, adverti velim, pueros & infantes plus continere ſanguinis, proportione corporis & ſolidæ magnitudinis ſpectata, quàm continent viri, & provectioris ætatis homines, (loquor ſemper de eodem animali, quoad ætates ſpectato) & cùm feroſa pars ſanguinis, ſeu humectans & humiditatis fautrix, ſit fere quarta partis rubræ, ſive coaguli, ſequitur idcirco, idcirco inquam, infantes aut pueros eſſe hoc ſenſu humidiores ipſis adoleſcentibus, quòd ſint ſero magis fœti.

§ 16. Infantes autem & pueros plus continere ſanguinis reſpectu ſuæ molis, quàm continent viri, ex eo probatur, quòd in illis & oſſa ſint molliora & cartilaginea, omneſque fibræ laxæ & mucoſæ, parteſque quæ ſolidæ in viris ſunt, in pueris fere diffluant, exiſtente ſcilicet nimia copia fluidi hu-

humectantis, ſive ſanguinis, (nam per ſanguinem intelligimus ſemper omnes liquores, qui per venas & arterias fluunt) & interſtitiis partium ſero lymphaque turgeſcentibus, qui poſtea aucta ſolida canalium ſubſtantia adoleſcunt. Augeri autem nequit ſolida partium compages, niſi diminuta fluidi ſanguinis copia, cùm ſolidæ corporis noſtri partes efformentur ex liquidis & humidis: ergo manifeſtum eſt, aucta in omnes dimenſiones ſolida corporis noſtri mole (quod fit tandem in juventute incipiente) diminui quantitatem liquidi ſanguinis, ex quo moles illa conflatur.

§ 17. Hîc vero diligenter eſt advertendum, temperamenta biliosa, melancholica, & pituitoſa non eidem homini reſpectu variæ ætatis attribui, ſed diverſis hominibus in eadem ætate conſideratis, eaque ad minimum virili; non enim puer cum puero alio, nec juvenem cum ſene, ſed juvenem cum juvene, & ſenem cum ſene, quoad iſta temperamenta conferre volumus & debemus.

§ 18. Denique quoad ſexum maſculinum & muliebrem, diverſitas temperamentorum debet conſiderari, quoad nempe caliditatem & humiditatem; quia hæ ſolæ proprietates à Medicis ſunt conſiderandæ in utroque ſexu.

§ 19. Omnes quod ſciam Medici tradunt, viros eſſe calidiores & ſicciores fœminis; ego concedo, eos fœminis ſicciores, at nego eſſe calidiores.

§ 20. Idcirco audacter dico, fœminas eſſe calidiores & humidiores viris, quia plus ſanguinis continent, cæteris paribus, quàm viri; idque ob eandem rationem, qua pueri plus habent ſanguinis atque ſeri humectantis, quàm juvenes aut viri, & uti pueri plus calent ipſis adoleſcentibus aut juveneſcentibus, quia corpore ſunt minus quàm juvenes procero; ita cùm fœminæ plerumque minus ſint proceræ quàm viri, debent illæ plus quàm hi caloris fovere.

§ 21. Deinde videmus, aut potius, quandocunque libet, tactu deprehendimus, fœminis corpora eſſe plerumque molliora, laxiora, & citius increſcere, quàm increſcunt corpora virorum; molliora autem & laxiora ſunt ob copiam majorem lymphæ, & minori tempore ad datam molem perveniunt, ob ſolam copiam liquidi ſolidas partes conſtituentis majorem, ex qua minori tempore æquale, vel æquali tempore amplius nutrimentum, ſuppeditatur; major autem copia lymphæ & ſanguinis majorem calorem producunt, ut Capite ſequenti probabo. Semper enim æqualem cordis contractionem ubique ſuppono; adeoque patet fœminas reſpectu ſuæ molis plus habere ſanguinis, ſive calidi & humidi, quàm habent viri. Vera iſta fœminarum proprietas, quæ efficit ut ſingulis menſibus ſanguinem ſincerum ex utero mittant, demonſtrat plus ipſis ineſſe veri ſanguinis, quàm pleriſque viris: cùm iſta evacuatio ſanguinis menſtrua contingat propter copiam ſanguinis, & non fit ope ullius fermenti; ut patebit, cùm oſtendemus in ſequentibus fermenta in animalium corporibus eſſe nulla.

Cap. IV.

De CALIDO Innato, HUMIDO Radicali, & FERMENTATIONE.

§ 1. EXplicandum nobis hîc eſt, quid per has voces deſignare debuerant Medici, non verò quid deſignaverint: Hoc enim poſterius à Sennerto aliiſque eſt effectum inutili opera. Deſignare itaque per eas voces calidi innati debuere illam attritionem partium ſanguinis, quæ pro-

producitur ab ipſius motu circulari, præſertim in arteriis, intra quas à baſi circulari verſùs apicem coni cavi, impetu à corde concepto propulſus, reſiſtentiam habet ſuperandam duplicem, ſcilicet, in illam laterum arteriarum & alteram ſanguinis procedentis.

§ 2. Nempe cùm ſanguis partes contineat calori excitando aptas, ſiquando in libertatem aſſerantur, hoc eſt, ſi divellantur à ſe mutuo partes eas comprehendentes, partes autem corpuſcula calorem producentia complectentes non poſſunt divelli, niſi per niſum partium ſanguinis in ſe mutuo, per quem niſum fit attritio & abraſio particularum cohærentium, ſequitur eo calorem fere inſigniorem eſſe, quo niſus & attritio impetuſque partium in ſe mutuo fuerit inſignior. Atque iiſdem manentibus reſiſtentiis (hoc eſt, arteriarum ſectionibus iiſdem manentibus, & copia ſanguinis procedentis eadem) & aucto impetu cordis, motuque ſanguinis circulari, debet neceſſario augeri niſus & attritio partium ſanguinis mutua, nitente ſcilicet in aſſumptam quamlibet ſanguinis portionem à partibus quidem anticis ſanguine præcedente cum arteriis, à partibus verò poſticis ſanguine ſuccedente cum augmento velocitatis; adeoque aucto ſanguinis circuitu augetur calor, ita ut calor dependeat à circulatione: Cùm verò humidum radicale ſit ſanguis, erit calidum innatum, in humido radicali fundatum, nil aliud, quàm ſanguis circulans, ſeu ipſa vita animalis.

§ 3. Sed ut hæc paulò explicatiora fiant, adverti debet, partes ſolidas ex iiſdem initio fuiſſe conflatas, quibus poſtea nutriuntur & creſcunt; nam cùm nutritio & augmentum ſit appoſitio partium antepoſitis ſimilium, debet materia partibus creſcentibus & auctis ſufficiens eſſe ſimilis materiæ ei quæ partibus naſcentibus ortum præbuit; atqui ſanguis, hoc eſt, liquor arteriiſque veniſque contentus, partibus ad

incre-

incrementa ſufficit, adeoque etiam iis ortum dedit, & cum ortu proprietates ſanguini partibuſque ſolidis communes; inter quas calorem recenſeo. Partes itaque ſolidæ calorem à ſanguine inquam circulante habent, nam huic ſoli & ortum, & incrementum, & calorem acceptum referunt.

§ 4. Ex hiſce ſequitur primò, in iiſdem à corde viciniis ſanguinum mole æqualium calores eſſe proportionales velocitatibus.

§ 5. Secundò, ſanguinum iiſdem velocitatibus motorum calores eſſe proportionales viciniis à corde; nam cùm in ſanguinibus homogeneis, ſeu ſimilibus, ad calorem in libertatem aſſerendum, nihil aliud exigatur præter niſum & attritionem partium, productam per impetum cordis, cui proportionalis eſt velocitas ſanguinis, & reactionem ſive reſiſtentiam arteriarum, & ſanguinis antecedentis; ſequitur, ſi non mutetur reſiſtentia iſta, & reactio, quæ non mutatur in eadem vicinia à corde, non mutatum iri calorem ſanguinis, niſi per mutationem impetûs, ſeu velocitatis à corde impreſſæ, hoc eſt, ut effectus ſint cauſis ſuis proportionales, eſſe in iiſdem viciniis reſpectu cordis calores ſanguinum velocitatibus proportionales; quare patet prima propoſitio.

§ 6. Deinde eodem modo oſtendetur, quòd ſi velocitates à corde impreſſæ ſint æquales, non poterunt in ſanguine caloris mutationes contingere, niſi ob variam arteriarum & ſanguinis præcedentis reſiſtentiam, ſive reactionem; at ſanguinis præcedentis reſiſtentia ſuæ moli eſt proportionalis, moles autem ipſius eſt proportionalis viciniæ ſuæ à corde, (nam quo vicinior eſt cordi ſanguis, eo major ipſius moles continetur inter locum aſſumptum & extremitatem arteriæ) & reſiſtentia arteriarum eſt etiam tanto major, quanto viciniores cordi partes ipſarum aſſumuntur: cùm nem-

nempe reſiſtentia in hoc caſu ſit proportionalis velocitati, velocitas autem ſanguinis in maxima vicinia à corde ſit maxima; adeoque patet, quod ſecundo loco propoſui, nempe calores ſanguinum eadem velocitate laterum eſſe proportionales viciniis reſpectu cordis.

§ 7. Hinc calor ſanguinis poteſt ſpectari tanquam rectangulum à velocitate in viciniam, id eſt, ſi duorum hominum velocitas ſit trium graduum, & vicinia partis, in qua calorem explorare volumus, ſit duplo major in primo quàm in ſecundo, hoc eſt, ſi ſint ut duo ad unum, erit calor primi ut ſex, ſecundi ut tria, id eſt, calor primi erit duplo major calore ſecundi: ſi vicinia primi ſit ut duo, & velocitas ut quatuor, vicinia autem ſecundi ut tria, velocitas verò ut unum, erit calor primi ut octo, ſecundi ut tria; adeoque calor primi erit pluſquàm duplicis caloris ſecundi.

§ 8. Ex hiſce ſequitur, erraſſe Dom. *Waldſchmiedt*, qui ſtatuit, calidum innatum eſſe reliquias ſauguinis in corde rarefacti; cùm enim quæratur unde ſanguis calorem habeat, reddenda eſt ratio, quæ etiam reliquias illas includit; illæ enim eandem caloris cauſam cum toto ſanguine habent, nec ullum eſt in corde fermentum, quod calorem ſanguini inferat, illud enim neceſſario eluetur in quavis cordis contractione; neque etiam ſanguis in corde rareſcit aliter, quàm in arteriis, ſed uti in has à corde impellitur ea copia, ut ipſas diſtendat, ita ea copia ex auriculis in cor fluit, ut ipſum extendat, donec cor ope ſpirituum animalium contractum ſe ipſum exoneret, & inaniat; adeo ut nullæ ſint in corde ad ſummum contracto ſanguinis reliquiæ à ſanguine expulſo diverſæ, & cordi ſemper inhærentes, cùm illæ, ſanguinis allabentis & præterfluentis & repetitæ cordis contractionis opera, neceſſario eluantur. Ob tales,

inquam, rationes convincitur, nullum eſſe in corde Fermentum, cùm nulla in eo poſſit ſeparatio fieri partium ſanguinis; aut ſi ulla fieret, tamen quod ſeparatur, debet neceſſario reſorberi, & quavis contractione cordis rurſus excludi, niſi velitis cordi eam tribuere iudulgentiam & miſericordiam, qua abſtineret à quibuſdam partibus fluidi expellentis, dum multò plurimis non parceret. Sed operæ pretium erit recentiorum expendere ſententiam, quæ calorem innatum vult eſſe effectum fermentationis ſanguinis, à materia ſubtili inductæ, & ab actione ipſius perpetuâ conſervatæ: ſcilicet recentiores multi, iique celeberrimi, ſtatuunt, cauſam caloris in ſanguine eſſe materiæ ſubtilis actionem, quæ cùm in ſanguine non invenit poros rectilineos, motui ſuo per rectas lineas propagando reſpondentes, exagitat variè, & ſejungere conatur partes ſanguinis, ut inteſtinum motum in eo excitet, qui à calore maxime differt.

§ 9. Evidens eſt hos Philoſophos arbitrari, materiam ſubtilem reflecti à partibus ſanguinis noſtri: nam quòd poros rectilineos non inveniat in ſanguine, provenire debet ab occurſu partium ſanguinis ad alteram pori (qui canalis quidem eſt) extremitatem, quæ partes poros non ſatis amplos comprehendunt, & ea ratione materiæ ſubtili tranſitum negant. Atqui ſi hæc cauſa caloris ſit, & fermentationis in ſanguine, tum extra vaſa ſua miſſus, & in pelvi, verbi gratia, concluſus, caleſceret ſemper, & fermenteſceret, cùm ille tum idem ſit, ac prius corpus, & eundem inteſtinum motum partiumque ſitum obtineat in pelvi, ac in arteriâ contentus, adeoque eodem modo reſiſtat actioni materiæ ſubtilis. Verùm quævis experientia teſtatur, ſanguinem extra vaſa miſſum, calorem, & fermentationem illam putatitiam amittere: hocque debet eſſe argumentum ſatis vali-

validum ad opinionem hanc refellendam. Lubet tamen rem paulò altiùs inveſtigare.

§ 10. Adverti ergo debet, materiam ſubtilem (ſi ſenſu Carteſiano, hoc eſt, vero detur) omnium corporum ſuperficies ambire, & undique æqualiter premere; ex hac æquali in omnibus lateribus preſſione eduxere ſagaciores Carteſiani cauſam duritiei corporum, ſeu quietis partium inter ſe; nam uti aër ab intervallo duorum marmorum cohærentium excluſus, & iis undique circumfuſus, actione ſua impedit ne illa divellantur, ita materia ſubtilis corporibus undequaque circumfuſa impedit ne partes cohærentes à ſe invicem ſecedant; adeoque quamvis concedamus, materiam extare ſubtilem, illa tamen partes, ſemel cohærentes, ſemper in contiguitate detinebit; & ſi admittatur intra poros ex uno latere portionis materiæ conſiſtentes, tamen, quia etiam admittitur intra poros conſiſtentes ex diverſo latere iſtius portionis, vel ſaltem portionis portioni iſti contiguæ, idcirco portio iſta detinebitur, unde nulla erit inteſtini motûs, aut caloris, aut fermentationis origo à materia ſubtili repetenda.

§ 11. Si ulla quidem foret gravitas materiæ ſubtilis, gravitatiſque ut in aëre mutatio, poſſet illa, ſi aliqua eſſet, aliquam mutationem forſan aliquando efficere, ut efficit aër; ſed cùm materia ſubtilis nullam patiatur gravitatis (quæ ei nulla eſt) mutationem, nec ideo uno loco, aut tempore gravior fit, quàm alio; præterea omnia corpora omnibus locis & temporibus æquali vi circumpremit: adeoque nullius fermentationis mutationiſve eſt autor ſive cauſa.

§ 12. Verùm mirari ſubit, quòd tam multi eruditi viri putaverint, ſanguinem noſtrum iſtius eſſe naturæ, ut partes materiæ ſubtilis nequeant poros ſatis pervios, aut rectos, motuque ſuo extendendo aptos, in ſanguine reperi-

perire. Id quàm falſum ſit hoc experimento poteritis cognoſcere.

§ 13. Notum eſt, ſi ulla detur materia ſubtilis, eam eſſe cauſam cur corpora gravia deſcendant verſùs terræ centrum, quia nempe ea detruduntur à materia ſubtili minimè gravi circum terram celerrime motâ, & à terra recedente per ſphæræ terreſtris tangentes, in ſuum locum corpora illa craſſa, quæ ejuſdem motui non tam facile obediunt, depellente.

§ 14. Notum etiam eſt, ſanguinem circumfuſum metallo non impedire quò minùs metallum illud ſit æquè grave, ac prius: eſt enim eadem metalli ſanguine cooperti gravitas, ac non cooperti. Unde ſequitur materiam ſubtilem æquè facile tranſire poros ſanguinis, ac poros aëris. Nam niſi tranſiret æquali facilitate utriuſque poros, metallum non foret tam grave cùm ſanguine cooperitur, ac cùm aëri exponitur; id adeò verum eſt, ut corpus quodvis gravitet æquè, marmoreo vaſi incluſum, ac aëri expoſitum; nemo autem putaverit potentiores eſſe marmoris, quàm ſanguinis circulantis poros. Nam ſi eſſent, foret ſanguis circulans marmore gravior. Sufficiant hæc de cauſa fermentationis ſanguinis ab illa actione materiæ ſubtilis advocanda; præſertim cùm nondum certum ſit ullam eſſe talem materiam, neque etiam certum ſit, ullam eſſe fermentationem ſanguinis, & potius certum videatur fermentationem hanc eſſe nullam.

§ 15. Quod ſi manifeſtum fiat, adnotari debet fermentationem veram eſſe acidi & alcali actionem mutuam cum bullis, qua olea mutantur in ſpiritus ardentes; inde eſt quòd experiamur, è ſuccis vegetabilium non fermentatis phlegma & oleum elici, ſed non ſpiritum; at ſi fermentatio præceſſerit, tum diſtillatione non oleum, aut ſaltem parum,

ſed

ſed ſpiritum ardentem, qualis eſt ſpiritus vini. Impetramus verò nempe per fermentationem mutata in ſpiritum: ita ut ſpiritus ardentes ſint olea actione mutua acidi & alcali intimè unita phlegmati. Hoc enim patet ex eo, quòd ſpiritus illi ardentes deflagrant: inde etiam ſic dicti ſunt, ratione olei, quod continent, remanente poſt deflagrationem phlegmate, & quòd ab iiſdem ſpiritibus ardentibus ſeparari poſſit oleum; nempe ſi aſſumatur ſpiritus ardens cujuſvis vegetabilis rectificatus, vitro optimè clauſo, tùm videbitis ſupernatare ſeparatum à phlegmate oleum: periiſſe verò ſpiritum guſtu deprehenditis; adeoque ſatis conſtat, prævia omni fermentatione vera elici poſſe ſpiritum ardentem. Atqui à ſanguine nullus elicitur ſpiritus ardens, ſed ſolùm urinoſus; unde facile colligitur, ſanguini nullam eſſe fermentationem veram.

§ 16. Verùm hæc veritas non minus confirmatur ex eo, quòd omnis vera fermentatio, ut diximus, ſit actio mutua acidi & alcali, adeo ut nulla ſit fermentatio vera, ubi horum alterutrum deeſt; deeſt autem in ſanguine hominis ſani acidum, ut patebit cuivis, qui laborem diſtillandi ſanguinis ſuſcipere dignabitur.

7 17. Et hæc quidem deberent ſatisfacere iis, qui veritatem quærunt; at quoniam multò plurimi de voce litigabunt, & fermentationem in ſanguine eſſe contendent, quamvis illi non inſit acidum, fermentationem inquam juxta Williſium, quæ nempe fermentatio definitur, *motus inteſtinus particularum corpus continentium*: idcirco quid de hâc definitione motui ſanguinis applicata ſit cenſendum, paucis declarabo.

§ 18. Affirmo itaque ſanguini nullum eſſe motum particularum inteſtinum diſtinctum ab eo motu, quem accipit à contractione cordis: hoc eſt, ſanguinis non circulantis

nullum eſſe motum inteſtinum, & univerſaliter nullum eſſe inteſtinum particularum ullius fluidi in vaſe non moto comprehenſi motum. Nam ſi contineatur fluidum in vaſe moto, erunt partes fluidi participes motûs totius: ſed hic motus non eſt ille inteſtinus, de quo hîc loquimur; id autem ſi oſtenderimus, evaneſcunt quàmplurimæ explicationes phænomenorum à recentioribus Medicis adhibitæ, quæ huic fluidorum inteſtino motui tanquàm firmiſſimo fulcro videantur ſuperimpoſitæ.

§ 19. Ut promiſſis ſatisfaciam, adverti volo, fluidum eſſe *corpus cujus partes corpori cuicunque illatæ cedunt, & cedendo facile moventur inter ſe.* Hæc definitio convenit cum hypotheſi *Archimedeâ*, quæ ponit, humidi ſeu fluidi eam eſſe naturam ut partibus ipſis æqualiter jacentibus minùs preſſa à magis preſſis expellatur: nam hæc hypotheſis palam aſſumit partes minùs preſſas fluidi cedere magis preſſis, hoc eſt (cùm minus preſſæ reſpectu magis preſſarum quieſcant, eſt enim minor motus reſpectu majoris quies quædam) partes fluidi quieſcentes cuivis moventi cedere. Ex his ſequitur, quòd ſi fluidum aliquod undique æqualiter premitur (de quali fluido hîc loquimur, cùm corpus humanum, omneſque in eo contenti liquores, ab aëre & fluidis quibuſvis ambientibus æqualiter undique comprimantur) tùm partes etiam ipſius omnes æqualiter premuntur, & abſque omni motu quieſcunt in ſe: eſto itaque in vaſe ſphærico uniformiter, ſeu æqualiter, preſſum fluidum quodvis, in eo ſi pars aliqua moveri incipiat, omnes partes illi ſimiles, & in eadem à centro diſtantia poſitæ, movebuntur. Quia ſupponere licet, & ſupponimus, ipſum ipſiuſve partes omnes undique æqualiter premi, & vas continens eſſe immotum: ubi autem ſint æquales omnium partium preſſiones, aut nullarum aut omnium æquales oriuntur motus.

§ 20.

§ 20. Si ergo partes ſimiles omnes, quæ ſunt in eadem à centro ſphæræ diſtantia, moveantur, vel movebuntur versùs centrum, vel versùs circumferentiam, vel ſervata eadem à centro diſtantia movebantur in plagam aliquam, ſcilicèt, orientem vel occidentem; atqui cùm liquidum ſupponatur homogeneum, erunt ipſius partes omnes ſimiles æquè graves, aut æquè leves, adeoque æqualiter centrum, aut æqualiter circumferentiam petent; cùm nullam earum aliam quamvis è loco ſuo deturbabit, & ſic permanebunt omnes in locis ſuis, & quieſcunt inter ſe; & cùm preſſio ſupponatur eſſe undique æqualis, nullæ partes erunt minùs, nullæ magis preſſæ, adeoque ex *Archimede* nulla pars è ſuo loco expelletur, & ſic quælibet quieſcit: ſed neque etiam ſervata eadem à centro ſphæræ diſtantia movebuntur in aliquam plagam partes fluidi homogenei & æqualiter preſſi; nam nulla eſt cauſa, quæ poſſit efficere, ut in unam potiùs plagam quàm in contrariam moveantur, & non poſſunt ſimul & in hanc & contrariam: ergò in nullam movebuntur; præſertim, cùm in partibus omnibus in aliquam plagam motis, totum fluidum debeat in eandem moveri, cùm motus omnium partium in eandem plagam ſit idem cum motu totius in ipſam, atque vaſe immoto non poteſt moveri in ullam plagam.

§ 21. Et ut hæc clariora fiant, adverti velim, extimam ſuperficiem, *v. g.* aquæ puræ vaſe ſphærico incluſæ, & ſic æqualiter preſſæ, non poſſe versùs vas continens moveri, quia illa in vaſe comprimitur, & eſt ei contigua, adeoque pars una non poteſt magis quàm alia propiùs ad vas accedere; ſecunda autem ſuperficies non poteſt, neque ulla ejus pars propiùs ad primam accedere, cùm hæc vaſe & prima ſuperficie undique æqualiter comprimatur, & ideo obtinet in omnibus ſuperficiebus ſphæricis & concentricis, ex

quibus

quibus ſphæra aquea conſtat; unde ſequitur, nullam earum ſuperficierum, nullamque earum partem propiùs ad centrum vaſis accedere; nam ſi ulla pars accedat ad centrum, illa debebit neceſſariò ſphæricam ſuperficiem à centro minimè diſtantem versùs oppoſitum latus expellere, & ſic ſuperficies lateris oppoſiti propiùs accedat ad ipſum vas continens, aut aliquæ ſaltem earum partes, contra id, quod priùs eſt probatum: ergo demonſtratum eſt fluidi homogenei, quatenus fluidum eſt, immotas eſſe partes, ſeu fluida quævis motu inteſtino carere.

§ 22. Atque ſi fluidum non ſit homogeneum, partes graviores omnes ad centrum versùs quod gravitant deſcendent, reliquis æquè gravibus ad eandem à centro communi diſtantiam ſe componentibus, adeoque quieſcentibus per ſuperiorem demonſtrationem, & per ea quoque quæ ab *Archimede* ſunt oſtenſa; oſtendit enim illius doctrina partes omnes aquæ, *v. g.* (ut de hoc fluido loquamur, cùm fluidorum quâ talium eadem eſt lex & proprietas univerſalis) eſſe æquilibratas, ſivè in æquilibrio conſiſtentes, ita ut nulla ſit centro terræ proprior, quàm altera in eadem ſuperficie, adeo ut ſuperficies aquæ ſit neceſſariò ſphærica, quoniam à ſuperficie ſphæræ lineæ rectæ ad centrum ductæ omnes ſunt æquales: Et cùm idem de quavis aquæ ſuperficie verum ſit, patet nullam aquæ particulam (adhùc ut aqua ſit univerſaliter fluida) debere ad centrum terræ accedere aut ab eo recedere, adeoque aquæ partes eſſe immotas inter ſe.

§ 23. Ex dictis infero, ſanguini nullum ineſſe partium motum inteſtinum, adeoque nullam fermentationem ſenſu *Williſii* & illorum qui fermentationem cum motu inteſtino confundunt.

CAP.

Cap. V.

De OECONOMIA *Animali.*

§ 1. CIBOS dentibus comminutos, & ſalivâ, (ut faciliùs adhuc poſſint molleſcere, & ulteriori comminutioni cedere) madefactos, in ventriculum detrudimus: in quo ope perpetui motûs à muſculoſa ſtomachi tunica peracti, & reſpirationis, in qua diaphragma ventriculum premit alternis vicibus deorſum, partes ciborum ſalivâ, aliiſque glandularum ſeroſis liquoribus, emollitæ conquaſſantur, deteruntur, in minores dividuntur, donec parvitatem eam acquirant, quæ requiritur ad fluidum ex iis, cum liquoribus glandularum, & potu aſſumpto, componendum, cui appellatio Chyli tribuitur.

§ 2. Addo, ut partes ciborum non aliqua fermenti ſtomachi vi ſolvantur, in partes eſſentiales, (ut vocant) aut elementa, ſive chymica, ſive quævis alia, ſeparaverunt; nimirum aliquarum diverſi generis priùs unitarum, & unione aliarum priùs ſeparatarum, uti fit in omni fermentatione, *v. g.* vini, in quo partes tartareæ reliquis priùs unitæ ſeparantur, & priùs ſeparatæ phlegmatis & olei partes propiùs uniuntur, & ſpiritum componunt verum, coctione quæ fit in ventriculo. Cibi comminuuntur in partes integrantes totis ſuis ſimiles, ſed minores, eo prorſus modo, quo corallium ſuper marmore inſperſa aqua teritur, reduciturque in pulverem impalpabilem, cujus partes ſunt parva corallia, & non corallii principia nexu ſoluta.

§ 3. Ad hujus rei probationem non opus eſſe videtur alio argumento, quàm quòd in ventriculis & inteſtinis pi-

D ſcium

ſcium majorum, qui minores devorant & coquunt, chylus nihil aliud ſit, quàm liquor innatantibus fibrillis carnis piſcinæ devoratæ (quas facile eſt microſcopio diſcernere) fœtus fibrillis, inquam, ſeu partibus parvis fibrarum, non niſi mole differentibus à magnis, hoc eſt, incoctis carnium fruſtis. Chylus ita in ventriculo elaboratus, contractione ventriculi alterna, & muſculorum adſitorum ope, ad inteſtina expellitur: in quorum principiis liquore felleo & ſero pancreatico diluitur; qui liquores nullam, neque cum chylo, neque ſecum mutuò ineunt effervescentiam, ſed placidè & quietè permiſcentur & chylo & ſibi mutuò, ut multis experimentis patuit: verùm eorum liquorum ope major chylo fluiditas conciliatur. Unde fit, ut partes ciborum aliquatenus ventriculi motu ſolutæ, ſed defectu ſufficientis proportionis liquidi non ſatis à ſe invicem diſſitæ, unæquæque adhuc aliis ſuperincumbentes, tandem amplius ſpatium in ampliori fluido nactæ, à ſe invicem faciliùs poſſint ſemoveri, & minores à majoribus extricari; cùmque hæ majores, ſeu minùs coctæ, non poſſint, ob magnitudinem ſuam, magno numero in vaſa chylifera intrudi, per longitudinem inteſtinorum depelluntur, & in iis putreſcunt, cùm extra animal, id eſt, extra circulationis (cujus initium in vaſis lacteis) aream conſiſtant. Omnia enim, uti carnes mortuorum animalium, herbæ, *&c.* quæ coqui ſeu digeri poſſunt, ea extra animal putreſcunt. Ex his ſequitur, meliorem & citiorem fieri coctionem interdiu, & dum vigilamus, quàm noctu, & dum dormimus; quoniam dum vigilamus, frequentiùs reſpiramus, & diaphragma, & muſculos abdominis, corpuſque totum magis exercemus, & ventriculum ſæpius comprimimus.

§ 4. Sequitur etiam, nos placide deambulantes, aut motu leni noſmet-ipſos exercentes, perfectius citiuſque concoque-

coquere, quàm per otium ſedentes, & immotos; multoque adhuc meliùs, quàm ſi fere immoti ſtudiis inhæreamus; hiſce enim ita avocatur mens, ut rariùs quàm in ſomno ſpiritum ducamus, muſculoſque minùs contrahamus.

§ 5. Quòd autem hyeme quàm æſtate meliùs coquamus, ſententiam noſtram firmat; cùm hyeme cogamur ad arcendum frigoris ſenſum, validius & ſæpius corpus motu exercere, quàm æſtate.

§ 6. Fermentum autem iſtud ſtomachicum, ſive ſit ſaliva, ſive ſerum è glandulis ventriculi exudans, nihil prorſus aliud confert ad coctionem ciborum, quàm ut molleſcant, ac ſic faciliùs comminui poſſint: neque liquores confluunt in ventriculum, ut coctionem efficiant; ſed coctio, hoc eſt dentium, œſophagi, & ventriculi motus efficiunt, ut liquores illi exprimantur, & eò ut tum confluant; nam eos liquores coctionem non adminiſtrare, exinde patet, quòd immiſti in locum quemvis, æquè ac eſt ventriculus, calidum, ſed immotum, carnes aut herbas nunquàm in chylum ſint mutaturi: ut mirum ſit ſero ſanguinis, quale ſolum ex glandulis excernitur, facultatem cibos ſolidos vertendi in liquorem chyliformem aſcribi, cùm ſerum evidenter, non panis, carnium, herbarumque ſolvendarum ſit menſtruum.

§ 7. Sed totum hoc negotium meliùs intelligetur & pleniùs confirmabitur ex conſideratione machinæ D. *Boyle*, pro digeſtione à Papino deſcriptæ, in qua, nullius ope fermenti, ſed ſolius caloris & preſſionis aëris rarefacti & exitum non invenientis, oſſa, carneſque, pauca addita aqua, in gelatinam abeunt: ubi nihil deerat, ut verus fieret chylus, præter rugoſam & ſæpius repetitam corporis deterentis ſuperficiem.

§ 8. Chylus, ita confectus, per vias ſatis notas ſanguini

admiſcetur: cujus natura ut innoteſcat, experimenta quædam recenſenda ſunt, in ſanguine, extra vaſa miſſo, tentata. Aperta itaque vena jugulari, & arteria carotide ejuſdem animalis, & ſanguine venoſo & arterioſo vaſis diverſis immiſto.

§ 9. Sanguis venoſus, cui nihil admiſtum fuerat, ſpatio ferè unius horæ perfectè coagulatus erat, ſine ulla ſeroſitate, & infima pars erat nigra: ſanguis arterioſus eodem temporis ſpatio coagulabatur, ſed fortiùs quàm venoſus, neque niger erat in infima parte.

§ 10. Venoſus cui admixtum fuit oleum vitrioli coagulabatur fortiter; & citò colorem acquirebat æruginoſum, cum ſeri ſeparatione: arterioſus eodem admixto eadem præbebat.

§ 11. Venoſus admixto ſpiritu ſalis armoniaci non coagulabatur, & ſervabat colorem ſanguinis puri, qui tamen erat nigro rubicundior: arterioſus eodem admiſto eadem præbebat, ſed color erat à nigro cohærentior.

§ 12. Venoſus oleo tartari admiſto non coagulabatur, ſolùm pellicula ſuperficiei inducta eſt, & color ad ignem propiùs accedens: arterioſus eadem præbebat.

§ 13. Venoſus ſpiritu vini admixto, ſatis fortiter coagulabatur, ſed in grumos, cum magna ſeri ſeparatione, color erat atro-rubeus: arterioſus eodem modo.

§ 14. Venoſus admiſto extracto gallarum grumeſcebat, ſeparato ſero, ſuperficie rutilante ex parte infima ſubrubra: arterioſus eodem modo.

§ 15. Venoſus admiſto ſpiritu nitri coagulum contrahebat ſatis molle & muco plenum, amiſſa omni ſanguinis rubedine: arterioſus eodem modo.

§ 16. Venoſus admiſto ſpiritu ſalis communis aquæ fontanæ non coagulabatur, color tantum mutatus erat; ſed ad-

admiſto ſpiritu ſalis communis ſimplici coagulabatur, ut cum ſpiritu nitri: arterioſus eadem; niſi quòd liquidior & rutilantior fuerat venoſo per admiſtionem ſpiritûs ſalis communis cum aqua.

§ 17. Venoſus admiſtus ſucco napelli non eodem modo coagulabatur, ac ſanguis purus; quarta ſolùm pars coagulabatur, reliquum erat ſeroſum, & totus erat ater: arterioſus eodem ſucco immiſſo non coagulabatur, ſed ſolùm ei inducta eſt pellicula; color idem erat cum venoſo.

§ 18. Venoſus admiſto ſucco cicutæ fortiter coagulabatur, color à colore puri vix diverſus, niſi quòd ſuperficies fuerat lividior & ad cyaneum accedens: arterioſus eodem ſucco admiſto cætera ſimilis erat venoſo; non tamen erat adeo fortiter coagulatus, & minùs quoque fortiter quàm ſanguis purus.

§ 19. Eadem utrique ſanguini contigere, admiſto ſucco ſolani lethiferi.

§ 20. Venoſus admiſto ſucco ſerpentariæ minùs coagulabatur, quàm ſanguis purus, ſed color erat lividior: arterioſus eodem admiſto adhùc minùs coagulabatur; cætera venoſo ſimilis.

§ 21. Venoſus admixto ſucco foliorum ſambuci coagulabatur ut ſanguis purus, ſed color erat lividior: arterioſus, eodem admiſto, nullo modo coagulabatur.

§ 22. Venoſus admixto ſucco hellebori nigri non adeo coagulabatur ut ſanguis purus, & pars infima erat minùs atra, quàm in ſanguine puro: arterioſus eadem præbebat.

§ 23. Venoſus admiſto ſucco lavendulæ non coagulabatur, ſed paulò nigrior factus eſt: & arterioſus multo nigrior arterioſo puro, ita ut totus niger factus ſit.

§ 24. Venoſus admixto ſalviæ ſucco, neque coagulaba-

tur, neque colorem mutabat: arterioſus autem lividior erat ſeipſo puro, ſed non coagulabatur.

§ 25. Venoſus admixto ſucco imperatoriæ in infima parte aliquantum coagulabatur, & pellicula inducta eſt ſupremæ parti, ſed poſt horam cum dimidia totus coagulabatur, colore paulò obſcuriore, quàm venoſi puri: arterioſus autem, eodem admiſto, prorſus non coagulatus eſt, colore multo nigriore.

§ 26. Venoſus admiſto extracto foliorum theæ parum coagulatus eſt, ſed admodum ater evaſit, quamvis extractum fuerit coloris rubri: arterioſus nullo modo coagulabatur, niſi in medio, cujus color erat rutilans, reliqua pars conſtabat ex ſero admodùm nigro.

§ 27. Venoſus admiſto ſucco abſynthii non coagulabatur, ſed præbebat ſedimentum atro-rubens: arterioſus, cætera ſimilis, ſedimento carebat.

§ 28. Venoſus cum ſucco meliſſæ non coagulabatur, ſed præbebat ſedimentum admodùm lividum; color reliqui liquoris erat ater: arterioſus eodem modo ſe habebat.

§ 29. Venoſus cum ſucco alchymillæ præcipitabat grumos atro-rubros; reliqua pars triplo major liquida erat: arterioſus autem nullo modo coagulabatur.

§ 30. Venoſus cum ſucco biſtortæ coagulabatur molliter, laxa in infima parte, ſuprema pars erat liquida, & omnia æruginoſa: arterioſus eadem.

§ 31. Venoſus cum ſucco artemiſiæ minùs coagulabatur, erat coloris lividi & cyanei in parte ſuperna, infima pars minùs nigra erat quàm venoſi puri; ſed poſt horam cum dimidio prorsùs coagulabatur & rutilans evaſit, excepta pellicula ſuperna, quæ erat coloris lividi & cyanei in parte ſuprema, infima pars minùs nigra erat, quàm venoſi puri, ſed poſt horam cum dimidio prorsùs coagulabatur, & rutilans

lans evaſit, excepta pellicula ſuperna, quæ erat coloris livido-cyanei: arterioſus eodem modo.

§ 32. Venoſus cum ſucco foliorum ſcorzoneræ vix coagulabatur, ſed ferè liquidus manebat, & coloris ejuſdem cum venoſo puro: arterioſus colorem eundem habebat cum arterioſo puro, & vix dimidia pars coagulabatur.

§ 33. Venoſus cum ſucco cichorii ſylveſtris non coagulabatur, ſed ſedimentum habebat æruginoſum, ſuperna pars erat valde nigra: arterioſus etiam coagulabatur, ſed ſpiſſior paulò factus eſt, & minùs ater erat quàm venoſus cum ſucco miſtus, & coloris erat flavioris.

§ 34. Venoſus cum ſucco menthæ prorſus non coagulabatur, colore eodem cum venoſo puro: arterioſus eodem colore erat, ſed leviter coactus in grumos.

§ 35. Succus chelidonii minoris venoſo admixtus coagulationem minorem faciebat, quàm venoſi puri, & colorem obſcuriorem: arterioſus, eodem admixto, fortiùs coagulatus eſt, & rutilantior.

§ 36. Venoſus cum ſucco raphani ruſticani coagulabatur eodem modo quo venoſus purus, & colore eodem: arterioſus, cætera prædicto ſimilis, flavior erat in ſuperficie.

§ 37. Venoſus cum ſucco tanaceti non coagulabatur, ſed ſolùm paulò ſpiſſior evaſit; in fundo parvulus grumus inventus eſt: arterioſus cum eodem ſucco fortiùs coagulatus eſt.

§ 38. Venoſus cum ſale lixivioſo tamariſci non admodum coagulabatur, ſed paulò ſpiſſior evaſit, colore non mutato: arterioſus eodem ſale admiſto fortiter coagulabatur, & colorem contrahebat rutilantiorem colore arterioſi puri.

§ 39. Venoſus cum ſale lixivioſo caulium & corticum fabarum non coagulabatur, ſed paulò ſpiſſior evaſit, colo-

re

re non mutato: arterioſus neque coagulabatur, neque ſpiſſior evadebat, ſed colorem obſcuriorem induebat.

§ 40. Venoſus cum ſale fixo erucæ abſque coagulatione rutilantior evaſit, quàm venoſus purus: ita & arterioſus.

§ 41. Venoſus cum ſale fixo artemiſiæ ſine coagulatione colorem induit valde ærugineum: arterioſus autem evadebat ſpiſſior, & colorem induebat atro-gryſeum.

§ 42. Venoſus cum ſale fixo pulegii regalis paulò ſpiſſior evaſit, & coloris æruginei: arterioſus itidem, ſed magis ærugineus.

§ 43. Venoſus cum ſale fixo roriſmarini fortiter coagulabatur, cum colore inter rubrum & purpureum: arterioſus minùs coagulabatur.

§ 44. Venoſus cum ſale fixo thymi fortiter coagulabatur, & colorem contrahebat obſcuriorem, quàm cùm admiſtum erat ſal roriſmarini: arterioſus prorsùs non coagulabatur, ſed paulò ſpiſſior factus, colore erat eodem cum venoſo prædicto.

§ 45. Venoſus cum ſale burſæ paſtoris prorſus non coagulabatur, & coloris erat clarioris, quàm venoſus purus: arterioſus, cætera venoſo ſimilis, colore erat adhùc claclariore.

§ 46. Venoſus cum ſale herbæ theæ prorſus non coagulabatur, ſed paulò ſpiſſior evaſit, ſed prorſus limpidus manſit, cætera venoſo prædicto ſimilis.

§ 47. Eadem contingebant ab admiſtis ſalibus chelidonii minoris, fraxini, hyperici, alchymillæ, chamædryorum, & meliſſæ.

§ 48. Venoſus cum ſale fixo meliloti coagulabatur, cum colore atro-rubente: arterioſus non coagulabatur, ſed color erat omnis rubedinis expers.

Expe-

Experimenta quædam de ſero ſanguinis venoſi humani.

§ 49. Serum hoc immiſto ſpiritu vini præcipitabatur in grumos albicantes.

Cum ſpiritu ſalis armoniaci nulla facta eſt mutatio.

Cum oleo tartari nulla.

Cum ſpiritu vitrioli fortiter coagulabatur.

Cum ſpiritu nitri fortiùs, cum colore gryſeo.

Cum ſpiritu ſalis communis æque fortiter.

Cum ſpiritu mellis ſolùm turbabatur, & nigreſcebat ſine coagulatione.

§ 50. Poſt expoſita circa ſanguinem experimenta, quibus ſcire poſſumus, quænam ei coagulando, aut liquefaciendo, aut in naturali fluxilitate detinendo ſint comparata, gradum faciemus ad illa vulgò requiri ſolita, ſcilicet, quomodo ſanguis fiat, & in quo loco, quomodo partes corporis nutriat & ſaliat.

§ 51. Diximus chylificationem eſſe comminutionem partium cibi per motum ventriculi, partiumque adjacentium; quod etiam innoteſcere poteſt ex more avium quarundam, quæ arenulas & lapillos aſperos devorant, quibus cibum atterere poſſunt, & tenaces chyli reliquias à ventriculo abraſas expellere, quæ impediunt quò minùs ventriculi tunica cibus atterendis ſe facilè applicet: eadem etiam ratione dicimus ſanguificationem eſſe comminutionem chyli, per motum cordis & arteriarum, contracta ſua præſertim in pulmonibus comprimentium; per quem fit, ut chyli partes evadant æquè parvæ ac partes ſanguinis, & æquè lubricæ, ita ut poſſint æquè facilè ac hæ ſupra has, & ſe invicem labi & excurrere, adeoque eum in liquidum (ad ſenſum) homogeneum intra canales conſtituere: unde ad ſanguificationem

tionem non putamus opus eſſe ullo in corde aliiſve partibus fermento.

§ 52. Nutriuntur autem ſanguine partes corporis noſtri, cùm ex eo ſint factæ, & in locum quotidie deperditarum novæ à maſſa ſanguinea ſuccedant: pars autem quælibet non integro ſanguinis corpore nutritur, nec etiam ſolo ſero, evidens enim eſt, oſſa non fieri ex rubra parte ſanguinis, neque ex ſero ſanguinis integro, ſed gypſea quadam & dura parte, permultas & minimas portiones ſanguine innatante, adeoque & hac parte nutriri, cùm ea iis nutriantur, ex quibus conflantur.

§ 53. Hîc verò explicandæ ſunt voces aliquæ, quarum apud Medicos præſertim veteres perpetua eſt mentio, quaſque idcirco cognoſcere & intelligere oportet: multa enim loquuntur illi de ſpiritu naturali, vitali, & animali, quos inſervire volunt totidem facultatibus eiſdem denominantibus potitis: facultatem naturalem vocant eam, quâ actiones ad individui vel ſpeciei conſervationem ſpectantes eliciuntur; hæ autem ſunt generatio & nutritio, nam augmentum eſt tantùm major nutritio: facultatem vitalem vocant eam, quâ pulſus fit, calorque propagatur per univerſum corpus, & reſpiratio abſolvitur: denique animalem vocant facultatem, quâ ſentimus, & nos membraque noſtra movemus: recentiores, uti *Zypæus*, *Waldſchmiedt*, & alii clamant, ſe non poſſe hæc intelligere neque admittere; nos tamen rem ita explicabimus, ut poſſit intelligi, & admitti debeat.

§ 54. Eſt ergo facultas naturalis ea vis in circulatione ſanguinis orta, quæ conſpicitur in ſecretionibus omnibus intra corpus noſtrum factis, ea ſolùm ſecretione excepta, quæ fit in exortu nervorum; ergò ſpiritus naturalis eſt ſanguis venoſus, aut liquor quivis ſanguineus in venis naſcentibus, aut in ullo vaſe, præter non capillares arterias & nervos

nervos comprehenſus; ille enim ſanguis venoſus, qui minimis venis continetur, corporis partes nutrit, quod officium eſſe volunt antiqui ſpiritûs naturalis.

§ 55. Facultas vitalis eſt vis cordis muſcularis quâ ſanguinem expellit in univerſum corpus, & antea definivimus eſſe vitam illam circulationem ſanguinis; unde ſpiritus volatilis eſt ſanguis arterioſus in arteriis nondum evaneſcentibus flavus; hic enim pulſum producit, & calorem partibus communicat: in arteriis autem evaneſcentibus pulſus deficit, & calor imminuitur; pulſus autem & caloris diffuſio ſpirituum vitalium proprium eſt munus ex veteribus.

§ 56. Tandem facultas animalis eſt vis illa, quæ ſanguine circulante intra cerebrum exercetur per ſecretionem liquoris derivabilis in nervos, qui liquor ſpiritus animalis dicitur; hic enim motu ſuo in nobis ſenſum & motus omnes efficit, & antiquorum & recentiorum conſenſu. Hiſce vocum definitionibus præmiſſis, poſtquàm chylum ſanguini admiſtum, & per vias notas ad cordis ventriculum eſſe delatum, ſuppoſuero; progredior ad explicandum, quod primò ſe nobis offert, reſpirationis humanæ negotium, idque paucis verbis.

§ 57. Experimentis ſat multis manifeſtum eſt, aërem gravem eſſe; eſt autem aër etiam fluidus: ergo ex naturâ fluidi irrumpit aër in quemcunque locum exhauſtum, ſeu in quo minorem invenit reſiſtentiam & preſſionem, quam invadit, quam patitur à reliquo ſuperincumbente aëre.

§ 58. Ergò in primâ nativitate larynx aëre replebitur, unde gravitas aëris externi tolletur ab interno, ſeu erit æquipondium inter externum & internum aërem, & tum primùm poterunt muſculi pectus dilatantes in actionem venire. Antequàm irrumperet in cavitatem pectoris aër, premebatur ſuperficies externa thoracis, pondere aëris æquante

te viginti ſeptem aut viginti octo digitos alti mercurii pondus, & latitudinem cum thorace eandem habentis; adeoque non poterant muſculi thoracem dilatantes inflari, & ſic contrahi ob illam preſſionem; adeoque neque thorax dilatari: ſed immiſta ea aëris copia, quæ cum illo externo æquilibrium conſtituat, quævis minima facultas, aut vis ſpirituum animalium poterit muſculos reſpirationi inſervientes inflare, & ſic contrahere: ut ſi muſculos coſtas elevantes & dilatantes contrahamus, neceſſariò debebit cavitas thoracis amplior evadere; & cùm illa quæ thoraci ex hâc dilatatione acceſſit amplitudo interna, ſeu capacitas, aut ſit vacua, aut fluido quodam minimè reſiſtente plena, debebit aër ulteriùs in eam irrumpere; at irrumpere non poteſt, niſi per aſperam arteriam, per cujus ramulos diſpergi debebit in omnes pulmonum lobulos, & veſicas lobulorum formatrices, cùm partium proprio pondere, & ſuperincumbentis aëris gravitate, prematur, aduſque ultimas veſicularum cavernulas. Quæ actio appellatur *Inſpiratio.*

§ 59. Cùm verò effluxus ſpirituum animalium è nervis in muſculos alternatim fiat, ceſſante impetu affluxûs, ceſſabit etiam inflatio, & contractio muſculorum intercoſtalium: adeoque dilabentur coſtæ pondere ſuo depreſſæ in ſitum, quem ante inſpirationem inchoatam habebant; & ſic intercapedo pectoris evadet anguſtior, corruentibus, & in ſeipſos compulſis vi dilabentium coſtarum pulmonibus; unde fit, ut qui in majoribus tracheæ ductibus continebatur aër, per os extrudatur, aëri illi, qui in interiores evaſerat pulmones, reditu præcluſo, qui idcirco ulteriùs in intima pulmonum adyta adactus, capillares arteriæ pulmonariæ propagines pondere ſuo & è latere comprimit, & ſanguinem pellit in propagines venæ pulmonariæ ad ſiniſtrum cordis ventriculum ducentis.

§ 60. Unde

§ 60. Unde patet, actionem aëris in pulmones recepti, ſive reſpirationis, eſſe comminutionem ſanguinis eam, quæ requiritur, ut poſſit ſanguis facilè ſubire & pertranſire vaſa pulmonaria & ſic ad cor deferri, eodem ritu quo diximus, actionem ventriculi, ſive coctionem, eſſe ciborum conjunctionem eam, quæ requiritur, ut illi poſſint ſubire & pertranſire vaſa lactea, & ſic ad receptaculum deferri; nam quod vulgò omnes aſſerunt, aërem, aut ex aëre particulas quaſdam, ſive ſulphureas, ſive nitroſas, reſpirationi ſanguini in vaſis pulmonariis admiſceri, mihi non eſt credibile: cùm vaſa arterioſa & pulmonaria ſint ferè continua, ut poſtea probabitur, cùm oſtendetur venas ubique eſſe arteriis continuas, adeoque nullæ ſint aperturæ, aut vaſculorum oſcula, per quæ aër liberè poſſit permeare in pulmonibus, flaventia

§ 61. Sanguis à vena pulmonaria in auriculam cordis ſiniſtram, & ex hac in ſiniſtrum cordis ventriculum fertur, è quo per nervorum miniſteria contractus protruditur in aortam ejuſque ramos, quibus ſunt vaſa partem aliquam ſecernentia, reliquo ſanguine per venas ad dextrum cordis ventriculum redeunte.

§ 62. Truſio iſta ſanguinis è cordis ſinu ſiniſtro dilatationem facit arteriæ ejuſque ramorum inſignium, quæ digitos noſtros tangentes repellit, & pulſus vocari ſolet. Qui eodem tempore percipitur in omnibus majoribus & variè diſſitis à corde arteriis; quia arteriæ plenæ ſunt ſemper ſanguine, adoòque impetus ſanguinis cordi proximè impreſſus eodem tempore communicatur ſanguini per totam arteriæ longitudinem ſenſu notabilem: adeòque eodem tempore, quo cor contrahitur, ſive ad pectus alliditur, arteriæ pulſum edent ob intruſum ſanguinem ea copia, ut à naturali arteriarum capacitate contineri nequeat, ceſſante autem

pauliſper facultate intrudente, arteriæ vi ſua ſe contrahunt, adeoque propulſo ulteriùs ſanguine in ſeipſas concidunt. At nunc uſu receptum eſt, ut nomine pulſus veniat non ſolùm violenta illa arteriæ dilatatio, ſive diaſtole, ſed etiam contractio, ſive ſyſtole.

§ 63. Quia verò differentiæ multæ obſervantur pulſuum, quas morbi morborumque mutationes ſubſequi ſolent, idcirco eorum differentias præcipuas paucis explicabimus.

§ 64. Pulſus magnus eſt aut vehemens, aut validus: ſi autem non pertingat arteriæ dilatatio ad limites conſuetos, vocatur pulſus parvus aut debilis; at ſi inter dilatationes quaſvis duas plus temporis intercipiatur, quàm intercipi ſolet, dicitur pulſus rarus; ſin minus temporis intercipiatur, dicitur pulſus frequens: denique ſi arteriæ tunica ſit ſolito durior à quavis cauſa, dicitur pulſus durus; ſi ea per cauſam contrariam ſit mollior, dicitur pulſus mollis: adeoque erunt nobis utiles pulſuum differentiæ tres, nempe magnus & parvus, frequens & rarus, durus & mollis; & dubii debemus eſſe de poſtrema differentia.

§ 65. Nam celer & tardus ſi dentur, tamen à nobis obſervari nequeunt: loquimur enim tantùm de pulſibus Medico utilibus, & ſic tactûs ope obſervabilibus; quia pulſus dicitur celer, cùm arteria per minus tempus, quàm aſſolet, in dilatatione ſumma perſeverat; tardus, cùm per majus. Atqui differentia temporum, quibus arteria in diverſis dilatationibus detinetur, eſt inſenſibilis digito tangentis. Quippe quavis hora in homine mediocriter ſano eduntur pulſus 3600; cùm pulſusquilibet reſpondet horæ minuto ſecundo, cujus minuti pars aliqua debet inſumi, dum arteriæ latera ſpatium aliquod percurrunt, donec ad ſummam dilatationem perveniant; alia pars inſumi, dum illa ſe reducunt ad anguſtias ſuas naturales: hæc enim omnia tempore iſtius minuti ſe-

cun-

cundi, ſive partis horæ ter milleſimæ & ſexcenteſimæ debent abſolvi; unde patet, illam partem ipſius minuti ſecundi, quæ relinquitur pro duratione ſummæ dilatationis, debere eſſe tam parvam, ut non poſſimus eam minorem cognoſcere ope digitorum attingentium. Deinde pulſus inæqualis & intermittens ſunt tantùm ſpecies pulſûs frequentis & rari: nam ſi frequentia aut raritas ſit ſemper ſui ſimilis, erit pulſus æqualis; ſi non ſemper ſit ſui ſimilis, dicitur inæqualis & intermittens.

§ 66. Tranſimus ad conſiderationem ſanguinis, non ampliùs in nudis arteriis contenti, ſed in viſcera glandulaſque diſtributi, in quibus varii liquores ex eo ſecernuntur; nulli non eſt notum quænam ſeparatio fiat in hepate, pancreate, glandulis ſubcutaneis, aliiſque innumeris ab Anatomicorum induſtria detectis, & ingenio explicatis: quare à talibus recenſendis abſtinebimus, contenti tradidiſſe ſecretionum, quæ in cerebro, renibus, & teſtibus diverſæ celebrantur, proprierates aliquas Medicinæ intelligendæ utiles.

§ 67. Sanguis per arterias carotides, aliaſque, in cerebrum derivatus, glandulas extremitatibus arteriolarum appendentes, *i. e.* intortas, ſibique ſæpius occurrentes, deſinentium ductus tandem ingreditur; ex iſtis autem glandulis egrediuntur, præter reducentes ſanguinis partem venas, filamenta, nervos, & medullam nervorum congeriem componentia: quæ cùm cava ſint, aliquam liquidi arterioſi portionem aſſumunt, & in omnes corporis partes demittunt; ut patet ex ſenſu pereunte & motu ſimul, in iis partibus ad quas nervi tendentes ligantur aut comprimuntur.

§ 68. Liquidi in arteriis contenti portio, quæ principia nervorum ingreditur, ex duplici conſtat natura; alia quippe ejus pars eſt admodum mobilis, & ſpiritûs nomine dignior; alia verò viſcoſior & calore concreſcens, avolanti-

bus

bus nempe partibus mobilioribus & minoribus, quæ fluiditatem majorem conciliabant: hæc omnia manifeſta fiunt ex ſequenti experimento.

§ 69. Si canis viventis ſternum, & anterior diaphragmatis portio caute à ſe invicem ſeparentur, ita ut nervi phrenici nil detrimenti capiant, & alteruter horum paulò ſuperiùs antequam diaphragmati ſe inſerat digitis comprimatur, tum paulò pòſt moveri deſinet diaphragma: & ſi pars nervi inter diaphragma & comprimentes digitos intercepta, alterius aſtantis digitis per totum ſuum ductum ad inſertionem uſque comprimatur, ut poſſit exprimi ſi quis ſupereſt è nervo ſuccus, & diaphragmati immitti, tum rurſus in motum redibit diaphragma, eumque ſervabit per aliquod tempus, alternè ſe contrahendo: hoc peracto, amoveantur per pauxillum temporis à nervi contactu digiti, & poſtea rurſus admotis, & in compreſſionem adductis, ceſſabit à motu diaphragma; donec pars nervi inferiùs intercepta, altera manu admota, ſucceſſivè exinaniatur verſùs diaphragma, quippe tum rurſus in motum deducitur ille muſculus; eademque omnia ſæpius eveniunt.

§ 70. Ex quibus poſſumus concludere motum liquidi nervorum non poſſe celerem eſſe; cùm tempus, quo, laxato nervo, & à conſtitutione liberato, liquidum ipſius decurrit ad diaphragma, ſit non minimum, ſed obſervabile. Non enim ſtatim à compreſſione ſublata movetur rurſus diaphragma, ſed opus eſt ſucceſſiva manûs opera, ut deducatur liquor ex parte nervi intercepta in muſculum ſubjectum; hoc enim non ſolùm illum liquorem non eſſe ſummè mobilem probat, verùm etiam eſſe ejus partem aliquam hærentem, & viſcoſam: ſequitur hinc ſpiritus animales non ſemper, & continua ſerie, ſed interrupta, & alternis vicibus effluere, ſive oſcula nervorum extima eſſe alternatim aperta, & clauſa.

ſa. Quod patet ex eo, quòd diaphragma alternis vicibus in motum veniat, ut taceam de corde. Nam, quia motus diaphragmatis neceſſariò reſpondet effluxui liquoris animalis, cùm ab eo producatur, debebit neceſſariò effluxus hic eſſe non continuus, ſed alternus. Effectus tamen ſpirituum animalium videbuntur celeriter produci, cùm nervi liquore ſuo in hominibus ſanis ſemper ſint pleni, ita ut minimus impetus per totam nervorum longitudinem in puncto temporis poſſit deferri.

§ 71. Diligenter autem adnotari velim, Motum quidem animalem effici ab effluxu ſpirituum animalium in muſculos, ſive ab eorum motu directo & longitudinali; verùm Senſum peragi per refluxum ſpirituum animalium in cerebrum verſùs originem nervorum. Cùm autem ſit refluxus, uti fieri debet in quavis ſenſatione (objecto nempe extremitatem nervi extimam per ſe, aut partes à ſe emiſſas, feriente & comprimente; unde fit ut pars illi proxima dilatetur à refluente liquido, parte vicina & ſuperiore interim contracta, & ſic alternatim contrahendo & dilatando excitentur undulæ intra nervos, in quibus mechanica ſenſuum ratio conſiſtit) per nervorum aliquem oriundum à majori trunco, per cujus trunci ramos reliquos non fit eodem tempore refluxus cum eodem impetu; neceſſe eſt ut derivetur in reliquos ramos copia ſpirituum animalium conſuetâ major. Nam pars liquidi in illo ramo fluentis diſtribuitur per reliquos, in quibus nullus eſt refluxus; quia non potuit eadem facilitate impelli in ramum per quem liquidum refluebat, ob majorem ſcilicet ibi reſiſtentiam. Verùm poſt perbreve tempus derivabitur in ramum, per quem refluxus fiebat, copia liquidi conſuetâ major; nam cùm per illum refluxum ramus concutiatur plus ſolito, truncus etiam plus ſolito concutietur: & ſic decidet liquidum è trunco, majori quantitate, in omnes ipſius ramos.

§ 72. A cerebro ad matulam deſcendamus, è qua edu-cta urina, vaſique fictili & aperto indita, ſinatur ſuper igne non modico incaleſcere & ebullire; dum ebullit, urina fit ſenſim coloris obſcurioris & conſiſtentiæ craſſioris, ita ut ſpatio trium horarum, ſi ℔ xij. urinæ ſint initio aſſumptæ, poſſit magna pars urinæ evaporare, & in fundo reliquo ſedimentum craſſum, ſalſum, & obſcurum; huic ſedimento ſi aquam fontanam partitis vicibus admiſceas, donec vas æque plenum ſit ac ante evaporationem fuerat, recuperabis urinam primo aſſumpto ſimillimam, quæque omnia phænomena urinæ naturali exhibebit adſcripta; hæc enim artificialis urina diſtillatione eadem impertietur, quæ à naturali ſolent obtinere Chymici.

§ 73. Hinc ſequitur urinam componi ex aqua, ſale communi, & terra, cùm & naturalis & artificialis urina incipiente putredine ſedimentum habeant pulverulentum & inſipidum, quod terreum dici poteſt. Hinc etiam patet, in urinis hypoſtaſin eam eſſe partem, quæ ſalis & terræ eſt graviſſima, quæ ideo ima tenet; partes autem ſalis & terræ uno gradu leviores, quæ ſuſpenſiones & eneoremata vocantur, in medio fere loco fluitant; ſupremo loco relicto nubi, ſeu nubeculæ, ex leviſſimis ſolidarum urinæ partium ramentis conflatæ.

§ 74. Cùm urina primò excernitur, plerumque conſpicitur colore flavedinis citrinæ: qui dependet à portione ſalis & tartari aqueo liquore admiſtorum, ita ut ſi nihil aut parum ſalis aut tartari admiſceri contingat, nullus tum futurus ſit color præter eum, qui aquea perſpicuitate conjungitur; quò verò plus ſalis & tartari aqueis partibus admiſcetur, aut quod eòdem redit, quò minus aquæ reſpectu reliquarum urinæ partium ſupereſt, eò obſcurior eſt, & ſaturatior color, ut patet ex evaporatione illa urinæ, quæ eò evadit

evadit obſcurior, quò plus aqueæ naturæ evaporat: cæteris autem paribus, eò magis erit urina aut perſpicuior, aut coloris albicantis, quò plus erit aut aquæ cum pauco ſale, aut ſalis cum pauca aqua, utrumque reſpectu modicæ aut nullius terræ; cùm terra præcipuè nigricantem colorem inducat, cùm ſit corpus opacum, aqua verò ſit perſpicua, & ſal inſtar cryſtalli lucem tranſmittens; unde ſequitur, exiſtente parva aut nulla quantitate terræ, apta verò portione aquæ, & ſalis, urinam, qualis eſt illa ſanorum, debere eſſe coloris non quidem prorſus aquei, ſed aliquanto magis ſaturi, ſive ſubflavi: nam albus urinæ color provenit (cùm urinæ nihil tenax ineſt) à magna partium ſalinarum coacervatarum copia non multâ aquâ innatante.

§ 75. Denique adverti debet, quòd cùm urina primò excernitur, neque nubecula, nec eneorema, nec hypoſtaſis apparent: ſed hæc conſpicua fiunt, poſtquàm aliquamdiu urina immota perſtitit; nam cùm ſal & terra (quæ faciunt contenta urinæ, priùs cum ea in ſanguine circulationem obierint, antequàm à reliquo ſanguine fuerit in renibus excluſa, oportet ut ante excluſionem habuerint vires motrices in diverſa tendentes, cùm ſint diverſæ molis & gravitatis; atque licèt diverſa mole, & gravitate, adeoque diverſa motûs quantitate, fuerint inſtructa, (cùm motûs quantitas æſtimetur per molem ductam, ſeu multiplicatam in celeritatem, adeoque cum eadem mole ſi diverſæ celeritates conjungantur, diverſæ erunt motûs quantitates, impetuſque diverſi) quamdiu tamen intra ſerum ſanguinis labuntur, ab illius motu prævalente abripiuntur, & impediuntur, quominùs in diverſa motibus ſuis debita loca diffluant; verùm poſtquam è ſanguine eliminata extra corpus poſita ſunt, tum demum ceſſante impetu confuſionis, quem ſimul cum ſanguine à corde & arteriis conceperunt, pars

quæque locum gravitati ſuæ reſpondentem occupat; durat tamen per aliquod poſt mixtionem tempus impetus ille, quem in ſanguine conceperant, & quamdiu durat, non apparent contenta.

§ 76. Unde ſequitur ut contenta meliùs agnoſcantur & natura contentorum, & quid ſibi virium relicta habeant, debere vas urinam vehens perſtare immotum, & tam à nimio calore, (nimium calorem hîc voco eum, qui æſtivum incipientem vincit) quàm à nimio frigore, quod æſtivæ noctis frigus ſuperat, immune præſervari; alioquin calor motum ſalis & aquæ confuſum ſuſtinebit & protrahet, & urinam ſemper limpidam efficit, frigus verò ſubitò partes urinæ omnes conſtringendo, antequàm ſeſe poſſunt una ab aliis extricare, eas fortiter implicat, turbidamque ubique urinam oſtendet.

§ 77. Tandem ad officium teſtium explicandum accedimus, pueris puelliſque notum. Nemini ſane notum non eſt in iis contineri ſemen duplex, nempe in mulieribus ovula, in viris liquorem quendam, ſine quo iſta non ſunt fœcunda; & cùm reliqua videntur ſatis à D. *Drelincurtio* & Anatomicis declarata, unum ſupereſt inquirendum, quo ritu ſemen virile fœcundet ovum fœmineum. Summa eorum, quæ maxima veriſimilitudine à viris doctiſſimis affirmantur, hæc eſt, partes ſpirituoſas & ſalinas ſeminis virilis penetrare per poros tunicarum ovuli fœminei, plerumque in utero, aliquando in tubis ſibi & in iis locis intra ovum receptas, liquorem ovuli agitare, & in colliquamentum reducere, particulis ſeminis virilis ad diverſa loca à primo motore, vel vi plaſtica aſſignata, ſe recipientibus juxta varios gradus motuum, & elaſticitatis, & mutuæ congruitatis. Verùm hæc quamvis in re tam obſcura poſſint quibuſdam ſatisfacere, tamen cùm pugnent cum veritatibus notiſſi-

notiſſimis, non debent aſſenſum impetrare; nam ut taceam impoſſibilitatem, ut particulæ cujuſcunque demum figuræ aut molis, irrumpentes in ſpatium liquore plenum & tunica cinctum tenſili, queant formare aliud intra illam tunicam corpus quàm ſphæricum, cujus ſuperficies extima ſit craſſior: ſi liquor totus non moveatur, in centrum confluunt partes craſſiores, ad latera expulſis tenerioribus; adeo ut nunquam corpus humano ſimile iſta ratione poſſit formari: ut, inquam, iſta taceam, quorum tamen veritas conſtat, velim ut advertatis, in omnibus quæ formatæ ſunt ad explicandam primam fœtus in ovo formationem hypotheſibus, neceſſariò quidem hoc fuit aſſumptum, ſcilicet, ſpirituoſas ſeminis virilis partes in locum aliquem fluere, in quo rarefactione corculum conſtituunt, quodque motu ſuo dilatant, ut ex quo poſtea erumpunt, & ad quod redeunt repercuſſæ ab ambientibus ovuli membranis; quod eſt falſum & impoſſibile, cùm cor non dilatetur à ſanguine irruente, ſed contrahi primò debeat cor, priuſquàm ſpirituoſa ſeminis pars in ambitum pellatur. Atqui contractio cordis fieri nequit abſque influxu ſpirituum animalium, neque influxus ille fieri, niſi formatum ſit cor, quod ſanguinem ad cerebrum pellat.

§ 77. Unde liquet eodem tempore formata eſſe cor & cerebrum, & arterias, & nervos: atqui hæc ſimul formari non poterunt ab ullis particulis ſeminis virilis quomodolibet motis, aut ſitis; unde ſequitur partes ſeminis invadentes habuiſſe formatum in ſe cor, & cerebrum, ante factam invaſionem, ut neceſſe erit agnoſcere corpus animalis, quale extra uterum cernitur, extitiſſe, ſed multo minus: non quidem in ovo; unde abſque omni ope microſcopii pervenimus ad animalcula in ſemine maſculino, quæ ovulis fœminarum fœcunditatem largiuntur.

§ 78. Ratum ergo ſit ineſſe cuivis guttæ ſeminis animalcula numero innumero, ſexu diſtincta; alia quippe ova gerunt in teſtibus, optatam fœcundationis horam expectantia; alia verò liquorem, fœtum animalculis fœcundaturis priorum ovula; animalculis, inquam, duplicis etiam ſexûs: ita ut hinc facilè poſſit intelligi, in primo homine omnes homines fuiſſe; hinc etiam facilè poſſunt ſolvi quæſtiones plurimæ vulgatæ. Obſervationem unam opponam vobis utilem. Si gonorrhœa Gallica laborantis ſemen microſcopio adjuti luſtretis, videbitis, ſi gonorrhœa non eſt debellata, animalcula ſine motu & verè mortua; at ſi moveantur quaquaverſus, tum morbus eſt ſuperatus, quamvis non alia adſint ſigna ſanitatis recuperatæ.

§ 79. Verùm licèt fortè quæſtio de formatione fœtus in utero ad Medicos videatur ſpectare; illa tamen de fermentatione horum animalculorum in ſemine maſculino propriè pertinet ad Theologos, quibus in hac inquiſitione progreſſus felices optamus, ſperare non audemus.

§ 80. Proximus labor erit, modum nutritionis fœtûs extra uterum explicare: & quoniam exemplo res illa meliùs quàm generali & nuda oratione intelligitur, explicabo vobis breviter modum, quo oſſa nutriri videntur & creſcere, à noviſſima Anatomicorum induſtria detectum.

§ 81. Superficies oſſium concentricæ nihil aliud ſunt quàm membranæ plures ſibi mutuò ſuperpoſitæ, quarum pori replentur corporibus duris è ſucco durante derivatis; ille ſuccus per arterias advectus (refluentibus per venas partibus fluidioribus) exſudat in poros membranarum, quæ circumvolutæ os conſtituunt; at quia vis illa, qua expelluntur è ſanguine, neque eſt nulla, neque eſt ſemper eadem; idcirco non ſemper ceſſat, quamprimùm partes illæ duræ & concreſcibiles perveniunt in poros, ſed ſæpe tanta eſt, ut

eas

eas partes trans ipſam primò occurrentem membranam adigat, & inter duas quaſvis membranas extendi cogat, cùm cæteris paribus minor ſit reſiſtentia ab intercapedine duarum membranarum, quàm ab ipſarum ſuperficie, quare facilius materia quævis fluit ſuper ipſarum ſuperficiem quaquaverſus, quàm eam penetrabit. Deſcripti proſtant claviculi quatuor generum, deſtinati connectendis ſuperficiebus oſſium ſquammoſis; quorum alii tanquam cylindri, duas, pluresve membranas ad angulos rectos perforant; alii verò ad obliquos; quidam verò referunt cylindrum altera ſui extremitate adnaſcentem ſphæræ diametri majoris. Denique nonnulli non in directum jacent, ſed curvi. Hos claviculos putant oſſium laminis alligandis inſervire, eaſque eſſe partes membranarum oſſearum ſucco gypſeo intus & extra obductas: ſed falluntur; nam cùm non ſemper exſudet æqualis quantitas ex arteriis ſucci concreſcibilis, neque quæ exſudat ſemper conſtet partibus æqualiter cohærentibus, neceſſe eſt ut ſi quantitas ſolùm major & magis compacta exſudet, ea non debet adeo facilè diffluere in membranarum intercapedinem, ſive ad latera, ſed rectà propelli versùs proximam laminam; quia cohæſio ipſius partium major eſt cohæſione partium membranæ iſtius, quam idcirco penetrabit materia gypſea, ex partibus duris, & unis poſt alias ſtatim exſudantibus conflata; hæc materia poſtquàm membranam ſecundam penetraverit, ſive perpendiculariter, ſive obliquè; ſi impetus ibi ceſſet, primum & ſecundum claviculum continet; at ſi impetus non planè ceſſet, urgeatur à tergo exſudans materia, non tamen eo momento, quod requiritur ad tertiam membranam perforandam, ſeu poros ejus dilatandos, & cohæſionem fibrarum ipſius ſuperandam, attinget membranam hanc, ſed ab ipſa repelletur: & ſiquidem ad angulos rectos ei occurrat, caput (id eſt cuſpis)

clavi-

claviculi evadet ſphæricum Nam cùm non declinet claviculus magis in unam partem membranæ, quàm in alteram, hoc eſt, declinet in omnes æqualiter, etiam reflectetur ab ea æqualiter in omnes partes; adeoque globoſus evadet ea parte, qua impetum fecit: verùm ſi claviculus obliquo tramite impetum fecit, reflectetur versùs partes anguli obtuſi, quibus nempe impetum non fecit, & per quas conſequenter membranæ reflectenti minimè reſiſtit, ſive reagit; & hoc genus claviculi curvum erit, ſive inflexum ad angulum. Unde non opus eſt credere, hos claviculos factos eſſe ut oſſa connectent, ſed illi enaſcuntur ex ſola neceſſitate inæqualis exſudationis & variantis conſiſtentiæ ſucci oſſei. Quia verò membranæ ſunt quaquaverſum tenſiles, ideo poſſunt quaquaverſum dilatari, pluribus ſucci gypſei partibus in ipſarum poris illapſis, & in longum latumque diſtrahentibus; at cùm membranæ originales, ut primævæ ſint, quoad craſſitiem diviſibilem pororum juxta craſſitiem ſitos obtineant, debent poris illis repletis non ſolùm incraſſari, ſed poſſunt ex una quoad craſſitiem fieri duæ, unde excurrit inter ipſas materia gypſea, & ſic alio de nomine fieri os craſſius.

§ 82. Ex his autem patet, extimas membranas magis tendi in latitudinem, quàm interiores: nihil enim eſt quod impediat dilatationem extimæ, quod non etiam impedire poteſt dilatationem interioris. Atqui externa obſtat dilatationi interioris; unde cùm plura obſtant interiori dilatandæ, interior minùs tendetur, & dilatabitur. Quia ergo extima eſt lentiſſima & maximè dilatata, ejus pori erunt materia gypſea repletiſſimi; illa igitur erit duriſſima, adeoque magis tandem reſiſtet claviculorum directorum perforationi; unde non erit mirandum claviculorum capita nulla in extima oſſium ſuperficie eminentia conſpici: & denique

cùm

cùm materia gypſea in motu ſuo per latitudinem, adeoque minorem offendat reſiſtentiam in extenſione in longum, quàm in dilatatione in latum, cùm extremitas oſſis ſit minoris ſuperficiei, quàm ſunt latera, idcirco faciliùs & magis creſcent in longitudinem quàm in latitudinem; ſed non ſolùm ob minorem reſiſtentiam, verùm etiam ob majorem vim longitudinalem id fit; nam ſi oſſis primævi ſit major craſſities, etiam copia ſucci gypſei erit ſecundùm longitudinem major, adeoque majori vi in longum extendetur; quare in oſſibus, *v. g.* cranii, cùm illa ſe in longitudinem curvam extendant, ut in extremitatibus æqualiter dura, oportet aliquas partes utrinque retropelli, ubi obvia fiunt; unde extantes in ſuturis cranii partes.

Cap. VI.

De MORBO.

§ 1. POſtulat nunc ordo, ut poſtquàm ſanitatem, rerumque ſanitate fruentium proprietates aliquas deſcripſimus, ad declarandam morbi naturam accedamus: ſanitatem diximus eſſe vim illam, qua vita fit infinitè longa: ſanitas ſic deſcripta eſt ſanitas abſoluta. At quia nemo noſtrûm abſoluta ſanitate fruitur, idcirco ipſius allata definitio erit Medico practico hujus ævi inutilis; ſanitas enim omnis noſtra eſt relativa, eaque eſt optima, quæ maximè accedit ad abſolutam. Quare cùm vitam definiverimus eſſe circulationem ſanguinis, qualis ſolet eſſe pleriſque hominibus diutiſſimè viventibus; ergo morbus eſt circulatio ſanguinis inſolita, ſeu motus ſanguinis circularis

auctus, ſive diminutus, aut per totum corpus, aut per aliquam corporis partem.

§ 2. Morbus dividitur variè & inutiliter à Medicis, ut liquet ex *Sennerto*, *Zypeo* & *Waldſchmiedt*, qui *Sennerti* ſcrinia compilarunt. Mala eſt diviſio in morbos partium ſimilarium, organicos, & ſolutæ unitatis; utiliter verò & clarioris doctrinæ gratiâ dividi debuiſſent primò in ſimplices & compoſitos. Nam morbus ſimplex eſt id quod à Scriptoribus Inſtitutionum appellatur ſymptoma; & ſymptomatum complexio eſt id quod ab iis dicitur morbus, nobis verò morbus compoſitus: & his paucis verbis, ſi conſiderentur, magna amovetur confuſio ex Inſtitutionibus Medicinæ, in quibus non reperietis diſtinctam deſcriptionem morbi & ſymptomatis. Inutilia etiam erunt illa ſigna morborum diſtincta à ſignis ſymptomatum, quæ tanto conatu deſcribunt Medici; inutiles enumerationes morborum cauſarum diſtinctarum à cauſis ſymptomatum; inutilis denique illa indicatio, quæ ſumitur à ſymptomate urgente, quaſi diſtincta foret à cæteris indicationibus. Quia verò uſus voluit ut vocabula morbi & ſymptomatis retineantur, morbus ſimplex erit ſymptoma, & ſymptoma compoſitum erit morbus. Diviſionem verò omnium morborum, id eſt, eorum genera, optimè per tabulas exhibet *Wedelius*, licèt in febribus erraverit.

§ 3. Supereſt nunc ut inſpiciamus, quid tradiderint veteres & recentiores de *cauſis* morborum. Omnes unâ ſententiâ, ſed diverſis verbis, tradunt, res eas, quæ cauſæ morborum fiunt, eſſe vel externas, vel internas. Externæ, ſecundùm illos, vel nobis neceſſariò obveniunt, vel fortuitò: & hæ priores vocantur ſex res non naturales, aër, cibus & potus, ſomnus & vigiliæ, quies & motus, excreta & retenta, atque animi pathemata; poſteriores verò cùm

incerto ſint numero, non poſſunt à Medicis determinari. Verùm priorum ſeries non eſt accurata. Nam nonnullæ ſunt harum rerum non naturalium, quarum vitium poſſumus evitare æquè facilè ac caſum, aut ictum, quæ ſunt vitia motûs noſtri, aut alieni, pro fortuitis habita. Clariùs ea omnia, quæ cauſæ fiunt morborum, dividi poſſunt in actiones corporum aliorum in corpus noſtrum, aut actiones corporis noſtri in ſeipſum.

§ 4. Actiones aliorum corporum in noſtrum ſunt proportionales viribus ipſorum; quæ vires à Philoſophis tradi debent: nec eſt Medici eas deſcribere, ſed poſtulare, ut iis tanquam notis ſibi liceat uti.

§ 5. Actiones corporis noſtri, quæ cauſæ morborum fiunt, vel prorſus ab arbitrio noſtro pendent, vel involuntariæ ſunt. Prioris generis ſunt motus & quies, excreta & retenta, atque animi pathemata. Poſterioris generis ſunt reſpiratio & perſpiratio, potatio & comeſtio, ſomnus & vigiliæ. Nam quòd excretionem, & retentionem, ad prius genus retulerim, ut perſpirationem ad poſterius, ratio eſt hæc; per excretionem hìc intelligo non illam ſeparationem naturalem & involuntariam, exempli gratiâ, craſſiorum chyli partium ſeceſſum à reliquis; ſed voluntariam jam ſemotarum expulſionem per anum; ſic ſputa poſſunt à nobis volentibus deglutiri; ſic perſpiratio poteſt, ut & reſpiratio, à nobis impediri. ſi in aquam gelidam nos immittamus, aut ex parte, aut totos. Et eo caſu refero reſpirationis defectum ad vitium excretorum & retentorum in prima claſſe; ſed cùm perſpiratio aut reſpiratio læditur ab aëre, quoad gravitatem aut elaſticitatem mutato, quod fit nobis non volentibus, tum perſpiratio, ut & reſpiratio, illa eſt, quam refero ad poſteriorem claſſem.

§ 6. Omnes autem hæ actiones tum demum morbificæ fiunt, cùm aut augeant, aut impediant ſanguinis circulationem.

tionem. Nam primò motus corporis nimius motum ſanguinis auget, efficiendo ut concuſſione nervorum ſpiritus animales nimii, aut nimis frequenter, excidant in omnes muſculos & cor. Excretio nimis cita, verbi gratiâ, fœcum, ea hîc intelligitur, cùm quovis modo ante plenariam craſſiorum chyli partium ab utilioribus ſeceſſionem, quæ tarda eſt, dejicimus utilia inutilibus miſta, unde fit minor ſeparatio partium ſanguinis, corporiſque refrigeratio, ob circulationem debili vi factam, & pulſus debilis ſeu parvus. Animi affectus, ut timor, aut ira, conjunguntur cum pulſu raro, aut frequenti: & ſic vitiant aut mutant circularem ſanguinis motum. Reſpiratio & perſpiratio, aëre exiſtente nimis raro, lædunt ſanguinis circulationem, nobis invitis; nam notum eſt animalia loco fere vacuo incluſa ſtatim difficulter reſpirare, cùm non ſat ponderis habeat tantillus qui ſupereſt & admodum dilatatus aër, ut alterius inſpiratus ſanguinem adjuvet in motu ſuo per pulmones, unde circulatio primò tarda, tandem nulla redditur; circulatione verò tardeſcente perſpiratio debet eſſe minor, & hæc impedita infarcit vaſa, ſanguinemque viſcidum facit. Comeſtio & potatio nimia ſanguinem quoque viſcidum efficiunt, ſi aut nimis ſæpe edatur vel bibatur, ita ut concoctioni non ſatis temporis concedatur, chyluſque & ſanguis fiant viſcida; aut ſi edantur, aut bibantur, nimis rarefacientia, motus ſanguinis nimis augebitur. Somni cauſa eſt major proportio partis aqueo-viſcidæ, quàm quæ undis in liquido nervorum excitandis requiritur; unde tum minor eſt proportio partis illius liquidi ſubtilioris, quæ à centro undæ ad circumferentiam in omni ſenſatione diffunditur. Unde in ſomno non vigent ſenſus externi, liquidum nervorum lentiùs movetur, & ſic cor rariùs contrahitur, ſanguiniſque circulatio fit tardior. Vigiliæ omnia contraria producunt. Et hæc de ſex rebus non naturalibus.

§ 7.

§ 7. Inſtitutionum Scriptores multum loquuntur de cauſis internis morborum, quæ tamen ſunt ipſi morbi. Cauſas iſtas generaliſſimè dividunt in Plethoram, & Cacochymiam; at *Plethora* eſt morbus. Nam Plethora *ad vaſa* (à qua non eſt diverſa Plethora *ad vires*) nimis diſtendit ipſa; adeoque eſt morbus *in magnitudine auctâ* ſecundùm hos ipſos.

§. 8. Deinde *Cacochymia* etiam eſt morbus; nam meminiſſe poteſtis quæ diximus de temperamentis, quæ ſunt diverſa genera Cacochymiæ primò naſcentis. Et ſunt revera Morbi Nativi. Quamvis autem deſcripſerimus tantùm tria genera temperamentorum, ea tamen tot ſunt quot ſecretiones diverſorum fluidorum in animali: ſed ob defectum obſervationum nondum nomina acceperunt.

§ 9. Temperamenta verò eſſe morbos ſtatim oſtendetur; nam tempus eſt ut nos conferamus ad ſigna temperamentorum tradenda, aliaque ab urina & pulſu deſumenda, ex quibus ſciri poſſunt ſanguinis circulantis vis & indoles. Nam quæ traduntur de ſignis aliis, ab omnibus eodem modo deſcribuntur.

§ 10. Signa temperamenti *bilioſi* ſunt pulſus magnus, corpus macilentum, iracundia, & appetitus non magnus: Nam hoc temperamentum arguit magnam copiam humorum bilem componentium ineſſe ſanguini, aut ſaltem copiam, quæ ſanguini ineſt, ab eo facilè ſeparari, hoc eſt, ſanguinem eſſe rarioris texturæ, ſive nulla bilis ipſi inſit, quæ partes inflammabiles & rareſcentes multas habet, ſive facilè ſolùm ſeparatur, hoc eſt, indicat exiguam eſſe cohæſionem partium ſanguinis. Quare tum pulſus erit magnus ob ſanguinem rareſcentem, & arterias dilatantem ultra conſuetos terminos.

§ 11. Deinde bilioſi ſunt macilenti ob multas cauſas;

ſed cùm ſint etiam parvi appetitûs, hæc res erit cauſa neceſſaria. Sunt verò parvi appetitûs, quia bilem ſecernunt majori copia, quæ in ventriculum prorepens, ſenſum famis impedit. Nunquam enim ſenſus famis naturalis excitatur, cùm aliquid majori copia ineſt ventriculo; tum enim non excitatur appetitus aſſumendi, ſed evomendi, ſive nauſea.

§ 12. Bilioſi verò ſunt iracundi, quia cùm ſanguis ipſis ſit rarior, debet eſſe in data mole levior; & ſic faciliùs movebitur, ſeu aptior erit excitandæ ſpeciei iræ.

§ 13. Hæc ergo omnia ſi adſint, temperamentum bilioſum ſignificabunt, quod dicitur calidum & ſiccum, quia rareſcentia ſanguinis calori ſolvendo, id eſt, in majorem motum extrorſum aſſerendo, poteſtatem facit; & eadem opera partes aqueas expellit.

§ 14. Signa temperamenti *Melancholici* ſunt pulſus rarus, pallor faciei, inceſſus tardus, ſolicitudo animi. Nam cùm melancholici aut majorem naturali portionem habeant partium aquoſarum & ſalinarum, quæ maximam partem ſudoris & urinæ faciunt, & ſalinarum quidem ex eo genere, quod ſal marinum componit, debet ille ſanguis non ſuppeditare ſatis magnam proportionem ſpirituum, ſeu partium mobiliorum liquidi nervorum; unde ob defectum ſpirituum pulſus erit rarus; aut melancholici faciliùs ſecerni ſinunt copiam, quam habent partium aqueo-ſalinarum. Hoc autem ideo ſolùm contingit, quia ipſorum ſanguis non adeo validè movetur, ut poſſit impetu ſuo efficere, ne ſal gravitate ſua ſeparetur. Unde rurſus hoc temperamentum conjunctum habet diminutum ſanguinis motum: ac ex debili ejus motu fit, ut data quantitas ejùs amplius ſolito tempus requirit, quo perveniat in cerebrum. Unde non adeo citò reparantur ſpiritus animales, nec adeo citò derivantur in muſculos, & cor, unde raritas pulſûs. Sunt vero melancho-

cholici pallidi, ob impetum ſanguinis minorem; ſunt motûs tardi, ob rariùs excidentes ſpiritus in muſculos; & curis triſtitiæque dediti: hæc enim pathemata ſunt ſpecies timoris, cum quo ſemper conjungitur tarditas ſanguinis motûs.

§ 15. Quare hæc omnia ſunt melancholici temperamenti ſigna; eſt enim temperamentum frigidum & ſiccum; frigidum, ob tardum motum ſanguinis; ſiccum, ob magnam deperditionem partium aquoſarum.

§ 16 Temperamenti *Pituitoſi* ſigna ſunt pulſus parvus, hebetudo ingenii, & corporis inertia. Nam ubi liquida ſecernenda ſeparantur majori copia per ductus ſalivales, indicio eſt, ea eſſe craſſiora, & magis cohærentia, quàm quæ poſſint facilè expirare per vaſcula ſudorifera. Talia fluida impediunt ſanguinis rarefactionem, & eum gravem reddunt minuſque mobilem; unde parvi & non valde mobiles ſunt ſpiritus; quare neceſſariò pulſus erit parvus, & corpus iners. Eſt hoc temperamentum frigidum & humidum; frigidum, ob parvum motum ſanguinis; humidum, quia liquor aqueus non ſatis expirat per vaſa ſudorifera ob implicationem viſcidioris liquidi, nec tamen ſatis poteſt prodire per ductus ſalivales, cùm hîc non poſſunt hi ſupplere vices iſtorum.

Signa à Pulſu deſumpta.

§ 17. Accedimus ad explicanda ſigna, quæ *à Pulſu* deſumuntur: & quia in morbis chronicis ſat temporis fere datur, ut ex aliis ſignis de ægri conditione poſſit pronunciari, quantum quidem prudenti Medico licet, idcirco explicabimus ſigna, quæ pulſus præbet in febribus, eorumque rationem.

§ 18.

§ 18. *Primò*, Pulſus à naturali parum mutatus, ſed paulò frequentior & tantillo major, initio febris indicat, aut ephemeram unius vel plurium dierum, aut malignam.

§ 19. Si ſit naturali ſimilis, ſeu æqualis, ſignificat *ephemeram:* ſi verò ſit aliquando naturali ſimilis, at non ſemper, ſive inæqualis, ſignificat febrem *malignam.* Nam cùm febris *ephemera* ſit febrium minima, ſeu minimum augmentum motûs circularis ſanguinis; debet pulſus, qui eſt illius effectus, eſſe minimè auctus, ſeu in magnitudine ſpatii à tunicis arteriæ percuſſi, ſeu in numero ictuum. Et quia in ephemera, quæ nempe ſemper pendet à cauſa procatarctica, aut nullum aut leve ſit vitium in ſanguine, ſeu texturæ ſanguineæ, ſed ſolum vitium molis, vel motûs, illius [molis] verò neceſſariò hujus [motûs] vitium inferat; idcirco ſanguis in ea erit, aut æquè ac ſolet, aut fere, homogeneus. Unde contractiones cordis, & arteriarum dilatationes, factæ à ſpiritu & ſanguine ſibi ſemper ſimili, erunt quaſi eædem; ſeu videbitur pulſus eſſe æqualis in ephemera.

§ 20. Verùm in *febre maligna* ſanguis eſt inæqualiter viſcidus & fluidus, ſeu conſtat ex quibuſdam partibus viſcidioribus quàm quæ naturaliter fluunt per arterias, & aliis eodem modo fluidioribus, quarum utrævis, per ſe ſolæ, aut ſimul, varia proportione miſtæ, diverſis temporibus fluunt per vaſa. Adeoque in febribus malignis fieri poteſt, & neceſſariò fiet, ut aliquando viſcida cum fluidis ea proportione miſta fluant per arterias, quas attingimus pulſum exploraturi, quæ requiritur ad impetum concipiendum eundem, quem ſanguis naturalis concipit, & tum fiet pulſus naturali ſimilis; nam cùm ſanguis naturalis, ſeu ſanorum, componatur ex inæqualiter fluidis, poteſt eſſe talis mixtio partium alterius liquidi, & inter ſe, & cum partibus ſanguinis,

guinis, inæqualiter fluidarum, ut fluxilitas eadem ſit illius liquidi, quæ ſanguinis.

§ 21. At quia ſanguis in febribus malignis eſt in diverſis corporis vaſis, ſcilicet venis, & arteriis, diverſiſque venarum & arteriarum portionibus diverſæ fluiditatis; ideo neceſſariò ſuccedent partes naturali majorem aut minorem fluxilitatem habentes. Unde pulſus erit nunc naturali frequentior & major, nunc verò rarior & minor; id eſt, ſæpe inæqualis.

§ 22. *Secundò*, Pulſus frequentior paulò, & paulò minor ſolito, qui poſt aſſumptum cibum major fit, poſt verò hunc diſtributum redit ad frequentiam & debilitatem priorem, ſignificat *febrem hecticam*. Nam febris hectica inſequitur ſemper decrementum partis aqueæ; tum enim major fieri poteſt attritio partium duriorum ſanguinis, cùm hæ per aqueas non diluantur, nec detineantur à ſe mutuò. Ex attritione majori fiet major calor: calor hic tractu temporis diminuit quantitatem ſanguinis, & ſic ſpirituum animalium; unde contractio cordis fit debilis, & dilatatio arteriæ parva, ex duplici cauſa: Primò, quia à cordis debili contractione debilis imprimitur impetus ſanguini. Secundò, quia imminuto ſanguine, parva moles irruit in arterias.

§ 23. Quia verò è ſanguine minùs aqueo, hoc eſt, ſicciore, fluunt ſpiritus animales minùs aquei, id eſt quorum pars mobilior eſt in proportione ſolito majori ad partem minùs mobilem; idcirco hi ſpiritus licèt ſint in majori quantitate, tamen cùm ſint mobiliores, deſcendent frequentiùs in omnes muſculos, adeoque in cor; & ſic fiet hecticus pulſus, naturali frequentior. At verò poſt cibum aſſumptum novus caloris fomes advehitur ſanguini: nam cùm calor ſanguinis idem ſit, qui fuit calor chyli, non poteſt ſanguini præter modum calenti, qualis eſt hecticorum, admiſce-

ri chylus; quia ſolito major hujus calor ab illius actione ſuſcitetur, unde ex utriuſque aucti caloris miſtione major ſolito exurget calor. Hinc advenit, ut poſt cibum aſſumptum pulſus hecticus ſolito fiat frequentior ob ſpiritus factos mobiliores, ſcilicet ex ſanguine calentiori, ſeu mobiliore productione productos; & major quoque ob ſanguinis rareſcentiam à majori calore majorem; & etiam ob quantitatem ejus auctam à novo chylo: unde duplici de nomine major arteriæ dilatatio, pulſuſque major. Ceſſantibus his cauſis, redit pulſus ad ingenium.

§ 24. *Tertiò*, Pulſus initio febris parviſſimus, & ſe tactui fere ſubducens, & inæqualis, ſignificat febrem aut *continuam periodicam*, (qualis eſt febris *putrida* dicta, ut quævis remiſſiones & exacerbationes habens) aut *intermittentem.* Nam quoniam febres periodicæ continuæ poſſunt ſpectari tanquam compoſitæ ex pluribus intermittentibus, vel potius quoniam utræque pendent à viſciditate inſolita ſanguinis in arteriis contenti; igitur initio paroxyſmi, cùm nempe plurimum viſciditatis pervenit ad extremas arteriolas omnium partium, & ſic cerebri, exinde minimum ſpirituum animalium producetur; cùm non multum eorum poſſit ſeparari à nimis tenaci liquido. Unde ob eorum minimam quantitatem, debiliſſima erit cordis contractio, ſaltem ratione habita ad pondus movendum, pulſuſque erit fere imperceptibilis. Sed, quoniam à ſanguine nimis viſcido ſeparati ſpiritus ſunt proportionales viſciditati, & ſanguis febricitantium nunquam eſt æqualiter viſcidus, ſeparabuntur ergo ex eo nunc plures, nunc pauciores ſpiritus: adeoque erunt cordis contractiones nunc validiores, nunc debiliores; nunc frequentiores, nunc rariores; adeoque pulſus inæqualis.

§ 25. *Quartò*, Pulſus intermittens in febribus juniorum

&

& ſeniorum non eſt adeo periculoſi morbi index, ac in febribus hominum florentis ætatis. Nam in pueris nondum ſanguis ſatis multis circulationibus (per pulmones præcipue) eſt comminutus, ut non ſit adhuc æqualiter fluidus: unde ſubſiſtente diutius in cerebro ſanguine, etiamque appellente haud ſemper æquè ſpiritibus fœto, per majora inæqualiter intervalla ſeparantur ſpiritus animales; & ſic contractiones cordis fiunt inæqualiter, & pulſus intermittit. Quare pulſus intermittens congruit ætati puerili. At in ſenibus collapſi ſunt, aut obſtructi, pluribus in locis canales: unde etiam iis naturaliter pulſus intermittit. Quare in utriſque cauſa intermiſſionis non eſt à vi. Et ob contrarias cauſas erit intermiſſio peſſimi ſigni in mediæ ætatis hominibus febre correptis, niſi quibus ſanis accidit.

§ 26. At pulſus intermittens in initio febris in hominibus mediæ ætatis, non ſolùm in genere malus eſt; ſed ſpecialem ſignificat febrem malignam, aut peſtilentialem; è quarum genere eſt febris variolarum periculoſior. Vidi cui ante eruptionem variolarum pulſus fuerit inſigniter intermittens; & reſpirationum intervalla incredibiliter longa. Nam & febris maligna, & peſtis, & febris variolarum conjunguntur cum æquali lentore ſanguinis. Unde non eſt mirum juniores eſſe variolis maximè obnoxios, cùm horum ſanguis non ſit adeo homogeneus ac ſanguis adultorum.

Signa ab Urina deſumpta.

§ 27. Oſtendendum nunc eſt, quid *Urina* ſignificet: & quidem, propter rationem in tractatione de pulſûs ſignificatione allatam, inſpiciemus ſolùm *Urinam febricitantium.*

§ 28. *Primò*, Urina in febris initio lævem, & non divulſam, hypoſtaſin, & album habens, aut febrem ephemeram,

ram, aut malignam denotat. Nam in febre ephemera ſanguinis maſſa vix vitiata eſt, & ſecretiones parum læſæ; quare in illa debet urina eſſe ſanorum ſimilis. At hypoſtaſis urinæ ſanorum eſt alba, pendetque proportione ſalis & terræ nobis ignota: eſt etiam urinæ ſanorum hypoſtaſis lævis & æqualis, quia in iis ſanguis appellens ad renes eſt ſibi ſemper ſimilis, adeoque æqualibus temporibus ſecernit ſibi ſimilia & æqualia. Quare hæc ex æquo interjacebunt ſibi mutuò, id eſt hypoſtaſis erit indivulſa & lævis.

§ 29. At in maligna cùm ſanguis ſit inæqualiter fluidus, poterit aliquando ſecerni urina ſanorum ſimilis; cûm ſcilicet appellit ad renes ſanguinis portio ſanguini naturali ſimilis in fluiditate: verùm ſtatim accedens aliter contextus ſanguis urinam dabit cum hypoſtaſi alia, vel fortè nulla; cùm in ephemera hypoſtaſis ſit ſemper eadem, ob ſanguinem aut nullo aut ſemper eodem modo vitiatum.

§ 29. *Secundò*, Urina rubra, & etiam flammea, cum rubra & lævi hypoſtaſi, ſi alia indicia ſint febris continuæ, ſignum eſt criſeos ſtatim ſecuturæ. Quoniam ſedimentum iſtud procedit à plurimo ſale & terra ſecretis, quod indicium eſt lentorem febrilem diſcerpi æqualiter, & rite coqui.

§ 30. At ſi ſigna ſint febris intermittentis, & ſpeciatim, ſi ſedimentum ſit inſtar pulveris laterum, loco criſeos perfectæ, ſuccedet tantùm criſis particularis. Hoc eſt, paroxyſmus verus & formalis febris intermittentis. Tale enim ſedimentum æquè eſt hìc proprium febre intermittente laborantibus, ac album, læve & æquale bene valentibus.

§ 31. *Tertiò*, Quæcunque ſignificantur per hypoſtaſin urinæ, eadem ſed incertiùs ſignificantur per *nubeculam* citiùs apparentem; nam cùm nubecula ſit hypoſtaſis lævior & ſubtilior, ſed fundum non petens, indicabit illa ſolutionem fieri partium duriorum; id eſt, coctionem eſſe inchoa-

choatam, aut ſaltem tentatam; ſed hanc adhuc eſſe minorem, cùm nubecula citiùs appareat, quàm hypoſtaſis: adeoque tempus majoris ſolutionis nondum advenerit. Quare nubecula alba initio febris, ſi conſtans ſit, ephemeram arguit: & nubecula rubra, vel etiam obſcurior, aut continuæ criſin, aut intermittentis paroxyſmum, portendit.

§ 32. Erit autem nebeculæ ſignificatio ſemper incertior, quàm ſedimenti; quia cùm aliqua ſit in ſignificatione hypoſtaſeos incertitudo, qua fit ut eventus ſæpe non reſpondeant, cùm vix duas reperias, quæ ſint prorſus ejuſdem texturæ; & cùm nubecula propriè futuram hypoſtaſin reſpiciat, quæ non ſemper reſpondet conditioni nubeculæ, ſequitur minùs cohærere criſin, vel eventum morbi, cum nubecula, quàm cum hypoſtaſi; adeoque illam præbere prognoſticon uno gradu incertius. Eò verò certius ſignum præbent nubeculæ, quò magis ſubſident ad fundum; cùm ſedimentum nihil aliud ſit quàm nubecula poſita in fundo.

§ 33. *Quartò*, in febre urina carens hypoſtaſi, & ex colaturâ facta pellucida, ſeu aquea, dolorem in extremis partibus, ut in capite, graviorem; & ſic aut rheumatiſmum, aut phrenitidem imminere, ſignificat. Nam, primò, ſignificat hæc urina febrem non eſſe ephemeram; in qua ſcilicet ſecretio vix læditur: quare febris hæc eſt periculoſa, in qua partes craſſæ & duræ non perveniunt ad renes eâ copiâ, quæ requiritur ad ſeparationem ibi inſtituendam; adeoque hærebunt, ſi maxima ſit craſſiorum copia, iu partibus extimis, ubi motus ſanguinis ob diſtantiam à corde maximam eſt minimus; & dolores inferent: hæc autem omnia in febris initio contingent. At ſi non in febris initio, ſed paulò pòſt urina pellucida evaſerit, ſignificat non tantam eſſe copiam materiæ durioris, ut poſſit per omnia vaſa capillaria ſtagnare; ſed tantam ſola quæ aliqua

poſſit occupare in quibus motus eſt *minimiſſimus*, hoc eſt, capillaria vaſa cerebri. Quare in eo hærebit materia, cujus defectu urina fit limpida; ab illa autem ſtagnatione fit inflammatio, & delirium; hoc eſt, phrenitis.

§ 34. *Quintò*, annumerant aliqui excretionem urinæ involuntariam, vel quæ fit ſine ſenſu, ſignis ab urina deſumptis, ſed malè; non enim quia urina talis, ſed, quia taliter excernitur, ſignificatio eſt mala: adeoque hoc ſignum deſumitur à quavis alia excretione ſic facta. Nec tamen eſt adeo mali ominis, ut vulgò creditur; ſed aut ſomni altioris, aut delirii, non inſolitus effectus.

CAP. VII.

De CRISI.

§ 1. SUPEREST tractatio dierum Criticorum: ſed malim vos ablegare ad Inſtitutionum Scriptores, *Sennertum*, *Zypæum*, *Waldſchmiedt*, alioſque, quibus reſcire poteſtis quænam de *Criſi*, & diebus illi dicatis, horumque cauſis fuerit veterum ſententia; nos autem paucis verbis veram proponemus.

§ 2. Cùm coctio materiæ morbificæ, & humoris excernendi, nihil aliud ſit, quàm mutatio in magnitudinem vel parvitudinem debitam, ut poſſit vi circulantis ſanguinis abripi per canales, & excerni per vaſa excretioni alicui dicata; *excretiones* autem hæ ſint ipſæ criſes; (quæ res ſatis poſſit intelligi exemplo expectorationis, quæ ut rite fiat, nunc incraſſationem, nunc attenuationem, materiæ expectorandæ poſtulat) ſequitur criſes fieri poſſe per quaſcunque

glan-

glandulas ſubcutaneas, inteſtinales, renales, ſalivales. At ſi non poſſit materia morbifica in eam magnitudinem aut parvitudinem mutari, quæ reſpondeat orificiis illius vaſis excretorii, tum aut abſceſſus, aut hæmorrhagia oboritur, ſi modo criſis inſtituatur; itaque abſceſſus & hæmorrhagia criſes minùs propriè debent cenſeri.

§ 3. Ut verò materia morbifica deducatur ad magnitudinem vel parvitudinem debitam, & motum optatum, opus eſt tempore aliquo notabili, ſi quantitas materiæ ſit notabilis, id eſt, ſi morbus ſit gravis vel magnus. Et cùm multæ ſint & conſtantes cauſæ, quæ efficiunt ut ſanguis & humores ejus peccantes in animalibus *Græciæ* & *Syriæ* diverſæ ſint fluiditatis, partibuſque conſtent alterius cohæſionis & molis, quàm ſanguis *Germanorum* & *Britannorum*; fieri non poteſt quin diverſa temporis ſpatia requirantur ad coctionem *in illis* & his partibus faciendam, nec utriuſque eadem tempora plerumque ſufficiant. Unde ſequitur, non niſi perrarò, & quaſi per miraculum, fieri poſſe, ut iidem dies apud nos critici ſint, qui *Hippocrati* & *Galeno* fuerunt.

§ 4. Quare, ſi criſin ſolùm vocare debemus eam excretionem, quæ tertio vel ſeptimo die, aut tempore ex diebus ternis ſeptenariiſve compoſito, contingit; tum apud nos in *Britannia* nunquam contingunt criſes.

§ 5. Scio in *Scotia* aliquando videri Medicis criſes contingere ſenſu Hippocratico. Sed illi Medici, qui id ſe putant obſervare, inſtituti fuere aut in *Gallia*, aut *Italia*, ibique præjudicio veterum imbuti. Et certò ſcio eos, ut criſin revocent ad dies Hippocraticos impares, tempus ægritudinis inchoatæ computare ſolùm à die quo æger lecto cœperat eſſe affixus. Ruſuſque, ut aliam criſin ſimiliter, Græcorum more, diebus imparibus contingere oſtendant, coactos

ctos eſſe principium morbi repetere à tempore alio longè ante decubitum ægri: quod etiam tempus aliquando ſupputant à primis ægri querelis, aliquando à cauſis creditis evidentibus morbi, querelas ægri ſatis diu antegreſſis. Et tamen adeo rarò hæc iis feliciter cedunt, ut dierum criticorum apud naſutiores non magna nunc habeatur ratio.

§ 6. Cauſæ verò dierum criticorum verorum, id eſt, in quibus *apud nos* contingit materiæ morbificæ coctio ultima, quæ ſemper cum ejus expurgatione eſt conjuncta, ſunt omnia illa quæ humores efficiunt talis aut talis magnitudinis, aut parvitudinis, majoris aut minoris adhæſionis: data enim vi, non poſſunt inæqualiter magna, aut hærentia, æquali tempore ſolvi.

§ 7. Quare obſervationibus, apud unamquamque gentem factis, inveniendum eſt, quænam ſoleant eſſe cauſæ, & conditiones, eorum morborum, qui certum & ſimilem dierum numerum requirunt ad coctionem abſolvendam. Et ſatis magnus numerus talium obſervationum quum factus fuerit, tum ſimili apparente morbo, & conditionibus ſimilibus poſitis, poterimus diem criticum prædicere multò certius, quàm nunc fit.

Cap. VIII.

De Methodo Medendi.

§ 1. M*Ethodum Medendi* ipſum, prout à ſuperioris ſeculi Medicis tradita eſt, explicarunt ſufficienter *Sennertus*, *Zypæus*, & Dominus *Waldſchmiedt*; nihil de ſuo adjicientes; ſed eundem cum prioribus errorem errantes. Eorum peccata nos paucis oſtendemus.

§ 2.

§ 2. Definitionibus ergo *indicationis*, *indicantis*, & *indicati* prætermiſſis, quas unuſquiſque poterit pro lubitu fabricare, advertite, malè annumerari quatuor indicationes pro quatuor *indicantibus*; ſcilicet pro cauſa morbi, *præſervatoriam*; pro morbo, *curatoriam*; pro viribus conſervandis, *vitalem*; & pro ſymptomate urgente, *innominatam*.

§ 3. *Primò*, enim, cauſæ *internæ* ſunt adeo conjunctæ morbo, ut iis ſublatis hic tollatur neceſſariò: quare cauſæ tales & morbus non ſuppeditant diverſas indicationes; cùm eâdem operâ ſimul amoveantur. Cauſæ verò *externæ*, qualis eſt gladius qui vulnus fecit, nullam indicationem Medico ſuppeditant, ſi verbi gratia non amplius vulneri ſit infixus. Nam ſi adhuc in corpore telum hæreat, ejus extractio æquè ſpectat ad indicationem à morbo ipſo deſumptam, ac ſordium remotio, ſive mundificatio; & non ab ejus cauſa.

§ 4. *Secundò*, indicatio nulla à viribus Medico ſuppeditatur: præterquàm enim quòd qui ſani ſunt non opus habent Medico, ſaltem *vitalis* illa indicatio non pertinet ad methodum medendi, quæ definitur ab omnibus, *Ars per indicationes inveniendi auxilia, quibus deperdita ſanitas reſtituatur.* Quare indicatio à viribus conſervandis, quatenus differt ab indicatione curatoria, quæ ſuppeditat auxilia viribus reſtituendis, per ſubtractionem eorum quæ illas minuunt, & additionem eorum quæ illas augent, idonea, non pertinet ad Medicum methodo medendi armatum. Non enim animales ægri vires ſunt in eodem ſtatu conſervandæ, ſed augendæ, aut minuendæ; vitaque ejus in meliorem mutanda.

§ 5. *Tertiò*, ſymptoma urgens non ſuppeditat diſtinctam à morbo indicationem. Nam ſi verbi gratiâ ſolus dolor infeſtat, qui dicitur ſymptoma maximè urgens, indicabitur

quidem quicquid dolori tollendo propriè eſt dicatum: at tum dolor erit morbus, & indicatio curatoria. At ſi præter dolorem alia ſymptomata, ab illo & à ſe mutuò independentia, infeſtent, quorum recurſus dicitur morbus; tum unicuique ſymptomatum debebitur ſua cura, & ſingula magis aut minùs indicabunt: & indicationes omnium, doloriſque, ſimul ſumptæ, ea *ſumma indicationum* dicetur indicatio curatoria.

§ 6. Et ut hoc exemplo illuſtrem; ſtagnet in aliqua parte ſanguis, ita ut dolorem inferat rheumaticum; morbus ipſe erit obſtructio canalis arterioſi: qui coincidit cum illius canalis dilatatione; quæ dilatatio percepta, eſt *dolor.* Patet, ea omnia, quæ dolorem efficaciter tollunt, etiam obſtructionem & dilatationem eſſe ſublatura: & ea omnia, quæ obſtructionem tollunt, hoc eſt, dilatationem, etiam ſublatura eſſe dolorem; quale remedium eſt venæ ſectio, quæ adonynis hîc plus valet. Quare eadem eſt indicatio morbi ac ſymptomatis urgentis.

§ 7. At cùm dicerent Medici ſymptoma urgens indicare, debuiſſent dicere, pluribus ſymptomatibus aut morbis ſimul infeſtantibus, id ſymptoma, aut eum morbum, à quo majus magiſque ſubitum eſt periculum, debere priùs & citiùs tolli: unde patet etiam morbum eſſe poſſe urgentem, adeoque non magis ſymptoma urgens, quàm morbum urgentem, præbere novas & diſtinctas indicationes.

§ 8. Eſt itaque unum tantùm indicans, nempe *morbus*, & una tantùm indicatio, nempe *curatoria.* Quod erat demonſtrandum.

§ 9. Summa methodi medendi hæc eſt, aut enim indicatio ſumitur à re *extra animal* ſita, aut *intra.* Si à re *extra animal* ſita, ſed intra corpus, hoc eſt, in ventriculo aut inteſtinis, tum ſemper indicantur vomitoria aut purgantia:

gantia: illa potius, ſi in ventriculo; hæc, ſi in inteſtinis cauſa ſit poſita. Alia omnia medicamenta, quæ in morbis ventriculi & inteſtinorum adhibentur, non debentur iſtarum partium morbis, ſed aliis morbis earum partium morbis adjunctis; verbi gratia, in diuturna diarrhœa adhibentur etiam ſudorifera; quia morbus eſt hepatis, & radices pori bilarii ſunt nimis dilatatæ ab impetu ſanguinis, ob impeditam tranſpirationem aucto: adeoque redundans liquor è poris cutis, per ſudorifera dilatatis, educendus eſt.

§ 10. Si indicatio ſumatur à cauſa *intra animal*, ſumitur à ſanguine intra arterias, vel venas contento: cujus morbi omnes dependent à *motu* ejus circulari aucto, aut imminuto. Nam omnes mutationes texturæ vel qualitatis ſanguinis comitem habent ſanguinis motum auctum aut diminutum.

§ 11. Sed ſi à cauſa intra animal contenta, ſed non intra venas & arterias, ſumatur indicatio; tum illa indicatio ſumitur à *ſecretione* aliqua aucta, vel diminuta: & indicatur ſecretionis retardatio, vel augmentum; & medicamenta iis rebus idonea quærenda ſunt.

§ 12. Verùm ſi cauſa morbifica neque ſit in ventriculo, neque in inteſtinis, neque intra vaſa, & tamen intra corpus; ſi quidem ſit extravaſata in viſceribus, tum morbus eſt incurabilis, cùm deſint viæ naturales per quas deberet expelli: at ſi cauſa morbifica ſit extravaſata in ambitu corporis, ut verbi gratia in cavitate pectoris, pertinet ad Chirurgos. Atque hæc de indicantibus ſufficiant, ſeu de varia morborum indicatione.

Cap. IX.

De INDICATIS.

§ 1. STatuunt Inſtitutionum Scriptores *indicatum* eſſe etiam quadruplex, ſcilicet, 1. Tollens cauſam morbi. 2. Vitam conſervans. 3. Symptomata mitigans. Et 4. Curatorium, id eſt, morbum ipſum tollens. At hæc plerumque ſunt falſa.

§ 2. Nam methodus medendi docet, vitam ſervari tollendo morbos & ſymptomata; & non aliter: adeoque nullum eſt indicatum *vitale*. Symptomata autem ſunt morbi; & ſymptomata urgentia ſunt morbi urgentes, hoc eſt, citò interimentes; adeoque iis reſpondet indicatum *curatorium*.

§ 3. Cauſæ verò quæ morborum afferuntur univerſales à Medicis, ſcilicet, *plethora*, & *cacochymia*, ſunt etiam morbi: placet tamen cum vulgo loqui.

§ 4. Omnes itaque morbi vel conſiſtunt in mutata quantitate liquorum, vel in mutata velocitate eorum, vel mutata qualitate & textura ipſorum. Nos hîc vulgari more loquimur; poſſunt enim omnes morbi comprehendi in mutata velocitate. Velocitas, aut quantitas, quovis modo mutata, (nam motus eſt quantitas juxta noſtros) dicitur cacochymia. Quantitas mutata, ſi ſit aucta, vocatur *plethora*. At ſi ſit diminuta, ſeu mutata in minorem, indicantur cibi ſolito facilioris coctionis, & ampliùs nutrientes. At ſi in majorem mutata ſit, fiatque *plethora*, tum ajunt omnes Medici indicare ſanguinis miſſionem. Sed ſi fiat *cacochymia*, ſeu textura & motus inteſtinus mutentur; tum dicunt

dicunt omnes, non indicari ſanguinis miſſionem; ſed, aut evacuationem per vomitum, aut per ſedes, urinam, ſputum, *&c.* aut denique correctionem materiæ peccantis; quæ pleriſque hodie eſt acida.

§ 5. Non nego in plethora indicari ſanguinis miſſionem; (cujus celebrandæ varios modos & rationes videte in *Sennerti* Inſtit. *Lib.* V. *Par.* 2. *Sect.* 1. *Cap.* 16. & ſeq.) at in cacochymia non ſolùm indicari puto vomitoria, *&c.* & acidum deſtruentia; ſed dico ante ea, & præcipuè, indicari ſanguinis miſſionem; & tum præſertim quando adeſt, aut adeſſe creditur, acidum nimium.

§ 6. Hoc ut vobis oſtendam, adverti velim omne corpus in aliud impingens, motûs ſui partem illi impertiens, tantundem motûs amittere, ſeu eatenus impediri. Quare ſanguis è corde expulſus dum impingit in ſanguinem antecedentem, eumque propellit, partem ſui motûs in eum transfert, ſeu amittit: id eſt, ab eo impeditur, & tanta motûs ſui parte retardatur. Hinc ſequitur, quòd ſi venâ baſilicâ brachii dextri ſectâ ſanguis emittatur, tum ſanguis ſuccedens, & advectus per arteriam axillarem, ſeu ſubclaviam dextram, minùs impeditur in ſuo motu, quàm impediebatur ante venæ ſectionem illam: quia emiſſa parte ſanguinis ex vena, minor ejus quantitas ſupereſt in vena axillari, inter arteriæ axillaris finem extimum & cor, quàm priùs continebatur: ergo miſſo ſanguine ex vena, minùs impeditur in motu ſuo ſanguis arteriæ quàm priùs. Ergo velociùs movetur ſanguis arteriæ poſt ſectam venam, in quam ſe exonerat arteria, quàm priùs movebatur. Hinc patet, dum ſanguis ex brachio mittitur, ſanguinem è corde propulſum in aortam invenire minorem reſiſtentiam in trunco aortæ ſuperiori, quàm inferiori; adeoque velociùs fluere per aortam ſuperiorem, quàm per inferiorem: dein-

de eum invenire minorem reſiſtentiam in arteria ſubclavia dextra, quàm in ſiniſtra; quin ſupponitur non mitti ſanguinem ex vena brachii ſiniſtri, ſed dextri. Quare velociùs fluit per arteriam ſubclaviam & axillarem dextram, quàm ſiniſtram. Denique hinc patet miſſo ſanguine à vena brachii dextri velociùs fluere ſanguinem contentum in arteria axillari dextra, versùs arteriam brachialem, quæ eſt ei continua, quàm fluit per arteriam thoracicam, aut ſcapularem dextram, quæ etiam eſt ei continua; quoniam cùm non ſupponatur emitti ſanguis ex ulla vena arteriæ thoracicæ reſpondente, ſeu in quam hæc ſe exonerat, majus impedimentum ſupereſt proportionaliter motui ſanguinis in arteria thoracica, quàm in brachiali; ſed quia major eſt velocitas ſanguinis in arteria ſubclavia, & axillari dextra, quàm in ſiniſtra, erit motus in thoracica dextra etiam major, quàm in thoracica ſiniſtra.

§ 7. Quare patet, miſſo ſanguine è vena brachii dextri, maximam eſſe velocitatem ſanguinis in arteria brachiali dextra; quippe quæ ſuum ſanguinem transfert in venam ſectam; & proximè maximam velocitatem ſanguinis eſſe in arteria thoracica, vel ſcapulari, ejuſdem lateris, egrediente ex arteria axillari: at minorem multò eſſe velocitatem ſanguinis in arteria brachiali, & axillari, thoracicaque, lateris ſiniſtri & oppoſiti: omnium verò maximam velocitatem eſſe in arteriis ortis ex trunco aortæ deſcendente.

§ 8. Hiſce præmiſſis, patet, quòd ſi vellemus prohibere augmentum humoris alicujus à ſanguine in ſiniſtro crure ſtagnante, ſeu efficere, ut quàm minimum ſanguinis affluat ad illum locum per aliquod tempus, debere nos primò ſanguinem mittere, vel ex brachio, vel ex crure lateris dextri; & hoc erit *revulſionem* facere; & deinde ſanguinem detrahere nos poſſe ex eodem latere, & ex vena quæ ſanguinem recipit

recipit à ramô illius trunci qui mittit ſanguinem ad partem tumentem; & hoc eſt derivationem exercere.

§ 9. Unde patet eos ignorâſſe circulationem ſanguinis, qui ſcribunt revulſionem & derivationem non conſiſtere cum circulatione ſanguinis.

§ 10. Revulſionis hujus effectus ut eſt inſignis uſûs; ita & hujus, & cujuſvis venæ ſectionis, rite & larga ſatis manu celebratæ, effectus eſt inſignis durationis. Quod ut conſtet, affirmo miſſionem ſanguinis diminuere ejus calorem, quacunque de cauſa nimium, & etiam tollere ejus viſciditatem, à cauſa ſive acida, ſive quavis alia coagulante, productam.

§ 11. Nam cùm calor ſanguinis dependeat ab ejus motu circulari, quo fit ut partes ſuccedentes impingant in antecedentes, & hæ in alias anteriores; ita ut medio loco concluſæ, & propellantur à ſequentibus, & impediantur, hoc eſt, repellantur ab antecedentibus; patet partes illas medias magis premi, quàm ſi nullæ eſſent anteriores; major autem illa preſſio facit majorem alliſionem unius particulæ ad aliam; quæ major alliſio facit, ut una particula majori vi dividatur ab alia. Unde fit ut partes mobiliſſimæ aliis priùs incluſæ, nunc iis divulſis debeant extricari, & motu ſuo liberrimè caloris ſenſum & effectum producere. At venâ ſectâ tollitur pars ſanguinis antecedens: ergo ſequens majus habebit ſpatium, & liberius; & ſic minùs erit preſſus, minorque partium alliſio; & ſic minuetur calor.

§ 12. Deinde ſupponamus, ſanguinem ſtagnationi proximum, partemque ejus in vaſe aliquo cruris aut brachii ſiniſtri hærentem præ viſciditate, & diſtendentem illud vas, ſummo cum dolore animalis; ut ſæpe fit in affectibus rheumaticis, arthriticis, & ſcorbuticis; dico viſciditatem illam & dolorem indicare venæ ſectionem in latere dextro.

§ 13.

§ 13. Nam cùm ſanguis non ſolùm motum ſuum debeat cordi, & ſuccedenti ſanguini, ſed etiam arteriæ tunicis ſeſe poſt dilatationem reſtituentibus; idcirco arteria quavis nimium diſtenta ſanguine, & inde prohibita, ne poſſit ſe plenè contrahere, fit ut ſanguis, qui inhæret, eò magis ſtagnet, quò magis & diutius arteria diſtenditur. Quare detracto ſanguine ex oppoſito latere, maxima copia & velocitate fluet ſanguis ad partem illam, minima verò ad partem affectam ſiniſtri lateris: ergo arteriæ ſiniſtri lateris, & præcipuè in parte affecta, minùs ſanguinis recipient quàm anteà, & minùs diſtendentur, & ſic neceſſariò ſe magis contrahent, quàm priùs.

§ 14. Unde fiet ut ſe ſæpius contrahendo excutiant tandem à contactu ſuo ſtagnantes humores: eoque ritu eos eliminent, quo ventriculus & inteſtina à chylo ſatis viſcido, aliiſque contentis, ſanguine quovis arterioſo viſcoſioribus (præſertim ſi accedat liquoris præterfluentis copia) ſe liberant; quamvis motus arteriarum ſit frequentior & validior motu inteſtinorum, & liquidum præterfluens arteriæ ſit copioſius & velociùs motum. Quare quæcunque ſit cauſa coagulantis ſanguinis, in vaſis ſuis, hæc tolletur venæ ſectione: & hujus effectus durabit uſquedum ſanguinis illa jactura fuerit reparata.

Cap. X.

De SECRETIONE.

§ 1. QUONIAM ſanitas animalis conſiſtit in debitis ſecretionibus è ſanguine factis, ſolùmque læditur aucta aut diminuta quapiam ſecretione; non ſolùm ſanguinis

nis miſſione, ſed & aliis remediis, ſecretiones illas parciores promoventibus, aut nimias frœnantibus, poterit ſanitas reſtitui: adeoque ſi ſecretio aliqua ſit nimia, frœnantibus debet cohiberi; ſi ſit minima, appropriatis ſecernentibus promoveri.

§ 2. Utplurimùm verò & tutiſſimè cohibetur ſecretio aliqua nimia, promoventibus ſecretionem aliam factam in parte diſtante & opppſita; ita diarrhœam vomitu, & catarrhum diureticis ſiſtimus. Unde videtis ab omnibus Practicis revulſionem exerceri. Ita ut ſecretiones promoventia ſint inſtar omnium.

§ 3. At difficultas eſt ſumma de modo & cauſa diverſarum ſecretionum; dicunt nunc fere omnes urinam exempli gratia ſeparari in renibus, & bilem in hepate, quia partes bilis ſunt ejuſdem figuræ cum figuris pororum acinorum hepatis, & non cum figuris pororum glandularum renum; urinæ verò è contra.

§ 4. Sed quamvis hoc eſſet verum, nil tamen faceret ad rem; nam cujuſcunque fuerint figuræ partes urinæ in glandulis renum ſeparatæ, tamen dum ſeparantur, ſunt fluidæ, id eſt, ex multis aliis partibus conflatæ guttulæ. Non enim glandula ulla renalis tantùm ſeparat unica vice unicam particulam urinoſam determinatæ figuræ; ſic enim tantùm arenam tranſmitteret in pelvem: ſed ſeparat *liquorem*, ſeu fluidum aliquod, licèt parva quantitate. Fluidum autem hoc mutat facilè ſuam figuram, & accommodat ſe figuræ vaſis recipientis.

§ 5. Adeoque quæcunque fuerit figura partium fluidi minimarum, poterit tamen fluidum illud ſeparari in rene, niſi quid aliud obſtet. Obſtat verò, vel obſtare poteſt, ſola anguſtia orificiorum cribri renalis; quæ non permittit ut liquor viſcidior, qualis eſt bilis, quamvis cuivis figuræ ſe

accommodans, impelli poſſit in ſinum ejus. Et hoc eſt myſterium ſecretionis.

§ 6. Medicamenta verò ipſa ſecretioni cuilibet dicata promovendæ apud omnes occurrunt; præcipuè vero *Williſium* in *Pharmacopœia Rationali*; & *Emanuelem Konig* in *Regno ſuo Minerali*, *Vegetabili & Animali*, Editione ultima. Quare ego vobis oſtendam methodum breviſſimam medicamentis iſtis in formulas congerendis.

Cap. XI.

De Methodo Præſcribendi Formulas.

§ 1. A*POZEMA* fit ex Radicum ℥ iv. Foliorum ℥ iij. Lignorum ℥ ij. Corticum ℥ ij. ſs. Florum ℥ ſs. Aromatum ʒ ij. Pondus autem liquoris debet eſſe *octuplum* ponderis ſolidorum. Et fit tantùm pro quatuor doſibus.

§ 2. *Vinum medicatum* fit, ſi ipſum fuerit infuſorum *quadruplum* ad minimum, & *octuplum* ad ſummum; & quantitates infuſorum debent eſſe ad minimum *duplæ* quantitatum in ſucco dari ſolitarum ad minimum Si cathartica infundas, ea leniora ſint *dupla* validiorum; & correctiva ſint omnium catharticorum ſimul *ſubtripla*. Si alterantia catharticis addas, ſint ea catharticorum ad ſummum *ſubdupla*.

§ 3. *Potio purgans* pro unica doſi fit aſſumendo aquæ aut vini albi Gallici, aut Rhenani, frigidi aut ferventis, partes 32. purgantis partem unam, vel doſin unam (quam hîc ſuppono in infuſione eſſe ad minimum drachmam unam, vel duas, vel tres, vel quatuor) cum corrigentium (ut vocan-

cantur) parte tertia. Et poſtquàm per noctem ſimul in vaſe clauſo, & ab igne remoto, ſteterint, colatura, aut ſola, aut cum ſyrupi cathartici partibus quatuor, quinque, vel octo, popinetur.

§ 4. *Ptiſana laxans* fit ex iiſdem doſibus catharticorum; ſed duplicato pondere, & doſi, ad minimum, liquoris, in quo fit infuſio.

§ 5. *Electuarium purgans* fit, ſi ſyrupus, ſeu mel, ſit ad minimum *triplum* pulverum catharticorum: & ſi caſſia aut talia addantur, melli vel ſyrupo annumerantur. At ſi aliud electuarium adhibeatur minùs compoſitum, tum ajunt ejus molem debere eſſe pulverum addendorum *quadruplum*, unà cum ſyrupi ſufficiente quantitate: ſed illi errant; poteſt enim electuarium aſſumptum eſſe in quavis ratione ad pulveres electuarii compoſiti, modò adhibeatur ſyrupus pulverum circiter quadruplus; nam duo electuaria ſimul addita faciunt electuarium.

§ 6. *Electuarium non purgans* fit, ſi moles conſervæ ſit molis conditorum *tripla*, confectionum verò *ſexdupla*; ubi rurſus malè ajunt, horum omnium ſimul molem debere eſſe pulverum *quadruplum*, deinde addi debere ſyrupum pulverum quadruplum; poſſunt enim pulveres eſſe cujuſvis molis, modò aſſumptus ſyrupus ſit eorum *quadruplus*, & præterea ſyrupus æqualis conſervis & condituris.

§ 7. *Bolus* eſt electuarium pro una doſi; nec debet excedere ʒ ij.

§ 8. *Pilulæ* ſunt electuarium cum tertia parte, aut etiam minore, ſyrupi; & doſis eorum non debet excedere ℈ ij.

§ 9. *Julapium* fit ex aquis diſtillatis, ant liquore aqueæ conſiſtentiæ, cujus vel quarum ſimul quantitas non debet excedere libram ſemis cum Syr. ℥ ij. pulverum ſiccorum o-

K 2 mnium

mnium ſimul ʒ ij. confectionum ʒ ij. ſpirituum acidorum ʒ ſs. aut urinoſorum ʒ ſs. Ita ut liquida aquea ſint ad minimum quadrupla ſyrupi & confectionum : ſyrupus verò octuplus pulverum ſiccorum; nam ſalia liquidis annumero. Sed ſi ſyrupus non addatur, tum vocatur *miſtura*, quæ præſtat julapio; & diutius durat : adeoque poteſt majori quantitate præſcribi, ſervatis tamen prædictis proportionibus; niſi quòd aliquando quantitas pulverum & confectionumm poſſit duplicari.

§ 10. *Emulſio* fit, ſi fructuum, ſcilicet, amygdalarum dulcium, nucleorum pini, ad partes æquales, & quatuor ſeminum frigidorum majorum, papaveris albi, hyoſciami, heliotropii in manna ad partes æquales (ita ut pondus ſeminum ſit ponderis fructuum *quadruplum* ad mininum) ſenſim affundatur liquoris *ſextuplum*: debet autem liquor eſſe aqua deſtillata, vel fontana, vel decoctum aliquod non ſpiſſum; colatura ſaccharo vel ſyrupo edulcoretur. Et aliquando pulveres in minima quantitate adduntur; plerumque ſaccharum Saturni, nitrum purificatum, laudanum ſolidum, ſed præſtat liquidum.

§ 11. *Hydromel aquoſum* fit, ſi mel ſit aquæ *ſubdecuplum*, & coquatur ad conſumptionem quartæ partis.

§ 12. *Vinoſum* fit coquendo ad remanentiam tertiæ partis.

§ 13. *Diæta ſudorifica* fit, ſi aqua ſit ingredientum *duodecupla*, & decoctio fiat ad medias. Si non eſt ſudandum, aqua ſit ingredientium *octupla*, & decoctio etiam fiat ad medias; quod pro *apozemate* etiam debet obſervari.

§ 14. *Bochetum* fit, ſumendo reſidentiam decocti pro diæta ſudorifica, unà cum uncia una alicujus ex ſudoriferis: vel (quod melius) negligendo reſidentiam, & ſumendo ℥ ij. ingredientium, & coquendo per diem vel noctem, in aquæ ℔ xij. ad conſumptionem tertiæ vel quartæ partis.

§ 15.

§ 15. Nota. *Decoctum ſudoriferum*, ut rite fiat, requirere ſpatium viginti octo horarum. At *diæta ſudorifico-cathartica* præterea recipit cathartica in doſi eadem, quâ dantur ſicca.

§ 16. *Eclegma* fit, ſi ſyrupus excipiens ſit pulverum bechicorum *quintuplus*. Ubi mucilago ſyrupi etiam locum obtinet, & ſaccharum pulveris.

§ 17. *Tabellæ* ſive rotulæ fiunt, ſi ſaccharum liquefactum ſit pulveris *quadruplum*.

§ 18. *Linimentum* fit, ſi olei vel mucilaginis ſit *v. g.* ℥j. ceræ ʒj pulveris ʒſs. rariùs tamen cera vel pulvis additur.

§ 19. *Unguentum* fit, ſi ſit olei ℥j. ceræ ʒij. pulv. ʒj. nota hîc pro oleo haberi axungias, medullas, butyrum, œſipum, mucilaginem, mel, terebinthinam; & pro cera haberi gummi.

§ 20. *Ceratum* fit, ſi ſit olei ℥j. ceræ ℥ſs. pulv. ʒij.

§ 21. *Emplaſtum* fit, ſi ſit olei ℥j. ceræ ℥jſs. pulv. ʒvj. nota, in emplaſtro ob viſciditatem terebinthinam annumerari ceræ inter gummi.

§ 22. *Cataplaſma* fit, ſi mucilago ſit olei fere tripla, & pulveris pluſquàm dupla. Oportet autem ut mucilagines factæ ſint priùs, coquendo radices & ſemina in liquore aqueo.

§ 23. *Sinapiſmus* fit ex pulpa caricarum, & pulv. ſem. ſinapeos ad partes æquales.

§ 24. *Veſicatorium* fit emplaſtri forma: ſi emplaſtrum verbi gratia de mucilaginibus ſumatur octuplum pulveris cantharidum, incorporando cum punxillo terebinthinæ.

§ 25. *Veſicatorium* fit *cataplaſmatis* forma, ſi ſumatur fermentum vetus, pulveris cantharidum octuplum, malaxando cum aceto vel aqua vitæ.

§ 26. *Cucupha* fit, ſi ſit radicum ℥ j. aromatum ℥ ſs. foliorum ſiccorum ʒ iij. florum ʒ ij. gummi ʒ j. ita ut tota cucupha non ſuperet ʒ iij.

§ 27. *Suffitus* fit, ſi ſint gummi partes quatuor, pulveris tres.

§ 28. *Clyſter* purgans fit, ſi ſumantur radicum ℥ ij. foliorum ℥ j ſs. ſeminum ℥ j. florum ʒ ij. vel etiam ℥ ſs. decocto colato addatur oleum, ſi opus eſt, vel mel, vel utrumque, ad ſummum ad ℥ j ſs. electuarium lenitivum ad ſummum ℥ ij. ſalis gemmæ ʒ j.

§ 29. Clyſter alterans fit eadem ratione.

ARCHIBALDI PITCARNII, SCOTO-BRITANNI,

ELEMENTORUM MEDICINÆ

LIBER SECUNDUS.

CAP. I.

De FEBRIBUS.

§ 1.

PER vocem *febris* intelligo *velocitatem circulationis uniformiter*, i. e. per æqualia temporis intervalla æqualiter, *auctam*. Febris ita definita eſt *ſimplex*, & unius tantum periodi, ſive legitima, exquiſita & vera, nullique alio morbo adjuncta; habetque *rareſcentiam ſanguinis* ſemper comitem, vel tanquam cauſam, vel tanquam effectum.

§ 2. Nam cauſa & effectus motûs ſemper ſimul conſiſtunt. Quippe, *Primò*, motus ſanguinis auctus *rareſcentiam* facit, dum ſanguis ex anguſtioribus arteriolis in ampliores

pliores venas transfunditur: & è contra *rareſcentia* quovis modo inducta ſanguini, facit ut in cerebro faciliùs ſecernantur ex laxiore compage ſpiritus animales, id eſt, in minore tempore, adeoque ut frequentiùs decidant in muſculos & cor; & ut hoc, cùm ſit antagoniſta deſtitutum, frequentiùs contrahatur, expellatque liquidum ſuum, pulſumque faciat *frequentiorem*; &, quia motus eſt uniformiter auctus, ſui etiam ſemper ſimilem, ſive *æqualem*.

§ 3. *Secundò*, Rareſcentia auctæ velocitatis comes, cùm ſanguis ſit liquidum præditum partibus parvulis, & quæ in organa tactûs perſpirando caloris ſenſum facere poſſunt, *calorem* etiam excitat ſolito majorem, ægriſque & aſtantibus moleſtum.

§ 4. *Tertiò*, Aucta hæc velocitas ſanguinis efficit ut tempore dato, ſcil. eodem, plus ſanguinis contineatur in quavis ſectione vaſis quàm fieri ſolet: adeoque ut vas ſæpius, quàm ſolet, diſtendatur. Unde cùm in quavis diſtenſione ſit continui ſolutio quædam, ea ſæpius, quàm ſolet, facta *dolorem* excitabit. Adde quòd etiam tum ſanguis rareſcat, adeoque magis diſtendat, quàm ſolet, vaſa: & ſic *dolorem præcipuè in capite*, ubi muſculi nulli ſuperſtrati fulciunt vaſa, & eorum diſtenſioni reſiſtunt, producere debeat. Ob eandem cauſam dolor in *dorſo* & lumbis, ob diſtenſionem nimiam, nimiſque ſæpe repetitam, arteriæ aortæ, contingit.

§ 5. *Quartò*, Dolori huic capitis *vigiliæ* inſolitæ plerumque ſunt comites; quia alternatim ſe reſtituunt arteriolæ cerebri, in quibus (febre exiſtente legitima, nec ullis aliis morbis comitata) nulla eſt ſanguinis partium major cohæſio, majuſve pondus, reſtitutionem debitam vel ſolitam prohibens, at preſſionem nervorum perpetuam producens: & ſic locum faciunt fluxui & refluxui ſpirituum.

§ 6.

§ 6. *Quintò*, Qui interea è ſanguine citiùs dimiſſi, & validiùs propulſi, ſi muſculum unum aut alterum præ aliis inflationi, & ſic connectioni, opportuniores inveniant, ibi *convulſiones* producent. Sed cùm hæc opportunitas à ſola diverſitate fabricæ ejuſdem muſculi in diverſis hominibus pendeat (dum nil præternaturale ſupponit febris *quà talis*, cùm non ſit niſi motus uniformiter auctus) idcirco quum hæc diverſitas raro adſit, rariùs fiunt convulſiones in febre legitimâ, quàm in febre cum alio morbo conjunctâ; uti eſt *maligna.* Uti etiam ob eandem cauſam rariſſimè oritur *ſomnolentia* in legitima febre, antequàm vitiata ſit ſanguinis qualitas, ſive ejus textura; id eſt, quando craſſities acceſſerit, vel alius morbus.

§ 7. *Sextò*, Ob auctum motum & rareſcentiam, & tenuitatem ſanguinis inſequentem, cum majore vaſorum dilatatione (*i. e.* fibrarum à mutuo contactu dimotione) *hæmorrhagia* ſanguinis accidit per vaſa faciliùs dilatabilia, in iis præcipuè locis in quibus vis motûs circularis ſatis viget: & ſi hæmorrhagia ſit ſufficiens, ſolvetur febris.

§ 8. At ſi ſola parva pars poſſit exſudare uſque ad cutem, tum *puſtulæ*, ſive *maculæ*, orientur plerumque rubræ. At verò ſi vaſa ſint adeo tenacia, ut hæmorrhagia non poſſit contingere, tum rareſcentiâ & motûs celeritate in tantum attenuabitur ſerum, ut poſſit magna copia per vaſa ſudorifera excerni: & tum ſolvetur febris per *ſudorem.* Et ſi per illum motum & rareſcentiam vaſa ſudorifera ſint ita dilatata, ut particulæ bilis poſſint unà exire, dicetur febrem ſolvi per *icterum.*

§ 9. *Septimò*, Ob vaſa faciem perreptantia, extimumque corpus rareſcente ſanguine inflatum, facies rubeſcet, corpuſque turgeſcet: ac ubi vaſa minima ſunt admodum implicata ſibi mutuò, minora à majoribus validiùs extruſa ali-

quantulum comprimentur; & *inflammationes* præbebunt.

§ 10. Sed quoniam in febre legitimâ nihil præternaturale ſupponi poteſt, præter celeritatem motûs auctam, idcirco ea inflammatio erit vaſorum partiumque magnitudini & multitudini proportionalis: atque idcirco ubique videbitur æqualis, id eſt, nulla; niſi aliquid extrinſecum afferat alicubi mutationem. Hæc autem ad inflammationem propenſio, ſeu vaſorum major plenitudo, ſanguine rareſcente *reſpirandi difficultatem* facit in omni febre legitima.

§ 11. *Octavò*, Celeritas hæc aucta lympham attenuando facit ut magna ejus pars per excretiones abſumatur; unde tandem *ſiccitas linguæ* & *ſitis*, deficiente ſalivæ naturali tenuitate.

§ 12. Eodem tempore ſanguis in vaſis ventriculi rareſcens, atque diſtendens, plenitudinis ſenſum producit; premendo ſcilicet nerveam tunicam eodem fere modo, quo alimenta ingeſta premere ſolent. Unde *appetitûs ceſſatio*; & cùm hæc preſſio diutius duret, erit *averſio alimenti*, febri omni legitimæ comes.

§ 13. *Nonò*, Quia nil præternaturale in ſanguine febricitantium febre legitima poteſt ſupponi præter motum auctum, idcirco erit iis *urina* ſimilis urinæ ſanorum, qui vel per ſolis vel motûs actionem incaleſcentes urinam reddunt. Hæc autem, ut æſtate, eſt coloris magis rubicundi: adeoque febricitantium urina erit paulò *ſaturatior*, & *parcior*, ſine ulla alia mutatione; nempe *parcior* ob abſumptam motu aucto partem humidi diluentis, aqueamque pelluciditatem conſervantis.

§ 14. Hinc patet febrem legitimam, hoc eſt, cùm nullus alius morbus adſit, alteriuſve morbi fomes, abſque ſenſu *frigoris* aut *rigore* invadere, niſi frigus externum febrem

brem excitet: ac tum ſtatim à prohibita perſpiratione major fiet ſanguinis moles; unde plures fient ſpiritus animales, & ſic validiores cordis contractiones, atque ſingulis contractionibus longiùs expelletur ſanguis. Adeoque citiùs ad quamvis arteriæ ſectionem perveniet, ſive intra, ſive extra cerebrum: unde citiùs cogentur diffluere ſpiritus in cor; quare celeritas etiam ſanguinis major.

§ 15. Eodem modo fit febris legitima *ab ebrietate*, cujuſcunque naturæ fuerit liquor potus; modò aſſumptus ſit nimia quantitate, vel in ea ſaltem quantitate quæ in nimiam rareſcendo excreſcere poteſt. Eadem quoque ratione fit febris *ab iracundia*; quum hæc ſit cum motu ſanguinis & ſpirituum animalium aucto conjuncta. Ex quibus patet febrem veram, ſive legitimam, ex cauſa procatarctica manifeſtè ac immediatè motum auctum producente ſemper oriri.

§ 16. Verùm ſi febri morbus alius ſit comes, aut ſi motûs augmento aliud ſanguinis partiumve ſolidarum adhæreat vitium, lentor ſcilicet ſanguinis, vel ulcus internum, aut abſceſſus; tum morbus iſte non eſt dicendus ſimplex febris, ſed febris *cum adjuncto*. Idcirco iſtum alium morbum, ejuſque cauſam, conſiderando, advertere debemus ad proprietatem aliquam, vel mutationem motûs ſanguinis, non à ſolo ejus augmento uniformi & æquali, ſed à ſymptomate, morbum illum alium conſtituente, provenientem.

§ 17. Quare ut res hæc meliùs intelligatur, advertere decet cauſas externas & evidentes, quæ non immediatè ac ſtatim augmentum celeritatis circulationis excitant, ſed poſt longùm tandem tempus, non excitare ſolitariam tantùm rareſcentiam, & ſymptomata à ſolo motûs augmento pendentia, ſed multa alia. Exempli gratia, calor nimius ſolis excitat auctam circulationem, & febrilem rareſcentiam ſan-

guinis: At frigus non niſi poſt aliquod tempus febrem excitat; & interea neceſſariò denſatur ſanguis, aliaque ſymptomata ab aucta circulatione non pendentia producuntur, & comitantur febrem, quæ ab iis producitur, modo ſtatim dicendo.

§ 18. Hæc autem febris non eſt legitima, ſive pura & ſincera. Idcirco quamvis ea pars morbi, quæ conſtat augmento circulationis & rareſcentiæ, ſit uniformis, totus tamen complexus ſymptomatum, quæ ei adjunguntur, & unà cum ea febris nomen inducunt, non eſt motus æquabilis & uniformis, vel cauſa, vel effectus; ſed per periodos redit.

§ 19. Et quidem ſi cauſa periodum [cujus pars eſt auctus ſanguinis motus] producens producat novam periodum ſtato tempore, antequàm prior deſinat, erit *febris continua periodica.*

§ 20. At ſi non producat novam periodum, niſi poſtquàm prior per aliquod temporis intervallum deſierit, tum vocatur *febris intermittens.*

§ 21. Utraque ergo, ſive *continua periodica* (nam de continua *erratica loqui* non eſt operæ pretium) ſive *intermittens*, pro numero horarum, poſt quas, ſive ſuperſtite, ſive non ſuperſtite primâ periodo, ſecunda redit, vocabitur *Quotidiana*, *Tertiana*, *Quartana*, &c. & cum adjuncto, exprimente *continuitatem* vel *intermiſſionem.*

§ 22. Ex his, quod tamen clariùs patebit ex ſequentibus, ſequitur nullam eſſe *febrem algidam*: aut ſi ulla ſit, eam debere etiam conſtare motu ſanguinis aucto; alioquin nullum habebit febris indicium, unde poſcit agnoſci. Sed tales *algidæ* ſunt morbi illi alii, qui febribus ſolent adjungi.

§ 23. Dico ergo febrem omnem vel eſſe ſinceram, & nulli

nulli alio morbo, à quo pendeat, conjunctam; & tum eſt *ſimplex continua*, & unius periodi; vel eſſe alio morbo à quo pendeat adhærentem, & pro genio iſtius morbi eſſe, vel *continuam periodicam*, ſi inter periodos nullum ſit tempus à morbo immune, & periodi *ſtato* tempore invadant; vel *continuam erraticam*, ſi periodi *incerto* tempore redeant; vel non continuam, ſed intermittentem, ſi aliquod detur tempus inter periodos à morbo febrem excitante, & à febre prorſus immune. Scilicet eſt febris augmentum circulationis æquabile, vel remittens, vel intermittens.

§ 24. Quare cùm facile ſit, omnes febres ad hanc diſtinctionem reducere; erit febris vera, & exquiſita, varia tantùm pro magnitudine cauſarum evidentium: nempe febris ephemera propriè ſic dicta, ephemera plurium dierum; ſynochus *ſimplex*, vel febris *inflativa* dicta; ſynochus *putris*, ſeu febris *continens* dicta; & febris *hectica*, quæ uniformiter movetur, niſi quòd pulſus & calor leviter attollantur poſt cibum.

§ 25. Sunt hæ omnes febres legitimæ, ſeu febres propriè dictæ & ſimplices, pluribuſque periodis, hoc eſt, remiſſione & intermiſſione liberæ: neque ullo modo differunt, niſi exceſſu celeritatis ſanguinis circulantis, & inſequentis rareſcentiæ, caloriſque ipſarum effectus. Quarum varii gradus producunt ſymptomata, quæ imperitis videntur eſſe toto cœlo diverſa.

§ 26. Quod faciliùs intelligetis, ſi notetis, quàm diverſi videntur effectus, qui à ſolis diverſis gradibus caloris proveniunt. Exempli gratia, calor aëris æſtivus elevat oleum in thermometro ad ſeptimum gradum cum dimidio: calor cutis elevat ad ſeptemdecem: calor aquæ bullientis elevat ad quinquaginta, vel quinquaginta duo: calor ferri can-

dentis elevat ad triplo plures quàm calor aquæ bullientis. Quare ſupputando, calor cutis noſtræ naturalis eſt duplo major quàm calor aëris æſtivo tempore; & calor aquæ bullientis eſt tantùm quadruplo major calore cutaneo hominis ſani *Britanni*; & denique calor ferri candentis eſt tantùm duodecuplo major calore cutaneo hominis ſeptentrionalis. Nec ullum eſt ſymptoma in febribus ab alio tam diverſum, ac ſunt ea quæ per calorem cutis & ferri candentis producuntur, quæ tamen cauſas habent ſolo gradu diverſas.

§ 27 At verò ad febres continuas periodicas reduci debent febris ardens, ſive *cauſus*, *colliquativa*, *epiala utraque*, in quarum alterá interiora rigent, dum exteriora uruntur; in aliâ verò exteriora rigent, dum interiora uruntur; & *maligna*, & *peſtilentialis*; inter quas meritò recenſetur *febris variolarum*.

§ 28. Denique intermittentes ſunt hîc omnibus notæ. Periodicæ continuæ videntur minùs eſſe ſimplices, & uniformes, quàm intermittentes. Quare nos theoriam intermittentium trademus breviter, unde intelligere poteritis, quales ſint periodicæ continuæ.

§ 29. Nempe, præter ſymptomata motûs aucti & rareſcentiæ, quæ augmenti partem & ſtatum componunt, in paroxyſmo intermittentium, notabile eſt circa acceſſionem *pondus* corporis, quod videtur auctum, & inertia; deinde *frigus* incipiens ab extremitatibus, & pulſus parvus; poſtea *calor* à cordis vicinia incipiens, & poſtremò accedens ad artus, tum pulſus major; & denique *ſudor* paroxyſmum ſolvens. De regulari intermittente loquor: quoniam inertia & *gravitas* corporis viſa, ſed non vera, proveniunt vel à paucitate ſpirituum animalium, vel ab obſtructione partis, intra quam ſpiritus ac ſanguis non poſſunt admitti, ut

ut rareſcendo muſculos parti movendæ & attollendæ deſtinatos inflent; & paucitas ſpirituum animalium provenit ſolàm à defectu ſanguinis, vel ab ejus craſſitie. Nunc enim non ſupponimus ſanguinem in cerebro nimis rarum, & ea ratione prementem nervos; uti cùm loquimur de inſultu frigoris.

§ 30. Idcirco, ſi non ſit defectus ſanguinis, debet gravitas corporis, cum frigore, oriri, vel ab obſtructione vaſorum capillarium circa artus, vel à craſſitie ſanguinis ibi influentis. Sed, cùm ſit pulſus etiam parvus, ſive arteria parum diſtenſa, adeoque minor ſolito rarefactio; nec neceſſariò obſtructio ipſa oriri debet à craſſitie ſanguinis.

§ 31. At cùm poſtea invadit calor, traducto lentore ex arteriis in venas ampliores (ubi ſpatium rareſcenti majus eſt) & ex his in pulmonem & cor; calorque in partibus cordi vicinis (ubi velocitas ſanguinis fit major) priùs ſentiatur quàm in extremis & magis remotis, evidens eſt augeri motum circulationis, & majorem eſſe rareſcentiam ſanguinis; unde comminuta craſſitie obſtruente *ſudor*, & paroxyſmi ſolutio & ceſſatio.

§ 32. Quoniam verò initio dixi, febrem propriè per ſe nihil aliud eſſe præter auctam velocitatem circulationis; idcirco, cùm quovis influxu ſanguinis ex corde in aortam trudantur extrorsùs arteriæ, id eſt, fiat *pulſatio:* ſanguine verò non influente in arteriam hæc non dilatetur, neque fiat *pulſus*; ſequitur frequentem pulſum eſſe effectum & ſignum auctæ velocitatis ſanguinis, ſive tenuis, ſive craſſi; & ſi craſſus ſit, durante tamen velacitatis augmento, tenuem & rarefactum debere reddi.

§ 33. Quare ad *curationem* tradendam, evidens eſt, febris legitimæ, & alii non adhærentis, curationem facillimè abſolvi ſola venæ ſectione, & remediis rareſcentiam nimiam

miam ſedantibus. Qualia ſunt ſaturni ſaccharum, nitrum purificatum, ſpiritus ſulphuris, ſuccus limonum, & acetum diſtillatum, emulſiones ex quatuor ſeminibus frigidis majoribus, & præcipuè veſicatoria è pulvere cantharidum, quæ partem ſeri ſummè rareſcentis evacuant.

§ 34. Notandum tamen eſt venæ ſectionem augere toto tempore quo celebratur ſanguinis velocitatem; ſed hoc augmentum deſinit, & ſanguini tarditas major conciliatur, paulò poſt miſſionem.

§ 35. Atque hæc ſunt remedia, quæ Medicina optima huc uſque contulit contra febrem legitimam: verùm ſi unquam contigerit ulli noſſe *medicamentum quod ſtatim tollat ſanguinis rareſcentiam*, *& motum imminuat*, *nullo fero ſymptomate ſubſequente*, illud erit præferendum venæ ſectioni; ſed donec illud fuerit inventum, venæ ſectio eſt celebranda.

§ 36. Advertendum eſt hîc diligenter, non debere nos temere ſudorifera in febre legitima exhibere. Hæc enim faciunt augmentum motûs & rareſcentiæ, non citò deſiturum. Non debemus unquam talia exhibere, niſi ſigna fuerint (quæ priùs aberant) concoctionis in urina. At hoc ſignum erit, non eſſe febrem uſquequaque legitimam, ſed alio morbo adjunctam; quia pendet à materia craſſa & coctionis capace.

§ 37. Et cùm hæc craſſities adeo comminui cœperit, ut in renibus cum ſero poſſit ſecerni, ſignum exiſtit coctionis factæ: & cùm eadem materia, quæ tranſit in ſecretoria renalia, poſſit paulò minùs comminuta tranſire in ſudorifera, & non aliàs; primùm tum demum, ſignis ſcilicet coctionis in urina apparentibus, cùm nimirum ſedimentum eſt pro morbo æquale & copioſum, tum demum inquam ſudorifera poſſunt tutò exhiberi. Et tantum de febribus ſimplicibus, eorumque curatione.

§ 38.

§ 38. Sed febrium *continuarum periodicarum curatio* non bene intelligetur, niſi priùs tradita fuerit *curatio intermittentium, quà talium*; quia periodicarum curatio componitur ex curatione febris ſimplicis quà talis, & intermittentis quà talis.

§ 39. Igitur, niſi ætas ſenilis & effœta impediat, in omni febre intermittente, longiſſimo intervallo à ſubſequenti paroxyſmo, vena eſt ſecanda: & ratione febris, quæ conſtituit ſtatum paroxyſmi, & ratione craſſitiei, quæ conſtituit principium; nam ſanguinis miſſio craſſitiem imminuit.

§ 40. Deinde quia hæc craſſities plerumque ab abſumptis per os originem debet, lentorque è primis viis derivatur, & quia vomitoria lentorem faciliùs quàm purgantia tollunt, & neceſſaria abdominis contractione majori, & frequentiori, exprimunt à multis vaſis brevi tempore hærentem lentorem, quem purgantia vix poſt ſeculum educerent; & quia occaſio eſt præceps in febre, idcirco ſemper exhiberi debet *vomitorium* adeo maturè, ut ante paroxyſmi reditum poſſit operatio ejus abſolvi: nec ſemel exhibuiſſe ſufficit. Vomitorium plerumque bis, aliquando ſæpius, eſt exhibendum, modò æger non ſit aſſuetus evomere vel expuere ſanguinem; vomere tamen poſſit. Sed oculorum affectus non debent quemlibet deterrere à vomitorio; quod iis ſanandis conducit potiùs, quàm obeſt.

§ 41. Poſtquàm exhibitum eſt emeticum quoties eſt opus, & ſubſequens poſt emeticum paroxyſmus deſiit, tum ſtatim à paroxyſmo prorſus finito dari debet intus *medicamentum febrifugum*, quale vulgò (ſed malè) appellatur, quod febri intermittenti *quà tali* opponitur: cùm deberet appellari potius *attenuans* & *aperiens*, quia opponitur morbo à lentore producto, & febrem comitante vel excitante.

§ 42. Medicamentum illud fit fere ex omnibus amaris, & iis, quæ alvum aliqualiter conſtringunt, ſed non nimis, at alias ſecretiones promovent, nimirum diureſin & tranſpirationem inſenſibilem; vel quæ eas ſaltem, priùs imminutas, ad primum gradum & copiam reducunt.

§ 43. Quare hîc ante alia emicat *cortex ille Peruvianus*, ſeu China Chinæ dictus, quem in pulvere ad ℥ ſs. vel ℥ j. in intervallo duorum proxyſmorum poteſtis exhibere, ultima doſi ſex horis, ſi fieri poteſt, exhibita ante ſequentis periodi acceſſionem.

§ 44. Facile eſt hoc in tertianis & quartanis obſervare: ſed difficilius in quotidianis; in quibus exemplo ſit adoleſcens quatuordecem annorum febre quotidiana intermittente laborans. Hic paroxyſmum paſſus eſt, à quarta pomeridianâ ad ſeptimam diei *Sabbati April.* 24. 1688. Horâ noctis ejuſdem octavâ cepit pulveris corticis *Peruv.* ℈ ij. ex ſyrupo de roſis ſiccis forma boli vel electuarii: & tantundem die *Lunæ* horâ ſextâ manè; tantundem horâ decimâ antemeridianâ; tantundem horâ ſecundâ poſt meridiem; &, quia horâ quintâ paroxyſmus non rediit, tantundem horâ ſextâ, & decimâ, veſpertinis ejuſdem diei. Deinde die *Saturni* inſequente cepit veſperi rurſus cort. ℈ ij. die *Dominica* manè ℈ ij. & tantundem veſperi; die *Luno* manè ℈ ij. & tantundem veſperi; & denique die *Martis* manè ℈ ij. ita ut quævis ſeries exhibitorum æquaret ℥ ſs. & ſic liberatus eſt.

§ 45. At in intermittentibus tertianis & quartanis, ſeries & ſumma doſium ſemper debet æquare drachmas ſex, vel unciam unam; & poſt octiduum repeti; & tantundem poſt duas ſeptimanas elapſas à ſecunda ſerie doſium.

§ 46. Poteſt vice pulveris corticis exhiberi præparatio ejuſdem hæc *Gallica.*

℞ Cortic. *Peruv.* pulv. ℔ j. inde matracio tertiam partem

tem vacuo, poſt affuſionem ℔ ij. ſpiritûs vini, agita ſæpius.

Obturetur matracium [*avec du berge*] & imponatur balneo arenæ modicè calenti; ſubinde agitetur: & cùm ſpiritus vini contraxerit colorem rubro-purpureum (quod eſt indicium partem reſinoſam corticis eſſe diſſolutam) augeatur ignis balnei arenæ; expecta donec ſaturetur ſpiritus; quo facto permitte ut refrigeretur; tum ter quaterve trajiciatur per linteum [*une treilliſine fine*] cum expreſſione, & liquor hic ampullæ claudendus indatur: reſidentia matracio rurſus committatur balneo arenæ ſuper imponendo: ſuper affunde vin. Gall. alb. ℔ ij. faciendo ut priùs; & cùm colore & ſapore putaveris vinum extuliſſe partes corticis ſalinas, trajicienda omnia ſunt ut priûs.

Duo hi liquores ſimul immiſſi & immiſti in cucurbitam vitream, aut terream plumbatam, evaporent in balneo arenæ modicè calido; colligendo & abſtrahendo à lateribus vaſis partes reſinoſas; ut decidant ſemper in reſiduum liquorem. Poſtquàm maxima pars humidi abiit, reliqua minori vaſe vitreo indatur, quod itidem balneo arenæ exponatur, cum ſyr. è ſucc. granor. kermes ℥ iij. agita leviter miſturam, & igne cautè adhibito evaporet ſuperflua humiditas; donec conſiſtentia enata fuerit ea quæ eſt extracti mediocriter ſolidi: datur à ʒ ſs. ad ʒ j ſs. eodem modo, quo pulverem exhibendum eſſe diximus; quaterque ad minimum in intervallo paroxyſmorum.

Loco corticis *Peruviani* utiliter adhibentur radix gentianæ, cort. ſaſſaf. & flores chamæm. quæ eâdem doſi cum cortice *Peruv.* exhibeantur.

§ 47. Si alvi fluxus, aut vomitus, importuniùs ſuperveniat, tum *laudanum* eſt medicamento veſtro addendum; & quovis alio tempore, etiam nullo profluvio vexante, ci-

 tiùs

tùs & perfectiùs debellatur hic morbus, ſi laudanum fuerit medicamento febrifugo admiſtum. Unde operatio corticis aliquando magis innoteſcit ; præſertim cùm magis ſtyptica minuſque aperientia in morbo hoc proſint.

§ 48. Sed ut hæc res paulò magis illuſtretur, notandum eſt; *Primò*, Sudorifica ſubitò & ſtatim operantia rareface-re ſolùm partes ſeri aqueas & tenuiores; quia hæ ſolæ ſubitò & multùm rareſcere poſſunt, & ſudorem ſtatim componere. *Secundò*, Licèt partes craſſiores non omnes ita ſubitò rare-ſcant, & actione tenuiorum comminuantur, ut poſſint ſi-mul omnes ſudore unius paroxyſmi eliminari, (vidimus enim primo paroxyſmo finito alium eadem ratione redire) poſ-ſunt tamen nullo ſudore oborto eouſque comminui, ut, quamvis non poſſint pertranſire vaſa ſudoriferá ſubitò, ni-hilominus queant facilè & promptè per vaſa ſanguifera ca-pillaria, à corde remota, quæ ſunt majora quàm ſudorifera: quo facto non excitabitur ampliùs paroxyſmus; quoniam nulla erit mora ampliùs à craſſitie nimia, nec retardatio cir-cuitûs in ſanguiferis capillaribus, à qua frigus & hor-ror, &c.

§ 49. Ex hiſce ſequitur concedi debere aliquod tempus medicamento vulgò dicto *febrifugo* ante paroxyſmum, ut poſſit actione ventriculi comminui, & deinde inſervire com-minuendo aliquouſque lentori morbifico.

§ 50. Et quia quinque ad minimum horæ cibo commi-nuendo, & ad ſanguinis canales derivando, conceduntur, qui affuſus ſanguini non cenſetur eum ampliùs comminue-re: idcirco cortici, ſi tempus vel morbus ferat, bis tres ho-ræ concedendæ ſunt, quibus & ſatis ipſe comminuatur in ventriculo & vaſis chyliferis, & craſſas ſanguinis partes poſ-ſit comminuere, eouſque, ſaltem ante paroxyſmum ſequen-tem, ut ſanguis vaſa omnia ſanguifera ſatis promptè per-

tran-

tranſeat. Et hoc etiam experientiæ quadrat, quâ notum eſt, corticem ſpecificum nimis parvo tempore datum ante paroxyſmum non ſatis feliciter eum fugare.

§ 51. Ex his etiam ſequitur, *ſal. cort.* aut *ſpiritum* ipſius, ac *ſalia lixivialia* & *ſpiritus quoſvis* parum prodeſſe adversùs morbos febrium intermittentium: eaque medicamenta, quæ manifeſtò ſanguinem incraſſant, ac ſerum aquoſum (quâvis ratione ſubitò educendo) attenuare dicuntur, eſſe hîc noxia; & denique medicamentum hoc ſenſu *febrifugum* debere eſſe ejuſdem naturæ, ac ſi conficeretur ex ſolidis & fluidis ſimul, ſed his operantibus & facilè rareſcentibus.

§ 52. Denique hinc ſequitur, experientia approbante, *purgantia* non debere propinari poſt corticem exhibitum; cùm purgantia, ſi fortia ſint, & ſanguinem pertingant, educunt partes ſanguinis aqueas ſolùm: & ſic reliquiæ magis craſſeſcunt; unde rurſus febris intermittit, ut quotidie videmus: & ſi fortia non ſint, & ad ſanguinem non pertingant, nec febrem tollere poſſunt.

§ 53. Quare ad curationem febris *continuæ periodicæ* me confero, quæ poterit hoc exemplo meliùs illuſtrari, quàm longa ratione.

Juvenis robuſtus *A. B.* per duos dies, menſe *Aprilis* 1694, rigorem paſſus cum perpetua nauſea, die tertio manè cœpit affligi capitis dolore, vertigine, anxietate, reſpirationis difficultate, corporis laſſitudine, æſtu, ſiti, pulſûs oppreſſione & frequentia.

Eo die, manè vena eſt ſecta: & poſt meridiem vomitorium exhibitum, aſſumpto oxymellite, & cereviſia poſſetata epota largiùs, cui incoctus erat ſummitatum centaur. min. manipulus unus, pro ſeri cereviſiati ℔ ij.

Poſt vomitum clyſter injectus eſt, cum fructu. Multùm

relevatus eſt poſt vomitionem : bibebat ea nocte pro potu aquam fontanam cum æquali parte ſyrupi limonum & violarum, & cum ſpiritu ſulphuris.

Die quarto datum eſt julapium manè, ex aqua card. bened. & calendulæ a. ℥ ij. aqua theriacal. ℥ ij. ocul. cancr. præparat. ℈ ij. ſpiritus ſalis dulcis [vel nitri dulcis] ℈ j. ſyr. limonum ℥ j. ſumebat cochleatim in defatiſcentiis & languoribus; & etiam ad ſudorem eliciendum, qui ex ſignis in urinâ & pulſu elatiore videbatur inſtare. Sudavit copiosè per tres horas: ſed tum ſubitò evanuit ſudor; ad quem reſtaurandum cepit aq. card. bened. ℥ vj. theriacal. ʒ ij. ſpiritûs ſalis dulc. ℈ j. pro hauſtu. Quem extemplò evomuit, & nihilominus cœpit ſtatim ſudare, ſudavitque per quatuor horas.

Hora ſomni ſumpſit emulſionem ex quat. frigid. maj. & papaver. alb. in aqua pura, cum ſyrup. papav. albi; eam noctem placidus & levatus tranſegit per ſomnos interruptos, ſed multos.

Die quinto pleraque ſymptomata mitigari ſunt viſa; maculæ autem rubræ & eminentes, inſtar puſtularum, ſive petechiæ, in pectore apparebant.

Sub noctem, ut antea ſemper, exacerbationem paſſus, emulſionem prædictam hauſit.

Die ſexto manè ſanguis è nare ſtillavit; dein evomuit multa flava & amara, turbato cerebro.

Decreta tum fuit venæ ſectio in pede; & poſt eam vomitio, ut priùs. Sed dum conſultabatur, obortus eſt ad noctem durans ſudor, & ſuperveniens rurſus vomitio, minùs tamen bilioſa, quæ febrem ſuſtulere. Et tum emulſio quietem attulit.

Die ſeptimo bene ſe habere viſus eſt; puſtulæ tamen illæ rubræ manebant uſque ad octavum, quo diſparere cœperunt

runt: eo etiam die ſeptimo nihil medicamenti ſumpſit, uti neque octavo.

Die nono circa veſperam, ſubitò ſeri è glandulis faucium fluxu turbatus, devoravit diaſcordii ℨj. cum conſerv. roſar. rubr. ℨſs. & placidè obdormivit; idem per quatuor inſequentes noctes aſſumpſit, & ſic convaluit.

Si delirium acceſſiſſet, applicaſſemus *veſicatorium* nuchæ.

§ 54. Ex quibus facile eſt perſpicere, fabris continuæ periodicæ [hæc autem erat continua periodica quotidiana] curationem componi ex *venæ ſectione*, quæ propria eſt febri legitimæ ſimplici; & *vomitione*, quæ pertinet propriè ad intermittentem ejuſque cauſam amovendam; & reliquam partem curationis eodem modo eſſe compoſitam: adeo, ut ſi *remiſſio* ſit inſignis, quamvis non dici poſſit vera intermiſſio, debeat in periodicis continuis adhiberi cortex *Peruvianus*.

Unde ſequitur facilè in talibus noxiam eſſe purgationem, illam præſertim quæ ad ſanguinem pertingit, quia rareſcentiam ſanguinis nimium & diu auget.

Cap. II.

De APOPLEXIA.

§ 1. APOPLEXIA eſt *privatio ſensûs externi & interni, motûſque omnis, præter cordis & thoracis debilem*; ſemper cum ſtertore, aliquando cum febre; rarò cum ſpuma circa os.

§ 2. Notum eſt ligato vel compreſſo quavis ratione ner-

vo

vo, deficere ſenſum & motum partis, ad quam tendit iſte nervus.

§ 3. Deinde patet præciſo aliquo nervo exſtillare liquorem; cujus proinde prohibito tranſitu per nervi ligaturam, aut compreſſionem, ſenſus & motus deficere ſunt cenſendi.

§ 4. Denique manifeſtum eſt *motum* fieri ex eo quòd liquor nerveus vi ſanguinis arterioſi pellatur per nervos in fibras muſculares; *ſenſum* verò ex eo fieri, quòd objecta ſuo impetu extremitates nervorum comprimant, liquoremque nerveum cerebrum versùs impellant. Unde ſequitur in ſenſu undulationem fieri ſucci nervei, ſive truſionem nervorum introrſum, & ab extremitatibus versùs cerebrum.

§ 5. Idcirco apoplexia, quæ eſt ſenſuum omnium motûſque omnis præter cordis & thoracis privatio, producitur ab omni causâ, quæ tollit inflexionem illam nervorum omnium, niſi eorum qui pectori cordique movendo deſtinantur.

§ 6. At modus quo fit ut ablato aliquarum partium motu, ſuperſint pectoris cordiſque motus, ſive pulſus & reſpiratio, in apoplecticis, hic eſt: in omni motu qui per muſculos antagoniſtis gaudentes exercetur, derivanda eſt in muſculum contrahendum quantitas ſucci nervei, non ſolùm par illi qui eodem tempore in oppoſitum derivatur, ſed illo etiam amplior & major; alioquin pars movenda detinetur in æquilibrio immota: ergo, plus ſucci nervei requiritur ad muſculum antagoniſtâ gaudentem, quàm eo deſtitutum; at cor eſt muſculus antagoniſtâ deſtitutus: adeoque minorem copiam ſucci nervei poſtulat, ut motum ſuum obeat, quàm alii muſculi artubus movendis dicati.

§ 7. Quare ſi cauſa nervorum omnium inflexiones prohibens talis ſit, ut planè nihil ſucci permittat per nervos deferri, cor ipſum ceſſabit à motu; & ita mors contingit.

At

At ſi cauſa illa non ſit adeo valida, ut omnem ſucci per nervos motum ſuſtollat, ſed eouſque nervorum dilatationi reſiſtat, tamen minima portio ſucci per eos poſſit elabi, at non ſufficiens inflandis muſculis antagoniſtis gaudentibus; tum ſolùm illi muſculi poterunt contrahi, qui minimam ſpiritûs animalis quantitatem poſtulant; uti cor.

§ 8. Impedimentum illud, quo fit ut nec ad motum nec ad ſenſum producendum ire & redire poſſint ſpiritus animales, vel continetur *extra vaſa*, vel *intra vaſa*; & hæc ſola utilis apoplexiæ diviſio.

§ 9. *Extra vaſa* continetur ſanguis è vaſe rupto intra cerebrum egreſſus, qui illud premit, aut quivis liquor ex quibuſvis intra cerebrum vaſis ruptis ac profluentibus extillans, vi premendi præditus; ut & præter morem in cranio geniti aut contenti lapides, oſſa, tumores, *&c.* Et hæc eſt apoplexiæ ſpecies maximè incurabilis, ſubitoque invadit, nullis præviis indiciis & præcautione tempus concedentibus.

§ 10. *Intra vaſa*, quæ impediunt ſenſûs & motûs authores influxuros, continentur quæcunque arterias, piam matrem intertexentes, nimis extendunt; ut arterias, quæ proreptant illam piæ matris partem, quæ nervorum omnium trunco, ad foramen occipitis magnum, circumvolvitur. Vaſa autem illa extenduntur ab omni ſanguinis copia nimia, aut nimis cohærente, aut difficulter mobili.

§ 11. Et hæc ſola eſt apoplexiæ ſpecies curabilis, indiciis præviis ſtipata, aut cacochymiæ, aut plethoræ; plethoræ dico, aut longo, aut brevi, tempore productæ.

§ 12. Cùm ergo ſecunda ſpecies apoplexiæ pendeat ab infarctu vaſorum cerebri; quæ ſanguine, aut nimis multo, aut nimis cocto, aut nimis raro, plena nervos comprimunt; patet quæcunque vaſa iſta deplere, aut cohærentiam ſangui-

nis nimiam tollere poſſunt, eſſe morbi iſtius remedia; ſi modò promptè etiam operentur.

§ 13. Omnia autem quæ promptè id efficere poſſunt; *Primò*, Omnia promptè evacuantia. *Secundò*, Omnia dolorifica & moleſtiam inferentia: Hæc etiam uſurpari debent contra primam ſpeciem; cùm præter hæc nullum ſit adverſùs eam remedium, præſtetque anceps quàm nullum experiri.

§ 14. Dixi ſumma promptè evacuantia, omniaque dolorem inferentia in apoplexia indicari; quia his modis tollitur compreſſio ab infarctu vaſorum cerebri proveniens, promptiùs tutiùſque, quàm aliis.

§ 15. Ut hæc demonſtrem, affirmo, vaſa æquè expeditè exinaniri non poſſe, ac miſſione ſanguinis, vomitoriis, purgantibus & clyſteribus acrioribus injectis, aliiſque dolorificis exhibitis, neque viſciditatem ſanguinis aliis modis æquè promptè & tutò tolli poſſe.

Quippe propoſitio eſt veriſſima: *Sanguinem eſſe detrahendum, ubicunque copia ipſius eſt minuenda, aut viſciditas, & ad vaſa adhæſio eſt tollenda.* Sicuti & hæc eſt etiam veriſſima:

Quæcunque dolorem inferunt, efficere, ut vaſa & muſculi contrahantur validiùs, & liquores infarcientes promptiùs ex ſemetipſis expellant.

§ 16. Statim ergo apoplecticis cujuſvis ætatis & quarumvis virium (quæ vires æſtimandæ ſunt non ex præſenti, ſed ex prægreſſo ſtatu agri) primùm è brachio dextro larga manu ſanguis eſt mittendus; ac deinde detrahendus eſt è vena jugulari.

§ 17. Detracto ſanguine (qui detrahi debet ante clyſterem injectum, ſi fieri poteſt) vomitorium eſt exhibendum; idque & vehemens, & doſi non mediocri. Itaque ro-

robuſtioribûs exhibenda ſunt vinum emeticum ex croco metallorum, vino infuſo, ℥ij. ad minimum, vel ℥iij. addita etiam infuſione ſennæ; & exhibenda ſunt mercurii vitæ grana v. vel vij.

§ 18. Ratio, cur vomitoria exhibeantur utiliter in apoplexia (mirante & ignorante hanc rem *Ettmullero* p. 448.) petenda eſt ex *vi dolorifica*, quæ in vomitoriis vehementioribus, omnibuſque fortioribus purgantibus, aut facultatem evacuantem conſtituit, aut eam comitatur: adeoque omnia ſurſum aut deorſum purgantia fortiora proſunt apoplecticis, ea ratione, quæ continetur in *propoſitione ſecunda* ſuprà.

§ 19. Poſt vomitorium, quamvis morbus cedere videatur, purgantia fortiora ſunt exhibenda, inter quæ commendo elaterium, (videlicet fructus cucumeris aſinini) cujus grana quatuor diſſoluta in pauxillo ſpiritûs caſtorei, vel ex cochleari ſyrupi de rhamno cathartico exhibita, pleriſque purgantibus præferri debent.

§ 20. Si autem vomitus aut alvi purgatio votis minùs reſpondere videantur, aut etiam dum medicamenta ad purgationem ſurſum deorſumque accelerandam comparantur, requiratur *clyſter*, ex acrioribus injiciatur, videlicet,

℞ Fol. ſenn. ʒiij. vel. ℥ſs. coq. ex aqua fontan. ℔j. ad colaturæ ℔ſs. in qua colatura diſſolve electuar. è ſucc. roſ. ℥ſs. vel hieræ picræ ℥ij. additis vini emetic. turbidi ℥ij. vel iij. f. clyſter.

§ 21. Præterea apoplecticis excitandis admoveantur quæcunque odore moleſtiam inferunt, uti ſunt ſpiritus urinoſi, ut ſpiritus cornu cervi, ſpiritus ſanguinis humani, & liquores acidi ferri candentis calore attenuati, & in motum acti. Talia enim vi dolorifica proſunt: aliis quippe, quas poſſident, viribus non poſſunt quicquam præſtare in apo-

plecticis ſanandis ſatis expeditè; cùm nec facilè, nec citò, ad ſanguinem nimis tardè motum deferantur, præſertim in cerebro.

§ 22. Ob eandem rationem *cucurbitæ*, ſive ſcarificationes, dorſo & femoribus admotæ, uſum habent; & poſtea etiam capiti raſo impoſitæ: aut ſi non ſatis ſanguinis hauſtum fuerit, etiam *ſcarificatio* adhibeatur.

§ 23. In *paroxyſmo* etiam, reliquis non juvantibus, *ferrum candens* occipiti, aut vertici, aut utrique admoveatur; hoc enim & dolorem & evacuationem infert.

§ 24. Atque dum hæc fiunt, ad conciliandum aliquem, ſi fieri poſſit, ſanguinis vividiorem fluxum, miſtura poterit per parva cochlearia ore ingeri; quæ ſit hæc:

℞ Aq. Bryon. comp. ℥ij. Theriac. ℥j. Eſſ. Caſtor. ʒiij. vel iv. Spirit. ſang. human. (vel ſal. armon.) ℈j. m. Vel ea quæ ſequitur:

℞ Aq. Antepilept. Amſtelodam. ℥ij. ſs. Spirit. C. C. ʒſs. Sal. ſuccin. ℈ſs. m.

§ 25. At *extra paroxyſmum* ægro conſtituto, ſi nihil effectum fuerit, tunc & ſanguinem detrahi, & pharmacum purgans ingeri (ſed utrumque minùs ſtimulans) debet; neglectis iis, quæ non evacuando, ſed dolorem tantùm inferendo, ægris ad ſenſum revocandis deſtinantur; & mixtura ſupradicta ſyrupi de ſtœchad. ℥j. temperari debet.

§ 26. Præterea & *veſicatorium* nuchæ applicandum eſt ex pulvere cantharidum emplaſtro hyſterico inſperſo: & *ſetaceum* quoque adhibeatur; quod emolumentum adhibet non vulgare.

§ 27. Pro *præſervatione* ab apoplexiâ utantur decoct. ligni & cortic. guaiac. & ſaſſaph. ex æquali parte aquæ & vini, iiſdem cereviſiæ incoctis; quotidie ex hauſtu iſtius potûs aſſumendo ſpiritum ſalis armoniaci, vel ſpiritum lumbr.

lumbr. *Lond.* ℥j. hoc eſt, in proportione octupla. Utatur etiam mixtura ſupradicta, cum ſyr. ſtœchad.

§ 28. Methodus quem tradidi æquè convenit ſenioribus ac junioribus, in apoplexia quam *pituitoſam*, & in ea quam *ſanguineam* appellant.

§ 30. Abſolvemus autem hanc de apoplexia diſſertationem narratione mortis matronæ, cui cranium ex apoplexia defunctæ apertum eſt ab acutiſſimo Medico Dom. Doctore *Cole*, qui *de ſecretione* animali librum edidit. Matrona quædam diu hyſterico affectu afflicta, nariumque hæmorrhagia ſuperveniente, vel ſi ea non ſupervenerit, phlebotomiæ auxilio ſemper levata, morbo & inedia maximè eſt emaciata, accedente ætatis ingraveſcentis incommodo, paulò ante mortem cùm ſymptomatibus hyſtericis adeo eſſet peſſundata, ut orco proximè videretur vivere; effuſâ narium hæmorrhagiâ, in ſanitatem mirè debilem, ſed ſummâ fere macie ſtipatam, rediit. Tandem poſt menſem, minante rurſum hæmorrhagiâ, (empiricorum ſuaſu) remediis hæmorrhagiam ſiſtentibus nimis *properè* uſa, ex improviſo eo ipſo die, queſta priùs de magno capitis dolore, apoplectica concidit; & antequàm chirurgus mittendi ſanguinis cauſa advocatus ei accederet, eſt mortua. In ejus cranio aperto (nihil enim aut medius aut imus venter vitii oſtendebat) vaſa ſanguinea ad piam matrem ſiniſtri lateris, in quo dolorem teſtata erat percipere, ſanguine ſupra modum turgebant valde ſeroſo; at in ventriculis cerebri nil præter morem naturalem repertum eſt. Hæc intumeſcentia vaſorum cauſa fuit, & doloris, & ſubitæ mortis; ſanguiniſque qui effluxerit ſenſus admonet ſanguinem debere detrahi in apoplexia etiam illa quam vocant *pituitoſam*.

Signa diagnoſtica, prognoſtica, & alia vulgaria, vide apud *Riverium*.

Cap. III.

De PARALYSI.

§ 1. PARALYSIS eſt *privatio motûs, aut ſensûs, tactûs, aut utriuſque, producta per cauſam infra cerebellum ſubſiſtentem*; in omnibus aut aliquibus partibus nervos à medulla oblongata intra cerebellum accipientibus: *conjuncta cum partium iſtarum frigore, mollitie, flexilitate, & tandem contabeſcentia.*

§ 2. Ex hac deſcriptione patet, cerebrum, aut cerebellum, in paralyſi non affici: adeoque ſenſus internos, motumque cordis & thoracis, ſive pulſum aut reſpirationem, non neceſſariò turbari, aut tolli: at ſi cerebrum aut cerebellum afficeretur, ſenſuſque interni, vel leviter etiam, læderentur; apoplexiam levem paralyſi ſupervenire eſſet credibile.

§ 3. Si itaque privatio illa ſit in omnibus infra caput partibus, excepto pectore & corde, dici ſolet *paraplegia*; ſi in altero tantùm latere, dici ſolet *hemiplegia*; ſi in aliquibus tantùm lateris alterius partibus, dici ſolet *paralyſis particularis.*

§ 4. Ex hiſce manifeſtum eſt, paralyſin eſſe morbum apoplexiæ congenerem; quæ res ab *Ettmullero* non animadverſa coegit eum inutiliter diſtinguere paraplegiam & hemiplegiam à paralyſi tanquam diverſa morbi genera.

§ 6. Paralyſeos cauſæ ut inveniantur, advertere debemus, *triplicem* eſſe paralyſin, nempe, privationem *motûs*, ſalvo ſenſu; aut privationem *ſensûs*, ſalvo motu; aut denique

nique privationem *utriuſque* ſimul. Et hæc eſt utiliſſima paralyſeos diviſio.

§ 6. *Prima* ergo *paralyſeos ſpecies* ea eſt, in qua tollitur *motus* partium omnium, vel aliquarum, infra caput, excepto thorace & corde, ſalvo ſenſu tactûs. Utque hujus rei cauſæ explicentur, meminerimus, ligatâ arteriâ perdi motum partis illius, ad quam ſanguis per eam arteriam deferri ſolebat: unde ſequitur ſanguinem, vel aliquas ſanguinei liquoris partes, requiri ad motum muſcularem perficiendum: ſuprà verò in tractatu *de apoplexia* notatum eſt, requiri liquidi nervoſi in muſculos influxum, ut motus in partibus poſſit peragi. Unde facile eſt concludere ad motum partis producendum requiri neceſſariò liberum & ſanguinis & ſpiritûs animalis introitum in muſculos parti movendæ dicatos, hoc eſt, utriuſque liquoris concurſum.

§ 7. Sed & propoſitio eſt veriſſima hæc, & ad hanc rem intelligendam ſcitu neceſſaria, *v. g.*

Præter influxum liquoris nervoſi & arterioſi ad partem movendam, requiri etiam ſubitam rareſcentiam, & in bullas effuſionem quaquaverſum alterutrius, aut utriuſque, liquidi in muſculum influentis. Deinde & hæc altera eſt notiſſimæ veritatis ſcil.

Partem nullam moveri, niſi muſculus ad eam pertinens in longitudine contrahatur; muſculum autem in longitudine non poſſe contrahi (per rareſcentiam nempe liquidorum ibi ſimul influentium) niſi detrahatur in amplitudine; & niſi pars fibræ muſcularis ſolida urgeatur extrorſum ſubitò ab influente liquoris copia.

§ 8. Hiſce intellectis, rationem poterimus reddere, cur paralyſis *ſine motu* inferatur. *Primò*, ab omni inſigni humiditate, fibras in longitudinem pertrahente: ſive ea humiditas ſit *interna*, ſive ſanguini communicata, aut in-

nata,

nata, per temperamentum humidum, regionem, anni tempus, aut victûs rationem nimis humidam; ſive illa ſit *externa* & ad muſculum aliquem accumulata. *Secundò*, à frigidis aliiſque etiam quæ incraſſant, & rareſcentiam impediunt; unde natatio in aquâ frigidâ, veſtimenta humectata aut frigida facta, decubitus ſuper marmore, nivis aut glaciei contrectatio paralyſin inferunt. *Tertiò*, à compreſſione externa per tumores, caſus, luxationes, contuſiones, & ſimilia. *Quartò*, à calidis, uti vino nimio, narcoticis, peripneumonia: quæ omnia calore membranas humidas cavaſque, hoc eſt, canales animales in amplitudine contrahunt.

§ 9. Qui propoſitiones ſuprà deſcriptas bene intellexerit, facilè percipiet cauſas nunc memoratas motum tollere: quoniam ſanguinem, aut muſculos, afficiunt; illum quidem incraſſando, ita ut non poſſit ſubitò rareſcere; hos autem in nimiam longitudinem protrahendo, per humectationem; aut in nimiam anguſtiam cogendo, per nimium calorem. Senſuſque tamen poteſt ſubeſſe ſalvus; quoniam iis omnibus non obſtantibus, nervi & ſpiritus animales poſſunt eſſe intacti & nondum affecti.

§ 10. *Secunda paralyſeos ſpecies* eſt, cùm perit *ſenſus*, ſuperſtite motu. Ipſius cauſæ ſunt: *Primò*, illa omnia quæ ſpiritus animales in nervis infra cerebrum ortis incraſſant adeo, ut poſſint quidem per nervos in muſculos fluere, ibique ex occurſu liquoris alicujus è ſanguine ſecreti rareſcere, ſed tamen per ſe ſoli intra nervos non ſatis facilè variis molibus diffluere, aut in undas leviſſimâ de cauſâ ſeſe effundere; unde peribit ſenſus, ſalvo partium motu. *Secundò*, hujus ſpeciei cauſæ etiam ſunt quæcunque nervos illos laxiores & humectiores reddunt, adeoque ad tremores vividos minùs idoneos; tranſeunte interim ad muſculos ſpiritu

ritu animali: Unde motus perficitur ſine ſenſu in partibus affectis. *Tertiò*, ipſius cauſa etiam eſt neglecta Venus, ut in puella Harvæana.

§ 11. Ex hiſce duabus paralyſeos ſpeciebus explicatis facilè eſt tertiam explicare, in qua perit *& motus & ſenſus*; quippe quæ ex duabus prioribus componitur. Supereſt ut, cauſis enumeratis, amovendi methodum tradamus. Et quia graviſſima ſpecies eſt ea in quâ & motus & ſenſus pereunt ſimul, patet methodum huic ſpeciei paralyſeos fugandæ parem, aliis duabus fugandis non fore imparem.

§ 12. Quare reſpicienti ad rationem qua producitur, & cauſas à quibus oritur paralyſis, manifeſtum eſt, indicari medicamenta (niſi in illis caſibus, in quibus nimiùm calidorum uſum morbus non ferat, aut ſanguinis fervidi copia, quod per-rarum eſt) ſurſum deorſumque moventia, qualia in curatione apoplexiæ ſunt deſcripta, neglecta venæ ſectione; cùm non tantum, nec urgens, in paralyſi ſit periculum; niſi hæc à calidis orta fuerit.

§ 13. Nempe, primò, vomitoriis, deinde purgantibus, minore tamen quàm in apoplexia doſi exhibitis, res eſt gerenda, *præmiſſo* ſemper vomitioni aut purgationi *clyſtere* idoneo; qualis eſt:

℞ Fol. ſalv. rutæ aa. m. j. flor. anth. p. ij. coque ex aq. font. ℔ j ſs. ad ℔ j. in colatura, vel tota, vel ſaltem ejus ℥ vij. diſſolve electuarii diaphœnic. ℥ j. è ſucco roſ. ℥ ſs. ol. laurin ℥ j. tincturæ caſtorei ʒ iij. ſpec. hieræ picr. ʒ j. vel ij. f. clyſter.

§ 14. Tales clyſteres per intervalla purgationibns interponantur: & ſi æger vomitoria & purgantia vix ſuſtineat, quotidie illi uſurpentur.

§ 15. At ſi res non eſt deſperata, neque moribundus æger, vomitoria, ſupra omnia (non neglectis tamen illis

clyſteribus) ſed leviori quàm in apoplexia doſi, ſunt exhibenda.

§ 16. Deinde ad purgantia confugiendum eſt, inter quæ jalapium & turpethum recipientia debent præferri cæteris. Et quoniam paralytici ſæpe poſſunt pilulas deglutire, tum exhiberi poſſunt ſequentes.

℞ Maſſæ pilular. extr. cathol. *Amſtelod.* vel maſſ. pil. ecphractic. cum aculeo *Edinburg.* ℨ ſs. vel ℈ ij. ſal. ſuccin. gr. v. vel vij. reſin. jalap. ℈ ſs. vel gr. xv. elix. proprietatis q. ſ. ut f. pil. pro unica doſi. Maſſa autem illa ecphractica Medicorum *Edinb.* talis eſt.

℞ Gum. ammoniac. in aceto ſambuc. ſolut. ℨ ſs. myrrh. fœcul. bryon. aa. ℨ ij. & gr. xv. fol. ſenn. agaric. a. ℥ j. tartar. vitriolati, ſalis tamariſc. aa. ℨ j ſs. Extr. gentian. croc. & juniperi, balſam. peruvian. a. gr. xiv. aloes ℥ viij. ſyr. de rhamno q. ſ. m. f. maſſa pilularis pro *aculeo:* adde diagrid. ℥ j ſs. cum oleo caryophyll. ℨ j. unciis maſſæ prædictæ quinque. Vel harum loco dentur pil. de agarico *Londinenſes*, aut *Amſtelodamenſes* : vel pil. coch. maj. *Lond.* aut *Amſtel.* a. ℨ ſs. vel ℈ ij.

§ 17. At ſi liquida optentur, tum duo vel tria cochlearia, vel ℥ ij. aut iij. infuſionis adhibeantur. Quæ infuſio ſit,

℞ Rad. jalap. & turpeth. gumm. a. ℥ ſs. ſal. tartar. zinziberis aa. ℨ j. vel ℈ iv. ſpiritûs vini ℔ j. digerantur in balneo mar. per quatuor dies. Si votis minùs reſpondeat prima doſis, tum ſequenti adde hauſtum infuſionis ſennæ, ex vino albo; nempe f. infuſio per noctem frigidè folior. ſennæ ad ℨ ij. vel ℨ iij. in vin. alb. *Gall.* ℥ iv.

§ 18. Interea dum purgationes, interpoſitis debitis intervallis, repetuntur, *inunctiones* & *frictiones* calidæ ſunt uſurpandæ; quales habet *Riverius.* At inter olea pro inun-

unctione eminet oleum lumbricor. terreſtrium vino *Hiſpanico* lotorum deſtillatione in arenâ elicitum; atque huic addi poteſt oleum lumbricorum vulgar. quod etiam optimum eſt in hoc caſu; vel oleum de lateribus philoſoph. Et, cum aqua Reginæ *Hungaricæ*, vel (quod melius eſt) cum ſpiritu ſalis volatilis oleoſi, ſeu ſpiritu ſalis armoniaci aromatico, debet partibus affectis illini.

§ 19. Poſtquàm univerſalia non ſunt non ſemel uſurpata, fonticuli inter ſcapulas conveniunt; & diæta ex iis quæ infarctus tollere, & humiditatem minùs mobilem per vaſcula ſudorifera attenuatam, eliminare valent: quibus palmam præripiunt decocta ex lignis, præſertim guaiaco.

§ 20. Quare utatur paralyticus decocto ſequente.

℞ Lign. & cortic. guaiac. aa. ℥ iij. macerentur in aquæ puriſſimæ ℔ xij. tum coque, ad colatur. ℔ iv. addendo ſub finem coctionis, nempe quadrantem horæ ante coctionem abſolutam, liquirit. raſ. ℥ ſs. vel paſſ. exacinat. ℥ iij. vel iv. cap. hauſtum calidum, ſive ℔ ſs. decocti hujus manè, ut ſudet: reliquum ſit pro potu ordinario, ita ut debeant ℔ iij. vel ℔ iv. exhiberi quotidie per aliquot dies, aut donec membrum compos fuerit.

§ 21. Denique vinum aut cereviſia guaiacina, hiſce peractis, exhiberi pro potu ordinario debet; illius compoſitio talis ſit.

℞ Lign. & cortic. guaiac aa. ℔ j. ligni ſaſſaphr. & corticis ipſius a. ℔ ſs. immitte cereviſiæ nondum fermentatæ ℔ lx. coq. ad ℔ xxx. addendo dimidia hora ante coctionis finem fol. ſalv. primulæ veris aa. m. ij. flor. utriuſque & flor. anth. aa. p. iij. colatur. adde cereviſiæ novellæ fermentantis ℔ xxx. poſtquàm defœcata eſt, ſervetur ad uſum.

§ 22. Sed quia etiam urgente morbo victus poteſt & debet paralyticis exhiberi, idcirco adſcribatur formula juſculi,

non equidem valdè elegans, ſed quod tamen optimum eſt, & quod doctiſſimum Dominum *Robertum Boyle* à paralyſi, univerſalibus præmiſſis, liberavit. Quod erat,

℞ Aquam in qua ſatis multum carnis vitulinæ coctum, ſive juris carnium ℔ iv. ſub finem coctionis addendo foliorum linguæ cervinæ, pulegii, violarum & fragorum; herbæ hepaticæ, meliſſæ, capillorum Veneris, dentis leonis, aa. manipulos duos, florum calendulæ pug. ij. uvarum paſſul. exacinat. uvar. corinth. a. ℈ ſs. lumbricorum terreſtrium, numero lx. abſciſſis caudis & capitibus aperiantur ſtylo ferreo, laventurque probè (priùs ſale confricati) vino Malvatico, vel aquâ puriſſimâ. Eos immitte juri cocto, & deſpumato; & tum rurſus coque ad conſiſtentiam gelatinæ lento igne per integrum diem. Colaturæ exhibe ℥ iv. bis in die.

Cap. IV.

De VERTIGINE.

§ 1. VERTIGO eſt *rerum viſarum & immotarum apparens circumgyratio, cum metu ſubiti collapſûs, & viſu hebeſcente.*

§ 2. Cùm autem ſpiritus animales intra cerebrum circumagi nequeant, obſtante tali motui cerebri fabricâ, idcirco cauſa hujus morbi aliude erit à Medico explicanda.

§ 3. Dixi in deſcriptione morbi hujus, eum eſſe *apparentem* rerum prorſus immotarum *motum circularem*; unde patet res viſas eundem ſemper locum ſervare. Igitur cùm *motus* iſte *circularis* verus non ſit, atque viſus ſit, nec in rebus

rebus ipſis, vel objectis, nec in ſpiribus animalibus; quærendus erit in nervo optico, aut oculo, aut in alio quopiam intra oculum condito, ſive canali, ſive liquore.

§ 4. Et patet objectum videri debere circulariter motum, ſi imagines, quæ ab eo veniunt, incidant in diverſas retinæ partes ſucceſſivè, verbi gratia, ſiniſtrorſum progrediendo, dum objectum revera eſt immotum, & imagines ab eo emanantes eandem ſemper repræſentant diſtantiam, illud inquam videbitur per dextram à ſiniſtra in gyrum moveri. Nam in retina imagines ſunt diverſæ, & contrario ſitu poſitæ. Hoc autem fieri poteſt objecto immoto, oculoque ſolo moto. Quippe ſive objectum moveatur oculo quieſcente, ſive objectum quieſcat oculo perpetim moto, radii ab objecto emiſſi non incident in eandem fundi ocularis partem: adeoque cùm ex immutatione loci in quo depingitur imago, judicemus de immutatione loci, in quo exiſtit objectum, debebit objectum revera quieſcens oculis motis ſpectatum pro circumacto haberi.

§ 5. Deinde, & objecto & oculo ſimul immotis, ſi ſolus nervus opticus moveatur, non incident radii in eum ſemper in eodem ſitu: adeoque cùm incidentia recta & obliqua non excitent ſimiles tremores in nervis, motuumque ſpecies; ſolo oculo dimoto objectum quieſcens ſitum mutâſſe videbitur, mutata ſcilicet loci in quo eſt repræſentatione.

§ 6. Hiſce prælibatis in genere, affirmo cauſas vertiginis eſſe omnia quæcunque vel oculum, vel nervum opticum, vel retinam, loco movere poſſunt, immoto objecto; vel iis etiam cum objecto immotis metum lapſûs & ſuſpicionem vertiginis ac circumgyrationis injicere.

§ 7. Ut verò hæc ſpecialiùs attingam, dico cauſas vertiginis eſſe, *Primò*, quæcunque & objecto, & retina, &

optico nervo, quieſcentibus, *imaginem lapſûs & vertiginis* excitare valent; qualia ſunt aliorum circumrotantium *aſpectus* & ex alto anguſtoque tramite *deſpectus*, præſertim ſi quis ſit meticuloſior. Nam cùm imago illa *ab aſpectu* aliorum circumgyrantium aſſurgens conjuncta ſit cum ſpecie & memoriâ lapſûs, (lapſi enim in pueritia millies ſumus cùm circumrotaremur) adeoque cum memoriâ omnium quæ lapſum comitantur, adeoque cum metu, metus autem cum tremore; nervorum radii ab objecto emiſſi incident in nervos tremore affectos, id eſt, motos: unde eodem modo videbitur objectum moveri, ac ſi, nervis à metu non commotis, objectum ipſum revera moveretur.

§ 8. At *deſpectus* ex alto anguſtoque tramite vertiginem infert, ex eo quòd experientia nos docuerit, quàm facilè in loco obliquo poſiti, ubi fulcra deſunt, quibus innitamur, ſoleamus collabi; adeoque, ut quandocunque in alto præcipiti loco incedentes circumquaque ſuſpiciamus, meticuloſi hinc ſuſpicamur nos labi facilè poſſe; idque quia neceſſariò timor lapſûs & memoria recurrunt: à lapſûs enim memoriâ *ſic recurrente* fieri nequit, quin ſimul recurrant imagines rerum circumrotantium; quia cùm labimur, circulum deſcribimus circa pedes tanquam *centrum*: atque ſic cœlum & terra ſubitò in contrarias partes videntur circumagi. Neque fieri etiam poteſt quin nervi circumrotationis imagines tremendo referant. Idcirco ea quæ tunc intuemur, radios immittent in oculos, dum nervi tremore affecti ſunt: ac proinde videbuntur moveri *in circulum.*

§ 9. At quoniam in ſublimi loco & præcipiti poſiti non poſſumus non eſſe ſoliciti de æquilibrio corporis ſervando, vel conciliando, ne corruentes in diſcrimen vitæ incidamus; & præterea metus impediat ne ſpiritus animales rite à nobis in eos muſculos, quibus maximè opus eſt, amandentur,

tur, turbando attentionem animi, conſtantiamque requiſitam; & minima etiam quæque vis corpus noſtrum deturbare de æquilibrio poſſit; ſequitur incerta quædam & minùs regularis muſculorum motio, & deinde titubatio, & hinc metus; unde rurſus major titubatio, & tandem collapſus.

§ 10. *Secundò*, Vertiginis cauſæ ſunt, quæcunque objecto immoto, ſed optico nervo cum retina moto, ſenſum circumgyrationis poſſunt inducere; qualia ſunt circumrotatio ſui ipſius, ebrietas, ira, cibi flatulenti (hoc eſt, ad rarefactionem diſpoſiti) calor, & exercitatio inſignior, voracitas, evacuationum ſolitarum privatio, preſſio cerebri ad arterias optico nervo vicinas perveniens, aër demum auſtrinæ conſtitutionis.

§ 11. Hæc enim omnia efficiunt, ut retina, cum optico nervo, loco ſuo dimota, non accipiat radios ab objectis in eandem fundi ocularis partem, ſed in aliam atque aliam: unde fit ut, dum imagines mutant in retina, objecta tanquam locum ſuum perpetuò mutantia menti noſtræ offerantur.

§ 12. Hiſce circa cauſas vertiginis præmiſſis, advertere decet, eam ſolùm vertiginem quæ pendet à cauſis ſecundo loco enumeratis ad Medicum propriè ſpectare. Quicunque verò eas attentè conſideraverit, is facilè reperiet omnium earum effectus, cùm diutius in corpus vires ſuas excercent, eſſe ſubitam *extenſionem* arteriarum, ac earum *preſſionem* ad latus, & *dimotionem* denique retinæ nervique optici, ab arteriis diſtentis aut preſſis, provenientem.

§ 13. Oportet ergo ſubitæ illius *extenſionis* amovendæ gratiâ (nam preſſio in caſu, ſimilibuſque orta, medicamentis internis non cedit) ſive ea ſympathica, ſive idiopathica ſit, vaſa ſanguinis aliquantum exhaurire; niſi cùm inedia aut inanitio cauſam morbo dederit. Eſt enim vertigo apo-

plexiæ,

plexiæ, ſed magis epilepſiæ, affinis: videmuſque facilem ab ea in haſce, & præcipuè in hanc poſtremam eſſe tranſitum. Deinde exhibere oportet quæ expanſionem ſanguinis impediant, aut infarctum vaſorum; ne fiat: aut factum, & venæ ſectioni non cedentem, amoliantur, & tollant.

§ 14. Primò itaque *vena ſecta*, ſanguis mittatur. Deinde cùm vertigo ex plurimorum ſententia ut plurimùm ſit ſympathica, vitioque ventriculi potiſſimum infeſta; vel ſive hoc verum ſit, ſive non, debet, ſecundo loco, *vomitorium* exhiberi, aut quale ſuprà in apoplexia convenire dixi, aut quale poſtea in epilepſiæ cura infrà tradenda deſcribetur; quum hæc vertigini ſit affinis. Quippe vomitoria, dum promptè ac fortiter evacuant, vitium hoc tollunt: adeoque diſtentis, humorum copiâ aut rarefactione, arteriis in naturalem amplitudinem redeundi libertatem conciliant.

§ 15. Deinde poſt exhibitum, aut ſemel, aut ſæpius, vomitorium, uti videbitur opus eſſe; *Antepileptica* poſtea deſcribenda adhibeantur. At quia ut diverſitas eſt aliqua inter vertiginem & epilepſiam, ita nonnulla eſt inter utramque convenientia; & quia nonnulla dantur utrique propria remedia: idcirco ea hîc proſequemur quæ genio vertiginis magis debentur. Ergo ex regno *animali* cæteris antepono ſtercus pavonis exſiccatum, & cum conſerv. florum papaveris rhæadis, aut etiam ſaccharo, aut oculis cancrorum præparatis, addendo ſal cardui bened. cum ſuccino, exhibitum meritò laudatur. Antepono hoc (inquam) cæteris, cùm tamen *non vilius ſit ſtercus aliarum avium*, aut *animalium*; ſed id ſemper in praxi *anteponendum*, *quod ſæpius eſt feliciter antepoſitum.*

§ 16. Formulæ ſint tales.

1. ℞ Stercoris pavon. (maris an fœminæ non refert) exſic-

exſiccat. ℥ſs. ſal. card. bened. ſuccin. pp. a. ʒj. ſyr. pap. rhœad. ℥iij. m. capiat quantitate nucis juglandis manè & veſperi. Vel ter in die detur cochleatim infuſio hæc:

2. ℞ Sterc. pavon. ſiccat. vel ſterc. felis domeſtici ℥jſs. aquæ ſcorzon. Hiſpan. vel potiùs decoct. ejus in aq. fontan. ℔jſs. infunde calidè per noctem. Colatura uſurpetur ſaccharo edulcorata.

§ 17. Deinde ex regno *vegetabili* petita remedia multa ſunt: inter quæ præfero corticem Peruvianum, & radicem Doronici. Non opus eſt enim plura enumerare, cùm cura vertiginis plus dependeat à medicamentis ex regno *minerali* petitis, quàm ab aliis. Moneo autem vos, ne, niſi neceſſitas moreſque ægri contrarium ſuadeant, Doronici radicem, aut corticem Peruvianum, aliâ formâ quàm ſiccâ, aut ſaltem aliter quàm in ſubſtantiâ, exhibeatis; ſi ſecus feceritis, exiguam laudem referetis. Illa quippe, ſicut pleraque vegetabilia, alia ratione vires ſuas ſanguini miſta ipſi ſanguini communicant, quàm liquori (ſive aqueo, ſive vinoſo) extra circulationis pomœria conſtituto, ut quotidiana teſtatur experientia.

§ 18. Detur ergo cort. Peruv. ʒſs. vel ℈ij. vel ʒj. bis terve de die, ex hauſtu decocti ſcorzon. in aqua font. fact. vel ex ſyrupo pœoniæ, coralliorum, aut papaveris rhœad. vel fiat electuarium, quod præmiſſis univerſalibus eſt ſæpius, ter quaterve nimirum de die, exhibendum. Illud verò ſit,

℞ Rad. Doron. cort. Peruv. a. ℥ſs. ſal. abſinth. ʒj. ſyr. papav. rhœad. ℥iv. cap. ℥ſs. pro doſi, vel etiam ʒvj. miſcendo unicuique doſi laud. liquid. gutt. vj. vel x.

§ 19. Hiſce interponere ſuadent Practici medicamenta per alvum purgantia, ſed (expertus loquor) minore id fit cum ſucceſſu, & non ſine damno ægri; adeoque parcè

ſunt purgantia, at ſæpius vomitoria, in hoc affectu uſurpanda.

§ 20. Denique & præcipuè conferunt in hoc caſu remedia ex regno minerali deſumpta; inter quæ excellunt Martialia & Jovialia: ſed quia nunc Mars *noſtro ſævit in orbe*, volupe erit aliquam ex eo (præcipuè) pro vertigine curanda attuliſſe commoditatem. Dari itaque poterit, & ſemper cum fructu, ſi ægri Pergama Medici poſſint dextrâ defendi, Mars aut in ſubſtantiâ, aut in infuſo; vel ſyrupus chalybeatus *Williſii* ex ſale Martis confectus, vel Mars ipſius artificialis in aquâ ſolubilis, dari poterint: exemplo ſit ſyrupus ille chalybeatus, quo ſe tantum jactavit *Williſius*, qui ſic conficitur: ℞ Salis vel vitrioli Martis ʒ ij. ſolve in aq. ceraſ. nigr. ℥ iv. adde ſacchar. opt. ℔ ſs. & unica ebullitione fiat ſyrupus. Detur cochleatim manè, & poſt meridiem, horis Medicis.

§ 21. Sal autem ſive vitriolum Martis juxta *Williſium*, ſic fit: Sumantur olei vitrioli, & limaturæ Martis partes æquales; ſedata efferveſcentia affunde aquam font. puram ad eminentiam trium digitorum: ſtent ſimul calidè in arena per viij. horas, vel donec aqua imprægnetur ſale; effunde hanc aquam, & aliam affunde reſiduo chalybi, uſque donec guſtu perceperis nihil ſalis in Marte ſupereſſe, nimirum redeunte aqua ſalino ſapore vacua: tum demum evaporet liquor ad pelliculæ ſuperindictionem, & in cryſtallos abeat: habebis vitriolum Martis pondere æquali Marti & oleo vitrioli primò aſſumptis; quamvis aliquid Martis limaturæ indiſſolutum ſuperſit.

§ 22. Loco ſyrupi deſcripti detur vinum chalybeatum *Pharmacop. Lond.* ad ℥ ij. vel iij. vel pilul. ex limatura Martis; doſis autem pilularum ſit ℈ ſs. Martis pro una doſi pilul. vel detur infuſio chalybeata in curatione affectionis hypochondriacæ deſcribenda.

§ 23.

§ 23. Ante omnia verò in curatione vertignis cavere debemus, ne omnem fere vertiginem cum *Ettmullero* putemus eſſe ſympathicam, vitioque ventriculi in ea cerebrum viſumve affici. Non enim ſolùm onuſto rebus flatulentis, hoc eſt, ad rarefaciendum promptis, vel rebus fermenteſcibilibus, ventriculo exoriuntur vertigines; (uti cauſas antea deſcriptas intuenti patebit) ſed ſæpiſſime vitium infertur ventriculo, à prægreſſâ vel invadente vertigine, quæ vomitum in hominibus quantumvis ſanis excitat.

§ 24. Vomitum autem à prægreſſâ vertigine prodire maniſeſtiſſimum eſt, ſi antea nullæ præceſſerint vomitiones; aut ſi (idque potiſſimum) ut ſæpe fit, excitetur ſolùm inanis vomendi conatus: quippe & vomitus, & inanis vomendi conatus excitantur ob convulſionem validam & ſubitam muſculoſæ tunicæ ventriculi, ſive ejus contractionem. Hæc autem fit ob compreſſionem nervorum opticorum, aliorumque adjacentium intra cerebrum per infarctum vel extenſionem arteriarum; ob quam preſſionem minor copia ſpirituum derivatur per eos nervos, adeoque major copia per alios, & præſertim in illos, qui porriguntur ad tunicam carneam ventriculi.

CAP. V.

De Epilepſia & Convulſione.

§ 1. CUM Epilepſia ſit *corporis totius, aut aliquarum ſolùm partium, Convulſio*, ſive motus convulſivus, *cum ſenſuum omnium privatione*, explicari debet natura *Convulſionis*, antequàm Epilepſiæ ratio intelligatur.

§ 2. Eſt autem convulſio *muſculi contractio involuntaria*, vel conſtans partis immobilitas, atque hic affectus paralyſi quaſi contrarius; nam uti adnotatum eſt paralyſin contingere quoties aut ſanguis liberè in partis movendæ muſculos non influit, aut ſpiritus animales in eoſdem non deferuntur, ita ut muſculi inflatio, & conſequenter contractio non ſuccedat; ſic neceſſe eſt contractionem muſculorum aut partium violentam & involuntariam ſuccedere, ſi in eos eaſque influit ſanguis aut liquor nervorum, majori impetu, quàm ut poſſit contractio ab imperio voluntaris noſtræ impediri, niſi maximo cum dolore, quem animalia omnia ſemper vitare ſtudebunt.

§ 3. Nam propoſitio eſt vulgaris, & quotidianâ experientiâ omnibus notiſſima, *Animam poſſe muſculum antagoniſtâ gaudentem, per imperium voluntatis, ſæpius exercitæ, dirigere copiam ſpirituum animalium quavis alia copia, ex quibuſvis aliis cauſis derivabili, majorem.* Memores tamen ſemper ſitis illius videlicet, *Nervo*, aut quapiam parte ſenſibili, *à viribus oppoſitis valde diſtento, neceſſariò magnum excitari dolorem.*

§ 4. Expendendæ ſunt nunc *cauſæ* convulſionis; (nam ſpecies ipſius variæ, ſigna, &c. traduntur in *Riverio.*) Vetus eſt opinio, cauſas convulſionis fieri, quæcunque repletionem aut inanitionem nimiam producunt; quæ ſi rectè explicetur, erit omnium verſimillima. Nam ſi in muſculum perveniat aut ſanguinis, aut liquoris nervei, copia major, quàm in muſculum oppoſitum, eaque præter voluntatem; erit impetus ab iis impreſſus etiam major: & ſic fiet inflatio contractioque muſculi major, eaque præter imperium voluntatis, unde *convulſio*: at ſi in eum muſculum minor derivetur copia quàm in oppoſitum, fiet oppoſiti contractio; & rurſus *convulſio.*

§ 5.

§ 5. At qui nuper ſcripſere, opinionem hanc repudiaverunt, quia ipſius rationem non intelligebant. Subſtituerunt autem horum loco ſolùm *irritationem*, ſen vellicationem; quæ tamen ad repletionem referri debet: cùm oſtenſum ſatis antea fuerit, memoriæque mereatur inſigi hoc: *Ope irritationis*, aut vellicationis, eorum quæ dolorem inferunt, *derivari in partem affectam*, ſive vellicatam *quantitatem liquoris derivabilis naturali*, ſeu conſueta, *copia majorem*; adeoque fieri partis vellicatæ *repletionem.*

§ 6. Unde ſequitur, cauſas convulſionis eſſe duplices; *Primò*, quæcunque corpus corporiſve partes inaniunt, exhauriunt, aut exſiccant; ac liquores alendo corpori neceſſarios evacuant, ut fluxus ſanguinis copioſior, purgatio nimia, vigiliæ nimiæ; etiam dum hæc ſine dolore contingunt: item febres adultorum præcedentes, calorque præcedens nimius. *Secundò*, Quæcunque corpus corporiſque partes nimium replent, uti omnia plethoram inducentia, aut infarctûs humiditatiſve nimiæ origines, voracitas, ebrietas, ira, hyſterica paſſio, ut etiam iliaca; ſanguiſque eò uſque craſſior factus, ut poſſit tamen adhuc rareſcere intra muſculos, cum ſpiritibus animalibus concurrens, ſed non poſſit æquali facilitate intra nervos dimoveri, & in varias undas agitari, quod ultimum ad *ſenſum* efficiendum requiritur; deniique vulnera, & omnia vellicantia, aut nimiùm inflammantia. Vulnera autem interna, ulcera, inflammationes, & vellicantia quà talia, pertinent onnia ad repletionem.

§ 7. Hinc patet, convulſionem omnem eſſe vel *à repletione*, aut *ab inanitione*: & hanc eſſe ſolam utilem, in medendo, diviſionem, ex ejus curatione patebit.

§ 8. Poſtquàm paucis explicavimus convulſionis rationem, & cauſas, facile erit *Epilepſiæ* naturam evolvere;

quæ à convulſione differt ſolùm eo quòd (præter convulſionis ſymptomata) in epilepſia ceſſant ſenſus, cum ſubito prolapſu corporis, ſtridore dentium, reſpiratione ſuffocativa, ſeminis, urinæ & fœcum excretione involuntaria, ſub finem paroxyſmi ſpumâ circa os, & finito paroxyſmo, rerum quæ in eo facta ſunt ſummâ ignorantiâ, quamvis hoc poſtremum non ſit ſemper verum; vidi enim epilepticos, qui teſtati ſunt ſe doloris in capite ſummi, durante paroxyſmo, fuiſſe conſcios: & eorum quendam novi qui vigente paroxyſmo voluiſſet, ſi modo potuiſſet, carmen *Juvenalis* de quodam *alipta* proferre, cùm ſentiret ſe *inungi*.

§ 9. Eſt autem horum ſymptomatum, quibus epilepſia diſtat à convulſione, eadem ratio, ac ſymptomatum apoplecticorum, ſive potius vertignoſorum, ut non opus ſit eam hîc repetere.

§ 10. *Cauſæ* verò epilepſiæ, quatenus alia præter convulſionem infert ſymptomata, ſunt capitis gravitas, dolor, vertigo, ſomnus multus abſque levamine, mentis torpor, externorum ſenſuum hebetudo, & triſtitia, gravitas artuum, urina tenuis & cruda. Per cauſas autem intelligo ea, quæ vel per ſe, vel per ea, à quibus dependent, ſymptomata inferunt.

§ 11. Dividitur autem epilepſia, quà talis, optimè in *idiopathicam*, & *ſympathicam*; in illa paroxyſmus ſubitò invadit abſque ulla ægri prævidentia, in hac ſemper eſt aliqua invadentis paroxyſmi præſenſio.

§ 12. In epilepſiæ & convulſionis idiopathicæ, ſi excipiatur ea, in qua fit ventriculi vitium, curatione ſolùm nunc verſabimur; cùm hæ ſpecies ſympathicæ debeant cedere iiſdem remediis, quibus cedit idiopathica.

§ 13. Notandum autem durante epileptico *paroxyſmo* eadem

eadem deberi remedia quæ in apoplecticis ad vitæ ſenſum revocandis deſtinata tradidimus; cùm utrobique eædem ſint cauſæ. Quare ad curationem epilepſiæ *extra paroxyſmum* nos conferimus, cùm ea conveniat cum curâ convulſionis.

§ 14. Diximus autem convulſionem eſſe, vel à repletione, vel ab inanitione; & proprias utrique cauſas retulimus; exinde verò manifeſta erit ſolutio difficultatis, quæ Medicos diviſit, dum eorum aliqui in convulſione venæ ſectionem imperant, alii prorſus improbant: patet enim venæ ſectionem non debere illi ſpeciei quæ fit ab inanitione; deberi verò ſemper illi quæ fit à repletione, aut irritatione, cùm irritatio reduci debeat ad repletionem.

§ 15. Deinde patet, nec vomitionem, nec purgationem deberi illi ſpeciei, quæ fit ab inanitione: adeo ut tantùm illi ſpeciei debeantur illa ſola remedia, quæ vulgò *ſpecifica* vocantur; & ultimo loco poſt univerſalia evacuantia, in convulſione à repletione, & irritatione, adhibeantur, quæ proinde pòſt remedia à nobis deſcribentur, quippe cùm ea omni convulſionis & epilepſiæ ſpeciei æquè conveniant.

§ 16. In ea itaque convulſione quam repletio aut irritatio producit, primò vena eſt ſecanda: & ſi plethora, ebrietas, aut ſimilia anſam morbo dederunt, aut paroxyſmus diutius protrahi videatur, etiam in ipſo paroxyſmo ſanguis eſt mittendus.

§ 17. Deinde ad vomitoria tranſire debemus. Vomitoria eam convulſionem & epilepſiam quæ ſympathica eſt ex ventriculo & utero compeſcunt. Ego quidem omnibus reliquis vomitoriis antimonialia præfero, reliquis antimonialibus infuſionem croci metallorum ex vino Hiſpanico factam. Infuſum hoc poſt venæ ſectionem, & finitum paroxyſmum, oportet exhiberi, neque ſemel tantùm, ſed ſæ-

piuſ;

pius; præſertim ſi epilepſia vel convulſio ſit inveterata; ſingulíſque menſibus dari debet emeticum paucis ante tempus invaſionis futuræ diebus.

§ 18. Quamvis autem, etiam maxima, quantitas croci metallorum datæ vini menſuræ poteſt infundi; dummodo non tanta ſit, ut non amplius dici poſſit infuſio. At quoniam non omnibus eadem eſt vomendi facultas, nec etiam ſemper vires ferunt, idcirco ſæpe poſt emeticum bis datum recurrendum eſt ad purgantia.

§ 19. Et ſi indicia adſint ſanguinis viſcoſioris, & infarctûs vaſorum, voracitaſve nimia præceſſerit; aut ſi convulſio ſit ſympathica, ab hypochondriis, & præcipuè ſi alvus durior exiterit, tum purgantibus admiſceri debet Mercurius dulcis. Adeoque ejus grana vij. vel ix. admiſceri poſſunt ʒj. vel ℈ij. maſſæ pulveris cochiæ, aliarumve pilularum in paralyſi deſcriptarum. Notandum autem eſt, epilepticos difficulter admodum purgari; adeoque debent iis medicamenta fortiora adhiberi.

§ 20. Poſt purgationem inſtitutam diæta ſudorifera ex decocto lignorum & corticis guaiaci inſtitui debet, ſi ſuppreſſio evacuationis per ſudores morbo anſam dederit; aut ſi ſigna ſanguinis craſſi, aut mentis ſenſuumque torpor adfuerit: hebetudo autem reſpici debet quam ante morbum exortum habebat æger; omnes enim à morbo epileptico tandem hebetes fiunt.

§ 21. Immo etiam conferunt decocta ligni guaiacini, & præcipuè corticis, in ea convulſione quæ fit ab irritatione, aut ab acrimonia fluidi interni. Experimentis quippe notum eſt multis guaiacum doloribus ſæviſſimis mederi in aqua fontana maceratum & decoctum: ita ut ſint guaiaci macerandi ℥vj. aquæ ℔xij. maceratio autem fieri debet vaſe clauſo & lento igne per horas 18. Decoctio fieri debet

bet ad remanentiam ℔ x. tantum, addendo ſub finem paſſulas exacinatas, aut potiùs glycyrrhizam. Qui ſpecifica huic decocto addunt, illi ſunt nimis diligentes; idque tantùm efficiunt, ut æger à potu ſuo abhorreat; eſt enim hoc decoctum pro potu ordinario exhibendum.

§ 22. Tandem ergo devenimus ad eam partem curationis, quæ ſola *convulſioni ab inanitione* convenit, communiſque eſt utrique convulſionis & epilepſiæ ſpeciei; adeoque convulſioni à repletione ortæ adhibenda quoque eſt; præmiſſis ſemper, ut tutior ſit cura, univerſalibus, eo ordine quo à nobis ſunt deſcripta. Itaque in intervallis inter paroxyſmos, dari commodè poterint pulveres tales:

1. ℞ Rad. Valerian. ſylveſtr. ʒ ſs. cort. Peruv. ℈ j. ſuccin. pp. ℈ ſs. m. pro doſi, quæ detur ter in die, horis Medicis. Vel,

2. ℞ Cranii hum. pulv. ungul. alcis a. ℈ j. ſal. ſuccin. volat. gr. vij. m. pro doſi. Vel,

3. ℞ Lumbr. terreſtrium lotorum igne vel ſole exſiccat. & pulveriſat. ℈ j. bis de die exhibitus paucis cedit.

4. ℞ Rad. ſerpentar. Virgin. ℈ j. rad. Valerian. ſylveſtr. gr. xxv. corall. rubr. præparat. gr. xij. m. pro doſi, qui iiſdem horis exhibeatur, bis terve de die, & ex ſyrupo ſtœchad. Arabic.

Loco etiam ſyrupi de ſtœch. aut pœon. pro vehiculo, pulvis aſſumi poteſt ex mixtura quæ ſequitur. ℞ Aq. ceraſor. nigr. ℥ ij. menth. ℥ j. theriac. ℥ ſs. tinct. caſtor. ʒ j ſs. ſyr. papav. rhœad. ʒ vj. m.

§ 23. Quæ ſcribunt Medici de viribus ſpecialibus ex ſanguine humano ejuſque ſpiritu præ alio quovis urinoſo ſpiritu, adversùs hunc morbum, ſunt hominum credulorum ſomnia; adeoque talibus remediis ſolis non debet con-

ſidi magis, quàm aliis ſpiritibus volatilibus, quorum nullus hunc morbum per ſe depellet.

§ 24. Notandum tamen, cùm de pulveribus adhuc ſermo ſit recens, infantum epilepſias, quæ omnes à repletione proveniunt, plerumque ſanari exhibito ſale ſuccini volatili genuino.

§ 25. Loco pulverum commodè poteſt exhiberi electuarium in hunc modum:

℞ Rad. Valer. ſylveſtr. ℥j. fraxinell. ℥ſs. gum. aſſæfœtid. ʒij. ſal. volatil. ſuccin. ʒſs. theriac. ℥ſs. ſyr. de pœon. q. ſ. f. elect. capiat molem nucis moſchati, vel jugland. bis terve indies.

§ 26. Celeberrimus eſt in hoc affectu cinnabaris antimonii; qui ante uſum debet ad minimum ſaltem ſexies rectificari; doſis gr. iv. uſque ad ℈ſs. vel ℈j. pro viribus ægri: & ſi rite præparatum ſciatis, hic aut pulveribus aut electuariis poteſt admiſceri, vel etiam ſolus in conſervâ flor. anthûs exhiberi.

§ 27. Sed ſi morbus videatur in longitudinem excurrere, ſequentes pilulas quotidie devorandas per menſem imperaveris.

1. ℞ Caſtor. Ruſſ. gum. ammoniac. a. gr. vij. tinctur. caſtor. q. ſ. ut f. m. p. in pil. iij. dividenda pro una doſi. Vel,

2. ℞ Caſtor. gumm. ammoniac. a. gr. vij. rad. Valerian. ſylv. ℈ſs. ſal. viſc. quercin. vel fraxinell. vel tartar. gr. vij. tinctur. caſtor. q. ſ. f. maſſa pilularis pro unâ doſi in *ſeptem* pilulis.

§ 28. Hiſce purgationes interponantur *ſeptimo* quovis die: & aliquando loco caſtorei & gummi ammoniaci utiliter ſubſtituitur limatura chalybis.

§ 29. At ſi nihil profuerit,

Ad

Ad *Thermas* mittendi ſunt ægri: quæ quales eſſe debeant non ſatis inter omnes convenit. Ego eas præfero in quibus invenitur ſal nitro antiquorum accedens; ſive ſali tartari analogum; quales ſunt in Gallia *Borbonenſes*, quædam *Spadanæ*, & apud *Scotos Moffetanæ*. Patet enim tales potus alvum facilè movere; adeoque repletionem tollere: & ex copia ſua, & ſalis ſui vi, infarctus vaſorum tollunt, & dolores à purgantibus intra corpus detentis oriundos compeſcunt tutiùs & durabiliùs multò, quàm opiata quæcunque.

§ 30. Hæc omnia ego ægrotum experiri mallem, quàm ultimum quod à ſalivatione per Mercurium inducta ſupereſt remedium: Quod tamen quamvis ultimo loco celebrandum, aliquibus ſaltem tenerioribus, non eſt ultimo loco tanquam remedium nullius pretii habendum.

§ 31. Notum quippe eſt, Mercurio dulci intus aſſumpto tolli poſſe contumaciſſimos infarctus, & evacuationem fieri materiæ ſeroſæ repletionem producentis, quæ fieri nequit ab ullis ſudoriferis, ſive ſurſum deorſumve purgantibus, & tandem ſæviſſimam aciditatem, & atrociſſimos dolores, cauſaſque irritationis aſſumpto Mercurio ſedari & miteſcere.

§ 32. Sed monendi eſtis, ſemper à ſalivatione finita fugiendum eſſe ad purgantia, & à purgantibus ad ſudorifera decocta ligni & corticis guaiaci.

§ 33. At ſi fœminæ fuerint, vel viri delicatiores ægri veſtri, aut rarioris texturæ, vel in phthiſin procliviores, & in hoc caſu poſtremo, ſalivatione rite adminiſtrata, ægrotos à morbo vindicabit decoctum ſarſæ ex aquâ font. factum: debet exhiberi manè calidum, ut ſudent, nimirum ejus ℔ ſs. & frigidum per reliquum diem pro potu ordinario.

§ 34. Monendum tandem eſt, medicamenta in vertigine præſcripta hîc locum habere, cùm morbi ſint affines.

CAP. VI.

De MANIA.

§ 1. MANIA eſt *delirium ſine febre*, *cum audacia & iracundia.* Unde patet explicari à nobis debere, quid ſit *delirium.* Adverti ergo poteſt, ſomniari nos quoties ſpecies rerum nobis cognitarum ſimul excitantur; indeque aliis in ſomno adduntur, varièque componuntur, ob repercuſſiones varias ſpirituum; quæ fiunt à cauſa ſomnum producente, nervoque premente, & eorum ſucco fluctuanti occurrente. Delirium autem eſt *ſomnium vigilantium*, *in quo ſpecies nullo ordine*, *& incohærentes*, *ſuſcitantur*, *& ad fluctuationum veſtigia ſibi non cohærentia ſpiritus animales adiguntur.*

§ 2. Ergo ſi cauſa delirium inducens illius ſit ingenii ut poſſit excitare ſpecies, ſive motus, vividi & magni impetûs, nullo certo ordine obſervato, erit delirium cum audacia & furore, motibuſque corporis violentis: ſive *mania* producetur.

§ 3. Cauſæ autem omnes maniæ antecedentes ſunt quæcunque aſſiduum capitis dolorem efficiunt, vigilias nimias, anxietates animæ, iracundiam frequentem; inſolita ad Venerem proclivitas; evacuationes ſolitæ ſuppreſſæ, vel neglectæ: quæ omnia in maniam faciliùs æſtate admodum ſicca præcipitant; præſertim ſi accedat nimiùm calefacientium potus.

§ 4. Patet verò hæc omnia ſanguinem ad motum concipiendum aptum reddere, ac proinde fluxilem ſatis, & non craſ-

craſſum, viſcidumque; adeoque etiam in *febrem continuam* homines præcipitare: cùm ipſa, ipſorumve cauſæ, efficiant ut ſanguis cum impetu poſſit à corde protrudi; niſi aliquid aliud obſtet, quò minùs, cauſis his operantibus, ſanguis ad febrium continuarum motus ineundos diſponatur.

§ 5. Diſponitur autem ſanguis ad febrium continuarum motus, quoties ita rarefieri poteſt in partibus ſuis minimis, hoc eſt, ita uniformiter rarefieri, ut facilè quavis vi abeat in partes, per motum à corde acceptum, diviſibiles ad occurſum minimorum oſculorum in quæ debet diſtribui; tum enim cohæſio partium, quæ in hoc caſu eſt admodum parva, non obſtabit velocitati ſanguinis augendæ & propagandæ: ſed ſi contingat, ut cauſa efficiens (uti cor) impetu majore ſanguinem impellat, ſive ut ſanguis dato impetu faciliùs poſſit propelli, coget eodem tempore parvulas aliquot partes propiùs uniri, ut componant moleculas, particulis cohærentibus conſtantes; quæ moleculæ ſibi mutuò non cohærent, ſed cordi propellenti morem facilè gerunt: tum non poterit ſanguis uniformiter rareſcere; nec minima vaſorum oſcula tam facilè intrare, & tam citò emetiri: adeoque nulla orietur febris; ſed *ſine febre delirium*, in quo calor erit inſignis, & preſſio in cerebro incerta, unde repulſiones incertæ ſpirituum, & inordinatæ fluctuationes, nervorumque tremores confuſi, ſpecieſque impetûs inſignis; unde *audacia* & *iracundia* præter *rationem.*

§ 6. Ex his patet, quid ſentiendum ſit de opinione *Williſii*, ſtatuentis in mania ſpiritus animales mutatos eſſe in naturam aquæ Stygiæ, hoc eſt, ſpiritûs ſulphuris vel nitri. Quod enim prorſus eſt impoſſibile, homine vivo; & maniæ etiam non congruit, quum exinde ſequi deberet non mobilitas ulla ſpirituum, & motuum in corpore vehementia, ſed è contrà horum omnium privatio talis, coagulato

ſcilicet univerſo ſanguine; unde & ſenſus, & motus, ſubitò per omnes corporis partes, & cor, ſimul ceſſarent, ſive ſyncope lethalis, ſeu catarrhus ſuffocativus, induceretur; & non mania. Sed conferamus nos ad curationem.

§ 7. In quâ primò, ſi fieri poteſt, celebranda eſt venæ ſectio larga manu; dein vomitoria fortiora exhibenda ſunt; exempli gratiâ, Mercurius vitæ à gr. iv. ad vij. & plura aliquando. Et quanquam Mercurius hîc in magnâ doſi exhibeatur, maniacis vomitum aliquando non excitabit, ſed tantùm alvum movebit.

§ 8. Qui maniacis opiata ante venæ ſectionem exhibent, illi ſæpe maniam diuturniorem efficiunt; cùm notum ſit, multos ſolo opii uſu in delirium incidere.

§ 9. Itaque præmittenda ſunt, præter venæ ſectionem, & vomitio & purgatio per alvum præcipuè; quibus præmiſſis pro curam abſolvendo uti libet ptiſana ſequente laxante; cujus ope vir haud ſanguinis ignobilis ab hoc affectu liberatus eſt.

℞ Tamarind. ℥ij. coque leniter ex aquæ puræ ℔ iij. ad ℔ij. in qua infunde calidè per noctem fol. ſennæ ʒ iij. rad. helleb. nigr. ʒj. cinnam. zinziberis a. ʒ ſs. colatura frigida ſit pro potu ordinario ægroto ſemper offerenda.

§ 10. Vel detur *pomum helleboratum*: videlicet pomum transfigatur rad. hellebori nigri ad pondus ℈ ij. acceptis, cum caryophyllis, atque ita aſſetur ſub cineribus; & tum, radicibus amotis, comedatur.

§ 11. Vel detur extractum hellebori: quod fit infundendo radices hellebori nigri in aquâ fontanâ cum ſale tartari vaſe operto; tum filtretur liquor; qui aliqualiter evaporatus dari poteſt ad ʒ j. extracti autem ipſius doſis erit ℈ j.

§ 12. Vel pulvis poteſt exhiberi, qui

℞ Fol.

℞ Fol. hellebor. nigr. pulv. ſacchar. alb. a. ʒ ſs. zinzib. ℈ ſs. m.

§ 13. Poſt purgationem his aliiſque formulis tentatam, proderit in potu ex aquâ frigidâ gr. ij. aut iij. ſacchar. Saturni ægro ſubinde propinare.

§ 14. Atque his denique peractis, medicamenta ex opio facta tutò poterunt exhiberi. Imprimis, emulſiones è ſem. 4. dictis frigidis maj. a. ʒ j. ſem. papav. alb. ʒ ij. contuſis affunde aquæ font. ℔ ſs. in quâ diſſolve laud. opiat. gr. ij. ſyr. de mecon. ℥ j. exhibeantur repetitis vicibus, & repartitis.

§ 15. Interea cucurbitulæ humeris & occipiti, & ſcarificatæ (ut loquuntur) & non ſcarificatæ, adhibeantur, & totum fere corpus balneo ex aquâ frigidâ, aut tepidâ, prout tempeſtas tolerat, immergatur.

§ 16. Poſtremum hoc remedium, prout hîc deſcribitur, ab omnibus fere Practicis commendatur, & adhibitum novimus non ſine ſucceſſu; verùm ſi non tantùm *fere* corpus, ſed *totum* prorſus immergatur, (modò tempeſtivè rurſus eximatur) non dubito quin remedium futurum ſit præ aliis efficax, ob mutuam omnium partium corporis ſanguinis preſſionem, & cohæſionem, à pondere ambientis liquidi: unde aut febris *critica*, aut morbi ſolutio *ſine febre*, per diureſin, aut diaphoreſin.

§ 17. Monendi verò eſtis, hæc, & his ſimilia, non ſemel, ſed ſæpius maniacis eſſe exhibenda: Medicum enim minùs decet horum pudere, quàm *caſtrationis* in ægroto ſuo uſurpare: quâ celebratâ nonnulli gloriantur ſe maniacos (inglòriè) ſanitati reſtituiſſe.

De Melancholiâ, ſive Delirio melancholico.

§ 18. Curationi Maniæ ſubſtituimus curationem *Melan-*

lancholiæ, ſive *Delirii melancholici*, quod differt à maniaco delirio in eo ſolùm, quòd melancholicis *timor* & *triſtitia* ſuppleant locum audaciæ & iracundiæ. In melancholia itaque cauſæ adſunt, quæ minùs vividas, & minoris impetûs, ſpecies excitant. Quas ut amoliamur,

§ 19. Sanguis venæ ſectione eſt vix detrahendus, & à purgatione, niſi admodum blanda, eſt abſtinendum. *Vomitoria* autem imprimis ſunt danda; quippe quæ non diu homines fatigant motui valido inaſſuetos & impares; quales ſunt melancholici.

§ 20. Poſt vomitionem, quæcunque chalybem vehunt, ſunt utilia. At ſi pro omni potu ſerum lactis, præſertim caprilli, & aliquando radicibus aperientibus, blandiſque diureticis, impręgnatum exhibeatur, plus proficietis, quàm multis medicamentis compoſitis ingeſtis.

§ 21. Quamvis autem dixerimus, ſanguinem parciſſimâ manu detrahendum eſſe, non tamen nullum detrahi volumus; plerumque enim prodeſt melancholicis hæmorrhoidas fluere.

§ 22. Et quia melancholicis præſertim potus eſt variandus, utilis erit aliquando vini uſus; &, qui vini uſu præſtantior eſt, familiaris facetorum hominum convictus; & cum amicis, ſereno cœlo, equitatio; aliaque corporis commoda exercitatio. Hæc enim omnia vividos illius motus reſtaurabunt, quorum defectu melancholia ſuccrevit.

Utriſque autem, ſcilicet *maniacis* & *melancholicis*, diæta humectans convenit; quæ nimirum inſerviat diſſolvendis illis moleculis, quæ cohæſione partium ſuarum præternaturali, & inſolitâ, uniformem ſanguinis rarefactionem, & æquabilem per vaſa minima diſtributionem, ſufflaminant.

CAP.

Cap. VII.

De DOLORE CAPITIS.

§ 1. VULGO apud Medicos traditur, dolorem eſſe *ſolutionem continui:* id quod fit haud ſatis accuratè. Eſt enim dolor *ſenſus ſolutionis continui violentioris & rapidioris, in nervis, membranis, canalibus, & muſculis, factæ.*

§ 2. Cauſæ ergo doloris fieri poſſunt, quæcunque partes nervorum & membranarum à ſemet invicem diſtrahere valent. Nihil autem eſt in rerum natura, quod id non valeat efficere, quacunque fuerit natura, aut figura, præditum. Nam cùm corpori cuivis ſemper poſſit aliquid apponi & addi, poteſt illud in tantam molem excreſcere, ut intra dati diametri canalem non poſſit fluere, ſed ampliorem locum poſtulet. Quare dum latera canalis extrorſum pelluntur, ultraquàm pelli ſolent, hoc eſt, partes latera componentes, antea ſatis contiguæ, à ſe mutuò ſolventur, ac movebuntur: atque ſi corpus illud impetu vivido impingat in ejus latera, impetuſque ille ſemper renovetur, erit valida *ſolutio*, aut violentus *in ſolutionem niſus*; ſive *dolor* inferetur.

§ 3. Quare quævis fluidorum particulæ mole ſatis auctæ, intra canalem quemvis corporis noſtri, impetu ſemper repetito propulſæ, poſſunt *ſolutionem* illam magnam, in quâ *doloris origo* conſiſtit, efficere.

§ 4. Perinde autem eſt, ſive corpori pars aliqua addatur, ſive corporis iſtius partes quavis de cauſa à ſe mutuò

tanto intervallo disjungantur versùs latera canalis, ita ut molem conſtituant æqualem illi quam partis novæ additio conſtituerit; utrovis enim modo moles ita poteſt increſcere, ut naturalis amplitudo canalis ei continendæ par non ſit, abſque dilatione violenta, & (propter validam ac ſæpe repetitam cordis actionem) fibrarum tunicas componentium diſtractione; adeoque dolore.

§ 5. Deinde uti corpori cuivis (ſaltem intra canales noſtros comprehenſibili) ſemper apponi poteſt aliquid; ita corpori etiam cuivis ſemper poteſt aliquid auferri; cùm corpus omne ſit diviſibile in infinitum, aut ſaltem eò uſque diviſible, ut fieri poſſit minus capacitate pororum, qui fibris canalium componentibus interſeruntur; cùm fibræ illæ non ſint ſibi mutuò adeo vicinæ, aut contiguæ, ut nulla habeant interſtitia. Tale autem ita diminutum corpus valido impetu propulſum, & ad latera canalium arietans, facilè, etiam vi rapidâ, ſe inſeret inter duas lateris fibrillas, obliquè motum, ſi poro minus ſit: aut quovis modo motum, ſi poro non ſit minus; cùm non ſoleant eſſe fibrillarum ſuperficies lineis geometricè rectis contentæ, ſed particulas extantes & prominentes habere: eaſque à ſe mutuò diſcerpet.

§ 6. Atque ita corpus quodvis figuræ cujuſvis poteſt dolorem nobis inducere, dum modò, aut adeo magnum fuerit, ut canalem aliquem diſtendat præter morem; aut adeo parvum, ut poros laterum canalis poſſit ſubire, cum impetu, eo pacto quo explicatum eſt.

§ 7. Quæ autem de rebus *intra* canales conſtitutis diximus, applicari debent, & facilè poſſunt, aliis *extra* eos verſantibus. Nos ergo ad curationem *doloris capitis idiopathici* accedamus, cùm ſympathici curatio ab aliorum morborum curatione pendeat; de quo, vide *Riverium*.

§ 8.

§ 8. Practici hîc mirum in modum ſe excruciant, ut tradere videantur diſtinctum curandi modum in hoc morbo; & tamen ſe, lectoreſque ſuos, confundunt. Nos dicimus in omni capitis dolore convenire venæ ſectionem, & quidem in vena jugulari, qualem vires ferre poſſunt. Hac autem celebratâ, minuetur impetus & niſus partium ſanguinis in corpus illud, ſive magnum, ſive parvum, quod arietabat, aut in latera canalis, aut in latera pororum laterum.

§ 9. Deinde conſtat vomitionem in eo ſemper eſſe utilem; quâ ſaltem præcavetur continuatio doloris, ex cibi partibus in ventriculo minùs comminutis, ſanguinemque igitur craſſiorem efficientibus.

§ 10. Poſtea applicari debent veſicatoria nuchæ: cui quoque fonticulæ conveniunt; alvo ſemper liberâ & ſolutâ ſervatâ.

§ 11. His peractis, ſive ſanguis ſit tenuis, ſive craſſus, vel (ut Medici loquuntur) ſive dolor ſit à cauſa frigida, ſeu calida; tamen decocta ſudorifera è lignis guaiaci, ſaſſaphras, & talibus facta, ſunt neceſſaria. Hæc enim craſſi ſanguinis partes attenuant, dividuntque, ut canales quoſvis corporis poſſint pertranſire: & ſanguinis nimis tenuis partes minimas, inter fibrillas arietantes, per diaphoreſin expellunt.

§ 12. Ergo videtis nos ad hunc morbum explicandum & curandum, nullam habuiſſe rationem iſtius acidi, tam celebris apud multos, & hîc apnd nos præcipuè. Satis enim ex his conſtat, figuram cauſæ morbificæ nil conferre in hoc caſu, neque referre cujus ſit figuræ aut texturæ, modò aut nimis magnæ, aut nimis parvæ fuerit molis, cum circumſtantiis à me traditis.

§ 13. Denique opiata & narcotica hîc ſunt addenda, quæ tamen ſtatim, ante univerſalia, vix ſunt uſurpanda.

Poſſunt autem opiata emulſionibus adjici; exempli gratia, emulſioni è ſem. papav. alb. ℥ij. & amygdal, dulc. n°. x. cum aq. flor. chamæm. ℔ j ſs. factæ, addas ſacchar. albiſſ. ℥ j ſs. laudan. opiat. gr. j ſs. vel gr. ij. vel iij.

§ 14. Hæ emulſiones non una vice integræ, ſed partitis vicibus ſunt exhibendæ; & effectus portionis priùs adhibitæ ſunt expectandi. Aut poteſt granum, aut grana plura, laudani diſſolvi in aq. cinnam. aut theriacul ℥ ſs. & huic addi aquæ flor chamæm. aut papav. rhœad. cum theriaca, & tinctura caſtorei a. ℥ ſs. hæc enim mixtura, cochleatim data, doloris privationem affert. Exteriùs verò utiliſſimè admovetur ſpiritus ſalis armoniaci aromaticus; aut ſalis volatilis oleoſi quod & quantum vis, ſtuphis albumine ovi illitis inſperſum, & camphora impraegnatum.

§ 15. Admonendi autem eſtis, dolorem capitis inveteratum, & qui *idiophaticus* videtur, ſæpiſſime infeſtare ob luem Veneream non ſatis eradicatam. Quare oportet ſedulò inveſtigare, an non præceſſerit illa lues; hujuſque ſuſpicio debet eſſe eò major, quò minùs cedere morbus remediis vulgaribus, & non *Anti-venereis*, comperitur. Cura enim luis Venereæ in *borealibus* locis abſque exhibito Mercurio minùs feliciter abſolvitur.

Cap. VIII.

De CATARRHO.

§ 1. CATARRUS eſt *inſolitus effluxus ſeri ex glandulis circa caput & fauces.*

§ 2. Cauſæ ſunt quæcunque nimiam ſeri copiam in corpore accumulant; diureſin & diaphoreſin impediunt; ſanguinem

guinem nimis liquefaciunt; alvum præter morem conſtringunt, aut ventriculi coctionem enervant.

§ 3. Hâc enim imminutâ, faceſſunt cibi in corpus quoddam aliqualiter fluidum; ſed cùm comminutio non ſit tanta, ut ex eo factus chylus componere poſſit cum ſanguine corpus ſatis homogeneum, facilè ſeparatur rurſus ab eo in partibus, ubi motus à corde (cujus beneficio ſanguini permiſtus ferebatur) acceptus elangueſcit; id eſt, in glandulis circa caput poſitis, quæ numeroſæ ſatis ſunt, ut poſſint inſignem ſeri copiam tranſmittere.

§ 4. Immo quacunque ex cauſa accumulato in vaſe ſero ultra copiam ſolitam, ipſius pars maxima neceſſariò aliquot circulationibus accumulabitur intra caput, ſeu cerebrum; cùm hoc ſit viribus minimis inſtructum, quibus ſero reſiſtat, aut admiſſum expellat: adeoque videbitur cerebrum ipſum peccare, cùm ſanguis & alia peccent.

§ 5. Ex his patet quid ſit *catarrhus*, ad cujus curationem, ſi vires ferant, operæ pretium erit vomitoria exhibere, ſtatim in principio, aut ſaltem purgantia fortiora, ſeu quæ hydragoga vocantur; nam niſi aſthmatis metus eſſet, non eſt opus venam ſecare.

§ 6. Dico, aut vomitionem, aut purgationem fortem, aliis remediis eſſe præferendam. Nam per ſudores nec tam tutò, nec tam citò, evacuatur materia catarrhi; quippe quæ, ſive ventriculi non coquentis vitio ſit accumulata, ſive tranſpiratione impeditâ orta, quantumvis calida, vel *tenuis*, videatur, attamen nimis craſſa & viſcidior eſt quàm ut poſſit facilè, & abſque periculo febris, ad eam tenuitatem reduci, quæ vaſculis ſudoriferis permeandis ſufficit & requiritur: & experientia quotidiana docet Practicos, difficulter in ſudorem reduci eos qui catarrho gravi laborant.

§ 7. Quare poſt vomitoria, purgantibus fortioribus eſt

purgandum. Inter quæ laudo ſuccum ireos vulgar. ad ℥j. cum ſyr. de rhamno vel mannæ ℥j. vel ℥jſs. exhibitum; ſemper enim ſucco huic aliquid demulcens addi debet. Potiones etiam ex infuſa ſenna ad ʒiij. vel plures, additis colaturæ electuar. è ſucc. roſ. ʒiij. vel pil. ecphract. *Edinburg.* vel extract. cathol. ad ʒſs. cum grano elaterii.

§ 8. Interea veſicatoria nuchæ & brachiis ſunt applicanda, &c., hiſce demum peractis, ſudorifera ſunt exhibenda. Quibus, interpoſitâ diligenter purgatione, eſt inſiſtendum. Semper enim ſudoriferis interponi debent purgantia.

Cap. IX.

De OPHTHALMIA.

§ 1. OPHTHALMIA dicitur *inflammatio tunicæ oculi adnatæ*; quam concomitant rubor, calor, dolor & tumor. Oritur enim inflammatio *ex ſanguine in arteriis capillaribus ſtagnante.*

§ 2. Non opus eſt cauſas Ophthalmiæ enumerare, cùm illæ pluribus inflammationibus ſint communes; & à nobis recenſendæ, cùm tractanda fuerit inflammatio pulmonum & pleuræ.

§ 3. Sed hoc adnotabo, diligenter diſtingui debet *Ophthalmia externa* ab ea quæ ſimul eſt & *externa* & *interna*: externam deſcripſimus. Interna eſt *inflammatio retinæ*, quam nemo (quantum ſcio) deſcripſit; neque ullus eorum qui Praxin Medicam tradidere, ſigna, quibus hæ poſſunt dignoſci, deſcripſit. Dabo itaque ſignum diſtinctionis pathognomicum, & in Praxi utiliſſimum; nam ſi ſigna externa

externa ophthalmiæ adſint, verbi gratiâ, rubor, calor, dolorque, & nihil aliud viſui ſe offerat, eſt ſola ophthalmia *externa*: at ſi præter illa externæ ſigna, videantur ophtalmico oculis ſuis obſervari muſcæ in aëre volitantes, pulviſve quilibet obſcurus vagari, aliarumve rerum incerta ſimulacra; tum erit *ophthalmia interna*, externæ conjuncta, ſi etiam hujus ſigna adſint. Hujus rei ratio reddetur, cùm de ſuffuſione, ſive gutta ſerena, diſſeretur.

§ 4. Quoniam autem oſtendimus ſanguinem ſtagnantem indicare venæ ſectionem, debebitur ophthalmiæ ſanguinis miſſio. Et ſi *externa* ſolùm ſit, bis, pro virium ratione, modò poterit illa celebrari; at ſi etiam *internæ* ſigna ſunt, pluries eam repetere, & ratio & experientia fœlix admonent. Nec enim ullus eſt morbus, qui natura ſua venæ ſectionem ſæpius poſtulat, quàm ophthalmia.

§ 5. Poſt venæ ſectionem liberaliter inſtitutam neceſſe eſt purgantia injicere; at ſemper eſt à vomitoriis abſtinendum in omnibus oculorum affectibus; ſi qua fides antiquitati. Quare nec ea purgantia in hoc affectu eſſe uſurpanda, quæ vomitionem ſolent inter purgandum excitare, tradiderunt. Hi tamen Medicinæ Patres videant, quomodo hoc præceptum poſſit conciliari cum quotidiana ipſorum & aliorum Praxi, vomitionem in catarrhis (qui ſunt oculorum affectus) & omnibus fere capitis morbis (qui oculos etiam affligunt) commendante; idque præſertim cùm ophthalmia variolis ſuperveniret. Nam variolas conſtat conjunctam habere ſanguinis viſciditatem quandam, quæ efficit, ut ille ſtagnet in ſummis arteriolis, producatque dolorem illum dorſi, illumque frontis & temporum pulſatorium, cum pruritu oculorum, rubore faciei, & difficultate reſpirandi, quæ omnia, ut antè domonſtratum eſt, à viſciditate pendent.

§ 6. Huic itaque viſciditati, & ophthalmiæ ab eâ pendenti, ut medeamur, ſatis fortiter erit purgandum: idque non ſemel; ſed & aliis medicamentis, ſive externis, ſive internis, interponendæ ſunt purgationes. Hiſce autem purgationibus, præſertim in formâ pilularum exhibitis, admiſceri debet Mercurius dulcis, ob multas cauſas; inter quas hæc non eſt poſtrema: ſolet ophthalmia conjungi cum ſtrumoſo oculorum affectu, quando tamen ſtrumarum nullum aliud eſt indicium in toto corpore; ita ut nulla de iis ſit ſuſpicio. Et ſi ſtrumæ cum ophthalmiâ conjungantur, tum opthalmia nullis remediis externis, neque internis vulgatis, cedit.

§ 7. Itaque ſi his ophthalmia non cedat, adeſt affectus ſtrumoſus, ſive *ophthalmia ſtrumoſa*: in hoc autem affectu Mercurius dulcis eſt unicum remedium.

§ 8. Quare in omni ophthalmia externa, vel interna, & præſertim in omni interna & inveterata, purgandum eſt, aſſumptis pilulis. Quæ hunc in modum fiant.

1. ℞ Pil. de agaric. vel pil. ex duobus ʒ ſs. Mercurii dulcis gr. viij. & cum oleo cariophyl. gutt. ij. f. pil. vij. pro unica doſi. Vel,

2. ℞ Pil. rudii, reſin. jalap. Merc. dulc. a. ℈ ſs. ol. cinnam. gutt. j. ſyr. de rhamn. q. ſ. ut f. pil. exiguæ pro doſi.

§ 9. Aut purgatio inſtituatur exhibito decocto tamarindorum & ſennæ; cui addatur ſyrupus de rhamno, qui egregius eſt in hoc affectu; aut ipſius defectu electuarium è ſucco roſarum in ſubtripla quantitate ſyrupi. At ſi ratio ulla obſtet exhibitioni Mercurii, tum loco ipſius diagrydium pilulis intrepidè admiſceatur.

§ 10. Interea veſicatoria nuchæ impoſita uſurpentur: & per aliquot dies curandum eſt, ne cuticula rurſus inducatur;

&c,

&c, iis ceſſantibus, ſetaceum, ſi fieri poteſt; aut fonticuli ſaltem. Vix dici poteſt quantum in hoc affectu auxilii adferant veſicatoria, & ſetacea; quare ea pertinaciter ſunt urgenda.

§ 11. Hiſce peractis, & dum hæc peraguntur, intus dari debet ſuccus millepedum (exempli gratia, xxv. pro doſi) compreſſorum; & ex cereviſiæ, aut vini Rhenani, aut Gallici albi ℥iij. vel ℥iv. per noctem frigidè infuſorum. Colatura, addito ſaccharo, manè ebibatur; per eos dies repetendo in quibus purgandum non eſt.

§ 12. Si ophthalmia diuturnior timeatur, cereviſia millepediata confici poſſit ex fol. euphraſiæ m. iv. ſem. fænicul. dulc. & florum melilot. a. ʒij. millepedum vivorum 200. cereviſiæ fermenteſcentis ℔ xxiv. poſtquàm defœcata fuerit, bibatur vice potûs ordinarii.

§ 13. Poſt univerſalia proderit admovere externa ſtagnationem diſſolventia: quare fotus, & collyria, debent adhiberi, ex decocto chamæm. & roſarum rubr. in aq. font. fact. Quibus addi poteſt, exempli gratiâ, ad decocti talis ℥iv. trochiſc. alb. rhaſis ſine opio ʒſs. Sed cùm de *ophthalmia interna* præcipuè ſit ſermo, in quâ medicamenta *externa* parum proſunt, iis recenſendis ſuperſedemus; cùm commodior eorum uſus ſit in *epiphora.* De quâ nunc agemus.

Cap. X.

De EPIPHORA.

§. 1. EPIPHORA eſt *affectus tunicæ adnatæ oculorum, in quam, & in oculorum canthos, effuſus ſanguis arterioſus, ad glandulas ibi ſitas delatus nimia copia, lacrymarum ritu*, conſtituit catarrhi ſpeciem; quæ Epiphora dicitur.

§ 2. Cauſæ ejus eædem ſunt quæ catarrhi: adeo ut nec aliam agnoſcat curam, ſi reſpiciamus remedia univerſalia, vel interna. Verùm uſus oculi, qui nobis adeo eſt neceſſarius, & opera illa nobiliſſima, quam pars illa, præſertim externa & cornea oculi pellucida tunica, homini præſtat, depoſcit omne genus auxiliorum adversùs hunc catarrhum, qui corroſione, & lentore, corneæ pelluciditatem ſæpius adimit. Et ideo nos externa, quæ efficaciſſima videntur, in medium afferemus: eaque dirigemus adversùs eam epiphoram, quæ ſero *acriori* armata invadit; cùm cura hujus valere debeat etiam adversùs eam quæ ſero *inſipido* infeſtat.

§ 3. Et *primò* quidem ad acrimoniam diluendam, & ad glandulas conſtringendas, ex quibus ſerum effluit, proderit decoctum fol. malvæ, altheæ, cortic. granat. capit. papav. alb. flor. melilot. balauſt. ſem. fœnugræci, in aquâ font. factum; cui pannus tenuis intingatur ad oculum ferendus. Vel adhibeatur collyrium hoc:

℞ Aq. roſ. fœnicul. a. ℥ij. vini emetici ex infuſione croci metallorum facti ℥ſs. margaritar. præparatarum ℈ij. vitrioli

vitrioli albi ℈ ſs. m. Addi etiam poteſt trochiſcorum alborum rhaſis, ſine opio, ʒ ſs.

§ 4. Vel inſtilletur ſæpius oculis collyrium, quod ſequitur, *viz.*

℞ Aq. euphraſ. & flor. chamæm. a. ℥ ij. tutiæ præpar. ʒ ſs. ſacchari Saturni gr. ix. m. Vel,

℞ Aq. plantaginis (vel ejus potius decoct. ex aq. font.) ℥ iij. aq. flor. chamæm. ℥ j. mucilag. ſem. pſyll. ex aq. roſar. fact. ʒ ii. vitriol. alb. ℈ ſs. m. f. collyr.

§ 5. Interea ſæpius ad angulos oculorum, parvi piſi magnitudine, admoveatur *unguentum* hoc, quod affirmo eſſe præſtantiſſimum.

(1.) ℞ Butyri maialis, non ſaliti, & aqua euphraſiæ loti ℥ iv. tutiæ præpar. ſacchari cand. albiſſ. ſanguin. dracon. ſubtiliſſimè pulveriſat. aa. ʒ ij. margar. præpar. ʒ j ſs. vitrioli albi gr. vj. ſarcocoll. ʒ ſs. camphor. ℈ ſs. laud. opiat. gr. iv. m. f. unguent. Vel,

(2.) ℞ Unguent. pomat. ℥ iv. ſacchari Saturni ʒ j ſs. camphor. ʒ ſs. m.

§ 6. Vel denique admoveatur *Cataplaſma Plateri*; cujus vires egregias expertus ſum.

℞ Pultis pomorum acidorum (quæ vulgò vinoſa dicuntur) in aq. flor. cyan. vel roſarum factæ ℥ ij. mucilagin. ſem. fœnugrec. ℥ ſs. albumin. ovi unius, lap. hæmatit. ʒ ſs. cortic. granat. ʒ j. cremor. lactis, vel ol. roſar. q. ſ. ut ſervetur conſiſtentia cataplaſmatis. Cataplaſma hoc oculo clauſo imponatur: & bis quotidie removeatur.

Cap. XI.

De Albugine & Pterygio.

§ 1. HOS minùs celebres apud Medicos, *Albuginem* ſcilicet & *Pterygium*, ſive *unguem oculorum*, abominabiles tamen oculorum affectus, curatos, quaſi ex oculis veſtris ſimul & memoriâ, amoveri volo. Verùm eorum definitiones petite ex *Riverio*, & *Ophthalmographiâ Plempii*, qui omnium optimè de oculorum morbis ſcripſit.

§ 2. Præmiſſis itaque univerſalibus, hoc eſt, venæ ſectione (ſi æger plethoricus ſit, & vino nimis aſſuetus) & purgatione, applicetur *cataplaſma Plateri* in epiphorâ jam deſcriptum. Si cicatrix anſam morbo dederit, immittatur pulvis zibethi occidentalis *Paracelſi* in locum affectum, per calamum inflando; aut etiam pulvis Mercurii ſublimati corroſivi, eodem ritu: ſed tum erit inflammatio oculi expectanda; quæ tamen poterit faciliùs, quàm oculi cicatrix, aut albugo, aut unguis, tolli.

§ 3. Pulvis hic igitur inſpergatur:

℞ Sacchar. cand. alb. aloës, tutiæ ritè præparatæ partes æquales, m. Vel, ope linteoli tenuiſſimi oculo immittatur aqua barbitonſorum cærulea:

℞ Aq. font. (aut aquæ cujuſvis ophthalmicæ, quales ſunt aquæ roſar. & fænicul.) ℔ ſs. in qua diſſolvatur ſalis armon. ʒ j. ſtent ſimul in vaſo æneo, donec color fuerit cæruleus; tum filtretur. Loco aquæ font. poteſt aqua calcis adhiberi, ſi remedium efficacius requiratur.

§ 4.

§ 4. Sed hæc externa tum demum effectum optatum potiuntur, ſi, poſt univerſalia, Mercurius dulcis eo ritu uſurpetur, quo uſurpandum eſſe dicemus in tractatu de *gutta ſerena*.

Cap. XII.

De GUTTA SERENA.

§ 1. GUTTA Serena vocatur *cæcitas*, *quæ nullum præbet in exteriori oculo vitii ſuſpicionem.* De hac re vide *Riverium* & *Plempium.*

§ 2. Sed neque illi, neque ulli alii, ſignum ullum propoſuere pathognomicum, aut prognoſticum, certum, quo quis præſcire poſſit invaſuram guttam ſerenam. Quod tamen valde utile eſt noſci: quia poſtquàm gutta ſerena plenè invaſerit, & perfecta ſit, ſit nimis ſæpe incurabilis.

§ 3. Id verò ſignum tale eſt: ſi nullis ophthalmiæ ſignis externis apparentibus, ſive nullâ exiſtente inflammatione corneæ externâ, muſcæ aut araneæ, & ſimilia, oculis obverſari videantur; oritur *amauroſis*, ſive gutta ſerena. Quæ nihil aliud eſt quàm *ophthalmia interna inveterata*, à ſanguine cacochymico; & iiſdem cauſis, quibus illa eſt, producta.

§ 4. Hujus rei ratio eſt, quòd hæc ſpectra nihil aliud ſint quàm partes retinæ à vaſibus ſanguiferis nimium diſtenſis, & infarctis, occultatæ & compreſſæ; ita ut in multis ipſius locis nullus excitari poſſit ſenſus, nulla pingi imago: adeoque, oculis ut ſit perniciter circumrotatis, multæ objectorum partes ſucceſſivè incidentium ſunt obſcuræ.

§ 5. Cauſa frequentiſſima hujus affectûs non eſt nimia quantitas ſanguinis laudabilis, ſed viſcidi; ut inter alios probavit ille qui ex ulcere pedis nimis citò curato & clauſo guttam ſerenam ſtatim contraxit, apud *Timæum.*

§ 6. Curatio hujuſce affectûs dependet à removenda ſtagnatione è ſummis arteriis reptantibus in fundo oculi: & quicquid ex iis materiam ſtagnantem depellit, id depellet quoque hærentem in quibuſvis aliis cerebri arteriolis. Nam (quod aiunt) opticos nervos in hoc affectu obſtrui, eſt ridiculum; priùs enim obſtrui debuerunt arteriolæ, cùm *nil ſit in nervis quod non priùs fuerit in arteriis.* Atque quando nervus eſt infarctus, pro incurabili debet haberi: adeoque Medicus, qui nihil debet pro incurabili habere, nil debet etiam in nervorum obſtructionem referre; ut prætercam, me judice, nullam unquam eſſe in nervis, à cauſis intra eorum cavitatem contentis, obſtructionem.

§ 6. Ergo (ex arbitrio boni Medici) præmiſsâ venæ ſectione, purgatio valida eſt ſæpius adhibenda; & poſtea Mercurius dulcis, aſſumendo à gr. x. ad xv. xx. & xxv. per 5, 6, vel 7 dies, cum conſerva roſar. ʒ j. Vel, ſi diarrhœa metuatur, cum theriacæ androm. vel diaſcordii ʒ j. ex ſyr. garyophyll. ℥ j. Vel ℥ j. diacodii manè & veſperi exhibeatur.

§ 8. Deinde per duas treſve vices purgatio inſtituatur: & rurſus Mercurius dulcis iiſdem, vel majoribus doſibus, totidemque vicibus præſcribatur; purgatione poſtea repetitâ. Et cùm demum morbus cedere videatur, aut ægri vires ulteriores Mercurii doſes, aut ſalivationem liberaliorem, non ferant; aut ſi ferant, ſalivatione finitâ, decoctum ligni & cort. guaiaci ex aq. font. pro potu erit exhibendum; ita ut ejus ℔ ſs. debeat aſſumi calidè manè ad ſudorem provocandum: non neglectis tamen ſetaceis & veſicatoriis; quam-

quamvis ſine his Mercurius & lignum (ſc. guaiacinum) defendi poſſint.

- - - - - Si lumina lignis
Defendi poſſunt. - - - - -

Cap. XIII.

De Suffuſione, ſive Cataracta.

§ 1. DICITUR hic affectus *concretio denſior corpuſculorum in aqueum oculi humorem illabentium, viſum paulatim impediens.*

Cauſas quære ex *Riverio* & *Plempio*; & ab iiſdem etiam *ſigna.*

§ 2. Unum autem eſt, quod Medicinæ Ophthalmicæ ſtudioſos monitos volo, traditum eſſe à *Plempio*, omnibuſque Medicis, ſignum ſuffuſionis pathognomicum, quod tamen ſuffuſioni nullatenus convenit; nempe affirmant ſuffuſionem tunc ingruere, cùm varia ſimulacra ante oculos volitant, velut pili, areneæ, & ſimilia: quæ apparitiones, ex omnium Medicorum opinione, ſi perpetuò ſine ullis intervallis offerantur, eſt vera ac legitima *ſuffuſio.* Has apparitiones adſcribunt corpuſculis humori aqueo innatantibus; quæ accreſcendo *cataractam* efformant. Alii etiam denſationi & coagulationi aquei humoris: alii denique tandem denſationi humoris cryſtallini: verùm hi omnes oculi naturam ignorant.

§ 3. Nam corpuſcula aqueo humori innatantia, aut cryſtallino, nullum ſenſum in retinâ adimpingunt; immo ea quæ corneæ exteriori adhærent, nullam ſui in retina picturam

ram exprimunt; nec cicatricis corneæ ulla eſt imago, neque ob eam, vel ob eas (ſi plures ſint) ullæ rerum obvolitantium fiunt apparitiones. Ea enim eſt convexitas retinæ, ut, ad objectum in eâ pingendum, hoc eſt, ad congregandos in uno ejus puncto omnes radios à quovis objecti puncto emiſſos, debeat objectum viſibile removeri à retinâ ultra diſtantiam corneæ à fundo oculi. Nullum etenim eſt viſibilis objecti punctum, à quo radii ad omnia *corneæ* puncta non pertingant, aut pertingere debeant. Adeoque radii omnes à quovis objecti puncto emiſſi, niſi congregentur in uno *retinæ* puncto, coeantque in ipſo oculi fundo, in ipſa picturam ſui diſtinctam exprimere non valent. Hoc autem ut fiat, impoſſibile eſt juxta leges opticas, ſi objectum ſit nimis conjunctum, aut non removeatur à retinâ ad debitam diſtantiam.

§ 4. Hinc ſequitur, ſi incipiente cataractâ conjungantur etiam ſimulacra muſcarum obvolitantium, tum oculi etiam guttâ ſerenâ laborant: & cataracta licèt per chirurgum fuerit amota, cæcitas tamen inevitabilis perſiſtit. Quod ſæpius accidit, & accidiſſe ægro videtur apud *Timæum* libro primo, *p.* 55. ubi bonus ille vir putat fuiſſe ſuffuſionem ſimplicem, quæ ſimul erat gutta ſerena.

§ 5. Curatio eſt eadem cum eâ guttæ ſerenæ: demens enim eſſe velit, qui externis remediis hunc morbum dimoveri, aliàs quàm à manu chirurgi, expectat.

CAP.

Cap XIV.

De Angina, Pleuritide, & Peripneumonia.

§ 1. QUAMVIS *Angina* non enumeretur morbus pectoris à *Riverio*, quia tamen eſt *morbus à ſanguinis ſtagnatione ortus*, non ſecus ac pleuritis & peripneumonia, curamque ſimilem poſtulat, idcirco de ea ſimul cum his agemus. Quia verò inflammationes hæ, & omnes, ab acido coagulante ſanguinem ſolent derivari per recentiores Medicos, ideo lubet *Ettmullerum* ad examen revocare, qui cæteris confidentior affirmat acidum hîc peccare: quare percurramus cauſas quas ille adfert.

§ 2. Oritur ſecundùm illum *angina*; *Primò*, A rebus fauces mole nimia anguſtantibus. *Secundò*, A potu aquæ fontis. *Tertiò*, A lympha nimis viſcida. *Quartò*, Accedit aër nimis frigidus, aut potus frigidior poſt calida exercitia. *Quintò*, Evacuatione ſanguinis ſuppreſſa, ſcilicet menſtruorum.

§ 3. Circa hæc notandum eſt: Ad primum, res mole nimia peccantes non eſſe acidas. Ad ſecundum, aquam fontanam, modò pura & ſimplex ſit, nullâ prorſus peccare aciditate. Ad tertium, lympham fieri viſcidam ſine acido, evaporante ſcil. parte aquea, ut experimur poſt nimiam loquacitatem. Ad quartum, aërem aut potum frigidum non eſſe idcirco acidum; cùmque noceant ſolùm poſt exercitia *calorem* excitantia, idem præſtant quod, quinto loco recenſitæ, ſanguinis ſuppreſſiones: nempe ſanguinem nimium accumulant, abſque acore; cùm ſanguis menſtruoſus

non ſit acidus; & frigida omnia perſpirationem ſupprimant, hoc eſt, *evacuationem*. Et nunc non negabimus, aquam fontanam epotam anginam inducere: ſed hinc non ſequitur ſanguinis aciditatem inflammationis hujus eſſe cauſam: non magis quàm volatilitatem alcalicam, cùm ſpiritus urinoſi æquè facilè inflammationem inducant eodem ritu aſſumpti.

§ 4. Deinde *pleuritis* & *peripneumonia*, aſſerente *Ettmullero*, oriuntur ab acido peccante in ſanguine: unde ait ſanguinem coagulari, & membranas vellicari, ad acidum hoc eruendum. Cauſæ harum inflammationum ſecundùm *Ettmullerum* ſunt; *Primò*, Frigidus aër, potus hauſtus poſt corporis æſtum, & refrigeratio corporis poſt vinum generoſum, aut multa cantatio poſt liberalem potationem, ut in clerico, qui vix ſolet acida potare. *Secundò*, ſanguinis evacuationes (menſtruæ præſertim) ſuppreſſæ; & ſpeciatim quæ ſuppreſſæ ſunt aut caſu in fluvium, aut ſubito terrore; ubi ſpermate ceti curatio fit. *Tertiò*, Dyſenteria ſuppreſſa, aut malè curata; & ſcabies retro pulſa.

§ 5. Circa hæc notandum eſt: ad *primum* quidem & *ſecundum*, quæ cauſas continent frequentiſſimas pleuritidis & peripneumoniæ, ea non agere in acido; ſed augendo quantitatem ſanguinis laudabilis intra vaſa agere: neque etiam ſperma ceti unquam diſſolviſſet ſanguinem ab acido coagulatum. Adeoque, cùm non putemus Dyſenteriam produci ab acido, (ut poſtea oſtendetur) *tertia* Ettmulleri cauſa nihil pro acido faciet.

§ 6. Quoad horum autem affectuum definitiones, & diſtinguendi ſigna, aliaque vulgaria, hæc ex *Riverio*, aliiſque petantur. Nos eos deducimus à ſanguine in arteriis tardiùs moto.

§ 7. Nam cùm cauſæ has affectiones antegreſſæ omnes hoc

hoc unum efficiant, ut ſanguinis, aut partium ſanguinis non acidarum (cùm ſanguis mulierum menſtruoſus, aut hæmorrhagia narium erumpens, non ſit acidus; nec ipſius ſuppreſſio acidum augeat) evacuatio ſolita ſupprimatur; aut ſanguis non evacuandus, ſed intra vaſa liberè movendus, aſtringatur, (quod faciunt aër & potus frigidus:) oportet ut ſanguinis illius pars alicubi ſtagnet; cùm vaſa ipſius non ſint capacia nempe peccantis quantitate nimiâ, ob ſuppreſſam ipſius evacuationem. Stagnatio autem ſanguinem viſcoſum efficit, ſicuti chylus malus, hoc eſt, ob imperfectam in ventriculo comminutionem, viſcoſus, ſanguinem dat ſtagnantem.

§ 8. Hæc exinde confirmantur, quòd hi morbi ex *Hippocratis*, & omnium Medicorum, obſervatione, ingruunt maximè regnante auſtrina aëris conſtitutione, pluviiſque tempeſtatibus. Tum enim aër eſt levior, minuſque validè exprimit ſanguinem ex arteriolis pulmonum versùs ſiniſtrum cordis ſinum; minore etiam ad fauces impetu alliditur; & arteriolis ibi diſperſis, nimiùm dilatandis, minus obſtaculum ab aëre debiliùs allabente adfertur; unde ſtagnat, tardiuſque movetur ſanguis in longitudinem. In auſtrina tamen aëris conſtitutione, & levitate, nulla eſt acidi ſuſpicio.

§ 9. Stagnatio ergo ſanguinis omni ope eſt removenda, idque quàm promptiſſimè, ne ſuffocetur æger. Oportet itaque Medicum ſtatim atque accedit venæ ſectionem imperare in brachio lateris ſani; niſi inflammatio ſit ab utroque latere, & tum illam in pede præſtat celebrare. Quidam, inter quos eſt *Ettmullerus*, volunt, ut ante venæ ſectionem utatur ægrotus internis ſanguinem reſolventibus & ſudorem inducentibus: verùm hæc ante venæ ſectionem celebratam adhibita educunt ſolùm partem ſeri minus viſci-

dam; reliquo ſanguine exinde facto viſcidiore, & ſic auctâ inflammatione. Idcirco ante ulla uſurpata interna remedia celebretur venæ ſectio.

§ 10. Semper autem memores ſitis, quando dolor, aut morbus ullus venæ ſectionem poſtulans, conſiſtit ex uno latere, tum ſemper deberi in principio ſecari venam oppoſiti lateris. Detrahi debet ergo ſanguis non ſemel, ſed ter quaterve, & largâ manu in adultis, quâvis vice, ad ℥ viij, vel x. & præſertim in anginâ illâ in quâ nullus tumor apparet.

§ 11. Poſt detractum ſanguinem ſemel aut bis applicetur nuchæ peramplum veſicatorium. In anginâ vero cucurbitulæ ſcapulis etiam admoveantur.

§ 12. *Ettmullerus* laudat ſectionem venarum raninarum ſtatim in ipſo principio morbi, aut in ſtatu: Sed decipitur; nam facile eſt percipere eo pacto neceſſariò augeri inflammationem, à currente ad locum affectum majori ſanguinis copiâ.

§ 13. His peractis inſtitui debet purgatio in *Angina*: verbi gratia, *Potio.* Eaque ſit, ℞ Lign. aut potius cort. guaiac. ℥ j. coque ex aq. font. ℔ j. ad colaturæ expreſſæ ℥ v. In quibus infunde calidè per noctem fol. ſennæ ʒ iij. ſem. malvæ (aut flor. chamæm.) ℈ j. In colatura hac diſſolve vel ſyrup. de rhamno ℥ j. vel elect. è ſucc. roſar. ʒ ij. cum diagrid. gr. v. Dico talem purgationem inſtitui deberi in angina & in peripneumonia, ſi ſigna fuerint ventriculi, pulmonis, fauciumve, lentore obſitorum.

§ 54. Veſperi poſt finitam purgationem exhibeatur emulſio.

℞ Sem. quatuor frigid. maj. a. ʒ j. ſem. papav. alb. ʒ ij. aq. papav. rhœad. ceraſ. nigror. a. ℥ iv. Atque, in pleuritide, ſi ſputum ſanguineum ſupervenerit, tum addantur grana

na tria ſacchari Saturni. Quæ cum ſyrup. violar. & papav. rhœad. a. ℥ vj. m.

§ 15. Advertite autem debere ſemper in pleuritide plus detrahi ſanguinis, quàm in peripneumoniâ.

§ 16. Hoc modo ſi ægrotus tractetur, non opus eſt ullis expectorationem promoventibus. Unicum tamen eſt notandum, in eâ ſpecie peripneumoniæ quæ hyeme poſt cruda comeſta in ingenti frigore invadit, plebemque fere affligit, viſcida generantibus aſſuetam; in eâ, inquam, peripneumoniâ poſt venæ ſectionem convenire ſemper vomitionem, ope vini emetici peractam; hoc enim Medicum rarò fallit.

§ 17. At ſi infelix adeo fuerit Medicus, aut ægrotus, ut hic illum advocet, poſtquàm eo uſque proceſſerit, ut ea ſit promovenda, venæ ſectione omiſsa, (non ampliùs loquor de *Anginâ*, de quâ nihil aliud agendum eſt, quàm quod eſt dictum; nam gargariſmata ſunt ridicula, & inutilia, pro *internâ* anginâ: & *externa* ſuppurantibus eſt extrinſecus curanda; ſi venæ ſectio iterata, & purgatio, & veſicatoria, eam non profligaverint) id eſt, ſi morbus ſit provectus, & ægri vires attritæ, adeo ut dubitemus, an ulteriùs poſſit ſanguis tutò detrahi; tum, ne maximum remedium infamiâ afficeretur ab eventu ſiniſtro, ad alia remedia fugiendum eſt.

§ 18. Ex his pauca, ſelectiora, commendamus; & primò ad ſtagnationem ſanguinis tollendam *infuſionem.*

℞ Stercoris calentis porcelli, aut equi non caſtrati ℥ j. aq. card. bened. papav. rhœad. a. ℥ iv. ſalis cardui ʒ j. caſtor. in nodul. ligat. ʒ j. ſtent ſimul per horas ſex in loco calido; colatura edulcoretur, admiſto ſyrupo violarum. Capiat cochleatim alternis horis.

Pulvis etiam priapi equini, aut cujuſvis, ad ℈ ij. pro

doſi detur. Et ſi urgeat ſputum cruentum, convenit *Electuarium.*

℞ Sperm. ceti, dent. apri, aut mandibuli lucii piſcis, aut corall. rubr. præp. ℈ ij. ſyr. de alth. ℥ iij. capiat cochleatim ſuperbibendo cochleare *Julapii* ſequentis:

℞ Aq. ſperm. ranar. flor. chamæm. a. ℥ ij. aq. cinnam. hordeat. ſ. v. ℥ ſs. ocul cancror. præp. ʒ ij. ſacchar. Saturni gr. iij. vel iv. ſal. prunell. ℈ j. ſyr. capill. Vener. ℥ j. m.

§ 19. Hîc etiam ſuadent oleum ſeminis lini per expreſſionem factum ad ℥ j. cum æquali parte ſyrupi capill. Vener. aſſumere; vel cum æquali parte olei amygdalarum dulcium, ſaccharo edulcoratarum: plus tamen tribuo ego ſpermati ceti; cujus ſcrupulus unus bis terve de die aſſumatur cum ſyrupo papaveris rhœad. Potus interim ſit decoctum florum veronicæ ex aqua fontana.

§ 20. Dolorem externè leniunt optimè linimenta ex oleo amygd. dul. ſpir. ſal. armoniac. & camphora. Si ſuppuratio fiat, ita ut pus aut colligatur in ſacculo, aut effundatur in cavitatem thoracis, chirurgi opera eſt neceſſaria. Sed væ illi homini!

§ 21. Hîc inquirendum reſtat, cur pleuritici faciliùs decumbunt in latus affectum. Et ſanè ſi pleuritici pulmo adhæreat pleuræ, non erit mirandum ſentiri magnum dolorem, cùm in latus affecto oppoſitum ægrotus decumbere nitatur. Pulmones verò pleuriticorum plerumque cohærere pleuræ, cadavera eorum diſſecta teſtantur. Et, abſque ſectione, ex eo fit veriſimile, quòd pleuritici pus reddant per os antequàm fiant empyeci. Id verò non foret facile factu, niſi pulmo cohæreret pleuræ. Quare pleuritici, quibus pulmo pleuræ cohæret, pleurâ inflammatâ, id eſt, ſanguine fere ſtagnante, nimis dilatatâ, non poſſunt facilè in latus ſanum decumbere; tum enim pulmo pleuram nimis

mis diſtractam ampliùs diſtraheret, non ſine ſummo dolore.

§ 22. Denique adverti debet *pleuram* pleuriticorum, & *pulmonem* peripneumonicorum, poſt mortem ſectorum, frequenter exhibuiſſe ſpectandam magnam copiam *polyporum*; polypus autem eſt *ſanguis ſtagnans diutius*, *dilapsâ parte rubrâ*. Raro autem pleura ſola, abſque pulmonibus, inflammatur.

Cap. XV.

De *ASTHMATE*.

§ 1. ASTHMA *idiopathicum* (de quo hîc) definitur *difficilis reſpiratio ob vitium aliquod pulmonum*, vel rei alicujus in pulmonibus contentæ.

§ 2. Cauſæ aſthmatis ſunt, *Primò*, Succi craſſi & mucilaginoſi in bronchiis hærentes, qui ſecundùm aliquos coacervantur ex lymphâ per aërem vitiatâ. *Secundò*, Nutritio pulmonum læſa, per fumos metallicos inſpiratos, præſertim Mercurii. *Tertiò*, Phthiſis pulmonum, propter pus. *Quartò*, Motus vehemens. *Quinto*, Evacuatio menſium ſuppreſſa, vel hæmorrhoidum. *Sextò*, Cachexia ex ſanguine viſcido propter chylum advectum crudum. *Septimò*, Animi terrores ſubiti.

§ 3. Hæc vulgò recenſentur. Uno tamen verbo, quæcunque ſive liquida, ſive ſolida, efficiunt, ut ſanguis tardiùs tranſeat per pulmones; nempe vel canales conſtringendo, vel ſanguinem incraſſando, vel motum ſpirituum animalium impediendo, ne elevationem pectoris moliantur, aut

aut ſanguis fiat rarior, aut copiâ major, ita ut illi irruenti non ſufficiant cavitates, ſeu pulmonum canales; hæc omnia aſthma producunt.

§ 4. *Ettmullerus* credit aſthmatis cauſam ſæpiſſime hærere in ventriculo, immo ſæpius quàm in pulmonibus: ſed hoc tantùm verum eſt de *aſthmate ſympathico*: craſſa etenim illa materia in aliquorum ventriculis ſenſim propellitur in vaſa lactea, & ſanguinea; adeoque in pulmones; quos tum replet: & ſic aſthma inducit. Idque confirmatur ex eo, quòd tales peſſimè ſe habent poſt cibum aſſumptum, nam cibus motu ſuo deturbat lentorem illum hærentem ventriculo, ita ut faciliùs poſſit expelli in pulmones. Deinde tales aliquando ſtertore afficiuntur; unde manifeſtum eſt, materiam craſſam, non quando hæret in ventriculo, ſed in pulmonibus, aſthma inducere; cùm *ſtertor* non fiat niſi ex pulmonibus infarctis, aut non ſatis dilatatis.

§ 5. Sed ulteriùs, materia illa craſſa, quacunque de causâ turgeſcens, & inflari incipiens, diſtentione ventriculi, & impediens diaphragmatis motum, non infert aſthma periculoſum, ut credit *Ettmullerus*, & alii. Nam per illam materiam non adeo, aut ſaltem non plus, inflatur ventriculus, & diſtenditur, quàm per cibum copiosè aſſumptum: adoque non poteſt per eam magis quàm per hunc aſthma periculoſum induci.

§ 6. Ad curationem ergo, ſi aſthma ſit valde periculoſum, id eſt, ſi ſumma ſit reſpirationis difficultas, ita ut metus ſit, ne ſuffocetur æger, antequàm purgantia poſſint propinari, & operari, vena ſemper eſt ſecanda. Nam venæ ſectio ſemper paroxyſmum minuit, & ægrum levat; datque inducias, donec de aliis remediis proſpiciatur. Deinde ſi plethora, aut ſubita rarefactio ſanguinis (ad plethoram verò refero ſolitam ſanguinis evacuationem ſuppreſſam) aſthma

aſthma produxerit, vel comitetur; neceſſariò detrahendus eſt ſanguis: nam tum venæ ſectio morbum tollit.

§ 7. Extra hanc cauſam plethoræ, ſemper *ab initio* vomitorium exhibeatur; quod concuſſione corporis materiam etiam ex pulmonibus derivat; ſicut videmus illud eam derivare circa glandulas oculorum, narium, & faucium. Nec unica ſola vice, ſed ſæpius vomitoria ſunt danda.

§ 8. Et quamvis antimonalia omnibus præferam, ob vires eorum longâ obſervatione notiſſimas; hîc tamen commendo folia nicotianæ, à ʒj. ſcilicet, ad ℥ſs. & ℥j. cocta in aquæ font. ℥vj. ad iv. & poſt expreſſionem colata. Colatura (inquam) hæc, ſaccharo temperata, utile præbet vomitorium. Poteſt primò hujus decocti media pars ſumi; & expectandum eſt donec vomitus ſupervenerit: ſi ille non ſuperveniat, quod ſupereſt aſſumatur; ſitque potus aqua tepida, vel cereviſia tenuis, vel ſerum lactis cereviſiatum.

§ 9. Poſt vomitionem, vel ea omiſſa, ſi ægri vires non reſpondeant, extra paroxyſmum purgatio eſt inſtituenda, per ſuccum radicis ireos vulgaris, vel ebuli. Vel pilulæ additis ſemper reſina jalappæ & Mercurio dulci poſſunt utiliter exhiberi. Pilulæ verò ſint hæ.

℞ Gum. ammoniac. diagryd. reſin. jalap. aa. ℈ſs. ſal. ſuccin. volat. gr. v. elixir. prop. q. ſ. ut fiat maſſa pilularis pro unica doſi.

§ 10. Semel indies, cùm non purgetur, aut ſaltem finita purgatione, exhiberi debet alternatim ſuccus aut infuſio millepedum, ex vino Hiſpanico, vel Rhenano, ſumenda, nempe millepedum vivorum. n_o. xxv. vel xxx. pro vini unciis quatuor, aut gummi ammoniaci ſcrupulo uno in aq. pulegii ℥ij. calidè ſoluto.

§ 11. At ego præfero ſperma ceti ad ʒſs. ex vino aut

cereviſia calidis exhibitum. Hoc ſperma-ceti in paroxyſmo depellendo cæteris plus valet; & ſoli venæ ſectioni cedit; cui tamen in ægris debilioribus debet præferri. Poſt hoc in paroxyſmi invaſione præfero expreſſum millepedum ſuccum, aut infuſum: deinde gum. ammoniacum ſolutum in quavis aqua-vitæ vel ſpirituoſâ; & tum ſequantur flores benzoini, ſal volatile quodvis, ſolutum vel ſiccum; pulvis millepedum; hæc omnia in paroxyſmo.

§ 12. Utilitas admodum inſignis etiam percipitur ex decocto ligni & corticis guaiaci, ſaſſaphras, aut radicis bardanæ majoris, ex aqua fontis. Nec ulli cedit cereviſia millepediata; immittendo cereviſiæ fermentanti millepedes vivos, leviter contuſos, in nodulo ligatos: ita ut ſint decem, vel plures, millepedes pro quavis libra cereviſiæ. Vice potûs ordinarii hæc præſcribuntur.

§ 13. Vel detur cochleatim tinctura ſequens:

℞ Vini Hiſpan. ℔j. flor. ſulphur. ℨij. ſal. volat. C.C. & ſuccin. a. ℈ij. ſtent ſimul in digeſtione per quatuor dies. Fuit hoc ſecretum *Williſii*.

Cap. XVI.

De Phthiſi, ſive Tabe ab Ulcere Pulmonum.

§ 1. VIDETUR non opus eſſe ut anxiè inquiramus in cauſas ulcerati pulmonis; cùm pulmo ulceretur ſolùm ab iis quæ *inflammationem* primò faciunt; inflammationis verò cauſas in Capite de *Peripneumoniâ* excuſſerimus: Tamen quia *Ettmullerus* & *Mortonus*, præter alios, cauſam hujus morbi volunt eſſe acidum abundans in

in ſanguine, aut rei cujuſdam malignæ collectionem; idcirco inquiramus ſaltem in cauſas hujus erroris.

§ 2. *Mortonus* ergo (*Phtiſiologiæ* ſuæ, *Lib. II. Cap.* 1.) ait cauſas hujus morbi procatarcticas eſſe, *Primò*, Suppreſſionem ſolitarum & naturalium evacuationum, ut ſunt menſtrua & lochia, vetera ulcera, fontanellæ, ſudores per plantas pedum, abſque correctione cauſarum à quibus hæc pendent. *Secundò*, Animi gravia pathemata; qualia ſunt metus, ira, & triſtitia. *Tertiò*, Cibi & potûs nimis plena & intempeſtiva ingurgitatio, præſertim liquorum ſpirituoſorum potatio; quam poſtremam curis ac mœſtitiæ aſſociatam obſervaſſe ſe dicit *Mortonus* fuiſſe frequentiſſimam phthiſeos cauſam. *Quartò*, Exercitii debiti neglectus. *Quintò*, Studia nocturna, vigiliæ longæ, & etiam ſomnus diurnus ſtatim à paſtu. *Sextò*, Aër denſus & paluſtris. *Septimò*, Contagium. *Octavò*, Lapides cretacei in pulmone reperti. *Nonò*, Mala pectoris conformatio. Denique alii morbi, inter quos accuſat affectum hyſtericum, febres intermittentes, & morbos pectoris malè curatos, ſcilicet aſthma, pleuritidem, & peripneumoniam.

§ 3. Hæc autem conſideranti patebit rarò ab his fieri acidi in ſanguine accumulationem. Nam ſi evacuationes illæ primo loco enumeratæ eſſent excretiones liquoris acidi, earum quidem ſuppreſſio cumularet acidum: at ſanguis menſtruus & lochia non ſunt excretiones ſanguinis acidi, ſed laudabilis. Per fontanellas quoque & ulcera evacuatur ſanguis bonus; qui tantùm poſtquàm excidit è vaſis ſanguineis in ſaniem degenerat: nec unquam aut ſanguis, aut ſerum ſanguinis aciditatem contrahunt, niſi ſtagnatione extra vaſa; ita ut ſtagnatio cauſæque ſtagnandi ſint origines *Tabis*.

§ 4. Quæ affert ſecundo & tertio loco ſatis probant

ſanguinem non acidum, ſed ſtagnantem, obeſſe: cùm metu; & curæ conjungantur ſemper lentiori motui, adeoque ſtagnationi incipienti ſanguinis: Ira verò ejus rareſcentiæ. Cui ſi potus ſpirituoſus, hoc eſt, rareſcentiam augens, accedat, erit ſanguis nimius, quia nimis magnum ſpatium occupans: adeoque ob quantitatem, non ob aciditatem, rumpentur vaſa, ulcuſque fiet. Cùm hæc ſit frequentiſſima tabis cauſa ex obſervatione *Mortoni*, ſequitur acidum non eſſe frequentiſſimam tabis cauſam.

§ 5. Quarto loco quæ adfert, manifeſtè ſanguinem bonum accumulabunt. Exercitiis enim ordinariis id evacuamus, quod accumulandum ac reparandum poſtea erit per cibum, non per acidum. Patet quoque ſtudium, & ſomnum poſt paſtum, non augere acidum; ſed motum corporis & comminutionem cibi imminuere, chylumque viſcoſum generare.

§ 6. Vigilias verò & motus nimios, tranſpirante liquore aqueo, ſanguinem relinquere craſſiorem, & aptiorem ſtagnationi, patet. Idem facit aër denſus.

§ 7. Et evidens eſt, anguſtum pectus, quod non amplum dat ſatis pulmonibus ſpatium, non eſſe acidum: ſed ſtagnationi, ob impedimentum in pulmonibus, ſanguinem producens aptum natum.

§ 8. Nec lapides cretacei in claſſem acidorum poſſunt referri. Contagium verò, ſeu malignitatem, affirmamus eſſe peculiarem ſanguinis lentorem ſine aciditate.

§ 9. Addo autem præter frigoris inſultus, quibus corpus conſtringitur, & maſſa ſanguinis ſtagnare cogitur, cauſam phthiſeos manifeſtam ſæpe eſſe habitationem in domo recèns extructâ, gypſoque aut calce nuper obductâ; ex quibus tamen nihil acidi exſpirat, ſed grave quoddam vaſa pulmonum ſanguifera comprimens.

§ 10.

§ 10. Signa *trium graduum* phthiſeos diſtinctiva ex *Riverio* petite: & advertite curam, quæ phthiſi à me adhibetur, tuſſi contumaciſſimæ à potiori convenire; hîc enim de Tabe primo tantùm gradu curanda loquor.

§ 11. Cùm hîc metus ſit, ne ſanguis ſtagnans inflammationem, & abſceſſum ulcuſque producat, vena eſt ſecanda; niſi æger fuerit antea evacuationibus nimis debilitatus.

§ 12. Poſtea, ſi ventriculus ſaburra viſcoſa farctus (quod ex appetitu dejecto, inflammatione ventriculi, & ructibus, dignoſcetur) pulmonum infarctum foveat, conveniet vomitorium, ægri viribus reſpondens: & hoc compertus ſum utile eſſe ac tutum. Dedi non ſemel hauriendum ſuccum ireos noſtratis in hoc affectu ad ℥j. & ſimul tantundem mannæ. Dedi etiam feliciter ʒſs. pilul. ecphract. *Edenburgenſ.* cum elaterii gr. j. ſs. quamvis qui hæc hauſere facie fuerint tantùm non hippocraticâ.

§ 13. At *Ettmullerus* negat purgationibus eſſe utendum in hoc affectu, quia (ut ait) poſt ipſa uſurpata redit tuſſis veſpere immitior; ſed fallitur, neque advertit ille poſt purgationem opiatum veſperi exhibendum eſſe; quod & poſt vomitionem eſt faciendum.

§ 14. Interea veſicatoria & fontanellæ nuchæ conveniunt; & hiſce tuſſis plerumque aut cedit, aut imminuitur.

Supereſt ut reliquiæ ſanguinis impacti, & ſtagnatione duritiem contrahentis, incidantur, & attenuentur, non quidem acido contrariis, ſed quibuſcunque ſubtilioribus, & in quævis humorum ſtagnantium interſtitia ſeſe inſinuantibus. Hæc autem ſive acida, ſive alcalia ſint, modò parva ſatis ut penetrent, diviſionem optatam adferent.

§ 15. Quare conveniunt hîc tinctura quam in fine

tractationis de aſthmate exhibui, & præterea ſuccus millepedum; nec non decoctum guaiaci (niſi mulierculæ ſint delicatulæ, quibus decoctum ſarſæ conveniet) quale habet *Ettmullerus* de Tabe, ex *Lotichio*: ſed loco aquæ font. pro decocto hoc, debet aſſumi aqua calcis, quæ præ aliis hîc valet (ſi vultis medicamentum efficax) & præ omnibus aliis herbis hedera terreſtris.

§ 16. Novimus feliciter data fuiſſe tabidis edenda naſturtium aquaticum, aliaque antiſcorbutica ejus generis, & conſervam herbæ & flor. hederæ terreſtris, quæ cæteris præpollet.

§ 17. Robuſtioribus autem nihil æquè proſunt ac pilulæ hæ:

℞ Rad. helen. bacc. laur. ſem. cymini, fœnugræc. flor. ſulph. ſacchar. cand. ana partes duas; ſacchar. glycyrrhiz. a. partem unam; inſpergantur vini albi Gall. partibus viginti; quibus igni impoſitis adde ol. ſem. aniſi chym. theriac. androm. a. partem unam, ſyr. tuſſilag. p. iij. olivar. mell. opt. a. p. viij. vel q. ſ. ut in maſſam pilularem coeant; cujus ʒj. ſit pro doſi: uſurpentur hæ pilulæ tempore uſûs decocti prædicti.

§ 18. Sed quandiu tabes eſt in primo gradu, & probabile eſt ſanguinem non eſſe extravaſatum, ulcuſve nondum factum, debet, ante uſum decoctorum, & dum purgantibus utimur, adhiberi Mercurius dulcis; non quidem cum purgantibus ſimul eodem die, ſed poſt aliquot dies ſine purgantibus. Pro reliquis gradibus vide *Mortonum.*

CAP.

Cap. XVII.

De CATALEPSI.

§ 1. CATALEPSIN deſcribit *Riverius* accuratè ſatis. Cauſam *Ettmullerus* dicit eſſe ſpirituum naturalium fixationem majorem, & mobilitatem minorem, quàm adeſſe debet naturaliter: Eadem eſt opinio *Sylvii*, aſſerentis in Catalepſi ſpiritus eſſe torpidos, ad motum ineptos, & quaſi coagulatos; alii cauſam eſſe à ſucco muriatico & acido nervos complente.

§ 2. Verùm rigiditas, quæ in multis catalepticis ſentitur, non eſt à ſpiritibus ad motum ineptis; nam rigiditas, ratione ſpirituum naturalium inſlantium, tum ſolùm fit cùm illi confertim frequentiſſimè in muſculos excidunt, unde perpetim muſculorum contractio, ſive rigiditas. Qui verò putant cauſam ſerum acidum in nervis, debent illi priùs agnoſcere infectum fuiſſe ſanguinem illo ſero, adeoque coagulatum apoplexiam potius, aut mortem, priùs inferre debere, quàm catalepſin.

§ 3. Rectiùs qui catalepſin derivant à nimia copia ſanguinis; modò non intelligant ſolum ſanguinem in vaſis cerebri, ſed univerſum in toto corpore.

§ 4. Sed nimia quantitas ſanguinis non eſt tamen omnis catalepſeos cauſa, uti ſtatim videbitis; cùm earum aliquæ à nimis pauco ſanguine oriantur.

§ 5. Ita ut catalepſis, quatenus ad Medicam conſiderationem pertinet, ſit *ſpecies epilepſiæ*, *tetano nunc fortiori, nunc debiliori, conjuncta*; procedatque vel ab *univer-*

ſali repletione, vel *inanitione*; nam in catalepſi influunt ſpiritus animales æqualiter quidem in omnes muſculos antagoniſtas; & ſic animal detinetur *in æquilibrio*: idque vel *majori* ſolita copia, & ſic fit *rigiditas*; vel *minori*, & ſic fit *flexilitas* omnium partium ad articulationes: atqui major vel minor quantitas ſpirituum animalium procedit à majore vel minore ſolita quantitate ſanguinis.

§ 6. Hinc ſequitur curationem catalepſeos eſſe eandem quæ propoſita fuit in tractatione de epilepſiâ.

§ 7. Non poſſum tamen non mirari *Sylvium*, qui curationem catalepſeos dicit imprimis obtineri per medicamenta ſale volatili acriore prædita; & tamen antea dixerat cauſam catalepſiæ eſſe ſpirituum animalium coagulationem à ſpiritu qualis elicitur ex urinâ humanâ fermentatâ.

CAP. XVIII.

De MORBIS VENTRICULI.

§ 1. MORBOS ventriculi multos varioſque deſcribunt Medici; nos eos omnes ad duo genera referemus, nimirum ad affectiones ventriculi *nimis pleni*, vel *nimis vacui*.

§ 2. Dicimus ſymptomata ventriculi nimis pleni eſſe *anorexiam*, ſive non appetentiam; *apepſiam*, ſive concoctionem ex parte vel ex toto abolitam; *vomendi conatum*, ſeu vomitum, aut ſanguinis, aut bilis, aut quorumvis contentorum.

§ 3. At ſymptomata ventriculi nimis vacui ſunt *fames canina*, *ſitis morboſa*, & *pica* vel malacia.

I. *De*

I. *De morbis ventriculi* nimis pleni.

§ 4. At cùm ſymptomata ventriculi nimis pleni non differant, niſi pro *gradu plenitudinis*, ſequitur methodum curandi omnibus eſſe communem & ſimilem. Et ut incipiamus ab *Anorexia* & *Apepſia*:

Anorexia & *Apepſia.*

§ 5. Dico cauſas eſſe utrinque eaſdem, nimirum quæcunque impediunt vel diminuunt motum tunicæ muſculoſæ ventriculi, vel impetum ejus eludunt: unde fit ut paralytici nec appetunt, nec coquunt. Sed quia paralyſis eſt morbus rarus; *Anorexia* verò & *Apepſia* ſint ſymptomata frequentia; idcirco hæc plerumque pendent ab humore quovis vel copia, vel tenacitate, contractionem ventriculi ſolitam vel impediente vel eludente: ita ut, obſtante viſcido, nullus ex ventriculi lateribus ſe conſtringentibus ſenſus oriatnr, vel nulla comminutio ciborum ob eluſum impetum membranarum, intercedente molli vel lubrica tenacitate.

§ 6. Sed ut planum evidenſque fiat *inappetentiam* procedere à ſolâ plenitudine ventriculi, adeoque curari debere per evacuantia; notas *cauſas* ejus conſtat eſſe; *Primò*, Tempeſtatem *æſtivam* & calidam, ob quam aër non appellit ad ſtomachum frigidior; unde ventriculi interiores fibræ non conſtringuntur, ut ſolent hyeme, ſed libertas fit tranſudationi in cavitatem. Unde *Hippocrates* vult æſtate ventres ſuperiores purgari. Et ſi quid per glandulas ſecretum fuerit æſtate intra ventriculum, illud fit viſcidum, avolante parte ſubtiliori; ſed contrarium fit hyeme; unde appetitus & concoctio tunc melior.

§ 7. *Secundò*, *Pinguia* & appetitum & concoctionem tollunt; ob hanc præcipue cauſam, quòd viſcida omnia ſenſim ſe in ventriculi muſculos inſinuantia, & fibras ejus laxant, & rareſcentiam liquidi nervoſi in ſanguine impediunt: & ſic comminutionem cibi fruſtrant ſublatâ debitâ ventriculi contractione.

§ 8. *Tertiò*, Narcotica *Anorexiam* & *Apepſiam* inferunt: quia nimis rarefaciunt ſanguinem, & ſic dilatant arterias, ut non poſſint excedere ſpiritus animales ad ventriculi contractionem requiſiti, ob nervos compreſſos; & hinc eſt, quòd *Nicotiana* ita obſit appetitui.

§ 9. *Quartò*, Obſervarunt aliqui dejici appetitum ob mœrorem, & deſuetudinem Veneris: ſed hæc deſuetudo eſt evacuatio ſuppreſſa; adeoque plenitudinem in toto corpore, & ſic in ventriculo etiam, facit. Mœror autem conjuncta eſt cum tardiore & debiliore ſanguinis motu, & ſpirituum animalium; atque ſic non ſine rariore & debiliore contractione ventriculi: debilior verò & rarior ventriculi contractio minùs expellit in eo hærentia; adeoque hæc ibi accumulantur ad aliquam plenitudinem.

§ 10. *Quintò*, Fatentur fermenti ſtomachici defenſores, tolli appetitum & concoctionem quum fermentum illud non eſt ſatis volatile, ſed nimis fixum, ac peregrino acore infectum; unde fit cruditas acida. Hæc noſtram ſententiam firmant; nam acida fixa ſemper ſunt viſcido humore in noſtro corpore conjuncta; & deinde rareſcentiam ſanguinis, hunc coagulando, impediunt. Quare duplici ratione contractionem ventriculi, ejuſque effectum, remorantur. Cæterùm ventriculi fermentum nullum eſſe, ſenſu horum Scriptorum, exinde patet, quòd bilis regurgitans in ventriculo, qnamvis acrimonia volatili prædita, tollat, non afferat, appetitum, aut coquendi facultatem: & ut hoc ſemel

mel vobis dicam ; omne acidum quod eſt in ventriculo fit ex cibo & potu ibi ſtagnante diutiùs æquo. Nam quæ ſunt in ventriculo, ſunt extra hominem poſita, quia extra pomœria circulationis : adeoque cibi rareſcunt, & aceſcunt. Quare acidum eſt ventriculi vitium; non fermentum.

§ 11. Et nunquam poterunt fermenti ſtomachici aſſertores explicare, cur partes ciborum ventriculi lateribus proximæ priùs coquantur, & cur fiat ut ingeſta laminatim diſſolvantur partibus eorum extimis primò liqueſcentibus, & ex ventriculo elabentibus. Nam fermentum mediis miſcetur ingeſtis. Quare fatendum eſt actionem & comminutionem, à ventriculi parietibus accedentem, fermenti vices obire. Quæ actio à viſcido humore impedita eſt.

§ 12. At ſaliva, quæ multis fermentum audit, non eſt acida, nec ſubacida, in ſanis, (qualis tamen debet eſſe liquor fermentatitius) ſed urinoſo ſpiritu & ſale fœta. Nec aliud præſtat in concoctione, & appetentiâ, quàm ne ventriculus, ab aëre appellente, nimis areſcat ; & ſic in contractionem non veniat: & ne cibus, non mollitus, non facilè comminuatur.

§ 13. Itaque curatio *Anorexiæ* & *Apepſiæ* purgantibus aut ſurſum, aut deorſum, abſolvitur ; & deinde iis quæ abſtergunt, & dividunt, abſque ſtimulatione inſigni, & purgandi vi. At ſi placeat ſimul exhiberi & purgantia & dicta incidentia, non perdetis operam.

§ 14. Quare poſtquàm vomitorium, aut per alvum purgans, fuerit exhibitum, proderit dare decoctum amarum *Pharmacop. Lond.* cum ſimplici vel duplici ſenna; idque per quatuor vel ſex vices, diebus ternis vel quaternis.

§ 15. Dixi poſt purgantia convenire medicamenta quæ incidunt partes lentoris, quàm minimâ vi ſtimuli ; inter talia commendo folia agrimonii, & parata ex cydoniis; ſa-

lem armoniacum, cum oculis cancrorum mixtum, ac in potu dilutum; tincturam hieræ picræ in vino *Hiſpanico* factam, addita coccinella; tincturam abſinthii; elixir proprietatis; ac, inprimis decoctum *Pharmacop. Lond.* cui ſemper addi debet ſcrupulus ſalis abſinthii, aut ſalis tartari. Illi ſimile eſt decoctum, quod ſequitur:

℞ Fol. agrimon. capill. Ven. a. pug. j. ſummit. centaur. min. pug. ij. flor. cham. pug. j ſs. ſem. citri pug. ſſ. coq. in aq. font. ℔ j. ad medietatem. Dentur ℥ iv. duobus horis ante prandium, reliquæ ante cœnam.

§ 16. Perveniamus nunc ad vomitum bilis, ſive liquidorum flavo colore tinctorum, aut amarore infectorum. Quæ dicitur

Cholera Morbus.

§ 17. Nam quamvis etiam evacuatio fiat per inferiora, tamen, ob rationem ſtatim dicendam, morbum hunc tractabimus inter affectus ventriculi.

§ 18. Choleræ morbi originem deducunt Medici ab afferveſcentiâ intra vaſa ſanguinis, excitatâ à fermento peregrino & vitioſo; unde bilis & ſuccus pancreaticus copioſiùs ſeparantur à ſanguine, & ſucci illi acriores facti ſtimulant inteſtina plus ſolito.

§ 19. Ego verò non puto fermentum aliquod peregrinum ſanguini admiſtum acrimoniam vellicantem affricare bili & ſucco pancreatico. Nam fermentum illud eorum generantur in ventriculo ex piſcium aliquorum generibus, fructibus horareis, aliiſque citò putreſcentibus. Putreſcunt verò omnia *extra* animal, id eſt, in primis viis, & antequàm circulentur. Poſtquàm verò intra animal, & circulandi pomœria, convehuntur, & per jugem motum & liquores

quores diluentes, ſpoliantur acrimoniâ & vellicandi poteſtate. Unde notum eſt venenata non poſtquàm in ſanguinem ſunt tranſlata, ſed in ventriculo hærentia, nocere; ſicut videre poteritis ex *Wepferi* hiſtoriâ Cicutæ Aquaticæ.

§ 20. Quare cauſæ choleræ tragœdiam ſuam abſolvunt, antequàm ſanguini admiſceantur; nempe, ſtimulando ventriculi fibras, hæ motus convulſivos ibi excitant. Et cùm quantitas liquidi motus illos excitantis ſit magna, iſtius copiâ excitabuntur illi motus in utroque orificio ſimul: adeoque prout alter prævalet, per utrumque alternatim fiet extruſio.

§ 21. Atqui alternæ ventriculi convulſiones, & ejus à materiâ putreſcente & rareſcente dilatationes, exprimunt quicquid ſeparatim exiſtat in hepate, veſicâ fellis, aut pancreate, & ad inteſtina deducunt.

§ 22. Parva verò copia liquoris amari inficit liquores ventriculi, adeo ut omnia, quæ evomuntur, aut dejiciuntur, bilioſa poſſint videri.

§ 23. Et manifeſtum eſt accidentia choleræ morbi familiaria, nempe febricitationem, lypothymiam, & cephalalgiam, eſſe ſymptomata motuum convulſivorum ſtomachi, non verò fermenti in maſsâ ſanguineâ: priùſque oriri debere ventriculi violentum motum, cum materia quantumvis efferveſcente, quàm effuſionem immodicam bilis. Nam materia, quantumvis efferveſcens, non magis movetur ad unas, quàm ad alias partes: adeoque fermentatio ſanguini inducta non poteſt eſſe cauſa bilis in inteſtina nimis effuſæ: niſi accedat adjumentum muſculare à ventriculo, hepar comprimente, ejuſque contenta expellente.

§ 24. Cùm ſtatuerim choleram morbum oriri à fructibus horareis, aliiſque in ventriculo putreſcentibus, methodus curandi non erit difficilis: nam cùm hæc putreſcentia ventri-

triculum & inteſtina commoveant & ad excretionem ſtimulent, non opus eſt ullis purgantibus, ſive ſurſum, ſive deorſum. Cùm tamen opus ſit excretione, non convenient ulla adſtringentia, quamdiu reliquiæ putreſcentium nondum excretæ ſuperſunt. Quare ſicut ubi quis aſſumpſerit medicamentum emeticum ſatis validum, nemo ſanæ mentis aliud ingeret emeticum, aut purgans, aut vomitum cohibens: ita in cholera morbo eodem modo procedendum eſt. Itaque ſicut poſt emeticum datum, ita & hîc humores commoti ſunt liquore quovis fatuo tenuique, & imprægnationi ſuſcipiendæ maximè opportuno ac idoneo, miſcendi: ut viſcoſa poſſint faciliùs evehi, acria verò & ſtimulantia dilui. Sic enim convulſivi motus, cum minimo labore, à ventriculo exantlantur; & tandem eorum cauſa prorſus amovetur.

§ 25. Quare in principio magna copia ſeri lactis, aut aquæ tepidæ, aut juſculi macri, aut cereviſiæ tenuiſſimæ, modò non acidæ, ægroto epotanda per vices ſæpe exhibeatur, ut ſolet iis quibus emeticum eſt datum.

§ 26. Atque per os quidem exhibuiſſe ſatis erit iis qui maximè vomunt ex hoc affectu. At ſi etiam (ut plerumque fit) per alvum excernant vehementer, quamvis ſuffecerit iis tanto copioſius liquida illa propinâſſe; tamen proderit ad citam medelam clyſteres ex iiſdem ſubjeciſſe, addito ſolo oleo; clyſteres inquam omnibus horis.

§ 27. Si Medicus aliquando ſeriùs advocatus ſit, ut ſuſpicari debeat magnam copiam humorum putreſcentium eſſe expreſſam, eadem tamen methodo utatur, addito ſolùm potulentis ſyrupo limonum, aut acetoſæ, aut gelatinæ cydoniorum; aut, quem iis meritò præfero, ſyrupo violarum, aut althææ. Nec non, ſi fieri poteſt, decoctum foliorum malvæ aut althææ, ex aqua fontana pluri-

ma

ma exhibitum, admodum conducet; eritque inſtar omnium.

§ 28. At ſi non antea advocetur Medicus, quàm ceſſaverint excretiones, & ſuperſtite excreandi conatu, ægri vires fatiſcant (quod ex pulſus debilitate comparata cum magnitudine excretionis prægreſſæ dignoſcitur) lypothimia immanente; tum eodem modo erit medendum, ac ſi, emetico ſuo officio functo, inanes vomitus forent compeſcendi, & quies provocanda: nempe opium cautè, & partitis vicibus, & forma liquida, eſt exhibendum.

§ 29. Formula ſit talis:

℞ Aq. menth. ℥ j. ſs. flor. chamæmil. ℥ ij. cinnam. ℥ ſs. ſal. abſinth. ʒ ſs. confect. de hyacith. ʒ j. laudan. cydon. Helmont. gutt. xl. m. Laudanum autem cydoniatum Helmontii tale eſt.

℞ Opii pulveris ℥ jv. ſucc. cydonior. recent. ℔ iv. digerantur ſimul per tres ſeptimanas; tum add. caryophill. arom. nuc. moſchat. cinnam. a. ℥ j. Digerantur rurſus per ſeptimanam unam: & initio ultimi diei add. croc. ℥ j. Et, exacto hoc, tum filtra: & evaporetur ad tertias, ut fiat tinctura: gutt. xx. tincturæ hujus poſſunt gr. j. laudani Thebaic. æquipollere. Quod ſi vis in forma pilulari, tum ad mellaginem evaporetur tinctura, & crocus electus pulveriſatus ſub finem injiciatur. F. pil.

§ 30. Et hæc eſt abſoluta cura choleræ, de qua hîc ſolùm adnotabo pleroſque Practicos ſuadere in principio morbi ſudorifera ad evacuationem humorum peccantium; quo nihil ineptius fingi poteſt; cùm humores, quales in iis, qui hoc ſymptomate tentantur, evacuandi proſtant, non poterint per vaſa ſudorifera expelli propter craſſitiem: ut inſpicienti patebit, præterquàm quòd experientia me ſæpius docuerit methodum ſudoriferam, omnemque hujus morbi

morbi curam per alexipharmaca, præcipitantia, aut corroborantia, & adſtringentia, adverſi eſſe eventûs, non minùs quàm rationi adverſam. Sequitur

Vomitus ſanguinis.

§ 31. Loquor autem de ejus evacuatione, quæ lædit vires; nam aliquando fœminæ rejiciunt ſanguinem per os ſuperius ventriculi, quem per os uteri debebant expellere. Hæc earum evacuatio non eſt ſiſtenda; niſi major fuerit (quàm ſolet eſſe aliàs) per loca inferiora. Nam niſi major fuerit, non lædit vires: at ſi major fuerit, pertinet ad hunc morbum; & poſtquàm ceſſaverit, adhibenda erit methodus contra menſes ſuppreſſos.

§ 32. Signa ſanguinis vomitu rejecti dabit *Riverius*. Et ſi ſymptoma hoc dependeat à vitio viſceris alterius, exempli gratia, à preſſione hepatis ſchirroſi, ablato illo vitio ceſſabit vomitus.

§ 33. Advertite etiam, nos hîc tradituros curam cujuſvis excretionis ſanguineæ, ſive ea ſit per renes, ſive per pulmones, aut hæmorrhoides, aut nares, aut anum, aut alia loca. Et cùm non opus ſit cauſas enumerare hæmorrhagiarum, non erit etiam opus enumerare cauſas vomitûs ſanguinis, cùm apud *Riverium* inveniantur.

§ 34. Quare pro curatione, primò ſanguis detrahatur, non magna quidem quantitate quâvis vice, ſed tantùm pluribus vicibus: & prodeſt in mittendo ſanguine hac cauſsâ vulnus ſæpius digito occludere, dein aliquantulum ſanguinis emittere: immo vidi criticam in febre per nares hæmorrhagiam, cùm nullis aliis remediis poſſet compeſci (jam enim nimia evaſerat) tali venæ ſectione in brachio fuiſſe ſedatam, cum ſalute ægri.

§ 35. Debet autem ſanguis detrahi, quæcunque ſit cauſa morbi,

morbi, ob revulſionis neceſſitatem & utilitatem. Nec verum eſt, quamvis multi id dicant, non prodeſſe venæ ſectionem, ubi ſanguis acrior aut fluxilior eſt cauſa hæmorrhagiæ. Nam tum venæ ſectio in loco diſtante & oppoſito efficit, ut per aliquod tempus ſanguis minore copia & velocitate fluat ad locum per quem fit hæmorrhagia: quo facto ſpatium conceditur aliis remediis uſurpandis, iiſque deducendis ad locum affectum.

§ 36. Poſt venæ ſectionem in brachio, aut potius in pede ſi fluxus fiat in naribus, pulmonibus, aut ventriculo; ſubita frigidi ex alto in humeros aut brachia nuda ægri effuſio eſt remedium inſigne, & à me perfertur balneo ex aqua frigida; quod tamen plurimùm prodeſt.

§ 37. Si æger non ſit plethoricus, aut ſi ſanguis non ſit vitiatus, quando *hæmorrhagia* dat inducias, tum purgantia hydragoga blanda conveniunt. At ſi hæmorrhagia ſit perpetua, tum prætermiſſâ purgatione, ea ſunt exhibenda quæ vaſa conſtringunt, aut motum ſanguinis diminuunt quavis ratione, & præſertim craſſitiem & lentorem quendam illi conciliando.

§ 38. Primò, ergo, ſuccus hederæ terreſtris, aut plantaginis, aut ſymphyti majoris, aut urticæ, aut millefolii, aut polygoni, aut burſæ paſtoris, cochleatim detur quaterve indies, ſaccharo edulcoratus; hoc eſt, ſi abſque eo non ſit ægro gratus: at ſemper cum dimidio ſaltem grani ſacchari Saturni, aut cum nitro purificato. Nam qui ſine ſaccharo Saturni, aut nitro purificato, ſuccos iſtos exhibent, & ſibi & ægris deſunt. Dein omni potu nitri purificati ℈ſs. exhibendus eſt; vel phlegmate vitrioli eſt hic acuendus, vel aceto vini non deſtillato.

§ 39. Practici hîc laudant pro potu (& rectè) ferratam aquam, ſcilicet in qua ferrum ignitum ſit ſæpius extinctum.

§ 40. Admodum verò proderit chalybis ℈ſs. ex ſyrupo coralliorum exhibere bis indies, ſuperbibendo tincturam roſarum, factam ex roſis ſiccis & aqua ferrata, cum oleo vitrioli.

§ 41. Interea quavis hora, aut ſæpius, detur cochleatim Julapium, quod ſequitur.

℞ Aq. ſperm. ranar. ℥ijſs. Aq. roſar. papav. rhœad. a. ℥j. lapid. hæmat. ℈ſs. ſanguinis dracon. gr. xxv. ſucc. citri ℥ſs. ſyr. corall. ℥jſs. m.

§ 42. Cùm electuaria nihil ſint præter multos pulveres conſervis & ſyrupo involutos, illorum loco exhibeatur ſæpius (præter chalybem ſuprà præſcriptam) ſperma ceti ʒſs. ex ſyrupo è roſis ſiccis, aut papaveris albi, aut de ſymphyto, aut de ſucco cydoniorum.

§ 43. Dixi intervallis debere aliquando purgationes inſtitui; itaque ſi ſit vomitus ſanguinis, præmittatur pulvis, qui

℞ Sperm. ceti, rhei elect. pulv. a. ℈ſs. trochic. de carabe, mumiæ, aa. gr. vij. detur in ſyrupo myrtillor. Hora autem ſomni detur emulſio ex ſem. 4. frigid. maj. & ſem. portulacæ cum nitri purificati, aut ſalis prunellæ, ℈ij. & edulcoretur ſyrupo cydoniorum. Deinde ſumat intervallis potionem: quæ talis ſit.

℞ Tamarind. ℥ij. aquæ font. in qua fol. acetoſ. & flor. roſar. rubr. fuerunt decocta ℥iv. coque, & in expreſſione infunde rhei (aut rhabarb.) ʒſs. fol. ſenn. ʒj. coletur, & detur colatura in ſyr. dialth. vel roſ. pallid. & florum Perſicorum.

§ 44. Si rurſus autem ſæpius infeſtet homorrhagia, præcipuè ventriculi, tum exhibete mixturam hanc.

1. ℞ Decoct. urticæ, heder. terreſtr. ℥jſs. aceti ʒjſs. camphor. gr. vj. ſyrup. granat. ℥ſs. pro duabus doſibus. Aut hæc ſit:

2. ℞ Oxy-

2. ℞ Oxycrat. ex una parte aceti duabus aquæ fontan. facti ℥ij. ſucc. limon. ʒſs. ſacchar. Saturni gr. iv. ſal. abſinth. ℈j. argillæ ad albedinem calcinat. gr. xv. ſyr. è ſucc. plantag. ℥j. m. pro duabus doſibus. Semper autem præſtò ſit mixtura. Quæ,

3. ℞ Succ. millefol. depurat. ℥iv. aquæ cinnam. ſpirit. vin. ʒij. laud. gr. iij. lapid hæmatit. gr. xxv. corall. rubr. præpar. ℈j. Syr. papav. rhœad. ℥j. cochleatim eſt danda, reliquis non reſpondentibus.

§ 45. Denique ſi hæmorrhagia ſit à ventriculo, & tandem ſedata fuerit, tum in longioribus intervallis detur pro omni potu, aut ſerum lactis caprilli, aut lac ipſum. Sed ſi ex potu vini albi Gallici, aut vini acidi, aut cereviſiæ acidæ, orta ſit hæmorrhagia à ventriculo, tum in intervallis aquæ acidulæ medicatæ nunquam fallunt expectationem.

§ 46. Externa medicamenta, qualia ſunt teſtium involutio pannis oxycrato madidis, & ſtercus ſuillum ferro candenti impoſitum, emplaſtrum defenſivum, & talia, pro hæmorrhagia narium, præcipue nutricibus nota, videte ex *Riverio.*

§ 47. Sequuntur ſymptomata *ventriculi vacui.* Sed priùs debeo monere, lienteriam à me inter ea non eſſe memoratam, quoniam illa eſt morbus compoſitus, ex apepſia & diarrhœa: adeoque curatio ejus plenè tradetur in curatione diarrhœæ.

II. *De Morbis Ventriculi* nimis vacui.

§ 48. Symptomata ergo ventriculi nimis vacui ſunt *Fames Canina*, *Pica* & *Malacia*, & *Sitis Morboſa.*

Fames Canina.

§ 49. Omnis fames eſt à ventriculo vacuo; nam ſenſus famis oritur à ventriculo, latera ſua, ob nihil intercedens, ad contactum mutuum adducente. Unde quò liberior eſt contactus, ſeu quò minùs ventriculi tunica tecta eſt, eò major eſt fames.

Pica & Malacia.

§ 50. Quarum definitiones petite ex *Riverio*, ſunt nihil aliud quàm fames aucta, ſeu canina, ſive *boulimia*, *cum delirio melancholico.*

§ 51. Hæc omnia patent ex eo, quòd uſus eorum quæ viſciditatem ventriculi, aut ejus mucum, tollunt, quæ nimiùm purgant, aut quovis modo inaniunt ac irritant, famem caninam, ſeu nimiam, faciunt: & ſi acida famem aliquando excitant, debet abeſſe omne viſcidum; hoc enim ſenſum famis fruſtratur, contractum & contactum illum immediatum impediendo. At ſine viſcido pars acidi poteſt in ventriculo ſtabulari, immo peracidum quid, quando adſunt magni dolores. Poteſt ergo adeſſe, ex cibo aut potu exhauſto, in ventriculo, peracidum quid, ſive etiam ex cibo potuque conſuetis pars quædam aceſcens; quæ tamen non aliter famem excitat, quàm irritatione fibrarum, quâ latera ventriculi ad ſe mutuò adducuntur: adeo, ut, ſi quid aliud (non acidum) parva quantitate hanc adductionem in ventriculo ferè vacuo produceret, pari jure foret cauſa famis. Et hoc adeo verum eſt, ut ſi quantitas aliqua major liquoris acidi in ventriculo contineatur, quæ latera ejus à mutuo contactu detineant, nullus futurus ſit ſenſus famis.

§ 52.

§ 52. Quare quæcunque efficiunt ut latera ventriculi ad ſe accedant, ea ſenſum famis; & aucta, famem caninam; & accedente delirio, picam & malaciam, efficiunt.

§ 53. Præſcribunt in hoc caſu Medici recentiores acidum obtundentia, & ſalia fixa, mucilaginoſa, oleoſa omnia & pinguia; quorum omnium effectus eſt impedire contactum liberum tunicarum ventriculi. Quare, ipſorum exemplo, imperabimus omnia viſcoſa & diutiùs hærentia in ſtomacho.

§ 54. Pro cibo itaque gelatina cornu cervi aut juſculum carnium gelatinoſarum, ac ſimilia proderunt.

§ 55. Pro potu verò vina Hiſpanica & Canarienſia, Medicè (hoc eſt, modicè) ſumpta; præſertim vero cereviſia Brunſvicenſis, aut hydromel Batavicum, ex una parte mellis & ſex partibus aquæ.

§ 56. Non autem mirandum erit, quod dixerim *Picam* eſſe ſymptoma ventriculi vacui; cùm experientia teſtetur eam ſæpe oriri à menſium ſuppreſſione, cauſave ſimili. Nam ſuppreſſio illa menſium non inducit famem: ſed fami aliunde inductæ ſuperaddit delirium, ob auctam in cerebro quantitatem ſanguinis viſcoſi & parvi motûs, qualis eſt in fœminis pleriſque obſtructione uterinâ laborantibus; unde nervi fiunt inflexibiliores: à qua inflexibilitate pendet delirium melancholicum.

§ 57. Pica ergo eodem modo curanda eſt ac delirium: & *Malacia* eodem modo ac pica.

§ 58. Inter morbos ventriculi numeratur etiam *dolor.* Hunc inter morbos inteſtinorum curabimus, ob cauſas eaſdem. Quippe hæc & ille nonniſi eaſdem ob cauſas dolent: horumque dolor eſt famoſior *dolore ventriculi.*

§ 59. Adverto quòd negari ſolet à quibuſdam *ventriculi abſceſſum* aut ulcus ullum fuiſſe viſum. Ego quidem novi

ulcus ventriculi curatum fuiſſe devoratâ ſæpius terebinthinâ & per ſeptimanas aliquot epoto ſarſæ decocto. Supereſt autem ut

Sitim nimiam

Tollamus, ingens opus! nam loquor de ſiti nimia extra febrem.

§ 60. Practici hîc præſcribunt ſerum lactis, aquam fontanam cum ſuccis acidis, & præſertim cum nitro purificato. Ego ante omnia commendo venæ ſectionem; & tum decoctum malvæ, althææ, florum aut ungularum violarum, & florum boraginis, ex aqua fontana; aut potius tincturam roſarum rubrarum, & emulſionem ex quatuor ſeminibus frigidis majoribus, & amygdalis dulcibus.

Cap. XIX.

De Morbis Inteſtinorum.

§ 1. OMNES inteſtinorum morbi ſunt ſymptomata *plenitudinis*; influentibus nempe in inteſtina quæ influere non debebant, ut in dyſenteria, diarrhoea, fluxu hepatico & hæmorrhoidum internarum; aut retentis iis quæ retinere non deberent, ut in lienteria, fluxu coeliaco, lumbricis, affectu iliaco, & nimia alvi adſtrictione. *Dolor* enim *colicus* eſt ejuſdem generis cum aliarum partium dolore. Incipiamus ergo ab adſtrictione alvi.

I. *Ad-*

I. *Adſtrictio Alvi.*

§ 2. Quæ non differt, niſi gradu, ab *iliaca paſſione*: adeoque utriuſque curationem ſimul trademus. Nam ſi parum, aut nihil per inferiora, ſtercus verò per ſuperiora, ejicitur, ut etiam clyſter; eſt jam *paſſio iliaca*: at ſi nihil per ſuperiora, eſt *alvi adſtrictio.*

II. *Paſſio Iliaca.*

§ 3. Affirmo itaque paſſionem iliacam aut eſſe effectum vomitionis, vomendive conatûs; aut obſtructionis inteſtini à fæcibus non expulſis, ſive ob lentorem fæcum, ſive earum copiam, ſive crucialem ſuperequitationem inteſtinorum.

§ 4. Pro ea ſpecie curandâ, quæ provenit à conatu nimio vomendi, applicetur cataplaſma epigaſtrio & umbilico ex mithridatio, diaſcordio, pulvere cinnam. & oleo macis, confectione vel ſyrupo è ſucco granorum kermes. Vel offa panis aſſata, vinoque rubro calido indita, cum aromaticis; vel omentum ovillum calidum; vel catulus vivus abdomini applicetur.

§ 5. Interea famigeratum illud *Riverii* intus exhibeatur, ſcil. ℞ Sal. abſinth. ℈ j. ſyr. limon. ℥ ſs. m. ſed moneo vos ut ſemper addatis gr. ſs. vel. j. laudani opiati ſoluti in aqua menthæ. Et hæc ſola, aut his ſimilia, debent exhiberi in paſſione iliaca primi generis.

§ 6. At ſi fæces induratæ, vel quavis alia de cauſa ſubſiſtentes, dederint anſam morbo, alia ſunt agenda. Et primò injiciendus eſt clyſter emolliens ex oleis chamæm. amygdal. dulc. & hyperic. aut ſimilibus: Et deinde ex decocto emollienti communi, vel juſculo pingui, cui addantur

tur vini emetici turbidi unciæ duæ vel plures. Per os verò exhibeatur manna cum oleo amygdalarum dulcium; quod proficit ſæpe, fortioribus nihil juvantibus. Et etiam ptiſana laxans adhiberi poteſt ex infuſione ſennæ, quæ tutior & efficacior eſt; quia ſæpius & quavis quantitate poteſt aſſumi. Ultimum remedium dicitur Mercurius crudus, ad uncias aliquot, vel etiam libras, aſſumptus: & poſtea vectio in curru.

§ 7. Sed ſi conſtet, morbum oriri à fæcibus ſubſiſtentibus ob copiam vel lentorem, tunc conſulerem purgantia fortiora per os exhibere: & interea inungatur venter unguento de arthanitâ. Nec opus erit de vomitu ſolicitum eſſe; nam vomitus ventriculo pleno (affatim quippe ſuperbibendum eſt medicamento cathartico liquidum tenue) dejectiones tandem procurabit, ob compreſſionem abdominis. Unde ego, aliis non proficientibus, dummodo vires adhuc conſtent, vomitorium exhiberem.

§ 8. Et patet hæc à fortiori ſublatura eſſe alvi adſtrictionem.

III. *De Diarrhœa, Lienteria, & Paſſione Cœliaca.*

§ 9. Horum morborum differentiis ac definitionibus, quæ apud *Riverium* Practicoſque omnes inveniuntur, prætermiſſis; affirmo poſteriores duos tantùm ſuperaddere Diarrhoeæ; primum quidem apepſiam, ſecundum verò, cùm curabilis ſit, (nam affectio cœliaca ab obſtructione ſtrumoſa pendens non poteſt curari magis, quàm qui os non habet poteſt nutriri) materiam quandam tenacem inteſtinis circum oſtia vaſorum lacteorum hærentem. Nam quod aliqui dicunt abraſum mucum naturalem inteſtinorum efficere, ne tranſcolari poſſit chylus, apud me fidem non inve-

invenit : cùm chylus non tranſcoletur, nec ulla propriè fiat tranſcolatio in corpore animato.

§ 10. Quare *lienteria* curatur iis omnibus quæ tollunt apepſiam; & *paſſio cœliaca* omnibus quæ paulatim purgant, idque copia magis quàm ſtimuli magnitudine; ut ſunt aquæ medicatæ, vel potius ſal tartari multa aqua dilutum. In his autem ſymptomatibus retinentur quæ retineri in inteſtinis non deberent, nimirum partes chyloſæ in vaſa lactea demandandæ.

§ 11. Supereſt ergo ut curationem diarrhœæ tradamus. *Diarrhœa* omnis fit vel à materia accumulata in fiſtulâ inteſtinali, & ibi putreſcente ob eaſdem cauſas, ob quas aëri calido expoſita putreſcit; vel derivatâ ex apertis radicibus ductûs hepatici & pancreatici ſolitò patentioribus, ob impeditam tranſpirationem inſenſibilem, renalem, aut ſimilem; unde major liquoris aucti impetus in latera orificiorum earum radicum, ea diſtendens, & quaquaverſum diſtrahens. Quæ ſic ſuccedit: & niſi ſuccedat, ſuccedit ſemper febris.

§ 12. In hoc poſteriori genere diarrhœæ valde metuere debemus, ne ſuccedat *dyſenteria*: & idcirco quæ contra dyſenteriam infrà præſcribentur, debent tum uſurpari. Quippe apertio tantillo major vaſorum efficit, ut ſanguis integer excernatur. Et in hoc genere diarrhœæ ſemper enitendum eſt, ut reſtauretur inſenſibilis tranſpiratio, præmiſſis iis quæ præmittenda dicentur.

§ 13. Quare ſudorifera, primò blanda, deinde generoſa, ſunt exhibenda; inter quæ theriacalia & opiata excellunt in hoc caſu. Semper autem obſervandum eſt, an diarrhœam febris comitetur; hujus enim habenda erit ratio. Non quòd curationem variet, ſed quòd de cauſis diarrhœæ certiores nos faciat. Si quippe ſimul adſit febris, tum orta

eſt & febris & diarrhœa à cauſa communi: verbi gratia, ab evacuatione aliqua prohibita; qua reſtituta tollitur & febris & diarrhœa.

§ 14. Nam notandum eſt, non poſſe ſecretiones craſſas incraſſeſcere, quin diminuantur, aut priùs, aut ſimul, tenuiores; adeoque diarrhœas pituitoſas, ſeroſas, bilioſas, & oleoſas, habere omnes unam & eandem cauſam, ſcilicet, defectum ſecretionis in vaſis ſudoriferis, & eandem medendi rationem poſtulare; & eſſe appellationes inutiles; cùm diarrhœa bilioſa ſit cholera imperfecta, pituitoſa verò & ſeroſa ſola voce differant; oleoſæ autem ſint nullæ, ſed pinguiforme excretum, quod & omni diarrhœæ notabili ſit comes.

§ 15. Atqui evidens eſt, morbum illum, qui minuitur accedente diarrhœa, ortum habuiſſe ab ea materia quæ evacuatur per diarrhœam. Unde ſequitur *criticam* diarrhœam non debere ſiſti.

§ 16. Itaque diarrhœa, quæ debet ſiſti, ſemper eſt *ſymptomatica*, id eſt, quæ morbum, cui accedit, non minuit. Nam cùm ſaniſſimus noſtrûm occultè ægrotet, diarrhœa accedens (dum nobis ſaniſſimi videmur) debet dici morbo ſuperveniſſe, & eſt ſymptomatica; quia ſanis ſuperveniens nullum morbum minuit.

§ 17. Quare cùm omnis purgatio à vi ſtimulante procedat, id eſt, dolorem inferente; ſi vis hæc materiæ inteſtinis inhærentis inſit, debet purgatione artificiali, materiam illam tenacem divellente, removeri. Nam ſi materia inhærens inteſtinis non ſit tenax, erit tantùm aqueis copioſiùs diluenda.

§ 18. Dico ergo in omni diarrhœa orta à materia viſcida intra inteſtina convenire primò purgantia; quibus Practici ſemper admiſcent adſtringentia: quorum conſuetudinem,

ſi

ſi diarrhœa ſit ingens, approbo; ſi verò lenta, rejicio. Itaque in priori caſu fiat purgatio per ptiſanam, qualis eſt hæc:

℞ Fol. ſenn. ℥ ij. rhabarb. ʒ j. fol. plantag. m. ſs. ſal. prunell. ℈ ij. coque in aquæ puræ vel ferratæ ℥ x. colatura exhibeatur unâ vel duabus vicibus eodem die. Vel exhibe pilulas:

℞ Maſſ. pilul. ecphractic. cum aculeo ʒ ſs. laud. gr. ſs. m. Vel, ℞ extract. catholic. eadem doſi, cum gr. vij. limaturæ Martis, in forma pilulari.

§ 19. At ſi materia diarrhœam excitans proveniat immediate à maſſa ſanguinea, per ductum cholidochum & pancreaticum, ſive ob impeditas alias ſecretiones tenuiores, ſive ob auctam quantitatem craſſioris partis ſanguinis; tum omni arte tentandum eſt, ut ſudor eliciatur, epotis decoctis lignorum guaiaci, juniperi, buxi, ſaſſaphras, ex aqua pura, vel ex aqua & vino Clareto Gall. factis; & veſperi aſſumptis bolis, ex antimonio diaphoretico, ſale volatili C C. extracto gentianæ, diaſcordio, ſale volatili ſuccin. &c. Vel ut diureſis copioſa provocetur epotis decoctis radic. graminis, petroſelini, cum ſale prunellæ ex aqua ſimplice factis; vel, quod alia vincit, decocto florum chamæmilli, ex aqua ſalſa.

§ 20. Interea veſperi exhibeatur laudanum liquidum Helmontii, à gutt. x. ad xxx. deinde adſtringentia. Sed cùm adſtringentia quæ dyſenteriæ ſufficiunt, conſtet à fortiori debere eſſe paria diarrhœæ; idcirco ne eadem bis proponamus, tranſeamus ad dyſenteriam.

IV. *De Dyſenteriâ, & Fluxu Hæmorrhoidum.*

§ 21. Quæ continet fluxum *hæmorrhoidum* internum & fluxum *hepaticum*; vel ob vaſa ſecretoria hepatis nimis

dilatata, vel vaſa ſecretoria pancreatica ampliata. Omnium eadem eſt cauſa & cura.

§ 22. Nam, primò, in omni fluxu ventris *ſanguinolento* vena eſt ſecanda in brachio, revulſionis gratia, & ut medicamenta aſſumpta poſſint interea vires ſuas in inteſtinis affectis exercere.

§ 23. Deinde (niſi dyſenteria ortum ſuum traxerit à materia tenaci, rodenti inteſtina; tum enim purgandum foret, ut in diarrhœa) omiſſis purgantibus, aſſumantur ea quæ adſtringunt incraſſantque.

§ 24. Quare ter de die exhibeatur ʒ ſs. ℈ ij. vel ʒ j. electuarii hujus:

℞ Fol. agrim. ſiccat. pulv. ſem. millefol. conſerv. roſ. rubr. cydonior. conditor. a. ℥ j ſs. theriac. androm. ℥ ſs. troch. de carabe, *ſecundùm Pharmacop. Lond.* rhabarb. nucis moſch. a. ʒ j ſs. ſal. abſinth. ſpec. diarrhod. abbat. a. ʒ j. cum ſ. q. ſyr. è ſucco plantag. & pauxillo aquæ cinnam. fiat electuarium. Eſt prorſus egregium.

§ 17. Vel ter in die exhibeantur cochlearia duo hujus tincturæ, vel infuſionis: Quæ,

℞ Rhei ʒ ij. diaſcord. ʒ ſs. bol. ver. ʒ vj. radic. torment. ʒ iij. cortic. quercini ſylv. argillæ ad albedinem calcinat. a. ʒ j. fol. plantag. ʒ ij. macerentur per noctem in ſpirit. vini ℔ j. aquæ menth. ℥ iv. colaturæ add. ſyr. papav. rhœad. ℥ ij.

§ 26. Multis diaſcordium cum ſale abſinthii ſufficit etiam in dyſenteria epidemica. Sæpius cum fructu exhibitum vidi illud Horſtii: Quod,

℞ Conſerv. roſ. rubr. ℥ j. ſem. plantag. toſt. ℥ ſs. corn. cerv. uſt. croc. Mart. adſtring. & terræ ſigillatæ a. ʒ j. ſyr. cydonior. q. ſ. ut f. electuar.

§ 27. Semper autem electuariis antidyſentericis admiſceri

ri debet laudanum liquidum; aut potius ſuperbibi ex tinctura diaſcord. vel mixturâ quæ ſequitur.

℞ Aq. ſperm. ran. menth. a. ℥iij. diaſcord. ʒſs. laud. opiat. gr. iij. ſal. abſinth. ℈j. ſyrup. caryophyll. q. ſ. ad gratum ſaporem. m. detur cochleatim.

§ 28. Pulvis quoque Timæi eſt optimus: Qui,

℞ C. C. uſt. rad. torment. a. ℥ſs. terræ ſigillat. ʒij. boli arm. lapid. hæm. coral. rubr. præpar. cort. granat. balauſtior. roſar. rubr. a. ʒj. maſtich. ℈iv. gum. tragac. albiſſ. ʒij. m. doſi ℈j. bis terve indies.

§ 29. Qui pilulas malunt, his illas, frequenter mihi probatas, commendo.

℞ Croc. Mart. adſtring. corall. rubr. præpar. lap. hæmatit. a. ʒſs. ſacchar. Saturni gr. xv. balſam. tolut. ʒij. ſyr. è ſucc. plantag. q. ſ. m. fiat maſſ. pilul. è cujus ſingulis ſcrupulis fiant pilulæ quinque pro doſi matutinâ, & totidem pro veſpertinâ, devorandæ: poteſt hîc augeri quantitas ſacchari Saturni; & alternis noctibus addi laudanum.

§ 30. Dixi in dyſenteria omitti debere purgantia, niſi materia tenax, hærens in inteſtinis, morbo anſam dederit; quod ab excretis viſcoſis & mucoſis dignoſcetur. Tunc enim, & præſertim, ſi inveterata fuerit, purgantia ſunt neceſſaria; & vidimus tales dyſentericos ſemper à purgatione meliùs ſe habuiſſe.

§ 31. Pro potu ordinario detur decoctum album *Lond.*

℞ C. C. ad albed. calcinat. ℥j. coq. in aq. pur. ℔iij. ad medias, vel potius ad ℔ij. colatura fiat per cribrum non tenue; alioquin pulvis ſimul tranſibit: tum adde ſacch. albiſſ. ℥j. Vel potius, ſi febris adſit, illud, quod,

℞ Cort. guaiac. ℥ſs. infunde per noctem in aquæ font. ℔iv. & tum decoque ad ℔ij. ſub finem addendo roſar.

rubr. burſ. paſtor. & plantag. a. manip. ſs. liquirit. raſur. ℥ ij. coletur, & ſit pro potu.

§ 32. Ipſa tinctura roſarum ſine acido facta eſt in hoc caſu optima. Præterea ſæpe proderit juſculis remedia apta incoquere. Ut,

℞. Rad. biſtort. torment. a. ℥ ſs. raſur. C. C. ʒ iij. icthyocoll. ʒ j. m. & coque in juſculo vitulino ad ℔ ij. exhibeatur terve quaterve de die.

§ 33. Denique aliis nihil juvantibus, Mercurius dulcis (cauſa affectûs hærente in inteſtinis præſertim) ad grana decem, quindecem, vel ad ſcrupulum, exhibitus ex conſerva roſarum rubrarum, cum vel ſine rhabarbaro, eſt inſigne remedium, ſi ſæpius exhibeatur.

§ 34. Neque hîc tamen negligendus eſt uſus clyſterum: vidi dyſenteriam ſublatam clyſmate ex lacte; ſæpe clyſtere ex decocto inteſtinorum vervecis facto; & ſemel inſigniſſimam uno clyſtere ex vino Canarienſi optimo.

V. *De Lumbricis.*

§ 35. Verùm cauſa & diarrhœæ & dyſenteriæ ſæpe eſt vellicatio à *Lumbricis Inteſtinorum*; de quorum differentia videatur *Riverius*.

§ 36. Methodus curationis vera eſt ut primùm purgantia exhibeantur, & inprimis pulvis cornachin. ſive diaſennæ. Deinde exhibeatur pulvis aliquis contra vermes, inter quos excellit illud Timæi:

℞ Sem. abſinth. ſantonic. a. ℥ j. hyperic. ʒ ij. ſem. citri ʒ j ſs. rad. filicis maris, flor. tanaceti a. ʒ iij. doſis eſt ℈ j. vel ʒ ſs. Timæus ipſe addit vitrioli calcinati ʒ ij. quod ego non ſuaderem.

§ 37. Verùm poſt aliqualiter purgatum corpus, multò magis

magis proderit Mercurium dulcem intus exhibere, aptâ annis doſi, per tres quatuorve dies, & poſtea purgare. Sed ſi ætas non videatur permittere, ut Mercurius dulcis exhibeatur (quod tamen nunquam eſt verum) tum infunde Mercurium vivum in aqua florum tanaceti, vel aqua pura, per noctem ſuper lentiſſimum ignem quâvis quantitate, & cochleare ejus aquæ cum ſaccharo ſæpius detur: vel ſæpius immitte ſtannum Anglicanum liquefactum aquæ; quæ eodem modo exhibenda eſt. Reſtat

VI. *Colicus Dolor.*

§ 38. Qui rite diſtinctus à nephritico & hypochondriaco, nullus eſt, aut fugitivus: adeoque non opus eſt, ut illi immoremur; ſemper enim ſufficit in eo caſu decoctum flor. chamæmill. ex vino Hiſpanico, exempli gratiâ, ſi flor. chamæmil. p. j. incoquatur vini ℥vj. & in colaturâ calidâ diſſolvatur oleum nucis moſchati per expreſſionem factum ad ℈j. Poterit una, vel duabus vicibus, exhauriri feliciter.

§ 39. At ſi dolor diutius infeſtet, & æger vel ægra hypochondriacæ, vel hyſtericæ, paſſioni ſubjici videantur, opportune julapium antihyſtericum erit exhibendum cum laudano.

§ 40. At ſi æger nolit remedia niſi colicæ veræ dicata adhiberi, tum optimum erit ad aquas medicatas, ex chalybe ac nitro antiquorum, id eſt, ſalis volatilis ſpecie, imbutas, dimittere. Hæ enim liberaliter epotæ, copia & pondere, & aperiendi (id eſt, incidendi) vi, mucoſam illam viſcoſitatem abripient, è qua dolor propagatur. Aquas verò tales domi etiam poteritis conficere.

§ 41. Obſervetis tamen equitationem eſſe neceſſariam colico dolore vexatis; quæ ſola morbum hunc poſſit tollere,

&

& aliquando revera ſuſtulit: unde facile vobis erit de natura & cauſa morbi conjecturam facere.

Cap. XX.

De Ictero, & Schirro Hepatis.

§ 1. NOS *Icterum* hîc conſideramus non ſupervenientem morſui canis rabidi, aut viperæ; talis enim curatur remediis iiſdem quibus alia ſymptomata à morſu excitata: nec ſupervenientem iræ, paſſioni hyſtericæ, febribus, aut medicamentis ſudoriferis nimia quantitate aſſumptis; in his enim alvi fæces ſunt flavæ, & ſecretio bilis in hepate fit, adeoque non ſunt veræ ſpecies icteri: ſed orientem ab infarctu, aut meatûs cholidochi, aut primarum radicum pori bilarii in acinis hepatis, per materiam quamvis glutinoſam, aut calculoſam; aut etiam à compreſſione iſtarum radicum, à nimia copia ſanguinis in ramulis venæ portæ intertextis; vel ab alia inflammatione hepatis, ob ſanguinem ibi ſtagnantem.

§ 2. In hoc ſymptomate fæces alvinæ ſunt albæ, & urina tingit flavedine lintea immiſſa. Quamvis enim bilis ob meatus occluſos non penetret ad inteſtina, ut fæces tingat; tamen diutius circulans in ſanguine attenuatur, ita ut poſſit intrare & tranſire vaſcula renalia & ſudorifera, quæ priùs non potuerit ingredi ob partium magnitudinem, non ob figuram ineptam: nam ne nunc quidem figura partium ejus eſt immutata; quia vera eſt bilis quæ cutem & lintea tingit urinæ immiſſa.

§ 3. *Ettmullerus* contra hanc ſententiam objicit, quòd ſi

ſi ob defectum excretionis oriatur copia bilis quæ icterum inducit, tum non poſſit tolli icterus per medicamenta ſalina volatilia acria & amara; nam hæc copiam bilis augerent. At fallitur hic Author, ſi putet medicamenta hæc ideo adhiberi ut augeatur copia bilis: nam adhibentur ſolùm ut viſcoſitas obſtruens incidatur, & viæ aperiantur bili ſecernendæ; adeoque ut copia bilis in corpore noſtro minuatur.

§ 4. Diximus icterum produci à calculis aut glutinoſis infarcientibus: dico ab iiſdem quantitate auctis, aut viſcoſitate, fieri *ſchirrum hepatis*. Qui cùm aliquando partem tantùm hepatis occupet, ſolet per aliquod tempus icterum antecedere. Ejus ſigna videte in *Riverio*.

§ 5. Evidens eſt non opus eſſe venæ ſectione in ictero, aut ſcirrho hepatis, æque ac in multis aliis morbis; niſi adſit metus inflammationis, & hæmorrhagia aliqua conſueta fuerit ſuppreſſa.

§ 6. Atqui evidentiſſimum eſt, opus eſſe vomitu, quo hepar & meatus fellei, ventriculi & abdominis compreſſione, cogantur excernere materiam obſtruentem: & etiam opus eſſe purgantibus, quæ pleraque educunt per hepar; cùm meatus cholidochus ſit præcipuus canalis per quem medicamenta purgantia liquores è ſanguine ad inteſtina derivant; adeoque ipſis hepar quaſi lotum poterit mundificari.

§ 7. Primùm ergo vomitorium, idque non lene, eſt exhibendum; ſemel, aut bis. Dein ptiſana laxans ex foliis ſennæ & ſale tartari, per diem unum aut alterum, eſt præſcribenda: vel pilulæ laxativæ Timæi; tum verò quavis nocte emulſio. Quæ ſit,

℞ Sem. cannab. & aquileg. a. ℥j. ſem. dauci ſylveſtr. ℥jſs. ſem. papav. alb. ℥iij. contuſis ſenſim affunde aquæ puræ, vel decoct. rad. graminis ℥vi. colaturæ adde ſyr. de alth. ℥vj. aquæ theriacal. vel cinnam. ℥j. m.

§ 8. Potus ſit ſerum lactis, aut potius ptiſana ex decoct. hordei, ſal. prunell. & ſyr. violar. cum pauxillo aquæ cinnamomi.

§ 9. In quâ ptiſanâ aſſumatur ter indies pulvis. Qui,

℞ Milleped. præparat. cryſtall. tartar. a. ℈ ſs. poteſt addi ſaccharum. Loco millepedum utiliter aſſumuntur lumbrici terreſtres præparati, h. e. ſiccati ad ſolem, vel in clibano.

§ 10. Poteſt utiliter ſerum lactis clarificari coctione cum foliis & floribus boraginis, bugloſſæ, cichorei, fragarum, & quinque radicum aperientium.

§ 11. Interea tales exhibeantur pilulæ. Quæ,

℞ Rad. chelidon. maj. ariſtoloch. long. rub. tinctor. a. ʒ ſs. rhabarb. ʒ j. myrrh. rubr. ſtercoris canini a. ℈ ij. chalyb. ʒ ſs. flor. ſulph. ℈ j. croci ℈ ſs. ſyrup. è ſucco praſii q. ſ. ut fiat maſſa, è cujus ſingulis ſcrupulis formentur pilulæ, n°. v. vel vj. pro doſi matutinâ, aut veſpertinâ.

§ 12. Millepedes vivi contundantur, vino Gallico albo (vel rubro, ſi æger huic non ſit aſſuetus) affuſo: quod ebibitur colatum, & ſyrupo violarum, ſi opus ſit, edulcoratum, ſæpe cum fructu.

§ 13. Qui pilulas non admittunt, iis exhibeatur infuſum.

℞ Rad. rub. tinctor. apii, ering. dent. leon. non toto, a ℥ j. fol. hepat. agrimon. fragar. cum toto, ſcolopend. violar. a. m. j. flor. geniſtæ, anth. hyperic. ſambuc. a. p. ij. ſem. aquileg. ℥ j. croci ℈ j. Tartar. alb. crud. ʒ vj. limaturæ Mart. ʒ ij ſs. vini alb. ℔ viij. ſtent ſimul per horas 48. exhibe hujus ℥ iv. indies.

§ 14. Secretum habetur à multis exhibere *ſaponem* cum lacte.

§ 15. Sed cùm morbus hic tunc ſemper ſit periculoſiſſimus,

mus, cùm præcedentem vel concomitantem habet *hepatis ſcirrhum*, (qui, ſi tolli poteſt, ſequentibus aut ſimilibus tollitur) idcirco, poſt præmiſſa ea quæ in icτero valere diximus, foveatur hypochondrium dextrum decocto, quod hunc in modum paratur.

℞ Fol. malvæ, alth. abſinth. flor. melilot. chamæm. a. m. j. fol. meliſſ. chamæpyt. m. ſs. ſem. fœnugræc. ℥ j ſs. coque ex aq. ℔ iv. adde ſub finem vin. alb. ℔ ij. Cum pannis laneis foveatur latus manè & veſperi calidè.

§ 16. Deinde ſuperimponatur empl. ex diachylon cum gummis, & de melilot. compoſit. a. malaxatis oleo lumbricor. Vel emplaſtr. de cicuta, cum ammoniaco; vel de ranis, cum Mercurio triplicato.

§ 17. At pro potu optimum eſt decoctum ſarſæ & guaiaci; quod manè calidum eſt hauriendum per multos dies.

§ 18. Si hæc non tollant morbum, debemus ulteriùs confugere ad Mercurium dulcem, intus exhibendum. Pleraque tamen quæ proferentur infrà adversùs affectionem *hypochondriacam*, valent & in hoc morbo.

Cap. XXI.

De HYDROPE.

§ 1. ORITUR omnis Hydrops, vel (1.) ex eo quòd ſanguis factus ſit nimis viſcoſus, ut non potuerit ſerum elabi per vaſa ſudorifera, vel renalia; Vel (2.) quòd hæc vaſa ſint ob cauſam aliquam vel comprimentem, vel oppilantem (ut calculum renum) anguſtata, ut non potuerint ſerum ſuum admittere, aut ei tranſitum dare;

Vel (3.) quòd multis factis inſignibus evacuationibus ſanguinis, venæ ſectione, &c. motus ejus, ob paucos ſpiritus, (ex minore ejus copiâ ſeparatos) factus ſit adeo debilis, ut non ſufficiat ſanguini traducendo ad vaſa ſudorifera eo impetu, qui ad ſeparationem ibi requiritur, quique deberet impedire, ne illa vaſa conniveant & coaleſcant; Vel denique (4.) ex eo quòd aliquæ evacuationes conſuetæ, vel viæ circulationi neceſſariæ, ſint ſuppreſſæ, vel compreſſæ: unde neceſſe eſt, ut ea vaſa diſrumpantur, quæ liquores ſatis viſcoſos recipere poſſunt, & tamen tenerrima ſunt, ut *lymphatica.*

§ 2. Evidens eſt hunc affectum primò poſtulare evacuationes per purgantia; inter quæ elaterium in pilulis, & ſuccus radicis ireos vulgaris, vel ebuli, in potionibus, præſtant.

§ 3. Poteſt elaterium dari in pilulis ecphracticis, vel in extracto catholico, à gr. ij. ad v. vel ad plura, incipiendo à minore doſi. Succi ireos dedi ſæpius tres uncias, cum unicâ ſyrupi de rhamno cathartico, vel cum manna, pro unica doſi.

§ 4. Non tamen hîc ſufficit unica purgatio: alternis fere diebus debent purgantia repeti. Et, in diebus à purgatione vacuis, in potu, qui exiguus ſit, aſſumatur pulvis, qui

℞ Ciner. geniſtæ, lim. Martis a. ℈ſs. m. Vel qui,

℞ Pulv. bufon. ſole vel clibano ſiccator. ℈j. Tartar. vitriolat. ℈ſs. m.

§ 5. Proderit uſus pilular. quæ fiunt ex cryſtallis argenti ſoluti in ſpiritu Nitri, exhibitis ad gr. iij. vel iv. in ℈j. vel ʒſs. pilul. cochiæ maj. vel minoris. Loco cryſtallorum horum dari etiam poteſt utiliter Mercurius viridis; cujus præparationem vide apud *Schroderum.*

§ 6. Omnia diuretica & aperientia propoſita adversùs icterum

icterum hîc conveniunt; ut & ea omnia quæ proponuntur adversùs calculum renum.

§ 7. Inprimis omnia ſudorifera hîc proficua ſunt, ſi modò ſudores moveant; quare decoctum ex radice ſarſæ & ligno guaiaci hîc eſt utiliſſimum, & omnia antiſcorbutica acria; & aromata quædam, ſolùm ob viſcoſitatem ſeri.

§ 8. Præſertim vero balnea ſicca ſunt utiliſſima.

§ 9. Fortaſſe operæ pretium hîc erit vobis explicare curam empiricam factam viri hydropici nuper, qui laborabat anaſarca & aſcite. Accipiebant abſinthii, rutæ, ſalviæ, lavendulæ in anatica proportione manipulos quinque; coquebant ex aquæ fontis congiis aliquot, additâ ſalis communis ea quantitate, quæ fere muriam faceret; huic immittebant linteum non tenue inter coquendum per aliquod tempus; cui linteo ex aquâ exempto, inſuebant hydropicum, ſolo capite prominente: eumque ita in lecto imponebant, ut ſudaret per quinque aut ſex horas, vel uſque dum ſaliva ejus effluxerit muriæ ſimilis. Tum hominem linteo exemptum alio lecto calido immittebant, ut per tres quatuorve horas ſudaret. Interea vinum Hiſpanicum deguſtandum illi præbebant. Secundâ vice decocto adhibebant ſtercus vaccinum magna quantitate.

§ 10. Plurimùm vero proſunt purgantia: plurimùm etiam, poſt purgantia, in hoc morbo, nec non in omni eo morbo qui ab infarctu vel viſcoſitate oritur, prodeſt Mars; cui addi debent comæ abſinthii, abietis, agrimonii, rad. curcum. ſem. aniſi; uti ſi

℞ Mart. ℥iv. ſummit. abiet. & abſinth. a. m. j. centaur. min. flor. ſambuc. a. p. ij. cinnamom. ʒij. infunde loco calido per ſex dies ex vin. alb. Gall. ℔iv. ad colat. ℔iij. Exhibeatur cyathus manè, & poſt meridiem; ſuccedente deambulatione.

§ 11. Sunt qui bufonem integrum ſiccatum lumbis alligant. At quamvis ego bufonem ita ſiccatum, & manu comprehenſum, viderim quondam ſtatim ſuſtuliſſe hæmorrhagiam narium conſuetam, quæque nullis aliis remediis, niſi venæ ſectioni, cedebat; eum tamen excretiones auctorum vix credo, ſi ſolùm extus geſtetur; licèt id fieri poſſit.

§ 12. Plurimùm prodeſt praſſii decoctum, & marrhubii, ex aqua ferrata, adversùs omne genus hydropis.

§ 13. At ſi hydrops ſit particularis, verbi gratiâ, aſcites, fere nunquam, & non niſi caſu, illi evadunt; cùm nullæ ſint viæ per quas evacuatio ſeri extravaſati fiat, aut ſaltem poſſit ſponderi.

§ 14. Et ſi via facta ſit caſu, redit tamen morbus; quia cauſa manet, nempe ruptura vaſorum lymphaticorum. Tum enim debet abdomen paracenteſi aperiri, & aqua educi; non tota ſimul, alioquin æger ſubitò peribit ob ſubitum deſcenſum diaphragmatis, & viſcerum ei annexorum, quæ priùs ab aquis ſuſtinebantur. Quantumvis autem feliciter inſtituta videatur abdominis ſectio, ob vaſorum tamen rupturam permanentem morbus redibit: adeoque talis hydrops dici debet *incurabilis*.

§ 15. At ſi hydrops oriatur ab infarctu vaſorum ſanguiferorum, prohibente ne ſanguis ex arteriis liberè redeat per venas, ut fieri poſſe docet experimentum *Loweri*; tum purgantia mineralia ob gravitatem ſuam ac momentum hîc debent uſurpari ſemper & ſola; ut & Mercurii etiam præparationes.

CAP.

Cap. XXII.

De Affectione Hypochondriaca.

§ 1. ORITUR hic morbus ex deficiente comminutione chyli & ſanguinis in ventriculo, pulmone, & liene. Ventriculo autem colon annumero, quod plus ſæpe præſtat in hoc morbo quàm lien. Nec alius eſt ortus *Paſſionis Hyſtericæ*.

§ 2. Hujus comminutionis defectus producit acidum illud, quod in ventriculo & inteſtinis hypochondriacorum aliquando obſervatur. Nihil enim quod perpetuo motu comminuitur aceſcit; ſed id ſolum quod, motu & comminutione ceſſante, ſtagnat, vel adhæret.

§ 3. Tum, ſi intra cerebrum ſanguis minùs comminutus incipiat paululum accumulari, tardiùſque circulari, partes ab eo expirantes, cùm minoris ſint impetûs, excitabunt quoque tremores minùs vividos & rariores: adeoque melancholicum morbum inducent; poſtea verò apoplexiam, vel etiam epilepſiam.

§ 4. Deinde verò ob rariùs & parciùs ſeparatos ex craſſiori ſanguine ſpiritus animales, id eſt, longius intervallum temporis ad ſeri ex maſsâ tenaci ſecretionem poſcentes, rariùs & debiliùs pulſant cor & arteriæ. Et ob lentorem in ventriculo & colo apepſia, ructus, flatus & borborygmi oriuntur; ſymptomata prorſus à liene aliena.

§ 5. In pulmone verò difficultas ſpirandi, & in univerſo corpore gravitas & laſſitudo ſpontanea; ſpeciatim verò in ſiniſtro hypochondrio dolor, ob diſtentum aliquando lienem,

lienem, ſæpius ventriculum, & ſæpiſſime colon. Et cùm comminutionis chyli defectus adſit, fere ſemper fæces debent fieri viſcidiores, & ſuccedere pigrities alvi; quæ familiaris eſt hypochondriacis.

§ 6. Notandum eſt verò omnia hypochondriacorum ſymptomata poſſe attribui ventriculo & colo ſiniſtro, præter enormem illam pulſationem, quæ aliquando obſervata eſt, quæque potiſſimum deducenda eſt ab arteriæ ſplenicæ oppilatione.

§ 7. Affectio hæc, omnibus ſuis ſymptomatis ſtipata, pendet à ventriculo, colo, pulmone & liene ſimul; quamvis lien in hoc morbo parvum, aut etiam in ſanitate mutandâ aut ſervandâ, momentum adferat: ut patet ex iis, quibus lien admitur tutò; (ut aliquando latius oſtendam:) ſed unum eſt quod non poſſum præterire, nempe multa hypochondriacorum & hyſtericarum ſymptomata eſſe *convulſiva*; præſertim illud tam viris quàm fœminis commune ſymptoma, globi videlicet quaſi uteri aſcendentis in ſuperius abdomen pectuſque, rectà ad fauces, haſque, ſuffocationis metu, occupantis. Hi autem motus convulſivi oriuntur à preſſione cerebri factâ per arteriolas quaſdam ſanguinem non ſatis comminutum ferentes; ſed non tantâ tamen preſſione, quæ ſemper impediat refluxum liquidi nervorum, quamvis & hoc ſæpe accidat; & in fœminis, potius quàm in viris.

§ 8. Denique notatu dignum eſt, ad affectionem hypochondriacam propriè reduci illam ſcorbuti ſpeciem quam *melancholicam frigidam* vocant; *Williſius* verò ſalino-ſulphuream, quia in illâ ſpecie ſal ipſi videtur ſulphuri prævalere; in quâ ulcera, & eruptiones cutaneæ minimè ſuperveniunt, ſed præcordiorum anxietas, gravitaſque anheloſa, uti videre eſt in ejus libro *de Scorbuto*.

Et

Et ſanè affectionis hypochondriacæ, hyſtericæ, & ſcorbuti melancholici, eadem eſt prorſus ratio & cura. Nempe,

§ 9. Niſi ſanguinis evacuatio aliqua conſueta & neceſſaria ſuppreſſa ortum morbo dederit, ut defectus menſtruorum in fœminis & hæmorrhoidum in viris, omiſsâ venæ ſectione, vomitus ante omnia eſt provocandus; ſic enim fomes ſubtrahitur morbo. Sæpiſſimè vero fœminis neceſſe eſt nullo vino emetico uti; ſed ſero lactis, aut aqua tepida, affatim hauſtis, & pennâ gutturi inditâ revocatis; quod feliciter ſuccedit in iis, qui vinum ferre non poſſunt abſque deliquio.

§ 10. Deinde non fortiter purgantibus, ſed alvum apertam ſervantibus, res eſt gerenda; nam hypochondriaci purgantia fortiora non ferunt.

§ 11. Et denique omnibus utendum eſt, quæ ſive partium pondere, uti Mercurialia, Martialia, & Jovialia; ſive partium parvitate, uti diuretica, & antiſcorbutica volatilia, quæ comminutionem neceſſariam chylo & ſanguini adferre poſſunt.

§ 12. Ad primum quod attinet, alvus eſt aperta ſervanda *Enematibus*, quæ duplicia hîc uſurpari debent; alia enim fæcibus induratis debentur, alia doloribus; utriſque verò utiliter additur vinum infuſionis croci metallorum.

§ 13. Clyſter pro fæcibus lentis educendis fiat ex urinâ hominis ſani vinum bibentis; vel aqua cujus ℔ j. incocta ſit colocynth. ʒ j. aut fol. ſennæ ℥ ſs. addendo colaturæ electuarii è baccis lauri ℥ j. ſal. gem. ʒ ſs. At pro doloribus ſedandis fiat ex decocto radicum liliorum alborum, foliorum malvarum, florum verbaſci & chamæmilli; cujus colaturæ ℔ ſs. addatur olei hyperici ℥ j. electuarii catholici aut lenitivi ℥ j ſs. Aliquando clyſter ex ſolo oleo olivarum aut lini, aut chamæmilli, cum drachmâ ſalis gemmæ, aut ſeſqui-

quidrachmâ, utrique ſcopo ſatisfecit. Talis autem clyſter ℥ vj. non debet excedere. Etiam jus piſorum ad ℔ j. injectum prodeſt.

§ 14. Multa hîc fomenta commendantur & adhibentur ad dolorem *Splenicum*, ut vocant, qui tamen frequentiùs eſt *Colicus*, ſive *Hyſtericus*. At ego vobis commendo ante alia emplaſtrum antihyſtericum, vel de galbano, ſimplex, vel cum tacamahac, applicandum toto ſiniſtro hypochondrio & umbilico. Cavete verò ne loco antihyſterici veſicatorium applicetur, ut factum eſt cuidam fœminæ nobili apud nos.

§ 15. Interea, ſed raró, purgante eſt utendum: Ego vobis eam potionem commendo, quæ,

℞ Paſſular. min. ſ. Corinth. ℥ j. contunde ad conſiſtentiam pultis fere, & tum coque ex aqua puriſſima ℔ j ſs. ad colatur. ℔ j. in quâ calidâ infunde per noctem fol. ſenn. ℥ ſs. ſal. tartar. ʒ j. flor. melilot. p. ij. colaturæ ℥ iv. dentur manè pro doſi. Si minùs pro voto purgaverit, tantundem poſt meridiem poteſt exhiberi.

§ 16. Verùm ſæpiſſime in hoc affectu pilulæ purgantes adhibendæ ſunt hypochondriacis, propter duritiem ventris. Ex pilulis dentur pil. extract. catholic. aut (quæ præſtant) ecphractic. *Edinburg.* gr. xxv. aut ſtomachicarum cum gumm. ſecundùm *Pharmacop. Lond.* ℈ j. cum granis quatuor vel quinque diagrydii; & tum non opus eſt regimine.

§ 17. Poſt purgationem primam, vel ſecundam, chalybs eſt exhibendus. Im quem finem valde proderit *infuſio amara Loweri.* Quæ eſt,

℞ Summit. abſinth. centaur. minor. a. pug. iij. ſemin. card. bened. ʒ vj. rad. gentian. ℥ j ſs. (loco gentianæ verò ſemper ſumite corticem Peruvianum) limatur. Mart. ℥ vj.

mace-

macerentur per dies quatuordecim ex aq. lactis Alexit. ℔ iij. aq. abſinth. minùs compoſitæ, ſecund. Pharmac. Lond. ℔ j. ſpir. abſinth. minus compoſit. ſecundùm eandem ℔ j ſs. agitetur vas ter quaterve quotidie: & infuſio tantùm coletur tempore uſûs. Pro doſi cochlearia iv. vel vj. manè, jejuno ventriculo. Aqua verò lactis alexiteria ſic fiat. ℞ Fol. ulmariæ, cardui ben. galang. a. m. vj. menthæ, abſinth. a. m. v. rutæ m. iij. angelic. m. ij. contuſis & inciſis affunde lactis recentis congios iij. & deſtilla organis communibus. Hujus infuſionis Lowerianæ uſus debet eſſe ſaltem per menſem perpetuus.

§ 18. At ſi paſſio ſit potius *hyſterica*, alvuſque admodum adſtricta, & vigiliæ urgeant, & fluxus menſium leviſſimâ de cauſâ quovis fere quatriduo vel octiduo recurrat; tum elixir proprietatis exhibeatur manè, & ſub noctem capiat ægra pilulas: Quæ ſint,

℞ Galban. myrrh. a. ℈ ſs. ſal. abſinth. gr. vj. laudan. gr. ſs. elix. propriet. q. ſ. ut fiat maſſa pilularis, è quâ formentur pilulæ, nº vij. pro doſi: ſed alternis noctibus omittatur laudanum.

§ 19. Et quoniam plerumque hyſtericæ vinum ferre non poſſunt, idcirco potus debet eſſe vel ſerum lactis (niſi prohibeat inflammatio hypochondriorum) vel cereviſia leptomera, in quâ infuſa ſint ea quæ diureſin movere poſſunt, vel viſcida ſolvere.

§ 20. Fiat ergo per infuſionem cereviſia medicata.

℞ Cereviſ. leptomer. ℔ xlviij. rad. bruſci, filicis, ering. ononid. rub. tinct. a. ℥ j. fol. agrim. marrhub. naſturt. aquatic. violar. fragar. cum toto, a. m. j. flor. ſalviæ & anth. a. p. ij. milleped. viv. nº cxx. cinnam. granor. paradiſ. a. ʒ j. ſimul infundantur per tres dies. Si ægrota non poſſit eam pro omni potu haurire, hauſtum tamen ejus ebibat ter indies.

§ 21. Finito uſu pilularum, quibus dixi laudanum admiſcendum, exhibeantur hæ quæ ſequuntur:

℞ Caſtor. gum. ammoniac. ſagapen. ſal. tartar. a. ℈ j. chalyb. ʒ j. ſal. volatil. ſuccin. ℈ ſs. tinct. caſt. vel elix. proprietat. ſine acido q. ſ. ut fiat maſſa pilularis formanda in xl. pilulas. Pro doſi ſumat quatuor, quinque, vel ſex, hora ſomni.

§ 22. At ſi vir, non fœmina, laborat, tum hæ quoque pilulæ conveniunt.

℞ Mart. cum acido præpar. ſecundùm *Pharmacop. Lond.* ℥ j. (licèt hîc præferri debeat Mars *ſinè acido*, vel aceto, præpar.) rad. gentian. elect. ocul. cancror. præparat. corall. rubr. præparat. a. ʒ j. ſal. abſinth. ℈ ij. ſyr. chalybeat. q. ſ. ut fiat maſſa pilularis; è cujus drachmis ſingulis fiant pil. xx. quarum quinque, vel ſeptem, ſint pro doſi matutinâ, ſuperambulando.

§ 23. Syrupus autem ille chalybeatus fit ex Mart. ℥ j. nucis moſch. & caryophyll. a. ʒ ij ſs. macerat. in vini albi Gallici, aut Rhenani, ℔ ſs. per duas aut tres ſeptimanas. Tinctura clara, ſine ebullitione, redigatur in ſyrupum; additâ duplâ quantitate ſacchari albiſſimi.

§ 24. Horum omnium vices ſupplent aquæ chalybeatæ, & equitatio, vel deambulatio.

§ 25. Præſcripta adoleſcenti quindecem annorum, emaciato, affectione hypochondriacâ enormi laboranti per duos annos, vidi ſequentia cum ſucceſſu.

§ 26. Primò, vomitorium: nempe,

℞. Summitat. centaur. min. m. ij. coq. ex aq. fontan. ℔ iij. ad ℔ ij. cujus uncias quatuor cum vini emetici ℥ ij. & oxymell. ſcillit. ℥ j. manè jejunus hauriebat, & ſuperbibebat poſt ſemihoram ſeri lactis, partitis vicibus, libras duas, quas gulæ intruſas revomebat. Dein tantundem ſumebat

decocti

decocti vini, oxymell. & ſeri. Poſt octo dies idem vomitorium repetebatur.

§ 27. Diebus quibus non vomebat, aſſumebat pilulas: Quæ,

℞ Gum. ammoniac. myrrh. ſagapen. a. gr. vj. ſal. abſinth. gr. iv. ſal. volat. ſuccin. gr. ij. elix. proprietat. q. ſ. ut fiat pil. vij. pro doſi veſpertinâ alternis noctibus.

§ 28. Tales doſes aſſumpſit decem. Et cùm meliùs ſe haberet, ſed non optimè, cepit per tres noctes continuas Mercurii dulcis grana ſeptem. Et poſt tertiam vicem purgatus eſt, manè ſequenti, ope pilul. ecphractic. cum aculeo; quarum ℈j. diagrid. gr. v. addebantur. Mercurius ab eo bis eo ritu eſt aſſumptus, interpoſitâ purgatione.

§ 29. Et poſtea quotidie per dies viginti bibebat manè decoctum amarum ſine ſennâ: aut aliquando decoctum ſimplex. Quod erat,

℞ Flor. chamæmil. pug. ij. aq. puræ ℥viij. coq. ad ℥iv. pro doſi: convaluit.

§ 30. Proderit, quia profuit, contra nauſeam & inflationem hypochondriorum cum dolore, infuſio hæc.

℞. Rad. imperat. ℥ij. raphan. ruſtican. ℥jſs. fol. menth. puleg. betonic. ſummit. centaur. min. flor. chamæm. a. m. j. rad. galang. ℥ſs. zinziber. alb. ʒij. macis ℈ij. cort. aurantior. ſiccor. ℥iij. chalyb. præparat. ℥viij. Merc. ℥viij. infunde in vini Hiſpanici libris octo: poſt infuſionem novem dierum detur jejuno ſtomacho hauſtus trium unciarum manè, & totidem horâ quintâ poſt meridiem. Convaluit.

§ 32. At memini quoque me ſequentia cum optato ſucceſſu præſcripſiſſe juveni egregio, qui cum magnâ laude Philoſophiam & Matheſin excolens, tandem hypochondriacus evaſit, palleſcens, meditabundus, meticuloſus, & de vitâ deſperans, dolore, ut credebatur, ſplenis vexatus,

emaciatus, & tandem affectione vertiginoſâ, nauſeâ, ructibus acidis, & tinnitu aurium, & cordis palpitatione turbatus.

§ 32. Primùm purgabatur pilulis: Quæ fuerunt hæ:

℞ Maſſ. pilul. ecphractic. cum aculeo ʒ ſs. gum. ammon. myrrh. ſal. tartar. a. ℈ j ſs. aloes gr. xij. elixir. propriet. q. ſ. & fiat maſſa: è quâ formentur pil. n°. xxv. Doſis unica ſint pilulæ octo.

§ 33. Deinde quâvis nocte, poſt aſſumptas omnes purgantes pilulas, aſſumebat aliquando quinque, aliquando ſeptem, ſequentium: Quæ,

℞ Myrrh. rubr. caſtor. gum. ammoniac. ſuccin. ſubtiliter pulveriſati a. ʒ j. pulv. rad. valerian. ſylveſt. ʒ j ſs. cort. Peruv. elect. pulveriſ. & limatur. Mart. a. ʒ iij. ſal. tartar. ʒ ſs. ſal. volat. ſuccin. ℈ j. laudan. in aquâ theriacac. ſolut. gr. vj. conſerv. flor. borag. ℥ ſs. ſyrup. de ſtœchad. vel ſi deſit, artemiſiæ, q. ſ. ut fiat maſſa: è cujus ſingulis drachmis fiant pilul. xv.

§ 34. Olfaciebat ſæpe ſpiritum ſal. armoniac. & pulverem etiam aſſumebat præterea ſemel vel bis quotidie: Qui talis erat:

℞ Ocul. cancror. corall. rubr. præparat. ʒ j. corn. cerv. & eboris uſt. a. ℈ j. ſacchar. perlat. ad pondus omnium. F. pulvis dividendus in doſes xv. Convaluit.

Cap. XXIII.

De SCORBUTO.

§ 1. VOCO Scorbuticos: *Primò*, Qui laborant *rubore*, *pruritu*, & *putredine gingivarum*, cum *vacillatione dentium*, ita ut facili frictu ſanguis erumpat. Secundò, *Maculis*, primò rubris, deinde lividis & nigricantibus, crura occupantibus, cum laſſitudine inſolitâ. Tertiò, *Arenulis* rubris, & friabilibus, in imâ urinâ ſubſidentibus, ita ut urina ſit inſtar lixivii. Quartò, *Pulſu inæquali*, ex debili & formicante ſtatim magno. Quintò, *Dolore vago*; unde arthritis ſcorbutica vaga, & odontalgia incerta. Sextò, *Phlogoſi* totius corporis & *fætore oris*. Septimò, *Alvi fluxu* omnis generis, ſcilicet, aut cum, aut ſine ſanguine.

§ 2. Horum ſymptomatum cauſa eſt *intima dimotio ſanguinis*; cujus dimotionis naturam aliqui non bene intelligentes, vocarunt febrium cauſam univerſalem, ſub nomine *turbatæ ſanguinis mixturæ*. Nam cùm dimotio ſanguinis intima ſit ſolutio partium in ea quarumvis, & remotio ex aliarum vicinia, fiet, ut ſecretiones extent alicubi ſolito majores, ob plures particulas debitæ molis factas, per diviſionem illam, ut per emiſſaria ſecernentia poſſint elabi: fiet etiam ut ſanguis ipſe erumpat faciliùs; cùm in ſtatu ſano vix ulla pars rubra ita ſit ſejuncta, ut non aliqualiter cohæreat alteri, ſive rubræ, ſive non rubræ; diviſione autem, & ſolutione majore factâ, divellatur; adeoque elabi poſſit una, quæ duæ elabi non poterant.

§ 3.

§ 3. Verùm ſanguis ita ſolutus neceſſariò occupat plus ſpatii, adeoque intra cerebrum nervos plus ſolito premit: unde minor derivatio liquidi per eos ad cor & muſculos: ergo pulſus debilis, & ad motum impotentia. Et cùm motus ſanguinis langueat eò magis quò longiùs à corde recedit, idcirco eâ ratione languebit motus circa crura, & fient varices in fibris; titubabunt genua, cum pedum intumeſcentia ſub noctem. Ob diminutum quoque motum, impetu cordis languente, fiet ut maculæ rubræ invadant, ſanguinis parte rubrâ & fibroſâ ſubſiſtente: paululum in capillaribus cutaneis à corde remotioribus, id eſt, in cruribus extremis ſubſiſtente.

§ 4. Subſiſtente verò, & extravaſato, & ſic putreſcente ſanguine, ob nimis diſtenta vel rupta vaſa circa fauces & gingivas, fit ut *oris fœtor* infeſtet: quod idem contingere poteſt ob ſubſiſtentem ſanguinem in pulmonibus; atque inde reſpiratio difficilis. Unde etiam per totum corpus ſentitur phlogoſis.

§ 5. Non poteſt verò illa dimotio diu protrahi & durare, quin *erratica*, id eſt, *ſcorbutica febris*, ſuperveniat: & partes dimotæ novas coalitiones & compoſitiones ineant; unde dolores incerti à partibus incertâ lege ſe implicantibus in iis locis, ubi vis motuum eſt minima, hoc eſt, circa articulos: unde *arthritis vaga ſcorbutica*; cui ſemper adeſt tumor circa articulos dolentes. Nam ſi intra cerebrum hoc etiam fiat, oritur *lethargus ſcorbuticus*.

§ 6. Dico circa articulos eſſe minimam vim motûs, verbi gratia, reſpectu virium quæ vigent in locis intermediis, ſive internodiis; quia ibi minima eſt compreſſio, compage illic neceſſariò laxâ ſpatium oſſibus circa articulos convertendis præbente.

§ 7. Denique arenulæ illæ rubræ, ſive urinæ color lixivio-

lixivioſus, argumentum eſt ſolutionis & dimotionis intimæ effectûs.

§ 8. Adeo ut ſcorbutus rectè definiatur, intima dimotio ſanguinis; ſive, *texturæ ſanguinis ultimæ mutatio generalis*; vel *cohæſio partium ultimæ compoſitionis mutata.*

§ 9. Non opus eſt vobis explicare prolixè cur ſcorbuticis non conveniat venæ ſectio, cùm intima hæc ſanguinis dimotio facilè poſſit ortum ducere à venæ ſectione, quæ cùm relinquat ſanguinem in vaſis minùs conſtrictum, opportunitatem dare poteſt omnibus minutis fere particulis, ſaltem ultimæ compoſitionis, ſe in motum & libertatem aſſerendi. Et ſi particulæ ſanguinis habeant vires reſpectu aliquarum *centripetas*, reſpectu verò aliarum *centrifugas*, hoc eſt, ſi potentes quædam & univerſales cauſæ ſint, quæ eas perpetuò conentur impellere versùs unas, & removere ab aliis, (uti videmus cauſas aliquas eſſe univerſales quæ conantur pellere versùs centrum terræ, aliaſque quæ conantur removere à centro terræ versùs ſummum) tum hæc dimotio intima, poſt ſanguinem miſſum, relictum in vaſibus minùs conſtrictum, faciliùs poteſt contingere; quia ea cauſa vires motuum à corde & in arteriis, per ſanguinem venæ ſectione ablatum, diminutæ, poſſunt fieri minores viribus per cauſas illas alias communicatis: & ſic hæ affectum tandem ſortiri poſſunt.

§ 10. Sermo nunc eſt de calidiore, ut loquuntur, ſcorbuti ſpecie, quam *Williſius* ſulphureo-ſalinam vocat; hæc enim ſpecies ſola verè ſcorbutus dici debet, ſi velimus ſcorbutum eſſe morbum ab affectione hypochondriaca diverſum.

§ 11. Quare omiſsâ venæ ſectione, affirmo lac recens, & à coagulationis periculo vindicatum per tabellas roſatas, aut ſaccharum perlatum, eſſe remedium ſcorbuticis utiliſſimum,

mum, ubi ſcorbutus invaluit, aut ætate crevit; diætam intelligo ex lacte.

§ 12. At ſi quid prohibeat lactis uſum, vel ſi minùs videatur prodeſſe uſurpatum, *diæta chalybeata*, adjunctis adſtringentibus & antiſcorbuticis quæ temperata & fixa vocantur, & præſertim ſi lipothymia, alvi fluxus, aut reſpiratio difficilis urgeat.

§ 13. At ſi dolores incerti, ſive arthritis vaga ſcorbutica, id eſt, novæ & inſolitæ combinationes ſuccedant dimotioni priori, tunc poſt purgationem levem diæta ex ſarſa vel guaiaco aqua incoctis adhibenda erit.

§ 14. Verùm ſi nullo vel paucis ſcorbuti ſignis præcedentibus, ſubitò, vel à cauſa manifeſta, invadant illi dolores; tum arthritis vaga ſcorbutica non debet appellari, ſed *rheumatiſmus:* quod ex hujus curatione facilè dignoſcimus; cùm in rheumatiſmo ſanguis neceſſariò, & ſæpius magna copia, debeat & poſſit tutò detrahi; ſecus ac in ſcorbuto, aut in ſymptomate ſcorbutico.

§ 15. Quoad cætera, curatio rheumatiſmi convenit cum curatione ſcorbuti: nempe in rheumatiſmo oportet etiam purgare, ſed ſæpius quàm in ſcorbuto; & in utroque morbo oportet adhibere diætam lacteam, ſi decoctum lignorum minùs proſit.

§ 16. Nam ſucci illi antiſcorbutici etiam proſunt, ubi quodvis prodeſt.

§ 17. Verùm nihil æquè, poſt lacteam, chalybeatam, aut è lignorum decoctis tutam diætam, proficuum eſt & expeditum (lactea diæta non excepta, quæ ubi convenit expeditior eſt chalybeata) ac transfuſio ſanguinis ex animali ſano in animal ſcorbuticum.

CAP.

C A P. XXIV.

De C A L C U L O.

§ 1. OMNES recentiores conſentiunt in explicanda calculi generatione per coagulationem ſalis volatilis urinoſi cum ſale acido viſcoſo. Docent itaque, quòd, quamdiu urina eſt naturaliter conſtituta, ſal ejus volatile urinoſum ſemper & ſufficienter unitum eſt acido congruo, eoque ſaturatum, adeò, ut acidum tali urinæ admiſtum nullam ampliùs excitare poſſit coagulationem; idque illi confirmant exemplo ſtranguriæ, in qua urina cum dolore ob aciditatem admiſtam emittitur, ſed guttatìm, non tamen coagulatur, quia ſal volatile priùs fuerat ſaturatum acido.

§ 2. Obiter adnotandum eſt, urinam quidem tum non coagulari, ſed ſtranguriam omnem non oriri ab aciditate, verùm ab omni ſtimulante, & ſic ab acido quatenus eſt *ſtimulus*; nulla enim ſtimulant præter acida.

§ 3. Sed ut redeamus ad recentiores; aliquando fit, ut urina in renibus, ex illorum ſententiâ, vi fermenti viſcoſi illic, vel naturâ, vel diætâ, vel ſtomachi vitio prognati, putredinem & fermentationem aliquam inchoet, quâ pars volatilis urinoſa liberetur à ſuo acido; adeoque tum poterit illa peregrino acido impprægnari, & ſic coagulari; unde initium calculi in renibus.

§ 4. Sed aliter ſentio; nam primò, dum nulla puto eſſe fermenta in humano corpore, nulla etiam puto eſſe in renibus: Nec, ut urina putreſcat, aliâ re opus eſt, quàm quod extra corpus humanum quæ in renibus non obſtructis non

invenitur; hîc enim obſtructionis cauſa eſt calculus ipſe naſcens, cùm urinæ naturaliter conſtitutæ ſal volatile ſit ſaturatum acido congruo; ergò quamvis ab eo liberetur, tamen accedente novo acido tantum poterit ſaturari, nec ampliùs, quàm priùs fuerat, ſaturatum, & ſic coagulatio non alia fiet, quàm antea fuerat: Præterquàm, quòd tota hæc coagulatio nil effert nobis præter ſal armoniacum, non verò calculum humanum, longiſſimè diverſum ab illo ſale. Non puto opus eſſe, ut vobis dicam ſanguinem, aut ſecreta è ſanguine, intra corpus non fermentari, aut ſaltem non fieri ſeparationem in corpore ſalis volatilis urinoſi & acidi fixi, talis, qualis in Chymicis laboratoriis fit: adeoque non poſſe calculum fieri eo modo quo volunt recentiores.

§ 5. Debemus ergo reminiſci, urinam componi ex ſale marino communi, vel illi ſimili, aqua pura, & terra, id eſt, corpore quodam ſolido & duro, partiumque valde cohærentium; neque refert an partes iſtius corporis ſint unius aut diverſæ naturæ inter ſe; neque refert, cujus ſint naturæ, modò ſatis duræ ſint & cohærentes. Deinde adnotari debet calculoſos plerumque etiam eſſe podagricos, & ſæpe aſthmaticos. Tertiò, nimium uſum caſei ſemper fere dolorem nephriticum ab obſtruente calculo producere. Quartò, qui bene nec coquunt, nec ſtomacho valent, facilè fieri calculoſos, & nullos fere calculoſos ſtomacho valentes; adeoque cibos non ſatis comminui, ſed chylum in iis generari viſcidum.

§ 6. Ex hiſce ſequitur, *calculum* eſſe aggeriem plurium partium urinæ durarum, ſive liquore viſcido unitarum, ſive canaliculi renalis anguſtia coarctarum, & variis cruſtis conſtantem.

§ 7. Quippè cum in ſanguine naturaliter contineantur partes duræ ex cibo & potu ſeparatæ, & hæ cæteris ſint gra-

graviores, debent ad locos minimi motûs deponi, nempe circa articulos, in podagra, veſicam felleam aliquando; ſed quia plures ſint canaliculi renum, quàm radices veſicæ felleæ, ſæpius deponentur in canaliculis renalibus. Nam licèt in cerebro etiam minima vis motûs ſit, ad id tamen faciliùs partes viſcoſæ deferuntur, quæ non ſunt adeo graves ac eæ, quæ propriè dicuntur *duræ*. Hinc fit ut, pluribus particulis duris inter canaliculum anguſtum & compreſſum hærentibus, cruſta fiat reſpondens figuræ loci; adeoque rotunditatem aliquam ferens. Hic *nucleus* tandem, rupto canaliculo, ob magnitudinem & gravitudinem ſuam excidens in pelvem renalem, primò urinam cruentam, ob dilatationem canalis ſecretorii rubram & craſſiorem ſanguinis partem tunc admittentis, efficit. Deinde, ſi ulli parti pelvis adhæreat tamdiu, donec novæ cruſtæ ſuperinducantur ſatis numeroſæ, ut ureteres non poſſint ingredi, aut ſaltem non facilè pertranſire, caculum renalem *cum dolore nephritico* conſtituit.

§ 8. Adnotatione tamen dignum eſt, cruſtas calculi humani eſſe ſibi invicem parallelas, ſed non horizonti: adeoque licèt gravitas partium ipſius primæ compoſitionis (hoc eſt, quæ primò ſunt aggregatæ) effecerit, ut earum multæ confluerent ad inferiores corporis partes potiùs quàm ad ſuperiores; eam tamen gravitatem non fuiſſe cauſam coalitionis calculorum in talem figuram; alioquin omnes cruſtæ calculorum eſſent horizonti parallelæ. Quod vidimus ſedimento illo, quod propriâ gravitate decidit ad fundum aquæ turbidæ; in quo partes omnes ejuſdem gravitatis ſunt æqualiter remotæ à centro terræ, & ſic horizonti parallelæ, quia propria gravitate deciderunt, quæ in ſingulis eſt æqualis.

§ 9. At contrarium fit in calculo humano, adeo, ut

hæc differentia provenire debeat à cauſa quadam, quâ quædam corpora ad alia impellantur, poſtquàm ad determinatam diſtantiam fuerint adducta: quâ fit, ut citra gravitatis leges partes illæ duræ non ſe extendant ſupra partes infimas in eadem à centro terræ diſtantia, ſed quaquaverſum ſe uniant, in eadem diſtantia à centro, cruſtæ primùm factæ, quantum loci figura permittit.

§ 10. Ex hac explicatione formationis calculi ſequitur, debere in calculo humano (aut cujuſvis animalis) ea omnia reperiri, cùm chymicè examinatur, quæ ab urina eodem modo tractata poſſint obtineri; non verò majorem portionem acidi reſpectu aliorum ſalium, ut fieri deberet ſi calculus formaretur à coagulatione inducta à peregrino acido, & *pluſquàm* ſaturante urinoſum volatile. Nam ſi præter morem non ſaturaret, urina maneret ſui ſimilis abſque coagulatione calculoſa. Et ſanè videmus non obtineri à calculo humano majorem portionem acidi fixi vel coagulantis, quàm ab urina ipſa.

§ 11. Hinc etiam ſequitur calculum humanum æquè valere adversùs morbos plurimos, ac quoſvis alios lapides in aliis animalibus genitos (cùm illi omnes eodem modo fiant, & ex iiſdem) aliiſque præter renes & veſicam partibus contentos.

§ 12. Mea tamen ſententia neque calculi, neque lapides animalis, ſunt adhibendi in pulvere, vel ſubſtantia, adversùs illos morbos, per quos ſedimenta dura & ſòlida in articulos & cavitates deponuntur; nec illi quavis de cauſa in ſubſtantia ſunt porrigendi iis hominibus, qui hæreditario jure calculo vel arthritide fruuntur; iis enim vel ipſum ſerum ſanguinis partium durarum & cohærentium proportionem nimis magnam habet; vel canaliculi renales nimis anguſti ſunt, vel natura nimis pauci; vel etiam in *Adami* teſtibus

ſtibus animalcula iſtos homines exhibitura calculo renum aliqualiter naſcente laborabant.

§ 13. Signum calculi creſcentis eſt imminuta mictio per certa intervalla; quamvis, cathetere immiſſo, aliiſque ſignis, conſtet veſicam eſſe vacuam. Nam dum incipiunt aliqui renum canaliculi obſtrui aut comprimi, minus ſpatium ſero ſecernendo conceditur; niſi, quod rarò fit, alii canaliculi, alterius fortè renis, eodem tempore magis dilatentur: adeoque ſerum, minùs excretum per vias urinæ, in alias partes defertur; & in partibus minùs motis, & magis laxis, deponit ſedimentum ſuum cruſtoſum; arthritidemque facit & nephritidem eodem modo & tempore.

§ 14. Cùm etiam canaliculi renum ſint ſenſiles membranulæ, non poſſunt non ſummum dolorem inferre plus æquo dilatatæ. Ergo *dolor* ille refluxum validum, per nervos versùs cerebrum, efficit, ſive conſtituit; unde major derivatio & delapſus liquidi nervoſi in nervos confluentes, cum nervis ad renes diſperſis: & ſic neceſſariò major defluxus ſpirituum nervorum in ſtomachum; adeoque ejus partis contractio major, & ſic vomitus, vel nauſea, uti obſervamus quotidie nephriticos tempore paroxyſmi vomitu infeſtari. Itaque *iſchuria*, quæ ſemper eſt affectus calculi renalis, præcipuè in utroque rene, & fere nunquam ab alia cauſa pendens, tolletur iiſdem remediis, quibus calculi parvi adhuc & parvam concretionem nacti comminuuntur, & foras eliminantur.

§ 15. Alia verò eſt cura *paroxyſmi*, doloris nephritici & iſchuriæ renalis, alia *extra paroxyſmum.* Nos à paroxyſmo ordiemur, oblatis ſolùm iis, quæ mihi uſus probavit. Ergo ſi æger ſit ætatis florentis & robuſtus, ſanguis è brachio mittatur; ſic enim dolor, quem vocant ſymptoma urgens, minuitur, & ſitis & vomitio. Deinde enemata

inji-

injiciantur, admiſto vino emetico, & terebinth. ad ℥ſs. vel ʒvj. additâ. Enema verò ſæpius injiciatur, bis terve uno die. Detur per os etiam ſal abſinthii & ſuccus limonum; & ſi id minùs præſtat, adde laudani gr. I. vel mixturam ex aqua menth. & flor. chamæmill. a. ℥j ſs. aq. cinnam. cum vino ℥ſs. ſal. tartari ʒſs. laudan. gr. iij. ſyr. de alth. vel violar. ℥j. exhibe cochleatim quavis hora, donec dolor ceſſet, vel ſomnus obrepat.

§ 16. Multa ſolent præſcribi fomenta, epithemata, & unguenta: ſed iis omnibus præſtat balneum ex aqua dulci tepidum, alvo prius enemate aperta. Dum æger in balneo ſedet exhibeatur decoctum chamæmilli in aqua dulci factum; tamdiu autem coquantur flores, novis ſemper additis, donec aqua fiat ſalſa prorſus; cui hauſtui additur pulveris millepedum, vel lumbricorum ſiccatorum ſcrupulus, vel dimidia drachma. Sedeat in balneo per dimidium horæ; & tum in lecto impoſitus lene ſudorificum hauriat, id enim diureticum tacite evadit; & ſi ſudores moveat, ſerum & dolores minuet.

§ 17. Si nullæ fere prodeant arenulæ, & ex dolore fixo & magno, & ſenſu gravitatis, credibile ſit, *calculum eſſe ſolito majorem*, vomitorium ex vino emetico debet exhiberi poſt balneum fruſtra tentatum; concuſſione enim ab emetico inducta, & contractione violenta, & frequenti, muſculorum abdominis inter vomendum, fieri poteſt, ut de loco deturbetur calculus, etiam ureteris initio inhærens, excutiatur, & relabatur. Ad quod etiam obtinendum prodeſt interiores corporis partes ſurſum tollere, ac ventrem in ſublimi caputque in imo ponere. Aut ſi vomitorium non poſſit tutò exhiberi, aut exhibitum minus profuerit, ad purgantia nos conferre decet. Ea autem debent quantitate minima exhiberi, ne evomitentur, ægris nauſea fere ſemper in hoc caſu laborantibus.

§ 18.

§ 18. Quare ea omnia, quæ parva quantitate purgant, exhibeantur, nempe vel pilulæ cum elaterio, vel pulvis cum diagridio; talis enim pulvis præcipuè convenit.

℞ Mercur. dulc. ℈ ſs. reſin. jalap. gr. xij. trochiſc. alhand. gr. x. milleped. præparat. gr. vj. m. detur cum ſyrupo de rhamn. ad ℥ j. vel electuario è ſucco roſarum ʒ j. & ſyrup. violar. q. ſ. m. f. bolus dividendus in duas partes, quarum primâ ſumptâ, ſecundam poſt horam aſſumat.

§ 19. Poſt purgationem talis exhibeatur pulvis ex hauſtu vini Rhenani, vel Gallici alb. poſſetat.

℞ Lumbric. præparat. ℈ j. ſal. tartar. ℈ ſs. ſal. ſuccini volat. gr. v. debet hic, aut ſimilis, exhiberi in tempore paroxyſmi.

§ 20. Nota verò, multa poſſe tempore paroxyſmi adhiberi pro præſenti remedio, quæ extra eum non proderit ad præcautionem adhibuiſſe.

§ 21. Quare pro curatione *extra paroxyſmum* adnotetur, obſervatum ſæpius eſſe, nimium uſum diureticorum malum ſæpe augere; præſertim cùm lapidea & terrea fere pro diureticis adhibentur, quæ accreſcendo, calculos, morbumque, augent. Quare diuretica potius mineralia conveniunt, *viz.* ex chalybe aquæ medicatæ, utpote quæ gravitate ſua impediantur nimia, quo minùs in cruſtas abeant horizonti parallelas, quales ſunt calculorum cruſtæ; unde illæ aquæ chalybeatæ purgantes plurimùm proſunt calculoſis.

§ 22. Semper autem cavendum eſt, ne calculi ſint nimis diu concreti in moleculas nimis magnas, ut priùs monui. Plus tamen poſſunt aquæ medicatæ epotæ in quibus ſal nitri antiquorum, ſive ſal ſali tartari ſimile, abundat, quales ſunt Spadanæ, Borbonianæ apud Gallos, & apud Scotos Moffetanæ; quarumque ſimiles confici poſſunt diſ-

 ſolu-

ſolutione ſalis tartari & ſalis ſuccini volatilis, cum ſale armoniaco volatili, in magna quantitate aquæ fontanæ.

§ 23. Non tamen putandum eſt, has ideo prodeſſe, quòd acidum tollant; idem enim præſtant & acida: ſed cùm, ob alias rationes, hæc non conveniant ſanitati, idcirco cautè adhibenda ſunt; quamvis experientia & ratio oſtendat, acida omnia eſſe diuretica, & calculum comminuere.

§ 24. At cùm paroxyſmus infeſtat, nec tamen opportunitas aquarum mineralium ſeſe offert, nil eſt præſtantius omni genere terebinthinæ: quam in pilulas coactam, vel potius in bolos redactam, abſque coctione, ad drachmam dimidiam, quotidie devorandam commendo cum ſyrupo violarum, vel dialth. ſuperbibendo hauſtum decocti florum malvæ.

§ 25. *Harvæus*, autor circulationis, ſe liberavit dolore nephritico, aſſumpta magna quantitate laudani liquidi; unde excrevit calculos ingentes inter dormiendum.

§ 26. Deinde lac ſit pro potu; modò admiſtâ aquâ hordei, cum pauxillo ſacchari, vindicetur à coagulatione, & alvus libera ſervetur ope enematis. Non poſſum verò meliorem afferre rationem, cur lac calculoſis opituletur, quàm quod idem compertum ſit præ omnibus aliis opitulari *arthriticis*; quorum ſymptomata eadem ſunt cum ſymptomatibus calculoſorum, habitâ ſolùm ratione loci affecti.

§ 27. *Podagricis* verò (quoniam de iis jam incidit ſermo) præter lacteam diætam, ſola poſſunt remedia Lui Venereæ inveteratæ dicata, ſcilicet, ſalivatio per Mercurium dulcem excitata, & per viginti dies protracta; & diæta ex decoctis lignor. guaiaci & ſaſſaphras, vel ſarſæ, ad menſem uſque continuata, prodeſſe.

§ 28. *Specifica* alia in hiſce affectionibus apud Scripto-

res

res ſunt innumera, & nullius pretii, quamvis cariſſima. Quibus relictis, antequàm ad nimium urinæ profluvium procedamus, dabitur ſpecificum peculiare pro calculo renum & veſicæ: nempe in paroxyſmo violenti injiciatur clyſter, qui

℞. Decoct. pro clyſter. ℥ viij. in quo ſolve elect. lenit. ℥ j. vin. emet. ol. chamæm. a. ʒ vj. m. f. clyſter. Et poſt redditum enema, exhibe ol. terebinth. ætherial. ʒ j. ſs. laud. liq. ℈ j. mell. opt. ʒ iij. diſſolve in vin. alb. Gall. ℥ iv. pro hauſtu. Poſt paroxyſmum capiat ſingulis menſibus per octo dies manè jejuno ſtomacho ol. æther. terebinth. ʒ ſs. mellis ʒ j. eodem modo quo antè exhibitum fuit: & impediet paroxyſmum. Sæpe probatum eſt.

Cap. XXV.

De DIABETE.

§ 1. CUM ergo ſuppreſſionem urinæ vitio renum exortam tradiderimus, ſupereſt ut urinæ nimium profluvium, ſive *Diabetem*, explicemus, quod paucis fiet.

§ 2. Notum nunc eſt, ut opinor, tale profluvium non poſſe fieri, quin, ob ſerum nimis attenuatum, aut ſudorifera vaſa nimis conſtricta; aut canaliculos renum nimis dilatatos; unde ſerum, cujuſcunque figuræ partibus conſtans, ſecernatur nimia quantitate in renibus.

§ 3. Adeoque, niſi ſudor vel tranſpiratio cohibita cauſa morbi fuerint, (quo caſu ſudorifera morbum tollunt) debent omnia adſtringentia, quæ, pondere, arterias canaliculis renalibus intertextas extendunt, & canaliculos ipſos

comprimunt; & omnia narcotica, ob ſimilem rationem; & denique quæcunque plurium ſeri partium majorem cohæſionem ſunt conciliantia, adhiberi: id eſt, omnia viſcoſa, mucilaginoſa & ſanguinis nimium profluvium ſiſtentia, qualia à nobis antè tradita ſunt.

Cap. XXVI.

De Gonorrhœa Gallica.

§ 1. GONORRHOEA vera, & *non virulenta*, quæ eſt veri & ſinceri ſeminis profuſio, eodem modo curatur, quo aliæ excretiones liquorum laudabilium, & præcipuè ſanguinis. Præſertim verò ei conducit pulvis ad caſum *Pharmacopœiæ* Bateanæ ex terra ſigillata, mumia, ſperm. ceti, rheo, & ſanguine draconis conflatus.

§ 2. *Gallica* verò eſt ulcus internum penis aut proſtatarum. Signum infallibile eſt congreſſus cum puella, & debilitas nulla inſequens in lumbis. Quæ debilitas ſemper inſequitur *Gonorrhœam non virulentam*, quam veteres vocabant *Tabem Dorſalem.*

§. 3 In *virulenta* plerumque ardor urinæ adeſt; & tum vocatur à Gallis *Chaudepiſſe*: aliquando convulſio penis, quam Galli appellant *une corde*; aliquando color excreti virideſcit, vel admodum flaveſcit; ſed hæc nota ſunt omnibus.

§ 4. Cura eſt longa apud multos Medicos. Nempe fere omnes, iique maximi nominis, Practici, commendant longum uſum clyſterum, inter quos eſt *Sydenhamius*, & emulſionem quavis nocte reiterandam. Iidem etiam injectiones in

in penem commendant, præſertim verò Galli, & Chirurgi, ex ſuccis mucilaginoſarum plantarum, earumque decoctis cum melle roſato, vel aloe, vel trochiſcis rhaſis, vel laudano admixto.

§ 5. Sed hi omnes errant; nec enim proſunt clyſteres, nec injectiones in penem: immo hæ plurimùm obſunt, & carunculis ortum plerumque præbent. Emulſiones verò proſunt; ſed ſolis pharmacopolis: aqua vero Quercetani, ſive Terebinthinata *Pharmacopœiæ Londinenſis* tantopere ab *Ettmullero*, poſt alios, laudata, eſt prorſus noxia. Laudatur enim quia partem roborat & adſtringit exſiccando; noxia tamen eſt revera, ob eam rationem, quam poſtea, cùm loquemur de pilulis adſtringentibus, in fine gonorrhœæ adhiberi ſolitis, dicemus.

§ 6. Quare in principio omnis gonorrhœæ ſemper purgandum eſt per pilulas, pulveres, vel bolos, ſi potionibus uti nolit infectus. Sed præſtat ſæpe, uti ptiſanâ laxante ex ſenna & ſale tartari, & florum meliloti ex aqua fontana. Eo die quo purgatur, bibat infectus ſerum lactis, vel cereviſiam tenuem; vel vinum album Gallicum cum aqua fontana dilutum, & cum ſcrupulo ſemiſſe ſalis prunellæ, ter quaterve eo die.

§ 7. Poſt tres quatuorve dies purgationi inſumptas (quibus, niſi tempeſtas ſit aliena, egredi ad negotia poterit ad fallendos amicos) tum, ſi fluxus minui, aut minor ardor urinæ, aut melior color & conſiſtentia, oſtendere ſe videatur; bolos aſſumat ex terebinthina & rheo per ſex aut ſeptem dies: ſit ſemper terebinthina duplex rhei in quantitate, vel etiam triplex. Ne timeatis, ſi iſti boli purgaverint magis quàm ptiſana laxans purgaverat; id enim fieri ſolet cum euphoria.

§ 8. Interea pro *convulſione* illa *penis* amovenda, ſi ad-

 ſit,

ſit, lacte tepido, vel decocto foliorum malvæ & altheæ ex aquâ calidâ, ſæpius immitte partem affectam.

§ 9. Si infectus hoc faciet, ſanabitur; præſertim ſi *primâ* vice fuerit infectus.

§ 10. At ſi *caries penis* infeſtet (ſic voco ulcera circa glandem, quæ Galli *Chancres* vocant) tum præterea Mercurius dulcis inter potiones debet interponi; alioquin etiam caries hæc evadet in *Luem Veneream* perfectam. Gonorrhœa vero nunquam evadet in Luem Veneream, niſi nimis intempeſtivè ſiſtatur per adſtringentium uſum. Quinetiam per decem dies decoctum ſarſæ reliquis debet ſuperaddi; omittendo bolos ex terebinthina ſi gonorrhœa non infeſtat, & applicando ulcuſculis pulverem ipſum Mercurii præcipitati rubri.

§ 11. In hoc poſtremo caſu pilulis purgantibus bis terve in initio addi debent Mercurii viridis (ex *Schrodero*) gr. ij. vel iij. etiam v. præſertim ſi æger ſit robuſtus; nec vos terrere debet, ſi inde vomitus ſequatur: verumtamen Mercurius dulcis poterit plerumque ſufficere; licèt in gonorrhœa ſit inutilis.

§ 12. Cavete autem ſemper ab iſtis pilulis adſtringentibus, quæ poſt gonorrhœam (ut putant) devictam & ceſſantem pro parte roborandâ ab omnibus præſcribuntur Scriptoribus Practicis, ex mumia, bolo, ſanguine draconis, *&c.* conflatæ. Hæ ſæpiſſime enim gonorrhœam mutarunt in Luem Veneream.

§ 13. Quare eorum loco, ſi opus eſt, ſemper exhibete terebinth. Venet. aut Cypr. cum pulv. ſuccin. *viz.* ℈ ij. terebinth. cum ℈ j. ſuccin. in bolo: vel divide in duas doſes manè & veſperi aſſumendas per ſeptimanam.

§ 14. Interea vitare oportet violenta exercitia, puellarum conſortia, equitationem, vina omnis generis, & præſertim vini ſpiritum.

§ 15.

§ 15. Pótus ſit decoctum foliorum malvæ & violarum, cum floribus, & cum pauxillo glycyrrhizæ: vel, decoctum ex aquæ fontis ℔ viij. & corticis guaiaci ℥ ſs. cum pauxillo glycyrrhizæ ſub finem. f. decoctum ad medias. Cœna & jentaculum ſint nulla præter panem biſcoctum & uvas paſſulas: acida omnia vitate; ſed præſtat vitare mulierem infectam.

Cap. XXVII.

De Fluore albo muliebri.

§ 1. MULIERES etiam profluvio, ex utero & vagina uteri, glutinoſo, plus minus ad albedinem plerumque accedente, & ſæpe dolorifico, cum ulcere partium, infeſtantur. Non opus eſt autem diſtinguere inter fluorem muliebrem *Gallicum* & *non Gallicum*, cùm rarò (ſecus ac in viris) poſſit fluor albus tolli, etiamſi virulentus non ſit, niſi remediis lui *Gallicæ* propriis.

§ 2. Differentia tamen revera eſt; nam fluor muliebris albus *non Gallicus*, uti dixi, eſt viſcidus: at *Gallicus* fluor non eſt viſcidus, ſed tenuis & ſeroſus planè. Verùm hæc arbitrio boni viri, & circumſtantiis, tutiùs definiuntur.

§ 3. Fluor hic ex vagina uteri plerumque, & glandulis ejus ita vulgò dictis, aliquando ab utero interiore, præſertim, ut ſæpe fit, ſi ægra ſit cachectica & leucophlegmaticæ proxima. Namque natura ſanguinis corporiſque ſana efficit, ut in fœminis magis quàm in viris excernatur per partes corporis inferiores ſæpius liquor ſeroſus, ſed glutinoſus, ſtagnationes, diſtentiones, doloreſque, & tandem ulcera, inducens.

§ 4. Non opus eſt, ut pluribus explicem theoriam hujus affectûs, cujus curatio potius eſt tradenda; ego, omiſſis ambagibus, & inutili farragine remediorum, ſola efficacia proponam; nam indicatio manifeſta eſt.

§ 5. Ergo taliter affecta, poſt purgationem ter quaterve repetitam, (ſi hyſterica fuerit, bis purgaſſe ſuffecerit) aſſumat hora ſomni, ſub forma boli, gum. guaiac. pulv. ʒ j. Mercur. dulc. gr. vij. mell. q. ſ. vel ſyr. cariophyllor. Alternis etiam noctibus aſſumat, ejus loco, bolum ſequentem.

℞ Mercur. dulc. ℈ ſs. conſerv. ſalv. ℈ ij. m. Poſt bolum manè ſumat pilul. ecphract. *Edinburg.* vel extract. catholic. ℈ ij. Nam tales non facilè purgantur. Cùm non purgatur, aſſumatur terebinthina, vel in bolis, vel cocta in pilulis.

§ 6. Et poſtquàm his ſæpius eſt uſa, tum bibat decoctum, quod,

℞ Cort. guaiac. rad. ſarſæ a. ℥ iij. Raſ. Ebor. & corn. cervi aa. ℥ ſs. ſantal. rubr. tantundem; macerata rite ex aquæ fontis ℔ viij. coque ad colat. ℔ iv. ſub finem addendo paſſularum major. ℥ iij. Aſſumat pro potu ordinario per menſem, tempore æſtivo.

§ 7. Manè & veſperi ſuffitu utatur ſequenti.

℞ Cinnab. nativ. ℥ ſs. gum. guaiac. oliban. maſtich. ſtorac. aa. ʒ ij. ligni aloes, rhod. a. ℥ ſs. m. ſint pro quovis ſuffitu ʒ ij.

§ 8. Injectiones hîc poterunt prodeſſe: loquor de injectione liquoris qui ſequitur.

℞ Rad. ariſtoloch. utriuſque (ſed, longa hîc jure præfertur) a. ℥ j. herb. artemiſiæ, matricar. puleg. a. m. j ſs. argentin. m. ij. vin. rubr. ℔ iv. coq. ad ℔ ij. ſs. tinctur. myrrh. & aloes a. ʒ vj. balſam ſulphuris in ſpiritu vini ſoluti ʒ ij. m. flores lamii debent decocto huic addi.

§ 9.

§ 9. Sed ad aquas amandetur, ſi hæc non proſint. Aliis verò menſtruus & ſanguineus fluxus eſt provocandus.

Cap. XXVIII.

De Menſium Suppreſſione.

§ 1. NON poſſum vobis, uti oporteret, explicare rationem qua fiat, ut menſes deficiant quibuſdam fœminis; quia ea dependet à cognitione cauſarum, quæ faciunt, ut fœminæ, non viri, menſium fluxum ſanguinis per inferiores corporis partes patiantur. Quas non vacat hîc explicare, properantibus ad remedia, non verba, puellis danda.

§ 2. Dicam tamen ejus rei cauſam fruſtra & falſò reputari fermentum; cùm conſtet nullum in utero eſſe aut ſanguinem fœculentum aut efferveſcentem: nec negari poteſt quin menſtruus in puellis ſanguis ſit optimus ſanguis.

§ 3. Ergo cùm menſtrua deficiant, ſæpe abundantia, fere ſemper viſciditas, vitium facit; nam ſi inopia ſit ſanguinis, non debet hic ad fluxum incitari: aliquando vaſorum tenacitas nimia facit. At ſive plethora, ſive viſciditas morbum faciat, ſanguis eſt liberaliter detrahendus. Et mementote primò ſemper è brachio mitti debere ſanguinem, & poſtea tandem è crure.

§ 4. Purgandæ etiam ſunt, præſertim ſi cachexia immineat, pedumque tumores oriantur: ſpeciatim verò pilulæ *Heurnii* dictæ, hora ſomni, ad ℈j. conveniunt.

§ 5. At præſtat ter quaterve cereviſiam medicatam bibere, vel hauſtum vini albi in quo infuſa fuerint ea, quæ ad-

verſùs ſcirrhum hepatis propoſui; quibus & ſabina nonnunquam commodè addi poſſit.

§ 6. Fere oblitus eram dicere eas quæ menſium ſuppreſſione laborant, vel ex toto, vel in certo recurſu, vel ſtillicidio (hæc enim ſymptomata eaſdem cauſas & eandem curationem habent) eſſe fere ſemper hyſtericas; adeoque purgationem vix ferre poſſe. Ergo his fere ſemper vomitoria conveniunt: nec ulla earum eſt, quin vomitoria ferat; & nauſea ſua hæc ſibi neceſſaria eſſe teſtetur.

§ 7. At vomitoriis (poſt venæ ſectionem ſemper) exhibitis, tranſeundum erit ad infuſa, vel decocta ex rad. ariſtol. artemiſ. rub. tinct. angel. & filicis maris, ſumm. roriſmar. & centaur. min. ſabin. flor. lavend. ſalv. & ſem. dauci ſylv. cum cinnamomo, quod omnium aromatum hîc præcipuum eſt. Si infuſio fiat, addi debet chalybs; modò viſcoſitas ſanguinis major adſit: quam facilè in puellâ, præſertim juvenculâ, harum rerum peritus agnoſcet, & optimè profligabit.

Cap. XXIX.

De Partu Difficili.

§ 1. CUM partus ſit excretio rei, quæ utero aut non debuit, aut non debet, diutiùs ineſſe, non incommodè, poſt præcedentia, difficultatem hujus excretionis videmur explicare.

§ 2. Medici non eſt inquirere in difficultatem hujus excretionis, ſive *partûs*, qui accidit ab abſurdo ſitu fœtûs, aut viarum parturientis anguſtiâ; hiſce Chirurgus ac maritus

tus debent proſpicere: ſed eam quæ oritur à defectu virium in parturiente, vel à tali viarum anguſtia, ſive partium vias comprehendentium reſiſtentia, quæ, augmento virium facto, poſſit ſuperari, abſque ope Chirurgi, Obſtetricis, aut mariti, per ſola Medici imperia.

§ 3. Ad hoc verò nihil aliud requiritur, quàm ut vires muſculorum abdominis, & aliorum reſpirationi inſervientium, augeantur, nec non conatus fiant frequentiores & validiores; iis enim excluditur fœtus, & ſuperatur oſſis coccygis aliarumque partium circumſtantium reſiſtentia.

§ 4. Plerumque Practici præſcribunt remedia in tempore partûs commoda; non autem ea quæ potuiſſent efficere, ne iis remediis opus haberent pariture.

§ 5. Ego vobis affirmo, præter enemata, in parturitionis conatu vomitoria eſſe uſûs ampliſſimi, ſi ſuſpicio ſit de difficultate partûs. Quippe vomitoria omnia augent motum muſculorum abdominis & thoracis.

§ 6. Adnotari tamen debet, quòd, ſi prægnans ſit aliàs ſana, ſemper fere conveniat venæ ſectio in brachio præmiſſa vomitioni; imminente nempe partu: alioquin, ob nimium in ſanâ ſanguinem, circa infimum ventrem comprimentur nervi ab arteriis, graviditatis tempore nimiùm diſtentis; & impedietur liquidi nervorum effluxus in muſculos, & ſic nullus ibi orietur motus muſcularis.

§ 7. Deinde omnia illa diuretica, & menſes moventia, adhibentur neceſſariò pro partu facilitando, nempe quatenus excretionem partûs promovent, augendo vires muſculorum abdominis hac ratione.

§ 8. Graviditatis tempore, ob ſtagnantem fere in ventris infimi vaſis ſanguinem, in omnibus (quod ex partium illarum vaſorum in iis diſtentione inſolita, & obviis varicibus, patet) craſſeſcit ſemper ſanguis: quare, cum liquido ner-

vorum confuſus, non promptè, nec facilè, rareſcit; unde difficultas contractionis. Atqui iſta diuretica, & menſes moventia, nihil aliud efficiunt, quàm ut attenuent ſanguinem, ita ut faciliùs & promptiùs rareſcere poſſit: & ſic motus muſculares promptiores, & majoris momenti, in iis partibus excitare; unde major fit contractio muſculorum abdominis. Ridiculi enim ſunt, qui putant remedia fœtum expellentia immediatè agere in ipſum fœtum.

§ 9. Denique ad partum facilitandum, omnia conducunt aromata & aromatica, in primis verò cinnamomum; quia ea rarefaciunt ſanguinem: adeoque faciliùs magiſque rareſcunt ſpiritus animales, effluuntque cum liquido nervorum intra muſculos abdominis, quibus tunc opus eſt. Et hoc adeo eſt certum, ut ſæpius ego noverim difficultatem partûs modicam ſolius vini Clareti Burdegalenſis calidi hauſtu eſſe ſuperatam.

§ 10. Quare aliis, nempe vomitoriis & miſſione ſanguinis aut fruſtra adhibitis, aut omiſſis, ſi tempus non ferat, tum illa diuretica, menſes moventia & aromatica, hoc eſt, fœtum expellentia, ſunt exhibenda. Itaque decocta, vel potiones, vel pulveres, vel miſturas facilè parabiles conficite, ex ſabina, borace, meliſſa, artemiſia, pulegio, radicibus aperientibus, & præcipue rubia tinctorum, myrrha, caſtoreo, oleo ſuccini, ſpiritu cornu cervi, vel partis cujuſvis animalis; & aliquando laudano. Cujus operatio hìc oſtendit opium agere ſola vi rarefaciente, (& non inviſcante & deſtruente ſpiritus, ut *Williſius* & *Sylvius* putarunt) & actionem muſculorum majorem reddente, ob ſanguinem attenuatum & facilè concurrentem cum liquido nervorum, ad inflandos muſculos.

§ 11. Experientia mihi probavit pulverem *Heurnii*: Qui eſt,

℞ Cin-

℞ Cinnam. ʒ ſs. myrrh. gr. viij. rubiæ tinctor. & caſtor. a. gr. v. borac. gr. ij. croci tantundem. m. pro doſi unica ex vino albo Gallico.

§ 12. Valent etiam ad hunc affectum trochiſci de myrrha ad ʒ ſs. dati; & præſertim in miſtura: Quæ,

℞ Aquæ puleg. ℥ j. aq. cinnam. cum vino ℥ ſs. borac. ℈ j. ſal. ſuccin. gr. v. ſpir. vel tinctur. caſtor. ʒ j. m. pro una doſi.

§ 13. Monitos autem iterum atque iterum vos habeo, ne ſtatim à principio cùm advocamini (niſi partus diu jam fuerit protractus, & res in anguſto poſitæ videantur) fortiſſima expellentia propinetis: neve quovis horæ minutulo ſpirituoſa, vel rarefacientia, laborantibus ingeratis, ut fœminæ delirantes ſolent aquam vitæ & ſimilia ingerere; alioquin febrem nimiam, & convulſiones, nullamque excluſionem, ob liquidum nervorum nimia ſanguinis rareſcentia intra compreſſos nervos cohibitum, adferetis parienti.

§ 14. Unum eſt quod addere libet, nempe poſt partum difficilem (qui raró non trahat poſt ſe ſymptomata alia difficillima) debere vos curare ut adferatur inſpicienda placenta, qua ſcire poſſitis an tota ſit excluſa, an ſit integra; nunquam enim Obſtetrici cuivis religioſiſſimæ fides hac in re adhibenda, cùm illa ſemper affirmatura ſit, totam eſſe excluſam, ut videatur rite functa munere ſuo. Ex hac placenta, vel parte ipſius retenta, longè maxima pars ſymptomatum oriuntur, quæ puerperas poſt partum laborioſum infeſtant; quod vos ex curatione dignoſcetis.

§ 15. Jam ea ſymptomata tolluntur ſolis medicamentis fœtum expellentibus, hactenus traditis, nempe miſturis, ut has in exemplum adducam, quas ingreditur tinctura vel ſpiritus caſtorei, tinctura croci, vel crocus ipſe, ſal volati-

le ſuccini, ſpiritus cranii humani, aut ſpiritus ſalis armoniaci.

§ 16. Semperque ea comitatur febris; quæ fere eſt erratica: dolores etiam ventris, & affectiones hyſtericæ, non abſunt: & taliter affectæ, tandem, excluſa portione placentæ, convaleſcunt.

ELEN.

ELENCHUS MATERIARUM.

I. *Quoad* Theoriam *hæc ſpectanda ſunt.*

LIB. I. CAP. I. Omne corpus eſt diviſibile. Ergo, I. Nulla datur particula corporis cui non poterit dari alia æqualis. II. Neceſſitas exiſtentiæ motûs demonſtratur. III. Corpus unde movetur, Sectio 1. Corpora alia ſunt ſolida, alia fluida; alia ex utroque genere miſta, ſect. 2. Omnia corpora terreſtria ſunt gravia in terram, ſ. 3. Eorum quæ æqualem habent partium æqualium numerum gravitas eſt æqualis, ſ. 4. Ea ergo quæ ſub eadem mole non æquè gravitant, non continent æqualem partium materiæ æqualium numerum, ſ. 5. Hinc materia Carteſii ſubtilis non datur. Superiùs probata à corporis reſiſtentia etiam probantur, ſ. 6. Corporum diviſio in lucem emittentia, tranſmittentia, & remittentia, ſ. 7. Cauſa fermentationis non eſt materia ſubtilis Carteſiana, *ibid.* Medicina ab omni Philoſophorum ſecta libera eſſe debet, ſ. 8, 9. Ac Medicinæ ſtudioſi potiùs Mathematici, quàm Philoſophi, *ibid.*

CAP. II. Poſtulata duo, de vitâ & cauſâ vitæ, ſect. 1. Quid ſit Medicina; & quid ſanitas, ſ. 2. Quænam ſit menſura ſanitatis, ſ. 3. An ullus mortalium ſit perfectè ſanus,

ſanus, *ibid.* Malè definitam eſſe Medicinam ab aliis Autoribus oſtendit, ſ. 4. Vulgaris Inſtitutionum Medicarum error, ſ. 5. Quòd objecta ſanitatis non ſint propriè corporis viventis partes ſ. 6. Has malè dividi in ſimilares & diſſimilares, ſ. 7. Meliùs in continentes & contentas, ſ. 8.

Cap. III. Quid ſint canales, & liquores, ſect. 1. Quænam ſint earum proprietates communes, ſ. 2. Quid ſint temperamenta, ſ. 3. Temperamentum proprium cujuſcunque hominis quid ſit, ſ. 4. Temperamenta morborum origines, ſ. 5. Quatuor veterum temperamenta, ſ. 6. Liquoribus ſolis temperamentum competit, *ibid.* Tria tantùm temperamenta numerari debent, ſ. 7. Quid ſit temperamentum partium fluidarum, *ibid.* Quid ſit propriè temperamentum *bilioſum*, *ibid.* Quid ſit temperamentum *melancholicum*, ſ. 8. Quid ſit temperamentum *pituitoſum*, ſ. 9. Singularum *partium*, ſecundùm veteres, temperamenta, ſ. 10. Quænam partes verè calidæ, frigidæ, humidæ, aut ſiccæ dicendæ ſint, ſ. 11, 12, 13. Singularum *ætatum*, ſecundùm veteres, temperamenta, ſ. 14. Hæc ſpectanda non in diverſis, ſed in eodem animali. Quòd homines brevis ſtaturæ calidiores ſint procerioribus, modò cordis contractio eadem ſit, *ibid.* Pueri ſeipſis adoleſcentibus ſunt calidiores, ſ. 15. Infantes & pueri adoleſcentibus ſunt humidiores, ſ. 16. Infantes plus continent ſanguinis, reſpectu ſuæ molis, quàm viri, *ibid.* Temperamenta non ſunt eidem homini, reſpectu variæ ætatis, attribuenda varia, ſ. 18. Quòd fœminæ viris ſint calidiores & humidiores, ſ. 19, 20. Quòd fœminæ plus ſanguinis, quàm viri, contineant, ſ. 21.

Cap. IV. Quid ſit *calidum innatum*, ſect. 1. Quid ſit *humidum*

humidum radicale, ſ. 2. Quomodo in ipſo fundetur *vita animalis*, ſ. 3. Propoſitiones duæ de caliditatis proportione ad leges Geometricas reducenda, ſ. 4, 5. Demonſtratio primæ propoſitionis, ſ. 5. Demonſtratio alteræ propoſitionis, ſ. 6. Quòd calor ſanguinis ſit ex velocitate in viciniam tanquam rectangulus, ſ. 7. De reliquiis ſanguinis in corde rarefacti quid ſentiendum, ſ. 8. Quòd nullum detur in corde fermentum, *ibid.* Quòd ſanguinis fermentatio, à materiâ ſubtili producta, non ſit calidum innatum, ſ. 9. Quòd fermentatio hæc in ſanguine, neque intra, neque extra vaſa, fieri poſſit, *ibid.* Quòd materia ſubtilis, etiamſi exiſtere admitteretur, nullius fermentationis cauſa eſſe poterit, ſ. 10. Poros eſſe in ſanguine motui materiæ ſubtilis ſatis aptos, probatur experimentis, ſ. 12, 13, 14. Quòd nulla ſit vera fermentatio in ſanguine, ſ. 14, 15. 23. Quid ſit vera fermentatio, 15, 16. *Williſianorum* objectio de motu ſanguinis inteſtino conſideratur, ſ. 17. Sanguini non ineſſe motum inteſtinum, à motu ejuſdem circulari diſtinctum, ſtatuit auctor, ſ. 18. Immò nullum eſſe liquoris fluidi particularum motum inteſtinum, *ibid.* Quòd ex naturâ fluidi, ad mentem *Archimedis*, demonſtrandum ſuſcipit, ſ. 19. Continuatio demonſtrationis *Archimedeæ*, ex naturâ fluidi *homogenei*, ſ. 20, 21. Idem demonſtratur etiam ſuppoſito quòd fluidum ſit *heterogeneum*, ſ. 22.

Cap. V. *Digeſtio* quomodo fiat in ventriculo, ſect. 1. Quòd cibus ſolo motu teratur in partes integrantes, *ibid.* Quòd non ſolvatur à fermento aliquo ſtomachico in partes eſſentiales, experimento probatur, ſ. 2. Quod ulteriùs probatur ex coctione in piſcium majorum ventriculis, ſ. 3. De liquoris *fellei* & *pancreatici* uſu in chylificatione. De *putrefactionis* cauſa in inteſtinis: fœcumque expul-

 ſione,

ſione, *ibid.* Cur digeſtio citùs fiat de die, quàm de nocte, *ibid.* Multoque etiam meliùs in leni motu exercitatis, quàm aut otioſis, aut ſtudentibus, ſ. 4. Cur hyeme meliùs fiat, quàm æſtate, ſ. 5. Quod fermentum in ventriculo, ſi detur, cibis digerendis inſervire nequeat, ſ. 6. Quomodo machina *digeſtoria Papiniana* id illuſtret, ſ. 7. Experimenta varia ad ſanguinis naturam inveſtigandam, in ſanguine extra vaſa emiſſo tentata, ſ. 8. Utpote, 1. in ſanguine venoſo puro, ſ. 9. 2. In ſanguine arterioſo puro, *ibid.* Mutatio quænam utriſque advenit, 1. A miſturâ olei vitrioli, ſ. 10. 2. A ſpiritu ſalis armoniaci, ſ. 11. 3. Ab oleo tartari, ſ. 12. 4. A ſpiritu vini, ſ. 13. 5. Ab extracto gallarum, ſ. 14. 6. A ſpiritu nitri, ſ. 15. 7. A ſpiritu ſalis, ſ. 16. 8. A ſucco napelli, ſ. 17. 9. A ſucco cicutæ, ſ. 18. 10. Et ſolani lethalis, ſ. 19. 11. A ſucco ſerpentariæ, ſ. 20. 12. A ſucco foliorum ſambuci, ſ. 21. 13. A ſucco hellebori nigri, ſ. 22. 14. Lavendulæ, ſ. 23. 15. Salviæ, ſ. 24. 16. Imperialis, ſ. 25. 17. Ab extracto foliorum theæ, ſ. 26. 18. A ſucco abſinthii, ſ. 27. 19. Meliſſæ, ſ. 28. 20. Alchymillæ, ſ. 29. 21. Biſtortæ, ſ. 30. 22. Artemiſiæ, ſ. 31. 23. Cum ſucco foliorum ſcorzoneræ, ſ. 32. 24. Cichorei ſylveſtris, ſ. 33. 25. Menthæ, ſ. 34. 26. Chelidonii minoris, ſ. 35. 27. Raphani ruſticani, ſ. 36. 28. Tanaceti, ſ. 37. 29. A ſale tamariſci, ſ. 38. 30. A ſale fabarum, ſ. 39. 31. A ſale erucæ, ſ. 40. 32. A ſale artemiſiæ, ſ. 41. 33. Pulegii, ſ. 42. 34. Roriſmarini, ſ. 43. 35. Thymi, ſ. 44. 36. Burſæ paſtoris, ſ. 45. 37. Theæ, ſ. 46. 38. Chelidonii minoris, ſ. 47. 39. Fraxini, *ibid.* 40. Hyperici, *ibid.* 41. Alchymillæ, *ibid.* 42. Chamydryos, *ibid.* 43. Meliſſæ, *ibid.* 44. Meliloti, ſ. 48. Experimenta de ſero ſanguinis venoſi humani, 1. Cum ſpiri-

ſpiritu vini. 2. Cum ſpiritu ſalis armoniaci. 3. Cum oleo tartari. 4. Cum ſpiritu nitri. 5. Cum ſpiritu ſalis. 6. Et mellis, ſ. 49. De *ſanguificatione*, ſ. 50. Sicut *chylus* à comminutione partium cibi, ſ. 51. Ita *ſanguis* à comminutione partium chyli fit, *ibid.* Nec opus eſt ad id fermento aliquo, ſ. 50, 51. De *nutritione*, ſ. 52. Quòd partes omnes ſanguine nutiantur, *ibid.* Quodque non nutriatur ſanguine integro quælibet pars, *ibid.* De veterum *facultatibus*, ſ. 53. Quomodo contra recentiores defendi poſſint, *ibid.* Quid per facultatem ac ſpiritum *naturalem* debeat intelligi, ſ. 54. Quid per *vitalem*, ſ. 55. Et quid per *animalem*, ſ. 56. De *reſpiratione*, ſ. 57. Quomodo ex principiis ſuis hæc explicari ac demonſtrari poſſit, *ibid.* De gravitate & fluiditate aëris, *ibid.* De hujus actione in ſanguinem, ſ. 58. *Inſpiratio* quomodo fiat, *ibid.* Quomodo *reſpiratio*, ſ. 59. Particulas aëreas ſanguini non commiſceri, contra neotericos, ſ. 60. De *pulſibus*, ſ. 61. Quomodo ſanguis è ſiniſtro cordis ventriculo in aortam, ejuſque ramos, trudatur, *ibid.* Quomodo hæc turſio *pulſum arteriarium* conſtituat, ſ. 63. (1.) Pulſus magnus, & parvus. (2.) Rarus, & frequens. (3.) Durus, & mollis. (4.) Celer, & tardus, ſ. 64. Celeritatis pulſuum calculatio, ſ. 65. Unde æqualitas & inæqualitas in ipſis oriatur, *ibid.* De *ſecretionibus*, ſ. 66. (1.) De ſecretione quæ fit in cerebro, 67. Quomodo fiat *ſpirituum animalium* ſecretio, *ibid.* De partibus liquidi *arterioſi*, ſ. 68. Partem illius unam tenuiorem, alteram craſſiorem, eſſe experimento comprobatur, ſ. 69. Quòd motus liquidi *nervoſi* non ſit celer, ſ. 70. Quòd ſpiritus animales non ſemper è nervis effluant, ſed ſerie interrupta, *ibid.* Quòd celeritas actionum à nervorum plenitudine dependeat, *ibid.* *Motum* ab effluxu ſpirituum animalium è cerebro,

rebro, ſenſum verò ab eorundem refluxu in cerebrum perfici, ſ. 71. (2.) De ſecretione quæ fit in renibus, ſ. 72. Experimentum ad *urinæ* naturam inveſtigandam, *ibid.* Quibus principiis conſtet urina, ſ. 73. Quæ ſint illius contenta, obſervatu digna, *ibid.* Varios colores in urinis à varia contentorum proportione pendere, ſ. 74. Cur urinæ contenta non appareant ſtatim à mictione, ſ. 75. Qualis aër eſſe debeat, ut ipſius contenta debitè ſeparentur, ſ. 76. (3.) De ſecretione quæ fit in teſtibus, ſ. 77. Quomodo *ſeminis* ſecretio fiat, *ibid.* Modus quo ſemen virile ovum muliebre fœcundet à Medicis vulgò creditus, *ibid.* Probatur eſſe impoſſibilis, *ibid.* Omnes corporis partes eodem tempore formantur, ſ. 77. Aut formatæ in ſemine præextiterunt, *ibid.* Animalcula in ſemine humano, ſ. 78. Gonorrhœæ curatæ, vel non curatæ, ſignum certiſſimum, *ibid.* De formatione fœtus, ſ. 79. Ejuſque nutritione, ſ. 80. Claviculi oſſium quid ſint, *ibid.* Horum dilatationis & extenſionis modus, ſ. 81, 12.

Cap. VI. Quid ſit morbus, ſect. 1. Morbi quomodo dividendi, ſ. 2. Morborum cauſæ quotuplices. Hæque, 1. Actiones corporum aliorum in corpus noſtrum. 2. Actiones coporis noſtri in ſeipſum, ſ. 3. Omnes morborum cauſas ſanguinis circulationem vel augere, vel mimuere, ſ. 4,--7. Quòd *cacochymia* & *plethora* ſint revera morbi, non cauſæ tantùm morborum, ſ. 7, 8. *Cacochymiæ* diverſa genera, ſ. 8. Temperamentorum ſigna, ſ. 9. Signa temperamenti bilioſi. 1. Cur adeſt pulſus magnus. 2. Cur macilentia. 3. Cur inappetentia. 4. Cur iracundia. 5. Cur caliditas & ſiccitas, ſ. 10--14. Signa temperamenti melancholici. 1. Cur adeſt pulſus rarus. 2. Cur pallor in facie. 3. Cur motûs tarditas. 4. Cur curæ & triſtitiæ. 5. Cur ſit temperamentum hoc frigi-

frigidum & ſiccum, ſ. 14, 15. Signa temperamenti pituitoſi. 1. Cur pulſus adeſt parvus, & inertia corporis. 2. Cur hebetudo ingenii. Cur ſit temperamentnm hoc frigidum & humidum, ſ. 16. De ſignis à *pulſu* deſumptis. Signa hæc in morbis acutis tantùm prodeſſe, ſ. 17. In febribus præcipuè obſervanda, ſ. 18, &c. Ratio redditur cur in febris initio pulſus frequens & magnus, ſi ſit æqualis, indicet *Ephemaram*; ſin inæqualis, *malignam*, ſ. 19--22. Cur hic frequens & parvus indicet *febrem hecticam*, 22, 23. Cur parviſſimus & inæqualis ſignificat, aut *continuam periodicam*, aut *intermittentem*, ſ. 24. Cur pulſus intermittens non ſit in junioribus & ſenioribus adeò periculoſus ac in aliis, ſ. 25. Redditur ratio cur initio febris pulſus intermittens in adultis ſignificat eam eſſe malignam, ſ. 26. Cur juniores *variolis* obnoxii, *ibid.* De ſignis ab *urinâ* deſumptis: ac ſpeciatim in febribus, ſ. 27. Quænam ſigna in initio febris ſint obſervanda, ſ. 28. Quænam criſin indicant, ſ. 29. Quænam paroxyſmum inſtantem ſignificant, ſ. 30. Cur nubecula eadem ſignificat quæ hypoſtaſis, ſ. 31. Cur incertioris tamen ſignificationis quàm hypoſtaſis, ſ. 32. Cur magis humilis eo certius ſignum præbet. Urinam limpidam ſine hypoſtaſi, in febre, vel phrenitidem, vel rheumatiſmum denotare, ſ. 33. Inter ſigna ab *urinâ* deſumpta excretionem urinæ involuntariam malè numerari, ſ. 34.

Cap. VII. Quid coctio materiæ morbificæ & *criſis*, ſect. 1. An per quaſvis glandulas fieri poterit, ſ. 2. De ſignis per quæ futura ſit criſis, ſ. 3. Dierum criticorum obſervationem in regionibus borealibus inutilem eſſe, ſ. 4. Quòd criſes Hippocraticæ rarò aut nunquam in *Britanniâ* contingant, ſ. 5, 6. Cauſæ dierum criticorum in ſingulis regioni-

gionibus peculiares eſſe poſſint, ſ. 7. Quæ variis obſervationibus apud unamquemque gentem factis ſunt inveſtigandæ, *ibid.*

Cap. VIII. Methodus medendi haud rectè hactenus tradita, ſect. 1. Quatuor *indicationes* pro totidem *indicantibus* malè enumerantur, ſ. 2. Cauſam & morbum ſuppeditare diverſas indicationes negatur, ſ. 3. Nulla datur à viribus indicatio, ſ. 4. Nec ulla à ſymptomate urgente, quæ ſit à morbi indicatione diſtincta, ſ. 5, 6, 7. Unum tantùm eſt indicans; unaque indicatio, ſ. 8. Eaque ſumenda à re *extra* animal, ſ. 9. Vel *intra* animal, ſ. 10, 11. De extravaſatione, ſ. 12.

Cap. IX. Indicatum quadruplex apud Medicos, ſ. 1. Sed minùs verè, ſect. 2, 3. Morbus omnis vulgò eſt plethora, vel cacochymia, ſ. 4. Non ſolùm in plethora indicatur V. S. *ibid.* Etiam in cacochymia, ſ. 5. Ac præſertim in cacochymiâ acidâ, *ibid.* Quod ex circulationis etiam ſanguinis legibus demonſtratur, ſ. 6,--9. Tumorem per derivationem curandi methodus, ſ. 8. Revulſionis effectus & uſus, ſ. 10. Calor & viſciditas à quacunque causâ producta quomodo minuenda, *uſque ad finem.*

Cap. X. De ſecretionibus à ſanguine factis temperandis, ſect. 1. Revulſionis uſus, ſ. 2. Diverſitas ſecretionum an ſit à diversâ pororum figurâ, ſ. 3, 4. Myſterium ſecretionis, ſ. 5. Secretionem promoventia quærenda, ſ. 6.

Cap. XI. Quomodo fit Apozema, ſect. 1. Vinum medicatum, ſ. 2. Potio purgans, ſ. 3. Ptiſana laxans, ſ. 4. Electuarium purgans, ſ. 5. Non purgans, ſ. 6. Bolus, ſ. 7. Pilulæ, ſ. 8. Julapium, ſ. 9. Miſtura, *ibid.* Emulſio, ſ. 10. Hydromel aquoſum, ſ. 11. Vinoſum, ſ. 12. Diæta ſudorifica, ſ. 13. Bochetum, ſ. 14. Diæta diaphoretico-cathartica, ſ. 15. Eclegma, ſ. 16. Tabellæ, ſive rotulæ, ſ. 17. Lini-

Linimentum, ſ. 18. Unguentum, ſ. 19. Ceratum, ſ. 20. Emplaſtrum, ſ. 21. Cataplaſma, ſ. 22. Sinapiſmus, ſ. 23. Veſicatorium emplaſtri formâ, ſ. 24. Idem cataplaſmatis formâ, ſ. 25. Cucupha, ſ. 26. Suffitus, ſ. 27. Clyſter, ſ. 28, 29.

II. *Quoad* Praxin *hæc ſpectanda ſunt.*

LIB. II. CAP. I. Quid ſit *Febris*, ſect. 1. Ex ſanguinis celeritate quomodo explicari poſſint omnes febris legitimæ proprietates & effectus, ſ. 2,--14. De causâ Febris, ſ. 14, &c. De ejus diviſione ſimpliciſſima, ſ. 23. De diverſis affectibus qui diverſis caloris gradibus producuntur, ſ. 26. De methodo febres cujuſcunque generis curandi, ſ. 33. *uſque ad finem.*

CAP. II. Deſcriptio *Apoplexiæ*, ſect. 1. Ratio ejus redditur, ſ. 2,--10. Sola utilis apoplexiæ diviſio, ſ. 11. De indicatis in hoc morbo, ſ. 12, 13, 14. Propoſitiones duæ rem hanc demonſtrantes, ſ. 15. Hujus curatio quomodo inſtituenda, 1. In ipſo paroxyſmo, 2. Extra paroxyſmum, ſ. 16,--29. Caſus mulieris apoplecticæ, ſ. 29.

CAP. III. Deſcribitur *Paralyſis*, ſect. 1. Dividitur in ſpecies, ſ. 2, &c. Inveſtigatur ejus ratio juxta principia Mathematica, ſ. 7. Propoſitiones duæ ad ejus cauſas explicandas, *ibid.* Aſſignatur inde cauſa cur paralyſis *ſine motu* inferatur, ſ. 8, 9. Item cur ſecunda ejus ſpecies, quæ eſt *ſine ſenſu*, invadat, ſ. 10. De tertiâ ejus ſpecie quæ ex utraque componitur; ejuſque ratione, ſ. 11. Medicamenta indicata; atque methodus in hoc morbo procedendi, 12, &c. Juſculum *Boyleanum* antiparalyticum, ſ. 22.

Cap. IV. Deſcribitur *Vertigo*, ſect. 1. Ratio ejus ad leges opticas applicatur, ſ. 2,--6. Cauſæ ejus ſingulæ inquiruntur, explicanturque, ſ. 7,--13. Curatio methodica inſtituitur juxta leges datas, ſ. 13,--23. *Ettmulleri* error oſtenditur, ſ. 23.

Cap. V. Quid *Epilepſia* ſit, ſect. 1. Quid *Convulſio*, ſ. 2. Propoſitiones duæ ad cauſas convulſionis expendendas, ſ. 3. De utraque ejus ſpecie, nimirum, *à repletione* & *ab inanitione*, ſ. 4,--8. Quomodo epilepſia diſtet à convulſione, ſ. 8,--11. De epilepſiâ ſympathicâ, ſ. 12. De idiopathicâ, ſ. 13. Curationis methodus in ſingulis ejus ſpeciebus, ſ. 14,--34.

Cap. VI. Deſcribitur *Mania*, ſect. 1,2. *Delirium* nil niſi ſomnium vigilantium, *ibid.* Somniorum ratio inde inveſtigatur, *ibid.* Maniæ natura & cauſæ exponuntur, ſ. 3,4,5. *Williſii* de ea hypotheſis refutatur, ſ. 6. Methodus accurata maniacos tractandi, ſ. 6,--15. Monita & cautelæ, ſ. 15,16. Melancholicos tractandi methodus, ſ. 17. *ad finem.*

Cap. VII. *Doloris* natura ſtatuitur, ſect. 1. Cauſæ ejus in genere, ſ. 2. De ſolutione continui, ejuſque ſenſu, in corpore humano, explicationes mechanicæ, ſ. 3,--7. De rebus pellentibus intra canales conſtitutis, ſ. 4, 5. De rebus extra canales verſantibus, ſ. 7. De *capitis dolore* idiopathico, ſ. 7, &c. Practicorum mira confuſio, ſ. 8. Auctoris praxis diſtinctè ac dilucidè traditur, ſ. 8,--15.

Cap. VIII. Natura & cauſæ *Catarrhi* mechanicè traduntur, ſect. 1,--6. Ejuſdem curatio ſigillatim monſtratur, ſ. 6, *uſque ad finem.*

Cap. IX. Deſcriptio *Ophthalmiæ*, ſect. 1. Rationes ejus Phyſico-mathematicæ, ſ. 2,--6. Ophthalmia à *ſtrumoſo* oculorum affectu, ſ. 6. Cur ſæpe incurabilis, *ibid.*

Unicum ejus remedium, ſ. 7. Quænam ſit curabilis, ſ. 7. Proceſſus integri ad ophthalmiæ inveteratæ curationem, ſ. 8. *uſque ad finem.*

Cap. X. Quid *Epiphora* ſit, ſect. 1. Quænam ejus cauſa, ſ. 2. Methodus eam tollendi, ſ. 3, 4, 5.

Cap. XI. Nonnulli oculorum affectus, aſpectu abominabiles, quomodo amovendi, ſect. 1. In ſpecie, de *pterygio* oculorum, & *ungue*, *ibid.* Ad illos tollendos praxis, ſ. 3, 4.

Cap. XII. Deſcribitur *Amauroſis*, ſect. 1. Ejuſque origo & natura juxta leges mechanicas explicantur, ſ. 3, 4, 5. Cur hæc cæcitas curari nequeat, ſ. 6. In hoc affectu incipiente quid agendum ſit, ſ. 7, 8. Quomodo dignoſci poſſit in initio, ſ. 2, &c.

Cap. XIII. Quid de *Suffuſione*, ſeu Cataractâ, ſentiendum ſit, juxta veræ optices principia, ſect. 1, 2, 3. Incipiens cataracta, & muſcæ volantes quomodo obſervari debent, *ibid.* Cataracta nonnunquam cum Gutta ſerenâ conjuncta, ſ. 4. Hujus curatio, ſ. 5.

Cap. XIV. De variis internis *inflammationibus*, ſect. 1. Quid, & unde, *Angina*, ſ. 1, 2. Obſervatio circa eam Medico neceſſaria, ſ. 3. Quid, & unde, *Pleuritis*, & *Peripneumonia*, ſ. 4. *Ettmullerus* dormitat, ſ. 4. &c. Horum affectuum origines per leges mechanicas trutinantur, ſ. 7, 8. Methodus procedendi ex indicantibus ad indicata, ſ. 9, 10. Proceſſus integri, ſ. 10, -- 21. Cur pleuritici faciliùs decumbunt in latus affectum, quàm non affectum, ſ. 21. *Polypus* quid, & unde, ſ. 22.

Cap. XV. *Aſthma* idiopathicum definitur, ſect. 1. Cauſæ & indicantia hujus affectûs, ſ. 2, -- 6. Idiopathicum malè à nonnullis confunditur cum ſympathico, 4. Si caſus valde ſit periculoſus, quid imprimis agendum, ſ. 6.

Gg Extra

Extra hunc caſum aſthmatici quomodo tractandi, ſ. 7,-- 13. Secretum *Williſii*, ſ. 13.

C A P. XVI. De naturâ & origine *Tabis*, ſect. 1, 2, &c. Ab abundantia acidi in ſanguine non provenit phthiſis, ſ. 1. Nec provenit à rei cujuſdam malignæ in pulmonibus collectione, ſ. 2. De verâ naturâ atque origine ejus auctoris ſententia, ſ. 9, 11, 12. Pulmonum exulceratorum cauſæ indicantur ſecundùm *Mortonum*, ſ. 2. Cauſarum ſingularum examinatio, ſ. 3,--9. *Mortonus* & *Etmullerus* refelluntur, ſ. 2,--14. *Mortonus* laudatur, ſ. 18. De Tabe primi gradûs curandâ experientia auctoris, ſ. 12. Modus *Tabidos* tractandi, ſ. 11, *uſque ad finem.*

C A P. XVII. In *Catalepſi* ſpiritus non coagulatos eſſe oſtenditur, ſect. 1, 2. Vera ejus origo demonſtratur, ſ. 3, 4, 5. *Cataleptici* eodem modo tractandi ac *Epileptici*. ſ. 6. Sylvii praxis improbata, ſ. 7.

C A P. XVIII. Symptomata ventriculi *nimis pleni*, ſect. 1, 2, 4. In *Inappetentiâ*, & in coctione debili, aut nullâ, quid præcipue obſervandum, curandumque, ſ. 5,--16. Fermenti ſtomachici aſſertores impugnat auctor, ſ. 11, 19. De ſalivâ ejus ſententia, ſ. 12. De curatione horum affectuum fœliciter abſolvendâ, ſ. 13, 14, 15. *Cholera Morbus*, unde oriatur, ſ. 17, 18, &c. Qnomodo tractanda ſit, ſ. 24,--30. Damnatur Practicorum multorum inepta methodus, ſ. 30. Quomodo excretio quælibet ſanguinis morboſa ſiſtenda ſit: Ac ſpeciatim *vomitus ſanguinis*, 31,--47. In *Hæmorrhagiis* à nimio vini potu acidulæ medicatæ nunquam fallunt, ſ. 45. Quomodo morbi ex ventriculo *vacuo* curandi ſint, ſ. 47,--58. Ulcus ventriculi an detur, ſ. 59. Quomodo *abſceſſus ventriculi* methodo ſimpliciſſimâ ab eo curatus fuerit, ſ. 60.

C A P. XIX. Modus quo nimia *adſtrictio Alvi*, & *Paſſio*

Iliaca tractari debeant, ſect. 2, --8. Quomodo *Lienteria*, ſ. 10. Et *Paſſio Cæliaca*, *ibid.* In *Diarrhœa* quid potiſſimè obſervandum, ſ. 9. Diviſio ejus in *criticam & ſymptomaticam*. ſ. 15, 16. Quæ, quanta, & quomodo ſiſtenda, ſ. 11, --21. In *Dyſenteriâ*, inque *Hæmorrhoidum* internarum *Fluxu*, ut etiam in *Fluxu hepatico*, quomodo ſit procedendum, ſ. 21, --35. In *Lumbricorum* torminibus quid agendum, ſ. 35, --38. Quid in *Colico Dolore*, ſ. 38, &c. Aquarum Chalybeatarum in hoc affectu uſus præſtantiſſimus, ſ. 40. Equitatio etiam laudatur, ſ. 41.

Cap. XX. De *Hepatis* ſymptomatibus: ac de *Ictero* in ſpecie, ſect. 1. De Ictero à morſu canis rabidi, aut aliis morbis ſuperveniente, *ibid.* Vera ejus ſpecies quomodo dignoſcenda, ſ. 2. *Ettmulleri* Theoria malè fuudata, ſ. 3. Origo ejus à calculis in Hepate, & particulis gelatinoſis, ſ. 2, 4. *Scirrhus Hepatis*, unde oriatur, ſ. 4. In Ictero vero fieri quid debeat, ſ. 6, -- 15. Quid in Scirrho, ſ. 5, 15, 16.

Cap. XXI. Natura & cauſa Hydropis, ſ. 1. Quomodo curatio ejus rectè inſtituatur, ſ. 2, &c. Balnea ſicca laudantur, ſ. 8. Viri Hydropici cura valde notabilis, ſ. 9. Nonnulla remedia præſtantiora, ſ. 10, &c. Vires bufonis ſiccati, ſ. 11. Hydrops *particularis* quomodo tractari debeat, ſ. 13, 14. Quomodo ſi ab infarctu vaſorum ſanguineorum oriatur, ſ. 15.

Cap. XXII. Affectionis *Hypochondriacæ* natura, & ortus, ſect. 1, -- 6. Omnia Hypochondriacorum ſymptomata ventriculo, colo, aut arteriæ ſplenicæ tribui poſſe, 1, 6. Unde motus convulſivi in Hypochondriacis & Hyſtericis, ſ. 7. Scorbuti ſpecies melancholica & frigida huic affectui affinis, ſ. 8. Hypochondriaci quomo-

do tractandi, ſ. 9,--18. In paſſione *Hyſtericâ* quænam conſulenda, ſ. 18,--24. Caſus adoleſcentis Hypochondriaci feliciter curati, ſ. 25,--31. Caſus alius juvenis egregii, ſ. 31, *uſque ad finem.*

Cap. XXIII. *Scorbuti* ſymptomata deſcribuntur, ſect. 1. Horum omnium cauſa oſtenditur, ſ. 2,--9. Quid *Lethargus Scorbuticus*, ſ. 5. Cur ſcorbuticis V. S. non conveniat, ſ. 9. In ſcorbuti calidioris curatione quomodo procedendum, ſ. 10,--17. Arthritis vaga, ſ. 5. Rheumatiſmus, ſ. 14.

Cap. XXIV. Neotericorum de origine *Calculi* opinio examinatur, ſect. 1,--5. Auctoris circa eam ſententia explicatur; ac juxta motûs leges ſtabilitur, ſ. 6,--10. De uſu ejus in Medicinâ, & cautelis obſervandis, ſ. 11, 12. De hujus ſignis, ſ. 13, 14. De curatione: ac 1°. In Paroxyſmo, ſ. 15,--20. 2° Extra Paroxyſmum, ſ. 21,--27.

Cap. XXV. Quid ſit *Diabetes*, ſect. 1. De ejus origine, ſ. 2. De methodo medendi, ſ. 3.

Cap. XXVI. Quid ſit *Gonorrhœa vera*, ſect. 1. Ejuſque curatio, *ibid.* Quomodo differat ab eâ *Gonorrhœa Gallica*, ſ. 2, 3. Methodus erronea in ipſius curâ damnatur, ſ. 4, 5. Vera methodus proponitur, ſ. 6, *ad finem.*

Cap. XXVII. Quid *Fluor albus*, ſect. 1. Quomodo differat à *Gallico* non-*Gallicus*, ſect. 2. De hujus origine, & cauſis, ſ. 3.

Cap. XXVII. *Menſtruorum* defectus aut ſuppreſſio, unde oriatur, ſect. 1, 2. Quomodo medela illi adhibenda, ſ. 3. *uſque ad finem.*

Cap. XXIX. De proprio Medici officio in *difficultate Partûs*, ſect. 1,--5. Vomitoriorum uſus ampliſſimus, ſ. 5.

Uſus V. S. ſ. 6. Diureticorum & Emmenagogorum uſus, ſ. 7, 8. Aromaticorum ratio redditur, ſ. 9. *Williſius* & *Sylvius* corriguntur, ſ. 10. Methodus in urgente neceſſitate tenenda, ſ. 10, --14. Poſt partum difficilem quid denique agendum ſit, ſ. 14, 15.

Rerum notabilium in duobus his Libris contentarum INDEX Alphabeticus.

Abſceſſus,	Pag. 173
Acidum,	21
Adſtrictio Alvi,	175
Aër,	35
Ætates,	11
Alcali,	21
Amauroſis,	141
Angina,	145
Animalis facultas,	35
Animalcula in ſemine,	45
Anorexia,	161
Apepſia,	*ibid.*
Apoplexia,	95
Aquæ medicatæ,	209
Arthritis,	200. 211
Arthritis vaga,	200
Aſthma,	151
Attritio,	15
Balnea,	123
Bilis,	11. 26
Boulimia,	172
Cacochymia,	53. 68
Calculus,	203
Calidum innatum,	14
Canales,	8
Catalepſis,	159
Cataracta,	143
Catarrhus,	132
Cauſus,	86
Cholera morbus,	164
Chylus,	25
Chylificatio,	33
Circulatio,	7. 37
Coctio,	25
Colicus dolor,	183
Comminutio,	25
Convulſio,	115
Criſis,	60. 62
Delirium,	124
Derivatio,	71
Diabetes,	211
Diarrhœa,	276
Dies critici,	62
Digeſtio,	25

INDEX.

Dolor, 129
Dolor capitis, *ibid.*
Dyſenteria, 177. 179
Elementa, 1
Enæorema, 42
Epiala, 86
Epilepſia, 115
Epiphora, 138
Experimenta, 28. 33. 40
Fucultates, 34
Fames canina, 172
Febris, 79
Fermentatio, 18. 20
Fluidum, 22
Fluor albus, 215
Formatio Fœtûs, 45
Generatio, 44
Gonorrhœa, 212
Gravitatio, 2. 4
Gutta Serena, 141
Hæmorrhagia, 63. 168
Hæmorrhoidum Fluxus, 179
Hemiplegia, 102
Hepatis morbi, 184
Heterogeneum, 24
Homogeneum, ibid.
Humidum radicale, 14
Hydrops, 187
Hypochondriaca affectio, 191
Hypoſtaſis, 42. 59
Hyſterica affectio, 191
Icterus, 184
Inanitio, 117
Indicatio, 65
Indicans, 66
Indicatum, 68
Inſpiratio, 35
Iſchuria, 207
Lethargus, 200
Liquidum nerveum, 40
Liquores, 8
Lienteria, 176
Lues Gallica, 214
Lumbrici, 182
Machina Papiniana, 27
Malacia, 171. 172
Mania, 124
Materia, 1
Melancholia, 127 192
Menſium ſuppreſſio, 217
Methodus medendi, 64
- - - - - *præſcribendi*, 74
Minerales aquæ, 209
Moles, 56
Morbus, 50
Morbi nativi, 53
Motus, 4. 18. 96
Naturalis facultas, 34
Nephriticus dolor, 207
Nicotiana, 162
Nervi, 40. 97. 116
Nutritio, 34. 46
Obſtructio, 96
OEconomia animalis, 25
Ophthalmia, 134
Oſſa, 46
Ova fœminea, 44
Paralyſis, 102
Paraplegia, 102
Partûs difficultas, 218
Paſſio cæliaca, 177
- - hyſterica, 193. 195

Paſſio

Paſſio Iliaca, 175
Peripneumonia, 145
Phthiſis, 144
Pica, 171. 172
Plethora, 53. 68
Pleuritis, 145
Podagra, 210
Polypus, 151
Poſtulata, 1. 7
Propoſitiones, 1. 2. 16. 103. 116
Pterygium, 140
Pulſus, 37. 55. 87
Putrefactio, 26. 164
Qualitas, 68
Quantitas, 68
Quies, 2. 4. 23
Quotidiana Febris, 84
Repletio, 117
Reſpiratio, 35
Revulſio, 70
Rheumatiſmus, 202
Sanguis, 28
Sanguificatio, 33
Sanitas, 6
Scirrhus hepatis, 184
Scorbutus, 199
Secretio ſpirituum, 39
- - - *urinæ*, 42
- - - *ſeminis*, 44
Semen, ibid.
Senſatio, 41. 96
Signa à pulſu, 55
- - - *ab urinâ*, 59
Spiritus, 40
Suffuſio, 143
Synochus, 85
Tabes, 154
Temperamenta, 8
Tumor, 71
Tuſſis, 132
Variolæ, 86
Venæ ſectio, 69. 98
Ventriculi ulcus, 173
Vertigo, 108
Vita, 6
Vitalis facultas, 35
Vomitus ſanguineus, 168
Urina, 42. 59

Authorum qui hîc vel citantur, vel corriguntur, Syllabus.

Archimedes.
Boyle.
Carteſius.
Cole.
Drelincurtius.
Ettmullerus.
Galenus.
Harvæus.
Hippocrates.
Juvenalis.
Konig.
Lotichius.
Lowerus.
Mortonus.

Papi-

INDEX.

Papinus.
Platerus.
Plempius.
Riverius.
Schroderus.
Sennertus.
Sydenham.
Sylvius.
Timæus.
Walſchmiedt.
Wedelius.
Wephferus.
Williſius.
Zypæus.

Pharmacopœia Amſtælod.
- - - - - - *Bateana.*
- - - - - - *Londinenſis.*

FINIS.

a. Med. Gen.